

**SUOMEN VIIDENNEN
YDINVOIMALAN LOBBAUS
KANSANEDUSTAJAN
NÄKÖKULMASTA**

**Yhteisöviestinnän
pro gradu -tutkielma**
Syksy 2003

Ilari Hylkilä
Viestintätieteiden laitos
Humanistinen tiedekunta
Jyväskylän yliopisto

Tiedekunta HUMANISTINEN	Laitos VIESTINTÄTIETEIDEN
Tekijä Ilari Hylkilä	
Työn nimi Suomen viidennen ydinvoimalan lobbaus kansanedustajan näkökulmasta	
Oppiaine Yhteisöviestintä	Työn laji Pro gradu -tutkielma
Aika Syksy 2003	Sivumäärä 173 + 16
<p>Tiivistelmä - Abstract</p> <p>At the moment there are four operative nuclear power plants in Finland. On 24 May 2002 the Finnish Parliament decided, with 107 votes in favour and 92 against, to retain in force the Finnish Government Decision-in-Principle on a new power plant unit. Based on this decision, Teollisuuden Voima Oy (TVO) could proceed in its project to construct a new nuclear plant unit. The unit will be the fifth nuclear power plant unit in Finland. Before the decision was made there were a lot of attempts to influence the decision by those who supported the fifth nuclear power plant unit as well as by those who were against it.</p> <p>This study examines how the members of Parliament perceived the whole lobbying process and single attempts to influence. The study aims at answering how MPs experienced the way interest groups influenced the decision and how MPs who were active in the issue influenced the way the lobbying was carried out. This study also aims at answering how the characteristics of the lobbyist/lobbyer affected the way MPs perceived their lobbying attempts. Finally, the study aims at answering how different circumstances affected the decision and the whole process of lobbying according to MPs.</p> <p>The main research material was gathered by interviewing 18 MPs face to face. In addition, some information from Internet pages of the media and some additional information from other sources were used. People from interest groups weren't interviewed for this study. The data was analysed by using qualitative methods. The data and the analyses were divided by constructing four different perspectives to the lobbying process. These perspectives consisted of common themes, which were constructed from the data. The point of view to the themes changed according to perspective. The analyses were partly carried out using narrative approach. The literature and framework were used to help the analyses. For instance, the strategies and tactics utilized by the two sides during the process were compared to Miia Jaatinen's contingency model of effective lobbying.</p> <p>One of the main results was that in addition to influence attempts by interest groups and unorganised people some of the MPs had a remarkable role in lobbying. On both sides some active MPs were in co-operation with lobbyists in order to influence other MPs and the whole lobbying process. In the Parliament there was an unofficial and secret group, which consisted of four MPs. This group made a lot of planned efforts to influence their colleagues, lobbyists and the media. The group also mobilized other people favouring nuclear power to act. It seems that on the other side MPs weren't so active and systematic in influencing as the group mentioned before.</p> <p>According to the findings, influencing the decision started many years before the actual voting. Lobbying actions increased as the voting came closer. According to MPs most of the lobbying was carried out with good manners. Nevertheless, some unpleasant attempts to influence were perceived. Dialogue was seen as one of the good ways to influence. Pressure was perceived as a bad way to influence. According to the findings the characteristics of the lobbyist/lobbyer affected the way MPs perceived lobbying attempts. It seems that people and interest groups against the power plant unit had more unfavourable characteristics in their image than those favouring the unit.</p> <p>According to the findings, Jaatinen's contingency model describes quite accurately the lobbying by those favouring the new nuclear plant. The model didn't describe as well the strategies and actions taken by those against the fifth nuclear power plant unit. This indicates that the model really describes effective lobbying. Obviously, people and groups against nuclear power made more mistakes. For example, they acted more often in a way that irritated MPs than the other side. Integrating opponent's interests i.e. a promise to give more support to renewable energy sources, was one of the most effective ways to influence in favour of the new nuclear power plant unit. However, statements in committees appeared to be very important sources of information to those who were uncertain about their decision.</p> <p>The circumstances also had an impact on the decision. Different beliefs, attitudes, values, economical matters, historical events, and other political process affected on the decision. However, both sides tried to benefit from different circumstances in their lobbying campaigns. It seems that circumstances were more favourable to those supporting the fifth nuclear power plant unit in the process of year 2002 than in the earlier process in 1993.</p> <p>Lobbying around the fifth nuclear power plant unit continues in one way or another. Nevertheless, it seems that the fifth unit will be operative in near future if there are no remarkable changes in circumstances.</p>	
<p>Asiasanat lobbying (lobbaus), lobbyist (lobbaaja), member of parliament (kansanedustaja) interest groups (intressiryhmät) nuclear power (ydinvoima) political communication (poliittinen viestintä) Organizational communication and PR (yhteisöviestintä)</p>	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto / Tourulan kirjasto	
Muita tietoja	

ALKUSANAT

Kiinnostukseni lobbaukseen juontaa juurensa kiinnostuksestani politiikkaan. Olen ennen tätä tutkimusta työskennellyt muun muassa kansanedustajan osa-aikaisena avustajana, tosin pääosin etätyönä. Siinä yhteydessä olen päässyt myös jonkin verran seuraamaan lähemmin lobbausvuorovaikutusta ja osallistumaan siihen. Ennen kansanedustajan avustajan tehtävää olen työskennellyt parina kesänä kesätoimittajana, mikä lienee osaltaan auttanut hiukan ymmärtämään lobbauksen yhtä kohdetta ja osapuolta, tiedotusvälineitä.

Mielenkiintoisesta tutkimusaiheesta saan kiittää professori Elisa Juholinia, joka alkukeväällä 2002 tutkimusaihetta pähkäillessäni ehdotti, että tekisin graduni ydinvoimalobbauksesta. Tutkimuksen valmistelut pääsin täysimääräisesti aloittamaan kuitenkin vasta päätettyäni huhtikuun lopussa 2002 osa-aikaisen kansanedustajan avustajan työni. Työsuhteeni päättyminen oli sikäli tutkimuksen kannalta tärkeää, että se auttoi objektiivisuuteen pyrkimistä ja tutkijan rooliin asettumista.

Omaa ydinvoimakantaani en osaa tällä hetkellä määritellä. Ylipäätänsä kiinnostukseni ydinvoimapäätösprosessissa kohdistui lähinnä asiaan liittyvään lobbaukseen, ei itse ydinvoimakysymykseen. Tässä yhteydessä onkin todettava, että tämän tutkimuksen tarkoitus ei ole vakuuttaa lukijaa siitä, että päätös viidennestä ydinvoimalasta oli oikea tai väärä ratkaisu, vaan valottaa asiaa lobbauksen kannalta. Toisekseen on tässä yhteydessä todettava lukijalle, että tutkimuksessani nimeltä mainitut ihmiset ja tahot (mm. eri järjestöjen edustajat, asiantuntijaorganisaatioiden edustajat, tiedotusvälineiden edustajat jne.) saattavat olla eri mieltä väittämistä, joita niistä tässä tutkimuksessa esitetään. Lukijan onkin hyvä tietää, että tähän tutkimukseeni on haastateltu vain kansanedustajia; asioihin ei ole pyydetty mielipidettä tai vastinetta keneltäkään muulta osapuolelta.

Suuri kiitos tutkimuksestani kuuluu haastattelemilleni kansanedustajille, jotka olivat valmiita järjestämään tilaa haastatteluille hyvin kiireisistäkin aikatauluistaan huolimatta! Kiitoksia myös lukuisille ihmisille, jotka neuvoivat ja kannustivat

tutkimuksen eri työvaiheissa. Kannustamisesta suurin kiitos kuuluu luonnollisesti vanhemmilleni ja muille lähisukulaisille. Tutkimuksen tekoa koskevista neuvoista ja taustatiedoista saan erityisesti kiittää graduohjaajaani professori Elisa Juholinia, dosentti Miia Jaatista, professori Jaakko Lehtosta sekä tutkija Milka Sunelia. Lisäksi tahdon kiittää tutkielman kieliasun tarkistamisesta FK Sinikka Jutilaa ja FM Tarja Jokelaa ja tutkielman tiivistelmän oikeakielisyyden tarkistamisesta FM Marika Löytynojaa.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaus.....	2
1.2 Keskeiset käsitteet.....	4
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	6
2.1 Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus.....	7
2.1.1 Lobbaututkimuksen suuntaukset.....	7
2.1.2 Ydinvoimalobbauksen aihepiiriä sivuava viimeaikainen tutkimus Suomessa.....	9
2.2 Lobbauksen määrittely.....	9
2.3 Lobbauksen rooli yhteiskunnassa sekä merkitys lobbaajalle ja päättäjälle.....	11
2.4 Yhteenveto.....	13
3 LOBBAUS VIESTINTÄNÄ JA LOBBAAJAN OMINAISUUDET	14
3.1 Millaista viestintää lobbaus on?.....	14
3.2 Lobbaajan ominaisuudet ja lobbaajaan liitettävät mielikuvat.....	16
3.2.1 Lobbaajan ominaisuudet.....	16
3.2.2 Mielikuvat lobbaajasta.....	17
3.2.3 Lobbarin henkilökohtaiset ominaisuudet.....	19
3.3 Yhteenveto.....	20
4 LOBBAUKSEN KANAVISTA	21
4.1 Viesti viestintäkanavissa ja viestintäkanavien ryhmittelyä.....	21
4.2 Esimerkkejä eri viestintäkanavien roolista ja luonteesta.....	22
4.2.1 Median luonteesta lobbauksen kanavana.....	22
4.2.2 Muita esimerkkejä lobbaukskanavista.....	23
4.2.3 Viihde, viihdyttäminen, kampanjatuki ja lahjonta.....	24
4.3 Yhteenveto.....	27
5 LOBBAUKSEN KEINOJEN JA STRATEGIOIDEN SITOMINEN TILANTEESEEN	28
5.1 Lobbauksen keinojen ryhmittely.....	28
5.2 Lobbauksen strateginen suunnittelu.....	30
5.3 Vaikuttaminen ja sen kohdentaminen.....	31
5.4 Ajoitus.....	33
5.5 Jaatisen tehokkaan lobbauksen malli.....	34
5.6 Yhteenveto.....	38
6 LOBBAUSYHTEISTYÖN MUOTOJA	38
6.1 Koalitioryhteistyö.....	38
6.2 Päätöksentekijät yhteistyössä lobbaajien kanssa.....	39
6.3 Yhteenveto.....	41
7 ENERGIALOBBAUS SUOMESSA	42
7.1 Yleistä suomalaisen energialobbauksen kohderyhmistä.....	42
7.2 Tilaisuudet suomalaisessa energialobbauksessa.....	43
7.3 Suomalaisen ydinvoiman ja ydinvoimalobbauksen taustoja.....	44
7.4 Äänestystulos eduskunnassa 24.5.2002.....	46
7.5 Yhteenveto.....	47
8 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUKSEN KULKU	49
8.1 Tutkimuskysymykset.....	49
8.2 Menetelmän valinta.....	51
8.3 Haastateltavien valinta.....	53
8.4 Aineiston keruu.....	55
8.5 Aineiston analyysi ja tulkinta.....	57
8.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi.....	60
8.7 Tulosten esittely ja rakenne.....	64
8.7.1 Lainauskäytännöstä.....	65

9 TULOKSET	67
9.1 Vuoden 1993 päätöksestä vuoden 2002 ydinvoimakäsittelyyn	67
9.1.1 Vuoden 1993 ydinvoimapäätöksestä vuoden 1999 eduskuntavaaleihin.....	68
9.1.2 Vuoden 1999 eduskuntavaalit ja viides ydinvoimala.....	70
9.1.3 Ilmastonselonteko ja ydinjätteen loppusijoituspäätös.....	72
9.1.4 Lyhyt yleiskuva vuoden 2002 ydinvoimalobbaukseen järjestäytymisestä.....	73
9.1.5 Yhteenveto.....	74
9.2 Eduskunnan sisäinen ydinvoimalobbausryhmä	76
9.2.1 Luotaus, suunnittelu ja kasvokkaisuviestintä, lobbauksen rakentaminen.....	79
9.2.2 ”Risupaketin synty” eli erilaisten intressien sitominen ydinvoimaratkaisuun.....	83
9.2.3 Työryhmän rooli ja periaatteet.....	88
9.2.4 Tilaisuuksien organisointi.....	90
9.2.5 Ydinvoimatyöryhmän julkisuusstrategiat.....	93
9.2.6 Aikataulukysymykset.....	96
9.2.7 Yhteenveto.....	97
9.3 Ydinvoimaa aktiivisesti vastustaneiden kansanedustajien toiminta	98
9.3.1 Suora vaikuttaminen kansanedustajiin.....	99
9.3.2 Eduskunnan ydinvoiman vastustajaverkoston julkisuuskamppailu.....	100
9.3.3 Yhteistyö vastustavien kansanedustajien ja lobbaajien välillä.....	106
9.3.4 Yhteenveto.....	110
9.4 Kansanedustajien kokemuksia lobbauksesta	111
9.4.1 Lobbauksen merkitys tutkimuksen neljässä ryhmässä.....	112
9.4.1.1 Erytistarkastelussa passiiviset kannattajat.....	112
9.4.1.2 Erytistarkastelussa passiiviset vastustajat.....	116
9.4.1.3 Aktiivisten kannattajien ja vastustajien suhde lobbaukseen.....	117
9.4.2 Kirjalliset vaikutuspyrkimykset ja kansalaismielipide.....	119
9.4.2.1 Kannanotot, kansalaismielipiteen ilmaisut, kirjeet ja sähköpostit.....	119
9.4.2.2 Energiamallit, tutkimukset ja mielipidetutkimukset.....	122
9.4.3 Tilaisuudet.....	125
9.4.3.1 Eduskuntaryhmien sisäisistä käsittelyistä.....	130
9.4.4 Eduskunnan sisäinen lobbaus passiivisten näkökulmasta.....	131
9.4.5 Painostus eduskunnan ulkopuolelta ja vuoden 2003 eduskuntavaalien vaalituki.....	133
9.4.6 Lobbaajien ja tietolähteiden painoarvosta.....	136
9.4.6.1 Eduskunnan poliittisten ryhmien ja keskeisten poliitikkojen vaikuttavuudesta.....	138
9.4.6.2 Lobbarin henkilökohtaiset ominaisuudet.....	141
9.4.7 Yhteenveto.....	143
9.5 Ydinvoimapäätökseen vaikuttaneita tilannetekijöitä ja niiden hyödyntäminen	144
9.5.1 Ydinvoimaan liittyvät koetut uhkat.....	144
9.5.2 Talouteen liittyvät tekijät ja arvot, Venäjä ja maakaasu.....	145
9.5.3 Kansainvälisyys.....	146
9.5.4 Lisää median roolista.....	147
9.5.5 Muita päätökseen vaikuttaneita tekijöitä.....	150
9.5.6 Yhteenveto.....	150
9.6 Lobbausstrategioiden ja keinojen yhteenvettoa ja analyysia	152
9.6.1 Lobbauksen vertailu Jaatisen kontingenssimalliin.....	152
9.6.1.1 Ydinvoiman puolesta käyty lobbaus ja Jaatisen malli.....	153
9.6.1.2 Ydinvoiman vastainen lobbaus ja Jaatisen malli.....	155
9.6.2 Ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käydyn lobbauksen vertailua.....	157
9.6.3 Yhteenveto.....	158
10 PÄÄTELMÄT	160
11 POHDINTAA	167
KIRJALLISUUS	171

Liitteet:

- 1) Ydinlaitoksen rakentamisen päätöksentekoprosessi
- 2) Tilastoja eduskunnan ydinvoimaaänestyksestä
- 3) Eduskunnan kirjelmä 8/2002 vp
- 4) Talousvaliokunnan mietinnön 9/2002 vp alkuosa
- 5) Kansanedustajille lähetetty vahvistuskirje haastattelun sopimisen jälkeen
- 6) Haastatteluaineiston keruu
- 7) Kaksi esimerkkiä varsinaisten haastattelujen aikaisista kysymyksistä
- 8) Tässä tutkimuksessa mainittuja tahoja

1 JOHDANTO

Toukokuussa 2002 päättyneen viidennen ydinvoimalan periaatepäätöslupahakemuksen käsittely eduskunnassa saattoi usein näyttää tiedotusvälineissä varsin tavanomaiselta ja yksitoikkoiselta prosessilta. Tutkimusta tehdessäni kuitenkin selvisi, että jossain määrin tämä mielikuva vastasi myös kansanedustajien kokemuksia, mutta kokonaisuudessaan kyseinen prosessi oli lobbauksen kannalta kaikkea muuta kuin yksitoikkoinen. Asiaan liittyi paljon ilmiöitä, jotka eivät juurikaan näkyneet julkisuudessa eivätkä välttämättä olleet edes kaikkien kansanedustajien havaittavissa.

Prosessi, jonka lopussa eduskunta päätti, että *valtioneuvoston periaatepäätös 17. päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta jää sellaisenaan voimaan*, oli merkittävä monestakin syystä. Ydinvoima-asia oli yksi 1999 alkaneen vaalikauden suurimmista kysymyksistä niin päätöksen alla olleen investoinnin taloudellisen mittavuuden kannalta kuin sen käsittelyyn käytetyn työmäärän kannalta. Asia oli erityislaatuinen myös siksi, että ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan lobbasivat useat eri tahot ja asiasta käytiin paljon julkista keskustelua. Päätös oli myös harvinaislaatuinen siitä syystä, että kansanedustajilla oli eduskuntaryhmien puolelta niin sanotusti vapaat kädet tehdä päätöksensä ”mielensä tai omatuntonsa mukaan”. Päätös poikkesi tavanomaisista päätöksistä myös siten, että eduskunta toimi poikkeuksellisesti hallintoviranomaisena; kyse ei siis ollut eduskunnan tavanomaisesta lainsäädäntövallan tai budjettivallan käytöstä.

Ainakaan minun tietooni ei tullut yhtään tutkimusta, jossa olisi tutkittu lobbausta kansanedustajien näkökulmasta kyseisessä päätösprosessissa, minkä vuoksi aiheen tutkimiseen oli olemassa mielestäni selvä yhteiskunnallinen tilaus. Toinen tutkimuksen tarpeellisuutta korostava seikka oli mielestäni se, että vaikka lobbausta on tutkittu Suomessa toki jonkin verran, niin yhteisöviestinnän näkökulmasta tutkimusta on varsin vähän – erityisesti kansanedustajien näkökulmasta.

1.1 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaus

Tutkimuksellani pyrin selvittämään sitä, miten kansanedustajat kokivat ydinvoimalobbauksen ja millä tavalla he itse osallistuivat kyseiseen prosessiin. Tutkimus ei siis kerro koko totuutta siitä, miten lobbaus todella tapahtui, vaan se valottaa kansanedustajien subjektiivisia näkemyksiä ja kokemuksia asiasta. Vaikka tutkimus lähtee kansanedustajan subjektiivisesta näkökulmasta, pyritään sillä luonnollisesti laajempaan kokonaiskuvaan ydinvoimapäätösprosessista unohtamatta kuitenkaan näkökulman asettamia rajoitteita, muun muassa subjektiivisuutta. Kansanedustajan näkökulma viittaa tässä tutkimuksessa siihen, että tarkastelun kohteina ovat kansanedustajien ajatukset, kokemukset ja näkemykset, joiden pohjalta tutkija tekee päätelmiä. Käytettävä tutkimusmenetelmä on pääosin kvalitatiivinen. Sillä ei pyritä tilastollisesti yleispätevään kuvaan, mutta tavoitteena on kuitenkin muodostaa mahdollisimman laaja kansanedustajien kokemusmaailmaan pohjautuva kokonaiskuva ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan tapahtuneesta vaikuttamisesta. Tässä tutkimuksessa kansanedustajan oman kokemusmaailman tutkimisen osalta on rajattu sellaiset kansanedustajat pois, jotka toimivat edustajan tehtävän ohella ministereinä 1999 alkaneella vaalikaudella. Olen päätenyt tähän ratkaisuun, koska asian tutkiminen tyhjentävästi ministereiden näkökulmasta, toisin sanoen myös valtioneuvoston näkökulmasta, olisi laajentanut tutkimusta liikaa. Ministereitä ja heidän rooliaan asiassa ei ole kuitenkaan rajattu siltä osin pois, mikäli nämä tulevat esille muiden kansanedustajien havainnoissa ja mielipiteissä.

Eräs oletukseni tutkimusta aloittaessani oli, että ydinvoiman vastustajilla oli sellaisia heikkouksia julkisuuskuvassaan, jotka saattoivat vähentää heidän vaikuttavuuttaan. Tämä seikka sai pohtimaan myös muita lobbaajan ominaisuuksiin liittyviä

kysymyksiä, joihin halusin saada vastauksia. Tutkimuksen tarkoituksena on siis myös selvittää, miten kansanedustajat kokivat eri lobbaajatahot ja lobbarit, eli oliko merkitystä sillä, kuka lobbaa.

Lobbausta käsittelevän kirjallisuuden mukaan lobbauksen onnistumiseen ja mahdollisuuksiin saattavat vaikuttaa lukuisat erilaiset tilannetekijät ja olosuhteet (Jaatinen 1999; Berry 1977; Harris & Lock 1996, 317). Tämän vuoksi tällä tutkimuksella pyritään myös valottamaan niitä lisätekijöitä ja osittain myös päätöksentekokriteereitä, joilla oli lobbauksen ja lobbaajan ominaisuuksien lisäksi vaikutusta ydinvoimapäätökseen. Ilman koko kontekstin eli erilaisten tekijöiden ottamista tarkasteluun lobbauksen merkitys saattaa ylikorostua ja prosessin kokonaiskuva jäädä epäselväksi. Tilannetekijöiden lisäksi tavoitteena on myös tarkastella niitä tapoja, joilla erilaisia olosuhteita hyödynnettiin.

Taustoja lähdetään siis selvittämään 1993 ydinvoimapäätösprosessista lähtien, mutta tutkimuksen päähuomio on 1999 päättyneen vaalikauden lopun ja 24.5.2002 käydyt eduskuntaäänestyksen välisessä ajanjaksossa. Vaikka ydinvoimalobbaus ei käsittäkseni viidennenkään ydinreaktorin puolesta ja sitä vastaan täysin päättyneet eduskunnan ydinvoimapäätökseen, olen rajannut tutkimuksesta pois eduskunnan 24.5.2002 tekemän ydinvoimapäätöksen jälkeisen ajan. Tässä tutkimuksessa ei ole tarkoitus myöskään syvällisesti ja tyhjentävästi käsitellä ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan esitettyjä argumentteja ja argumentointikeinoja; tarkastelun päähuomio kohdistuu lobbauksen erilaisiin keinoihin ja strategioihin. Argumentteja ei kuitenkaan voi eikä ole kokonaisuuden hahmottamisen kannalta järkevääkään irrottaa tutkimusongelmasta kokonaan. Argumentit ovat osa lobbausta (muun muassa teemojen hallintaa) ja vaikuttavat myös kansanedustajan päätöksentekoon. Tämän vuoksi argumentteja ja argumentointikeinoja käydään läpi tässä tutkimuksessa siinä laajuudessa, kuin se on välttämätöntä kokonaiskuvan hahmottamiseksi. Tällä tutkimuksella pyritään siis selvittämään:

- 1. Millä tavoilla ydinvoimapäätökseen vaikutettiin kansanedustajien näkökulmasta tarkasteltuna? Miten eduskunnan ulkopuoliset intressiryhmät*

ja tahot vaikuttivat päätökseen? Miten kannastaan varmat kansanedustajat, puolesta tai vastaan, pyrkivät vaikuttamaan lobbaukseen?

2. *Mikä merkitys oli kansanedustajien näkökulmasta sillä, kuka lobbaa ja mitä tahoa hän edustaa?*
3. *Millä muilla tekijöillä kansanedustajien näkökulmasta saattoi olla oleellista merkitystä päätöksen kannalta?*

Tutkimuskysymykset esitellään tarkemmin luvussa 8.1.

1.2 Keskeiset käsitteet

”*Lobbaus* on vaikuttamista poliittiseen päätöksentekoon ryhmän edun mukaisesti viestimällä niiden tahojen kanssa, jotka ovat keskeisiä siinä poliittisessa prosessissa, jossa päätetään lobbaajalle tärkeästä asiasta” (Jaatinen 1999, 22; Jaatinen 2003, 18). Laajemmin käsitettä ”lobbaus” ja sen määrittelyjä käsitellään luvussa 2.3.

Lobbaajalla tarkoitetaan tässä tutkimuksessa vaikuttamaan pyrkivää yhteisöä, koalitiota tai vaikutuspyrkimysten toimeenpanijaa sekä yksittäistä henkilöä, joka lobbaa (vrt. Jaatinen 1999, 15). Yksittäisestä henkilöstä voidaan käyttää myös nimitystä lobbari. Tilanteissa, joissa halutaan korostaa, että kyseessä on yhteisö eikä yksittäinen ihminen, voidaan käyttää myös sanaa lobbaajataho. Lobbaavasta yhteisöstä voidaan käyttää myös nimitystä intressiryhmä.

Luotaus on jatkuva prosessi, jonka avulla hankitaan tietoa yhteisön sisältä ja ulkopuolelta, jotta yhteisön olisi mahdollista saavuttaa tavoitteensa. Usein luotauksen päätarkoitus on löytää mahdolliset muutossignaalit. (Juholin 2001, 296 mukaillen.)

Imago on mielikuvien kokonaisuus, joka syntyy tiedon, asenteiden, uskomusten ja kokemusten perusteella (Juholin 2001, 292).

PR käsitetään eri maissa ja yhteyksissä eri tavoilla, mutta se on yleistymässä organisaatioiden ympäristösuhteita eli ulkoisia suhteita hoitavan toiminnan ja sen tutkimuksen kansainväliseksi nimeksi (Juholin 2001, 298 mukailleen).

Edustajalla tarkoitetaan yleensä ”kansanedustajaa”, jota voidaan käyttää tekstissä, koska se on sanana lyhyempi kuin ”kansanedustaja” ja sillä voidaan välttää tautofoniaa. Kuitenkin sana ”edustaja” voi viitata myös esimerkiksi jonkin yhteisön edustajaan, mutta tämä ilmenee tapauskohtaisesti tekstin asiayhteydestä. Kansanedustajiin voidaan myös tässä tutkimuksessa viitata käyttäen erilaisia taustamuuttujia. Tällainen taustamuuttuja voi olla esimerkiksi ”passiivinen ydinvoiman kannattaja”.

Viides ydinvoimala, uusi ydinvoimala ja lisäydinvoima ovat viidennestä ydinreaktorista käytettyjä osittain kansankielisiä nimityksiä, joita tässäkin tutkimuksessa käytetään muun muassa tautofonian välttämiseksi. Asiaan voidaan myös viitata pelkästään sanalla ydinvoimala, kun muuten asiayhteydestä käy ilmi, että kyse on Suomen alueella sijaitsevasta viidennestä ydinreaktorista.

2002 ydinvoimaprosessi tai lyhyemmin *ydinvoimaprosessi* tai *prosessi* viittaa 24.5.2002 ydinvoimapäätökseen päättyneeseen ajanjaksoon ja niihin asioihin ja toimenpiteisiin, joiden pyrkimyksenä oli edistää viidennen reaktorin periaatelupahakemuksen läpivientiä tai kielteisen päätöksen aikaansaamista eduskunnassa tai joilla haluttiin vaikuttaa kyseiseen päätökseen muulla tavoin. Ydinvoimaprocessilla voidaan viitata myös 1993 päätöstä edeltäneeseen lobbaukseen, mutta tällöin se ilmenee asiayhteydestä. Mikäli *prosessi*-sanaa käytetään muussa merkityksessä, se selviää myös asiayhteydestä.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

Lobbauksen kaltaisella toiminnalla on vuosisataiset perinteet, eikä sen syntyhetkestä ole olemassa selvää yksimielisyyttä. Sana ”lobby” on englantia ja viittaa Britannian parlamentin eteishuoneeseen tai aulaan, jossa lobbaajilla on ollut tapana tavata parlamentin jäseniä ennen siirtymistä rauhallisempaan paikkaan keskustelemaan molemmille tärkeästä asiasta. Samalla tavoin vaikuttamaan pyrkivät tahot ovat tavanneet edustajainhuoneen jäseniä Yhdysvaltain kongressitalon käytävillä. Nykyään lobbaajat tapaavat edustajia kongressin lähellä sijaitsevissa, eteisaulaa viihtyisämmissä, rakennuksissa. (Jaatinen 2000, 167 - 168.) Suomessa lobbaajat voivat tavata edustajia esimerkiksi eduskunnan kahvilassa tai muissa eduskunnan tiloissa. Intressiryhmien edustajia kutsutaan usein myös eduskunnan valiokuntien kokouksiin antamaan asiantuntijalausuntoja käsillä olevista asioista. Lobbaajien lisäksi asiantuntijoina kuullaan luonnollisesti paljon myös eräänlaisia ”neutraalimpia” tahoja, joilla ei ole varsinaisesti tarkoitus vaikuttaa jonkin asian puolesta tai sitä vastaan. Myös eduskuntaryhmät kutsuvat tai ottavat vastaan lobbaajia kokouksiinsa esittämään näkemyksiä asioista. Usein lobbaajat järjestävät myös eduskunnan ulkopuolella erilaisia tilaisuuksia, joihin he kutsuvat kansanedustajia ja muita vaikuttajia.

Lobbauksen muodot ovat muuttuneet vuosien aikana. 1970-luvulta nykypäivään tultaessa lobbauksen luonne on muuttunut Suomessa ”yleisjunailutyypisistä” suhteiden hoitamisesta yhä enemmän tiedonvaihdoksi asiantuntijoiden ja päättäjien välillä (Jaatinen 2003, 13; Ruostetsaari 1998, 151 - 152). Niin Suomessa kuin muuallakin lobbaus-sana on saanut varsin kielteisen varauksen. Usein saatetaankin

luulla, että lobbauksessa on kyse jopa lahjonnasta tai muusta epäilyttävästä toiminnasta (Ruostetsaari 1998, 152; Jaatinen 2003, 13). Ehkäpä osittain tästä syystä harvan lobbarin tai lobbaajan varsinainen titteli on "lobbari". Yleisempi titteli lobbaajan tehtävissä toimivalle on muun muassa suhdetoiminnan, yhteiskuntaviestinnän ja strategisen viestinnän asiantuntija tai konsultti (www.helsinginsanomat.fi, 20.8.2000). Yrityksissä lobbausta hoitavat yleensä linjajohtoon kuuluvat henkilöt, mikäli tehtävä ei ole määrätty viestintäjohtoon kuuluvalle henkilölle. Järjestöissä lobbausta hoitavat usein järjestön edustaman toimialan erityisasiantuntijat (Jaatinen 2000, 169; Harris & Lock 1996, 315).

Lehtosen (1999) mukaan lobbaus ei sinänsä ole eettisesti sen paremmin arveluttavaa kuin hyväksyttävää. Arveluttavaksi lobbauksen voivat tehdä vain ne keinot, joita tehtävässä käytetään, ja ne päämäärät, joita toiminnalla tavoitellaan. (Lehtonen 1999; ks. myös Jaatinen 2003, 14, 152 - 159.) Lobbauksen saaman negatiivisen julkisuuden lisäksi osasy siihen liitettäviin negatiivisiin mielikuviin ihmisten mielessä lienee se, että kyseinen termi on vielä aika nuori ja outo. Miia Jaatisen (2000) mukaan suomen kieleen lobbaus-sana tuli vasta 1990-luvulla ja tietävästi sen otti käyttöön ensimmäisenä Suomessa ministeri Max Jakobson. Tätä ennen samaan asiaan on viitattu sanoilla ja sanapareilla: edunvalvonta, yhteiskunnallinen vaikuttaminen, yhteiskuntasuhteet ja julkissuhteet. (Jaatinen 2000, 167 - 168; Åberg 1993, 174 - 175.)

2.1 Aiheeseen liittyvä aiempi tutkimus

2.1.1 Lobbaustutkimuksen suuntauks

Lobbauksen tutkimustraditiossa on erotettavissa Jaatisen (2000) mukaan ainakin seitsemän eri koulukuntaa, joissa lobbaus on määritelty eri tavoilla. Nämä seitsemän eri koulukuntaa ja näkökulmaa lobbaukseen ovat seuraavanlaiset:

- 1) Suhdetoimintateoreetikot: lobbaus on suhteiden rakentamista ja ylläpitämistä poliittisten päättäjien suuntaan.
- 2) Sosiaalisen vastuun koulukunta: lobbaaja on julkisen intressin ajaja ja näyttäjä.

- 3) Lobbajaan ja päättäjän välisen kahdensuuntaisen viestinnän koulukunta: lobbauksen tehtävä on vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon painostamalla päättäjiä.
- 4) Johtamis- ja viestintäteoreetikot: lobbaus on vastaamista poliittisen ympäristön synnyttämiin uhkiin ja mahdollisuuksiin.
- 5) Poliittisen strategian koulukunta: poliittisen prosessin tunteminen on keskeistä lobbauksen suunnittelussa.
- 6) Poliittisen suunnittelun koulukunta: lobbaus on kamppailua vallasta ja resursseista yhteisön sisällä ja yhteiskunnassa yhteisöjen välillä.
- 7) Lobbaus konfliktin ratkaisuna: lobbaus on kaksisuuntaista symmetristä viestintää, jossa etsitään kaikkien osapuolten kannalta tyydyttävää ratkaisua (Jaatinen 1994; 1999; 2000, 170 - 171.)

Edellä mainittujen lisäksi voitaneen vielä mainita ainakin yksi koulukunta, joka tosin myös tavallaan liittyy kohtaan 4:

- 8) Markkinointi: lobbaus on markkinoinnin yksi osa-alue (esim. Kotler, 2000).

Tässä tutkimuksessa usein siteerattu yhteisöviestinnän dosentti Miia Jaatinen edustaa "lobbaus konfliktinratkaisuna" - näkemystä (ks. esim. Jaatinen 1998a, 27 teoksessa Jaatinen 1999, 34; Jaatinen 2003), minkä vuoksi kyseinen näkökulma korostuu jonkin verran tämänkin tutkimuksen teoreettisessa viitekehysessä. Jaatinen on tutkinut lobbausta sekä lobbajien että kansanedustajien näkökulmasta yhteisöviestinnän kannalta. Kaiken kaikkiaan yhteisöviestinnän kannalta lobbausta on tutkittu verrattain vähän. Sen sijaan suomalaisessa politiikan tutkimuksessa esimerkiksi etujärjestöjä koskevalla lobbaustutkimuksella on vuosikymmeniä pitkät perinteet. Suomalaista politiikan tutkimusta edustaa esimerkiksi tässä tutkimuksessa usein siteerattu Ilkka Ruostetsaari.

Jaatisen väitöskirjan lisäksi lobbausta on Suomessa viime vuosien aikana käsitelty ainakin kahdessa väitöskirjassa: Arto Jokisen väitöskirjassa vuodelta 2000 *Lobbying as a part of business management* ja Mirja Kanasen väitöskirjassa vuodelta 2002

”Vapautusta eduskuntatyöstä saavat - - -”: Tilastollinen ja normatiivinen tarkastelu valtiopäiviltä 1970 - 1998.

2.1.2 Ydinvoimalobbauksen aihepiiriä sivuava viimeaikainen tutkimus Suomessa

Suomalaiseen ydinvoimalobbaukseen läheisesti liittyviä tutkimuksia olen tähän mennessä löytänyt viime vuosilta vain seuraavat: Historiallisesta näkökulmasta suomalaista ydinvoimalobbausta käsittelee muun muassa Milka Sunell pro gradu -tutkielmassaan (2001) *Miten Suomen yksityinen metsäteollisuus hankki länsimaisen ydinvoimalan*. Ydinvoimalobbauksesta ja järjestöjen ja yritysten muusta vaikuttamisesta suomalaiseen energiapolitiikkaan kertoo muun muassa Ilkka Ruostetsaaren (1998) tutkimus *Energiapolitiikka käännekohdassa: järjestöt ja yritykset vaikuttajina vapautuvilla energiemarkkinoilla*. Miia Jaatisen (2003) teos *Lobbaus: Yritys yhteiskunnan vaikuttajana* on lobbausta käsittelevä yleisteos, mutta siinä myös sivutaan viidennestä ydinvoimalasta käytyä lobbausta. Ydinvoimakeskustelussa käytettyjä argumentteja, retorisia ja diskursiivisia keinoja, on ansiokkaasti käsitelty Juho Rahkosen pro gradu -tutkielmassa (2002) *Viidennestä ydinvoimalasta käyty julkinen keskustelu*. Ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käytetyistä argumenteista ja argumentointikeinoista sisältää informaatiota myös tutkija Anu Perimäen (2001) tutkimus *Suomalaisen ilmastokeskustelun toimijat ja argumentit*.

2.2 Lobbauksen määrittely

Luvussa 2.1.1 esitetyt koulukunnat kuvastavat osaltaan myös siis sitä, miten eri tavoin lobbaus voidaan määritellä. Tämän tutkimuksen näkökulma on viestinnällinen, minkä vuoksi lobbausta tarkastellaan tässä tutkimuksessa pitkälti viestinnällisestä näkökulmasta. Usein näkökulmien välisiä eroja on kuitenkin vaikea havaita. Lobbauksen tarkastelunäkökulman valinnassa saattaakin olla kyse enemmän jonkin näkökulman korostamisesta kuin muiden näkökulmien rajaamisesta kokonaan pois.

Varhaisin lobbauksen määritelmä viestinnälliseltä kannalta lienee politiikan tutkija Lester Milbrathin (1963) (Jaatinen 2000, 168 mukaan) määritelmä, jonka mukaan lobbaus on viestinnän edistämistä ja viestien välittämistä, jotka on suunnattu päättäjään, lukuun ottamatta kansalaisten yhteydenottoja omasta puolestaan, toiveena vaikuttaa päättäjän päätökseen. (Milbrath 1963, 8). Leif Åbergin (1993) mukaan lobbauksella “ymmärretään sekä valtakunnallisella tasolla että paikallisella tasolla tapahtuvaa yhteydenpitoa poliittisiin päättäjiin, järjestövaikuttajiin ja muihin yhteiskunnallisesti merkittäviin henkilöihin“. Lobbauksessa merkittävän roolin saavat työyhteisön profilointi, informointi ja vaikuttajien mielipiteiden luotaaminen. (Åberg 1993, 174 - 175.) Jaatisen määritelmä lobbauksesta täydentää Milbrathin ja Åbergin määritelmiä korostamalla kulloisenkin tilanteen vaikutusta lobbauksen kohderyhmien valinnassa sekä painottamalla lobattavan asian merkitystä lobbaajalle. Jaatisen määritelmän mukaan ”lobbaus on vaikuttamista poliittiseen päätöksentekoon ryhmän edun mukaisesti viestimällä niiden tahojen kanssa, jotka ovat keskeisiä siinä poliittisessa prosessissa, jossa päätetään lobbaajalle tärkeästä asiasta. Lobbauksen kohderyhmiä ovat poliittiset päättäjät, virkamiehet, kilpailevat lobbaajat, joukkoviestimet, kansalaiset ja lobbaajan omat sidosryhmät”. (Jaatinen 1999, 22; Jaatinen 2003.) Lobbauksen proaktiivisuutta eli ennakoivuutta sekä kahdensuuntaisuutta ilmentää Elisa Juholinin määritelmä, jonka mukaan lobbaus on ”aloitteellista keskustelua ja tiedonvaihtoa yhteiskunnallisten päättäjien kanssa tarkoituksena vaikuttaa yhteiskunnalliseen päätöksentekoon” (Juholin 2001, 296).

Lobbauksen yhteydessä puhutaan usein myös ruohonjuuritason lobbauksesta. Jaakko Lehtosen (1998) mukaan “ruohonjuurilobbaus tarkoittaa käsiteltävänä olevaan asiaan ja sitä koskevaan päätöksentekoon vaikuttamista pyrkimällä vaikuttamaan varsinaisia päätöksentekijöitä laajempaan yleisöön: henkilökuntaan, jäseniin, eturyhmiin, asiakkaisiin tai ns. suureen yleisöön eli julkiseen mielipiteeseen. Ruohonjuurilobbausta edustavat esim. äänestäjien poliitikoille lähettämät viestit.” (Lehtonen 1998.) Vapaasti tulkittuna Jaatisen määritelmä lobbauksesta pitää sisällään Lehtosen määritelmän ruohonjuuritason lobbauksesta. Tämän vuoksi tässä tutkimuksessa ei yleensä erotella lobbausta ja ruohonjuurilobbausta toisistaan vaan ruohonjuurilobbaus nähdään lobbauksen osa-alueena, ja sen vuoksi siitä voidaan nimittää lyhyemmällä termillä “lobbaukseksi“.

Eri määritelmiä verratakseni, sekä Lehtosen että Jaatisen lobbauksen kohderyhmien määrittelyissä nousee esiin eräs keskeinen seikka, jota ei ehkä muuten osaisi ajatella: lobbauksen kohderyhmiin kuuluvat myös lobbaajatahon omat sisäiset ryhmät.

2.3 Lobbauksen rooli yhteiskunnassa sekä merkitys lobbaajalle ja päättäjälle

Lobbaus on osa länsimaista demokraattista yhteiskuntajärjestystä. Yhteiskunnan julkisuus- ja demokratiaihanteet sekä mahdollistavat että edellyttävät kansalaisten ja yhteisöjen vaikuttamista yhteiskunnallisiin päätöksiin (VNK julkaisu 2001/5; Jaatinen 2003, 14). Suomea pidetään yleisesti hyvin korporatistisena maana. Nykyisin korporatismilla viitataan useissa teollisuusmaissa viimeisten runsaan kolmenkymmenen vuoden aikana tapahtuneeseen kehitykseen, jossa ammattiyhdistysliike ja työnantajien järjestöt ovat saaneet entistä tärkeemmän aseman tehtäessä koko yhteiskuntaa koskevia päätöksiä. (Berndtson 1995, 161 - 165.) Käytännössä lobbauksen institutionaalinen asema suomalaisen yhteiskunnan rakenteessa näkyy muun muassa siten, että työmarkkinajärjestöt istuvat neuvottelemassa hallituksen kanssa ja lakien laatimisessa eri intressitahoilta pyydetään lausuntoja (www.helsinginsanomat.fi 20.8.2000). Erityisesti Suomen liittyttyä EU:hun joidenkin suomalaisten intressiryhmien lobbauksen painopiste on siirtynyt enemmän EU-tason toimijoihin ja instituutioihin. Myös suomalaiset viranomaiset harjoittavat lobbausta Suomen etujen ajamiseksi EU:ssa (VNK julkaisu 2001/5).

Lobbaajan näkökulmasta lobbaus on tavoitteellista toimintaa ja sen avulla yhteisöllä on mahdollisuus vaikuttaa omiin toimintaedellytyksiinsä. Se voi pyrkiä vaikuttamaan yhteiskunnan ja toimintaympäristönsä kehitykseen siten, että sen olosuhteet olisivat suotuisat yhteisön toiminnalle ja sen jäsenille. Se voi muun muassa tavoitella suoraa taloudellista hyötyä, liiketoiminnan esteiden poistoa, kilpailuedun hankkimista ja toimintaympäristön ennustettavuuden lisäämistä. (Jaatinen 2000, 173.) Lobbaus voidaan nähdä osana konfliktinratkaisumekanismia, jonka organisaatio kehittää selvittääkseen ympäristössään. Sen lisäksi, että lobbaaja neuvottelee yhteiskunnan

kehittämisestä ja lobbaajatahon roolista kyseisessä konfliktinratkaisussa, lobbaaja pyrkii ratkaisemaan ristiriidat lobbaajatahon sisäisten ja ulkoisten ryhmien kanssa siitä, mitä tehdään ja mitkä ovat näiden toimenpiteiden seuraukset. (Jaatinen 1998a, 27 teoksessa Jaatinen 1999, 34.)

Myös päättäjillä on tavoitteita ja tarpeita, joihin lobbaus voi osaltaan vastata. Päättäjät tarvitsevat asia- ja mielipidetietoa päätöksenteon tueksi. Yhteiskunnan muuttuessa yhä monimutkaisemmaksi yksikään päättäjä ei pysty olemaan kaikkien alojen asiantuntija. Päättäjiltä kuitenkin edellytetään järkeviä ja hyviä päätöksiä, jotka koskettavat usein laajaa kansalaisjoukkoa ja koko yhteiskunnan tulevaisuutta. Tämän vuoksi päätöksentekijä on riippuvainen eri alojen asiantuntijoista. (Jaatinen 2000, 171 - 173; ks. myös Milbrath 1962, 356.) Milbrathin (1962) mielestä voidaankin olettaa, että politiikkakoneisto tuottaa lobbauksen ansiosta viisaampia päätöksiä ja pysyvämpiä ratkaisuja kuin tilanteessa, jossa intressiryhmät eivät ole mukana (Milbrath 1962, 358). Berry (1977) kuitenkin muistuttaa, ettei intressiryhmien näkökantojen voimakkaampi huomioon ottaminen päätöksenteossa välttämättä tarkoita, että syntyvät päätökset heijastelisivat enemmän ”kansakunnan tahtoa” (Berry 1977, 291). Ongelma voi olla esimerkiksi se, että jotkut intressiryhmät saavuttavat järjestelmässä dominoivan aseman, mikä vääristää erilaisten intressien välittymistä päätöksentekoon (Jaatinen 199, 181). Ylipäättänsä intressiryhmien, ts. lobbauksen, vaikutusvallan ylikorostuminen päätöksenteossa saattaa joissakin tapauksissa lisätä eriarvoisuutta yhteiskunnassa. Ilmeisesti tämän vuoksi esimerkiksi valtiohallintoa halutaan muistuttaa intressiryhmien vaikutusoikeuksien lisäksi myös tasapuolisuusajattelusta, jonka mukaan päätöksiä tehtäessä tulee ottaa huomioon myös niiden edut, joilla ei ole puolestapuhujia (ks. esim. VNK:n julkaisu 2001/5).

Lobbaussuhteilla voi olla vaikutuksia päättäjien henkilökohtaiseen menestymiseen sekä puolueiden menestykseen ja toimintaedellytyksiin. Vaikka useat kansanedustajat ovat ulospäinsuuntautuneita ja haluavat aidosti tuntee tukijansa ja ymmärtää heidän ongelmiaan, on heille myös uran kannalta tärkeää pitää valitsijansa tyytyväisinä. Kannatuksen varmistamiseksi kansanedustajat pitävätkin yhteyttä vähintäänkin edustamiensa alueiden erilaisten organisaatioiden kanssa. Uran kannalta on myös merkityksellistä, että kansanedustajat nähdään tapaamassa

kannattajiaan, mieluiten vielä niin, että se näkyy myös julkisuudessa. (Miller 1987, 164; ks. myös Ruostetsaari 1998.) Se, keneltä päättäjä ottaa vastaan tietoa ja tukea, voi vaikuttaa hänen imagoonsa (Jaatinen 2000, 173). Läheisistä suhteista jonkin lobbaavan yhteisön ja kansanedustajan välillä voikin olla kansanedustajalle sekä hyötyä että haittaa hänen uudelleenvalintansa ja urakehityksensä kannalta.

2.4 Yhteenveto

Lobbauksella on vuosisatoja vanhat perinteet, vaikka lobbaus sanana on varsin nuori. Lobbausta on tutkittu monesta eri näkökulmasta. Suomessa lobbaukseen liittyvää tutkimusta on tehty paljon esimerkiksi politiikan tutkimuksessa. Yhteisöviestinnän näkökulmasta lobbausta on tutkittu vähän. Myös Suomen viidennen ydinvoimalan puolesta ja vastaan käydystä lobbauksesta 2000-luvulla on olemassa vain vähän tutkimusta. Muun muassa sen vuoksi tämän tutkimuksen tekeminen on aiheellista.

Lobbaus mielletään nykyään luonnolliseksi osaksi demokratiaa. Lobbauksella lobbaaja pyrkii edistämään etujaan yhteiskunnallisessa tai kansainvälisessä päätöksenteossa. Kansanedustajat puolestaan voivat lobbauksen ansiosta saada tärkeää tietoa ja näkemyksiä päätöksiensä tueksi.

3 LOBBAUS VIESTINTÄNÄ JA LOBBAAJAN OMINAISUUDET

3.1 Millaista viestintää lobbaus on?

Yhteisöviestinnän teorioissa on viimeisten vuosikymmenien aikana korostunut hyvän viestinnän tavoitteena ja ihanteena, mutta myös selittävänä ja kuvaavana ominaisuutena, näkemys kahdensuuntaisesta ja symmetrisestä viestinnästä. Viestintä on symmetristä kahden tahon välillä, kun informaationkulku on kaksisuuntaista ja vaikuttamien molemminpuolista (Grunig, J & Hunt 1984).

Näyttäisi siltä, että myös lobbaus osana yhteisöviestintää on toimiessaan kahdensuuntaista ja symmetristä viestintää. Jaatisen (1998 ja 1999) mukaan kaksisuuntainen symmetrinen lobbaus on vuorovaikutusta, jossa lobbaaja vaikuttaa päätöksentekijään, mutta päättäjä voi myös vaikuttaa lobbaajaan. Näkemyksistä, päätöksen sisällöstä ja tavoitteista poliittisessa kysymyksessä voidaan keskustella yhdessä ja tehdä sopimus siitä, miten asiaa viedään eteenpäin. Kaiken kaikkiaan lobbaajalle on hyödyksi, että hän kuuntelee tarkkaavaisesti ja on valmis muuttamaan käyttäytymistään, kun se on tarpeellista ja kun se palvelee pitemmän ajan tavoitteita. (Jaatinen 1998a, 24, teoksessa Jaatinen 1999, 23; Jaatinen 1999, 23.) Viitteitä kahdensuuntaisuudesta, monensuuntaisuudesta ja symmetrisistä elementeistä lobbauksessa on havaittavissa myös varhaisemmassa lobbausta käsittelevässä kirjallisuudessa. Zeiglerin ja Baerin (1969) mukaan lobbaus ei ole aina välttämättä epäsymmetristä ja se saattaa olla jopa monensuuntaista vuorovaikutusta, joka

voidaan myös nähdä vaihtosuhteena, jossa osapuolet saavat toisiltaan tärkeitä resursseja vuorovaikutuksen avulla (Zeigler & Baer 1969, 9).

Viestinnän kaksisuuntaisuutta ja symmetrisyyttä kuvastaa muun muassa Berryn (1977) huomio, että lobbaus ei ole ainoastaan prosessi, jossa intressiryhmä välittää informaatiota päätöksentekijöille. Berryn mukaan se onkin usein kaksisuuntainen suhde, jossa päätöksentekokoneisto lähestyy sellaisia organisaatioita, joihin se voi luottaa ja nojautua, kun se tarvitsee informaatiota. (Berry 1977, 176; ks. myös Miller 1987, 160.) Milbrathin mukaan virkamiehet ottavat usein oma-aloitteisesti yhteyttä lobbaajatahoihin myös siksi, että heidän täytyy tietää, miten eri ryhmät, erityisesti poliittisesti vahvat ryhmät, suhtautuvat asioihin. Hallitusten virkamiesten ja lobbaajien yhteistyössä viestit ja vaikutusyritykset kulkevatkin molempiin suuntiin. (Milbrath 1962, 232.) Lobbausta käsittelevässä kirjallisuudessa on lisäksi lukuisia mainintoja tapauksista, joissa päätöksentekijät käyttävät oma-aloitteisesti lobbaajia apuna jonkin päätöksen läpiviemisessä, mikä myös valottaa omalla tavallaan lobbauksen symmetristä ja kahdensuuntaista luonnetta (esim. Milbrath 1962).

On aika vaikea kuvitella menestyksestä lobbausta, jossa ei olisi lainkaan kahdensuuntaisia elementtejä. Tämä päätelmä saa tukea muun muassa Jaatisen näkemyksestä, että lobbaus on ensisijaisesti kaksisuuntaista viestintää, koska se edellyttää luotausta ja seurantaa. Myös Jaatisen mukaan lobbausta voidaan kuvata monensuuntaiseksi kommunikaatioksi, sillä lobbaaja on vuorovaikutuksessa suoraan kaikkien yleisöjensä kanssa kaksisuuntaisesti ja monikanavaisesti. Lobbaaja kommunikoi myös epäsuorasti muiden toimijoiden välityksellä päätöksentekijöiden ja muiden toimijoiden kanssa. Viestinnän monensuuntaisuutta lisää vielä se, että usein lobbaajan täytyy neuvotella ratkaisusta myös yhteisön sisäisten ryhmien kanssa. (Jaatinen 1999, 23; Jaatinen 1998a, 27 teoksessa Jaatinen 1999, 34.)

Lobbausviestintä on myös suhteiden rakentamista ja hoitamista. Jaatisen (1999) mukaan lobbausviestintä perustuu rakennetuille ja ylläpidetyille suhteille. Se on verkostoitumista ja profiilin rakentamista. Lobbauksessa ei ole kuitenkaan kyse pelkästään suhteiden hoidosta, koska lobbauksen pääominaisuuksia ovat informointi

ja vaikuttaminen sekä informoiduksi ja vaikutetuksi tuleminen muiden lobbauksen osapuolien toimesta. (Jaatinen 1999, 21.)

3.2 Lobbajaan ominaisuudet ja lobbaajaan liitettävät mielikuvat

3.2.1 Lobbajaan ominaisuudet

Lobbauksen lopputulokseen ei ainoastaan vaikuta se, miten lobbaaja viestii tai toimii, vaan myös muut tekijät. Lobbauksen tehokkuuteen voi vaikuttaa viestinnän lisäksi esimerkiksi se, kuka lobbaa (Harris & Lock 1996, 319) ja mitä tahoa hän edustaa. Elvander (1966) esittää, että pelkällä eturyhmän olemassaololla voi olla vaikutusta päätöksentekoon riippumatta sen toimenpiteistä tietyssä tilanteessa. Elvander nimittää tätä vaikutusta perusvaikutukseksi, ja se on seurausta eturyhmän saavuttamasta asemasta poliittishallinnollisessa järjestelmässä. Käytännössä perusvaikutus voi näyttäytyä muun muassa siten, että valmistelija ennakoi ja ottaa huomioon vaikutusvaltaisen eturyhmän olemassaolon ja sen todennäköisen kannan jo päätösesitystä valmisteltaessa, vaikka eturyhmä ei olisi ehtinyt esittää kantaansa asiaan. (Elvander 1966 Ruostetsaaren 1998, 133 mukaan.) Huuskan (1968) mukaan eturyhmien kykyyn vaikuttaa poliittiseen päätöksentekoon vaikuttaa niiden 1) merkittävyys, joka muodostuu sen voimavaroista ja strategisesta asemasta yhteiskunnassa, 2) poliittiset suhteet: Suomessa tietyillä intressiryhmillä on läheisemmät suhteet tiettyihin puolueisiin ja eri kansanedustajiin, mutta tätä asiaa käsitellään tarkemmin luvussa 7.1, 3) sisäiset ja rakenteelliset tekijät, joista voimavarojen hyödyntäminen on riippuvainen sekä 4) edustavuus, joka on riippuvainen eturyhmän numerollisesta voimasta ja yhteiskunnallisesta asemasta. (Huuska 1968 Ruostetsaaren 1998, 132 mukaan.)

Jaatinen jaottelee lobbauksen menestymiseen vaikuttavat tekijät lobbaajan sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin. Organisaation sisäisiä tekijöitä, jotka vaikuttavat lobbauksen menestymiseen, ovat lobbaukseen käytettävien resurssien määrä ja laatu, suunnittelun tehokkuus sekä lobbaajan edustaman yhteisön sisäisten tahojen ja taustaryhmien yhtenäisyys ja tuki asialle. Lobbaavan yhteisön sisäiset ristiriidat

vähentävät lobbaajatahon uskottavuutta. (Jaatinen 1998a, 30 - 31 teoksessa Jaatinen 1999, 111.)

3.2.2 Mielikuvat lobbaajasta

Juholinin ja Kuutin mukaan lobbaajan uskottavuutta ja luotettavuutta arvioidaan sen mukaan, millainen maine sillä on (Juholin & Kuutti 2003, 68). Samoilla linjoilla ovat Zeigler ja Baer, joiden mukaan lobaajalla tulee olla vakiintunut maine luotettavuudesta ollakseen hyväksytty ja oikeutettu informaatio-lähde. Heidän mukaansa luottamusta herättävän maineen elementtejä ovat uskottavuus, asiantuntemus, rehellisyys ja esitetyn informaation paikkansapitävyys (Zeigler & Baer 1969, 109; Ruostetsaari 1998, 151.) Juholinin ja Kuutin mukaan maineen on todettu vaikuttavan yhteisön menestykseen (Juholin & Kuutti 2003, 65). Karvosen (2000) mukaan hyvä maine voidaan nähdä lisäarvona, jolla yhteisö ottaa voiton muuten tasavertaisista kilpailijoistaan (Karvonen 2000 Juholin 2001, 147 mukaan).

Maineen ohella lähes samasta asiasta käytetään myös nimityksiä mielikuva ja imago (Juholin 2001, 147 – 149; vrt. Juholin & Kuutti 2003,65). Juholinin (2001) mukaan mielikuva yhteisöstä syntyy kaikesta siitä, mitä se tekee, miten sen jäsenet käyttäytyvät, mitä yhteisö kertoo toiminnastaan ja mitä muut siitä kertovat. Välittyvät viestit voivat olla sekä tietoisesti valittuja ja kohdennettuja että tiedostamatta välitettyjä. (Juholin 2001, 149.) Päättäjille viestejä yhteisöstä saattaa välittyä esimerkiksi median, kollegoiden tai valitsijoiden kautta. Lehtosen (1998) mukaan mielikuvissa ei ole kyse välttämättä asian visuaalisesta kokemisesta vaan mielikuvaan voi sisältyä myös muuta aistittavaa, kuten ääniä, hajuja, tapahtumia ja oletettuja käyttäytymisiä ja kokemuksia (Lehtonen 1998 Juholin 2001, 148 mukaan). Mielikuvan syntyyn vaikuttavat myös vastaanottajan eri syistä johtuvat taipumukset tulkita saamaansa informaatiota. (Karvonen 2000 Juholin 2001, 149 mukaan.) Mielikuvat jostakin yhteisöstä eivät siis välttämättä ole aina samankaltaisia. Muun muassa tämän vuoksi eri yhteisöillä voi olla erilainen vaikutus eri kansanedustajiin. Toisekseen, poliitikot saattavat pyrkiä rakentamaan ja suojelemaan omaa imagoansa, mikä myös vaikuttaa siihen, keneltä he suostuvat vastaanottamaan tietoa ja tukea (Jaatinen 2000, 173).

Vaikka useat lainsäätäjät kokevat lobbaajat erittäin suureksi avuksi, he silti tuntevat tarvitsevansa ”objektiivista” informaatiota. Taustalla on oletus, että jokaisella lobbaajalla on ”oma lehmä ojassa“. Tämän vuoksi kaiken lobbauksen perustavoite strategioissa ja taktiikoissa on vähentää näiden ennakkoluulojen ja vastustuksen vaikutuksia. (Zeigler & Baer 1969, 109.) Lobbaajaa kohtaan tunnetut ennakkoluulot voivat johtua sen huonosta imagosta tai maineesta. Juholinin (2001) mukaan yhteisö voi luoda ja vahvistaa toivottua mielikuvaa tavoitteellisella ja johdonmukaisella profiloinnilla. Mainetta tai imagoa ei voi kuitenkaan rakentaa tyhjästä tai tyhjän päälle. Maine ja imago syntyvät ja niitä voidaan vahvistaa vain siltä pohjalta, mikä kohde on. (Juholin 2001, 147 - 149, 298.) Esimerkiksi lobbaajan asiantuntijuuteen voi olla turha vedota asiassa, joka ei kuulu kyseisen tahon osaamiseen. Yhteisön päämäärille kaukaisia asioita lobbaava taho saattaa olla epäuskottava päättäjien silmissä (Milbrath 1962, 170).

Myös väärin valitut toimet voivat pilata maineen ja vaikuttaa yhteisön toimintaedellytyksiin. Lobbauksessa tämä näkyy muun muassa siten, että virheellisestä informaatiosta kiinni jääminen sulkee kommunikaatioyhteyksiä jatkossa (Zeigler & Baer 1969, 109, 202; Ruostetsaari 1998, 151). Välttämättä yhteisö, erityisesti sellainen, jolla ei ole resursseja näyttäviin julkisuuskampanjoihin, ei ole aina ainoa ”syypää” huonoon imagoonsa, vaan osasyys siihen voi olla, että yhteisö samaistetaan tai yleistetään ihmisten mielessä ominaisuuksiltaan muihin samaan viiteryhmään kuuluviin yhteisöihin. Lobbaaja voi esimerkiksi vaikuttaa painostavalta ilman omaa syytään, jos päättäjät rinnastavat sen tahoihin, jotka he kokevat vihamielisiksi (Zeigler & Baer 1969, 203).

Päättäjät, jotka uskovat, että he ovat ilmiselvän taivutteluviestinnän kohteita, ovat vähemmän vaikutettavissa kuin ne, jotka kokevat viestinnän neutraaliksi. Niin kauan kun päättäjät kokee, että hän saa neutraalia informaatiota, lobbaajan vaikuttavuus kasvaa. Kyseinen seikka tukee myös Zeiglerin ja Baerin oletusta, jonka mukaan ehkäpä tehokkaimpia ovat ne vaikuttamisen tavat, jotka tapahtuvat huomaamatta. (Zeigler & Baer 1969, 193, 202; ks. myös Ruostetsaari 1998, 158.) Huomaamattoman vaikuttamisen tehovoimaa saattaisi selittää ainakin se, että sillä

saatetaan vähentää päättäjän psykologista vastarintaa, joka johtuu päättäjän asenteista jotain tiettyä informaatiolähdettä kohtaan. Joissakin lobbaustilanteissa ”viestinviejäksi” voikin olla viisasta mobilisoida jokin sellainen taho, jonka päättäjä kokee neutraaliksi.

3.2.3 Lobbarin henkilökohtaiset ominaisuudet

Myös lobbarin henkilökohtaisilla ominaisuuksilla voi olla merkitystä lobbauksen vaikuttavuudelle. Hyvällä lobbarilla uskotaan olevan sosiaalista mielenlaatua, tilannetajua, diplomaattisen retoriikan hallintaa ja kykyä tulkita epäsuoria ilmauksia. Asiakohtaisen asiantuntemuksen lisäksi tarpeellisenä pidetään myös yleissivistystä kansantalouden, teollisuuden, politiikan ja jopa kulttuurin ja taiteen alueilta. Kaiken kaikkiaan päättäjät ovat eniten taipuvaisia vuorovaikutukseen sellaisten lobbareiden kanssa, joihin heillä on myönteinen asenne. Ihmisillä, joilla on samat arvot, on taipumus pitää toisistaan ja olla vuorovaikutuksessa, päinvastoin kuin sellaisilla, joilla ei ole yhteisiä arvoja. Lobbarille on myös hyötyä siitä, jos hänellä ja lobattavalla on samansuuntaisia ominaisuuksia. Vuorovaikutusta saattaa edistää muun muassa samankaltainen koulutustausta, kuuluminen samaan ikäluokkaan sekä erityisesti se, mikäli lobbari ja lobattava ovat toistensa pitkäaikaisia tuttavuuksia. (Ruostetsaari 1998, 151 - 152; Zeigler & Baer 1969, 81 - 82; ks. myös Jaatinen 2003, 147 - 151.)

Millbrath (1962) kuitenkin muistuttaa, että läheisistä suhteista voi olla myös haittaa. Hänen mukaansa lobbari saattaa pelätä vaarantavansa ystävyiden painostamalla ystävänsä suotuisan päätöksen kannalle. Toiseksi, poliitikot haluavat välttää päätöksiä, jotka näyttävät perustuneen ystävyiden varaan. (Millbrath 1962, 66.) Joskus myös ilmenee, että lobbarin persoonallisuus on niin hyökkäävä, ettei hän pysty olemaan vuorovaikutussuhteessa tietyn päättäjän kanssa. Tällaisessa tapauksessa lobbari voi siirtää lobbaustehtävänsä toiselle samalla kannalla olevalle lobbarille. (Zeigler & Baer 1969, 185.)

3.3 Yhteenveto

Lobbaus on ei ole yksisuuntaista viestintää, jossa lobbaaja yksipuolisesti viestii ja vaikuttaa päättäjään. Myös päättäjät viestivät lobbaajalle ja vaikuttavat lobbaajaan. Nämä käsitykset lobbausviestinnästä vahvistuvat myös tämän tutkimuksen tuloksissa. Lobbaajan ja päättäjän välinen viestiminen ja vaikuttaminen voivat tapahtua suoraan keskinäisessä vuorovaikutuksessa tai välillisesti jonkin muun toimijan tai kanavan kautta. Lobbaajatahon ominaisuudet, kuten sen imago tai maine, yhteiskunnallinen asema, sisäinen yhtenäisyys lobattavassa asiassa ja muut käytössä olevat resurssit vaikuttavat lobbauksen lopputulokseen. Myös ”viestinviejän” eli lobbarin henkilökohtaiset ominaisuudet ovat tärkeitä. Jos lobbari herättää päättäjissä kielteisiä mielikuvia, lobbaustehtävän siirtäminen jollekin muulle henkilölle voi olla viisasta. Lobbaajan ominaisuudet liittyvät keskeisesti toiseen tutkimuskysymykseen. Luvun 3.2 alaluvuissa esitetty teoretieto lobbaajan ominaisuuksien ja imagon merkityksestä saa monilta osin vahvistusta tutkimuksen tuloksissa.

4 LOBBAUKSEN KANAVISTA

4.1 Viesti viestintäkanavissa ja viestintäkanavien ryhmittelyä

Aikaisemmin, luvussa 3.2, esitetyn johdosta on perusteltua todeta, että lobbauksessa lobbaajan ominaisuudet eli informaation lähteen ominaisuudet voivat vaikuttaa siihen, kuinka vastaanottavainen viestin kohde on viestille. Sama seikka pätee viestintäkanaviin yleisemminkin. Milbrathin (1962) mukaan viesti, joka tulee yhden viestintäkanavan kautta, voi olla hyväksyttävämpi kuin sama viesti, joka tulee jonkin toisen kanavan kautta. Tämän vuoksi lobbaajan tiedot esimerkiksi vastaanottajan taipumuksista voivat vaikuttaa siihen, mitä reittejä lobbaaja valitsee viestiensä välittämiseen. (Milbrath 1962, 188.)

Viestien lisäksi kanavat voivat välittää tietyn määrän ylimääräistä informaatiota, jota kutsutaan hälyksi (englanniksi ”noise”). Milbrathin mukaan häly on mikä tahansa ärsyke, joka vähentää viestin selkeyttä. On olemassa neljänlaisia vääristymiä, jotka lähettäjän tulee ottaa huomioon: 1) vääristymä missä tahansa viestin kääntämis- tai tiivistysprosessissa, 2) vääristymä, joka johtuu vastaanottajan taipumuksesta kuulla vain se, mitä hän tahtoo kuulla, 3) vääristymä, joka johtuu kanavien ylikuormituksesta ja 4) vääristymä, joka johtuu liiallisesta hälystä kanavassa. (Milbrath 1962, 188-189.) Lobbauskanavat voidaan luokitella neljään eri ryhmään:

1. Suoran henkilökohtaisen viestinnän kanavat: argumenttien esittäminen henkilökohtaisesti, tutkimustulosten esittäminen ja lausunnot kuulemistilaisuuks-

sisä. Molemmat osapuolet, sekä lobbaajat että päättäjät, pitävät suoran henkilökohtaisen viestinnän tapoja tehokkaimpina.

2. Viestintä välittäjän avulla, toisin sanoen suora kontakti kolmannen osapuolen kautta. Tähän ryhmään kuuluvat äänestäjien ja päättäjän läheisten ystävien yhteydenpito päättäjään, mikä on lobbaajan järjestämää, sekä päättäjien toimiminen "apullobbaajina".
3. Epäsuora, ei-kasvokkaisviestintään perustuvat kanavat: kirjeet, sähköpostikampanjat, pr-kampanjat ja äänestystulosten julkaisu.
4. Keinot, joilla varsinaisia kommunikaatiokanavia voidaan pitää auki: tähän ryhmään kuuluvat muun muassa viihdyttäminen, lahjonta ja kampanjatuki. (Milbrath 392 - 393; Zeigler & Baer 1969, 174 mukaan ja mukailtuna.)

Yleisesti ottaen viestintäkanavat voidaan myös jakaa kolmeen pääluokkaan: 1) kasvokkais- eli suulliset kanavat, 2) kirjalliset eli painetut kanavat sekä 3) sähköiset kanavat (Juholin 2001, 294). Suurin osa viestintäkanavista sisältää palaute-mahdollisuuden (Milbrath 1962, 189).

4.2 Esimerkkejä eri viestintäkanavien roolista ja luonteesta

4.2.1 Median luonteesta lobbauksen kanavana

Arkikielessä medialla tarkoitetaan yleensä joukkoviestintää tai joukkoviestimiä kollektiivisena ilmiönä (Juholin, 2001, 296). Media on yksi keskeinen vaikuttamisen väylä lobbauksessa. Mediavaikuttamisessa keskeisessä osassa on teemojen hallinta (issues management). Jaatisen mukaan julkisessa keskustelussa olevien teemojen hallinta on osa lobbauksen strategisen tason kysymyksiä (Jaatinen 2000, 177). Teemasta eli poliittisesta kysymyksestä voidaan käyttää myös nimitystä kiistakysymys tai riitakysymys. Toisin sanoen teemasta on erilaisia ja keskenään ristiriitaisia näkemyksiä eri tahojen välillä. Teemojen hallinnassa tavoitteena on tunnistaa ja hallita olemassa olevia teemoja ja ennakoida niitä ennalta vaikuttaa tulossa oleviin teemoihin. Myös aktiivinen vaikuttaminen median päiväjärjestykseen on teemojen hallintaa. Lobbaaja voi oma-aloitteisesti nostaa jonkin yhteiskunnallisen ongelman tai näkökohdan esille julkisuudessa esimerkiksi taitavalla keskustelun

avauksella. Keskustelun avauksen onnistumista helpottaa se, jos aiheelle on sosiaalista tilausta. (Juholin & Kuutti 2003, 69 - 73; lisää teemojen hallinnasta, ks. Jaatinen 2003, 59 - 66.)

Medialla voidaan katsoa olevan merkittävä rooli erilaisten yhteiskunnallisten intressien välittäjänä. Se on väline, jossa eri intressiryhmien edustajat, toimittajat, poliitikot ja kansalaiset voivat esittää mielipiteitään. Kansalaiset seuraavat poliitikkoja ja virkamiehiä pääasiassa median kautta, ja sen kautta myös päätöksentekijät lisäävät tietämystään äänestäjistään ja kansalaisista (Milbrath 1962, 189). Suomessa kansanedustajilla lienee enemmän suoria kontakteja äänestäjiinsä kuin esimerkiksi suurissa maissa, esimerkiksi USA:ssa. Tämän vuoksi Suomessa medialla on todennäköisesti pienempi merkitys päättäjien ja kansalaisten välisessä kokonaisviestinnässä kuin suurissa länsimaissa. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että median rooli on Suomessakin kasvanut ihmisten politiikkaa kohtaan tunteman mielenkiinnon ja poliittisen aktiivisuuden vähentyessä.

4.2.2 Muita esimerkkejä lobbauskanavista

Zeigler ja Baer (1969) saivat USA:n osavaltiotason lobbausta koskevissa tutkimuksissaan tuloksen, jonka mukaan valiokuntakuulemisten lisäksi osa päättäjistä luottaa vahvasti lukemalla tai tutkimalla hankkimaansa informaatioon sekä muihin henkilökohtaisiin tietolähteisiin. Saman tutkimuksen mukaan sekä lobbaajat että päättäjät pitivät kuulemistilaisuuksissa annettuja lausuntoja kaikista tehottomimpana suoran viestinnän muotona. Zeigler ja Baer totesivatkin, että kuulemistilaisuudet eivät ilmeisesti ole tehokkaita yksin, vaan ne tarvitsevat rinnalleen muita viestinnän muotoja täydentämään kokonaisuutena. Kirjekampanjoiden ongelma puolestaan Zeiglerin ja Baerin mukaan on se, että ne ovat kömpelöitä ja niitä on vaikea täysin kontrolloida. Kirjekampanjoiden vakuuttavuutta voikin heikentää niiden amatöörimäinen luonne. Toisaalta kaikkien intressiryhmien ei välttämättä ole edes mahdollista turvautua laajoihin kirjekampanjoihin. On hyvin epätodennäköistä, että esimerkiksi intressiryhmä, jolla on vähän jäseniä, turvautuisi kirjekampanjoihin. (Zeigler & Baer 1969, 164 - 189; ks. myös Ruostetsaari 1998, 148 - 155.) Viime vuosina sähköpostin käytön yleistymisen

on tuonut lisää mahdollisuuksia intressiryhmille ja yksittäisille kansalaisille pitää yhteyttä päättäjiin.

Epäsuoralla, välillisellä, kommunikaatiolla lobbaaja pyrkii aktivoimaan yhteydenottoja päättäjään laajemman yleisön kautta. Pyrkimyksenä on osoittaa, että lobbaajan ajamalla näkemyksellä on laajempi tuki väestön keskuudessa, vaikkakin tuo tuki koostuu yleensä kyseisen intressiryhmän jäsenistä. Zeiglerin ja Baerin mukaan lobbaajat pitävät kolmannen osapuolen, eli välittäjän, käyttämistä tehottomampana kuin omaa suoraa kasvokkaisviestintää. (Zeigler & Baer 1969, 183 - 187.) Milbrathin mukaan Washingtonin lobbaajat pitävät valitsijoita (äänestäjiä) parhaimpina välittäjinä (Milbrath 1962 Zeigler & Baer mukaan 1969, 183). Myös muut päättäjät voivat toimia välittäjinä. Tässä asiassa merkillepantavaa on Milbrathin havainto, että virallisten tilaisuuksien lisäksi päättäjät ovat usein yhteyksissä toisiinsa työtilanteiden ulkopuolella erilaisissa epävirallisissa tilanteissa ja ”verkostoissa”. Nämä päättäjien epäviralliset verkostot voivat lisätä päättäjien keskinäistä vuorovaikutusta ja luottamusta. (Milbrathia 1962, 192.) Keskinäisen luottamuksen voisi puolestaan olettaa vaikuttavan positiivisesti päättäjien toisilleen esittämän informaation painoarvoon ja vaikuttavuuteen. Epävirallisilla verkostoilla sekä päättäjien välisellä luottamuksella saattaakin olla merkitystä esimerkiksi silloin, kun lobataan käyttämällä päättäjiä ns. apulobbaajina.

4.2.3 Viihde, viihdyttäminen, kampanjatuki ja lahjonta

Ehkäpä eniten ihmisten mieltä lobbauksessa kiihdyttävät mielikuvat siitä, että lobbauksen keinoina käytetään päättäjien viihdyttämistä, kampanjatukea sekä lahjontaa. Ruostetsaaren (1998) mukaan lobbauksen muodot ovat Suomessa muuttuneet vuosien aikana. Vielä 1970-luvulla Suomessa “maan tapa” edellytti kestitystilaisuuksia päättäjille. Näiden tilaisuuksien pääpaino oli konkreettisten tavoitteiden ajamisen sijaan suhteiden hoitamisessa. 1980-luvulla lobbauksessa mentiin toiseen äärelaitaan: “rötösherrajahti” ja yleisen mielenkiinnon lisääntyminen päättäjien sidonnaisuuksia kohtaan saivat yhteiskunnallisen ilmapiirin puritanisoitumaan siinä määrin, että “kestitystilaisuuksista” luovuttiin. 1990-luvulla

puritanisoitumisvaihe alkoi olla jo ohitse, joskaan 1970-luvun tilanteeseen ei palattu. (Ruostetsaari 1998, 151 - 152.)

Tämän luvun otsikossa mainituista keinoista ainakin viihdyttäminen yhdessä lobbausinformaation tarjoamisen kanssa on enemmän tai vähemmän tyypillinen osa nykypäivän lobbausta Suomessakin: erilaiset tarjoilut sekä rento ja epämuodollinen kanssakäyminen lobbaustilaisuuksissa eivät ole harvinaisia. Eri tahot järjestävät kansanedustajille myös työhön liittyviä matkoja. Joidenkin matkojen ohjelmaan liittyy informatiivisten elementtien lisäksi erilaisia viihdyttäviä aktiviteetteja (Kananen 2002; Milbrath 1962, 281).

Myönteisen kannan ostaminen kampanjatuken tai materiaalisen lahjonnan keinoin vaikuttaisi olevan harvinaista nykypäivän Suomessa. Kansanedustajat pitävät rahallisia avustuksia ja äänten myymistä yksittäistä päätöstä vastaan kiusallisina (Jaatinen 1994, 107), eikä niiden käyttökelpoisuuteen uskota lobbauksessa (Ruostetsaari 1998, 159; ks. myös Milbrath 1962, 272). Ruostetsaaren mukaan 1993 ydinvoimapäätösprosessin yhteydessä kuitenkin ilmeisesti eräille kansanedustajille luvattiin kampanjatukea seuraaviin vaaleihin vastineeksi ydinvoiman lisärakentamisen kannattamisesta (Ruostetsaari 1998, 159). Vuonna 2002 (ydinvoimapäätöksen jälkeen) Suomessa säädetyin lain mukaan kansanedustajan lahjominen ja lahjuksen vastaanottaminen kansanedustajana muuttuivat rikoksiksi.

Kokonaisuudessaan kampanjatuken jakaminen on edellä mainittuja esimerkkejä monisyisempi juttu. Lähes kaikki kansanedustajat ovat saaneet kampanjatukea joltain taholta, mutta tuskin vastineeksi lupauksesta kannattaa tai vastustaa jotakin yksittäistä päätöstä. Eräs keskeinen syy kampanjatuken antamiseen valikoiduille ehdokkaille on, että sen avulla halutaan auttaa sellaisten henkilöiden sijoittumista päättäjiksi, jotka ovat suotuisia lobbaajan asioiden kannalta (Milbrath 1962, 283). Tässä todennäköisesti katsotaan ehdokkaan yleistä poliittista linjaa. Poliittisesta linjasta riippumatta kampanjatukea myönnetään usein myös sellaisille päättäjille, jotka ovat jo merkittävillä paikoilla tai joilla katsotaan olevan potentiaalia edetä merkittäville paikoille. Kampanjatuki voi olla tällaisessa tapauksessa yksi keino pitää kommunikaatioyhteyksiä auki avainpäättäjiin. Kampanjatukien kanavoitumista on

viime vuosina pyritty tekemään aikaisempaa avoimemmaksi. Vuonna 2000 Suomessa astui voimaan vaalirahoituksen avoimuutta koskeva lainsäädäntö. Kyseisen lain mukaan kansanedustajaksi tai varaedustajaksi valittu henkilö on velvollinen julkistamaan ne vaalirahoittajat, joiden tuki ehdokkaalle on ollut vähintään 10 000 markkaa (1 683,5 euroa).

Rahallisen kampanjatuon ja kampanjatyövoimaresurssien lisäksi yhteisö voi tukea kansanedustajaehdokkaan kampanjaa hyödyntämällä julkisuutta tai yhteisön omia tiedotuskanavia. Ruostetsaaren mukaan esimerkiksi Luonnonsuojeluliitto teetti 1991 eduskuntavaalien alla kansanedustajaehdokkaille kohdistetun ydinvoimamielipidekyselyn, jonka tulokset olivat liiton piirien ja paikallisosastojen käytettävissä vaalien alla, kun haluttiin saada "omia" miehiä ja naisia eduskuntaan (Ruostetsaari 1998, 160).

Milbrathin (1962) mukaan vastoin yleistä luuloa, viihdyttämällä, juhlilla, lahjoilla ja palveluksilla on vähäinen merkitys yhteyksien ylläpidossa ja luomisessa. Päätäjät pitävät viihdyttämistä, juhlia ja lahjontaa heikkoina keinona vaikuttaa, mutta parhaimmillaan viihdytys kuitenkin auttaa pitämään kommunikaatiokanavat avoinna. Esimerkiksi viihdepainotteisten tilaisuuksien painoarvoa ei pidä kuitenkaan yliarvioida. Päätöksentekijä, joka joutuu asemansa takia osallistumaan useisiin tapahtumiin, saattaa mieluummin viettää illan perheensä parissa kuin viihdepitoisessa tilaisuudessa. (Milbrath 1962, 256 - 274.) Vaikka Milbrath on esittänyt edellä mainitut väitteet jo vuosikymmeniä sitten kuvaten yhdysvaltalaisista kulttuuria, ne näyttäisivät pitävän paikkansa myös nyky-Suomessa: jonkinasteinen viihdyttäminen voi olla osa lobbausta, mutta yksistään sen varaan tuskin rakennetaan mitään. Siihen, että viihdyttäminen ja muut kritiikkiä herättävät tavat lobata nostetaan esille yleisesti hyväksytyjä lobbauksen keinoja aktiivisemmin, voi olla myös muita syitä. Lobbauksessa hävinnyt osapuoli saattaa esimerkiksi mielellään nähdä vastapuolen menestyneen kyseenalaisilla keinoilla, vaikka todellisuudessa näin ei olisi tapahtunutkaan. On psykologisesti helpompaa hyväksyä oma häviö, jos uskottelee itselleen, että vastustaja on voittanut "syöttämällä ja juottamalla" tai käyttämällä lahjontaa (Milbrath 1962, 271 - 275).

4.3 Yhteenveto

Lobbauksessa voidaan käyttää monia eri viestintäkanavia. Sama viesti jonkin kanavan kautta voi olla vaikuttavampi kuin toisen kanavan kautta. Median merkitys yksittäisenä lobbauskanavana näyttäisi vahvistuneen viime vuosikymmenien aikana. Teemojen hallinta (issues management) on keskeinen osa lobbausta, erityisesti mediassa. Lobbauksessa voidaan käyttää myös viihdyttäviä elementtejä kommunikaation edistäjänä. Toisin sanoen lobbausviesti voidaan välittää päättäjälle viihdyttävien elementtien lomassa. Tämän tutkimuksen tuloksissa tulee esille, että ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käydyssä lobbauksessa hyödynnettiin suunnitelmallisesti useita lobbauksen kanavia. Myös lobbauskirjallisuuden tuntemia viihde-elementtejä käytettiin jonkin verran, kuten tuloksissa tullaan huomaamaan. Pyrkimys kytkeä jokin henkilökohtainen etu yksittäiseen päätökseen ei ole Suomessa tehokas tapa vaikuttaa. Tuloksissa käsitellään myös tätä asiaa.

5 LOBBAUKSEN KEINOJEN JA STRATEGIOIDEN SITOMINEN TILANTEESEEN

Edellisissä luvuissa on jo sivuttu lobbauksen vaikuttavuutta. Yhteenvedona vaikuttavuudesta voidaan sanoa, että lobbauksen vaikuttavuus on riippuvainen organisaation sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä (Jaatinen 1999). Saman asian on hiukan toisin ilmaissut muun muassa Milbrath. Hänen mukaansa lobbauksen vaikuttavuus vaihtelee sen mukaan, millaisia ovat päätöksentekoasetelma, toimijoiden roolit, työpanokset, asetetut tavoitteet ja käytetyt taktiikat, kuten myös pääomat, joita eri toimijoilla on käytössään (Milbrath 1962, 329). Lobbaukseen vaikuttavia yhteisön ulkoisia tekijöitä voisi syventää vielä huomiolla, että päätöksentekoon vaikuttavat muun muassa ympäristön rakenteeseen liittyvät tekijät, esimerkiksi hallitsevat arvot ja uskomukset (Berry 1977, 263). Tehokkaassa lobbauksessa onkin pitkälti kyse myös siitä, miten lobbauksessa otetaan huomioon, kyetään hyödyntämään ja kenties jopa muuttamaan yhteisön sisäisiä ja ulkoisia olosuhteita ja tekijöitä. Tämä näkemys värittää luvun viisi alaluvuissa esitettyjä asioita, minkä vuoksi luvun viisi otsikko on ”Lobbauksen keinojen ja strategioiden sitominen tilanteeseen”.

5.1 Lobbauksen keinojen ryhmittely

Jaatinen (1999) jakaa lobbauksen keinot vaikutuskeinoihin, kilpailukeinoihin, luotaukseen, hätäkeinoihin sekä konfliktinratkaisun ja -hallinnan keinoihin. Vaikutuskeinoihin Jaatisen mukaan kuuluvat suora yhteydenpito eri kohderyhmiin ja

suhdetoiminta, koalitioiden ja muiden yhteistyömuotojen solmiminen, mediasuhteiden hoito, yleisen mielipiteen muokkaus, yhteisön sidosryhmien mobilisointi, kansalaisten aktivoiminen ottamaan yhteyttä edustajaansa ja kampanjatuen jakaminen. (Jaatinen 2000,174; 1999, 21.) Kilpailukeinoja ovat oikea ajoitus, erottautuminen muista vaikuttamaan pyrkivistä tahoista esimerkiksi vahvemalla asiantuntijuudella sekä resurssien varmistaminen (Keim & Baysinger 1988 teoksessa Jaatinen 1999, 21). Luotaus pitää sisällään erilaiset tiedonhankintatavat ja julkisen keskustelun seurannan. Luotauksen keinoja voivat olla tapaamisten yhteydessä esitetyt kysymykset, mielipidekyselyt ja media-analyysin teettäminen. Hätäkeinona lobbaaja voi pyrkiä muuttamaan poliittista päätöksentekoprosessia välttääkseen todennäköisen ja omalta kannaltaan negatiivisen tuloksen. Joissakin tapauksissa hätäkeinoihin turvautuminen voi olla kyseenalaista ja vahingoittaa suhteita ja organisaation mainetta, minkä vuoksi hätäkeinot ja niiden seuraukset pitäisi tarkkaan analysoida, ennen kuin niihin turvautuu. Konfliktinratkaisun ja -hallinnan keinoja ovat neuvottelu, muiden intressien sisällyttäminen omaan ehdotukseen, strategian muuttaminen ja sopeutuminen (Jaatinen 1999, 21; Jaatinen 2000, 174.) Jaatinen mukaan siihen, mitkä keinot lobbaaja valitsee, vaikuttavat olosuhteet, ts. lobbauksen pelitilanne (Jaatinen 1999). Tästä lisää seuraavissa luvun 5 alaluvuissa.

Myös muun muassa Berry on listannut erilaisia lobbausstrategioita ja keinoja kansalaisryhmien näkökulmasta. Berryn mukaan päätöksentekoon voidaan vaikuttaa 1) lakitoimenpidestrategialla, johon kuuluvia keinoja ovat käräjöinti ja hallinnollinen väliintulo, 2) nöyryyttämisen ja yhteenoton strategialla, johon kuuluvat poliittinen protesti, ilmianto, osakkeenomistajien toimet, tutkimusten julkaisu ja PR, 3) informaatioon perustuvalla strategilla, johon kuuluvat esimerkiksi tutkimustulosten julkaisu ja PR, henkilökohtainen lobbaus, lausunnon esittäminen valiokuntakuulemisissa ja 4) kannattajien kautta vaikuttamisen ja painostuksen strategialla, jonka keinovalikoimaan kuuluvat kirjeiden kirjoittaminen, vaikutusvaltaisten henkilöiden hyödyntäminen, äänestystulosten julkaisu, ja kampanjatuki (Berry 1977, 263). Berryn luettelemista strategioista ainakin nöyryyttäminen ja painostaminen ovat eettisestikin vähintäänkin heikolla pohjalla ja niiden tehokkuuskin on kyseenalainen. Esimerkiksi painostuksen osalta muun

muassa Miller on todennut, että ajatuksen myyminen päätöksentekijälle onnistuu helpommin taitavalla taivuttelulla kuin painostuksella (Miller 1987, 132, 180; ks. myös Zeigler & Baer 1969, 83). Lisäksi painostava lobbaus saattaa toimia jopa käyttäjänsä intressejä vastaan (Ruostetsaari 1998, 151).

5.2 Lobbauksen strateginen suunnittelu

Jaatisen (1999) mukaan hyvä lobbausstrategia pohjautuu organisaation kokonaisstrategiaan ja se luo perustan verkostoitumiselle ja lobbaustaktiikoille. Varsinainen lobbausstrategia koostuu yleisestä suhdetoimintapolitiikasta ja yksittäisissä kysymyksissä noudatettavista strategisista suunnitelmista. Jaatinen jakaa lobbauksen suunnittelun viiteen vaiheeseen. Ensimmäisessä vaiheessa tehdään yleisarviointi lobbauksen peruslähtökohdista, joita voivat olla esimerkiksi organisaation yhteiskunnallisen roolin määrittely ja aikaisemman lobbauksen arviointi. Toisessa vaiheessa hankitaan ja analysoidaan tietoa poliittisessa ympäristössä vallitsevista ja kehittyvistä kysymyksistä, joilla on merkitystä organisaation olemassaololle. Tässä vaiheessa voidaan myös analysoida kysymyksen ympärille kietoutunutta poliittista tilannetta tarkemmin. Toisin sanoen selvitetään, mitkä tahot ovat olleet asiassa aktiivisia, miten ne suhtautuvat asiaan ja kuinka paljon niillä on poliittista vaikutusvaltaa. (Jaatinen 1999, 47 - 49; Jaatinen 2000, 177.)

Kolmas vaihe koostuu strategisten tavoitteiden asettamisesta (tämä pitää sisällään kannan muodostamisen poliittiseen kysymykseen) ja mahdollisten lobbaustoimenpiteiden suunnittelusta. Strategian menestys on riippuvainen lobbaavan yhteisön sisäisistä ja ulkoisista tekijöistä, minkä vuoksi ne täytyy ottaa huomioon tavoitteiden asettamisessa ja lobbaustoimenpiteiden suunnittelussa. Neljännessä vaiheessa toteutetaan lobbausstrategia käytännötoimenpiteineen. Viides vaihe on yhteydessä kaikkiin edellisiin vaiheisiin, ja se käsittää toiminnan jatkuvan arvioinnin. Jatkuvan arvioinnin perusteella toimintaa voidaan korjailla tai suunnitelmia muuttaa. (Jaatinen 1999, 47 - 49; Jaatinen 2000, 177; ks. myös Jaatinen 2003, 77-144.)

5.3 Vaikuttaminen ja sen kohdentaminen

Jotta lobbaaja voisi vaikuttaa poliittiseen kysymykseen, Jaatisen (1999) mukaan lobbaajan täytyy tunnistaa keskeiset yleisöt eli kohteet kyseisessä poliittisessa kysymyksessä. Toisin sanoen lobbaajan tulee tunnistaa erilaiset asiassa toimivat ryhmät ja asiassa aktiiviset tiedotusvälineet sekä luokitella päätöksentekijät mielipiteidensä perustella ryhmiin. Päätäjistä voidaan poimia kohderyhmiksi ainakin ne, jotka osallistuvat päätöksentekoon ja joilla on mahdollisuus vaikuttaa siihen. Tärkeitä kohteita ovat erityisesti mielipidejohtajat, alan asiantuntijat ja ne, jotka ovat olleet aktiivisia asiassa tai joiden uudelleenvalintaan päätös vaikuttaa. Mikäli on kyse lainsäädännöllisestä päätöksestä, kaikki päättäjät saattavat olla lobbaajalle tärkeitä (Jaatinen 1999, 20 - 21; Jaatinen 1999, 183 - 186 Jaatisen 2000, 175 mukaan.) Jotta lobbaaja voisi vaikuttaa päättäjiin, hänen pitää tietää, mitkä taustatekijät ovat vaikuttaneet mielipiteen muodostumiseen. Päättäjän kantaan vaikuttavat hänen henkilökohtaisten näkemystensä ja ideologisten arvostuksiansa lisäksi eduskuntaryhmäryhmä, kollegat, puolue, äänestäjät ja tukijat, muut lobbaajat sekä mediassa käytävä julkinen keskustelu. Kontingenssimallin esittelyn yhteydessä (ks. kuvio 1) Jaatinen on todennut, että lobbaajan esittämään asiaan myönteisesti suhtautuvan päättäjän kanta voidaan vahvistaa ja ylläpitää osoittamalla, että hänen taustaryhmänsä ja muut poliittiseen prosessiin osallistuvat tahot tukevat ehdotusta. Puolestaan neutraaliin päättäjään voidaan vaikuttaa luomalla enemmistö hänen kannattajistaan/äänestäjistään asian puolelle tai irrottamalla hänet hänen eduskuntaryhmänsä ja puolueensa ”otteesta”. Kielteisesti lobattavaan asiaan suhtautuvan päättäjän kanta voidaan muuttaa luomalla hajaannusta hänen kannattajiensa keskuudessa, irrottamalla hänet hänen eduskuntaryhmänsä ja puolueensa ”otteesta” ja vaikuttamalla häntä koskevaan julkisuuteen, ts. vaikuttamalla hänen imagoonsa. (Jaatinen 1994; 83 - 92, 104 - 106; Jaatinen 1999, 122.)

Zeigler ja Baer (1969) havaitsivat, että yleisesti ottaen lobbaajat käyttävät enemmän aikaa sellaisten päättäjien kanssa, joiden kanssa heillä on yhteneväinen mielipide perusasioista, kuin niiden kanssa, jotka ovat vahvasti eri linjoilla. Zeigler ja Baer huomasivat myös, että eräissä USA:n osavaltioissa lobbaajilla oli suoria kontakteja

enemmän neutraaleihin ja kantaansa muodostamattomiin päättäjiin. Lisäksi Zeigler ja Baer havaitsivat, että lobbaajat keskustelivat ajamaansa asiaa vahvasti kannattavien päättäjien kanssa pääasiassa vain, kun heillä oli kommunikaatio-ongelmia ja kun näitä päättäjiä tarvittiin eräänlaisina apulobbareina. Zeiglerin ja Baerin mukaan perussyy siihen, että useat lobbaajat keskittyvät niihin, jotka eivät ole ratkaisseet omaa kantaansa, on se, että heidät on helpoin vakuuttaa. (Zeigler & Baer 1969, 128 - 132; ks. myös Milbrath 1962, 217.) Milbrathin (1962) mukaan keskittyminen henkilöihin, jotka eivät ole tehneet päätöstä, on myös taloudellisinta erityisesti silloin, kun lobbaajalla on pulaa resursseista. Jotkut lobbaajat pitävät kuitenkin viisaana myös kommunikoida lyhyesti niiden kanssa, jotka ovat samalla kannalla, vahvistaakseen heitä äänestämään odotetulla tavalla. Useat lobbarit eivät panosta vastustajien kantojen muuttamiseen, koska se koetaan epämiellyttäväksi ja sen oletetaan olevan hyödytöntä. Jotkut lobbaajat tapaavat kuitenkin harkiten ajamansa asian vastustajia, koska hyvin hoidettu vierailu saattaa vähentää vihamielisyyttä, vaikkei se muuttaisi itse äänestyskäyttäytymistä. (Milbrath 1962, 217.)

Merkittäviä lobbauksen kohderyhmiä ovat myös muut lobbaajat eli kilpailevat lobbaajatahot; kilpailevat lobbaajat voivat ajaa asiaa samaan suuntaan tai eri suuntaan. Mikäli lobbaaja haluaa vaikuttaa kilpailun tasoon, hänen täytyy yrittää vaikuttaa yksittäisiin kilpailijoihin ja omiin suhteisiinsa niiden kanssa. Kilpailevaan tahoon voidaan yrittää vaikuttaa suoraan tai epäsuorasti tahon taustaryhmien tai julkisen mielipiteen avulla. Koalition muodostamisella samanmielisten kanssa voidaan lisätä yhteistä painoarvoa. Vastapuolen voimaa voidaan vähentää, mikäli sillä puolella olevia lobbaajatahoja saadaan käännettyä omalle kannalle. (Jaatinen 1999, 113-115.) Tarkemmin lobbausyhteistyön muotoja käsitellään tuonempana luvussa 6.

Julkista mielipidettä voidaan muokata vaikuttamalla yksittäisiin median edustajiin suoralla yhteydenpidolla tai epäsuorasti vaikuttamalla viestimiin näiden taustatekijöiden ja -ryhmien kautta. Edellä mainittuihin taustatekijöihin ja -ryhmiin kuuluvat joukkoviestimen työntekijät, asiakkaat eli yleisöt sekä yleinen mielipide, jolla on vaikutusta kyseisiin joukkoviestimiin. Joukkoviestimen kantaa määrittelevät sen strategiat ja poliittiset resurssit sekä se, kuinka pitkälti se pyrkii heijastelemaan

yleisönsä mielipiteitä tai kuinka riippumaton se on yleisönsä mielipiteistä. (Jaatinen 1998a, 32 teoksessa Jaatinen 1999; Jaatinen 1999, 116.) Kuten aikaisemmin todettiin, julkiseen mielipiteeseen voidaan vaikuttaa esimerkiksi taitavalla teemojen hallinnalla (ks. 4.2.1). Asiaosaamisen lisäksi teemojen hallinnassa on tärkeää ennakoivuus ja kyky hyödyntää kokonaistilannetta.

Kansalaisen mielipiteen muodostumiseen vaikuttavat median lisäksi muun muassa hänen sosioekonominen taustansa, ideologiset arvotuksensa sekä elämänvaiheensa tai -tilanteensa. Lobbaja voi yrittää vaikuttaa kansalaisen mielipiteeseen myös suoralla viestintäkampanjalla tai lähestymällä häntä tämän sosiaalisten verkostojen kautta. (Jaatinen 1998a, 32 teoksessa Jaatinen 1999; Jaatinen 1999, 116.)

5.4 Ajoitus

Oikea ajoitus on tärkeää lobbauksessa. Onnistunut ajoitus edellyttää, että lobbaja ymmärtää päätöksenteon päivittäiset, viikoittaiset ja vuosittaiset syklit (Miller 1987, 130). Merkittäviä tekijöitä ajoituksen onnistumisessa ovat luotaus ja suunnittelu, jossa lobbaus on sovitettu organisaation sisäisiin ja ulkoisiin tekijöihin (Jaatinen 1999, 110). Tehokkaassa lobbauksessa lobbajan tulee kyetä ajoittamaan viestinsä niin, että ne tavoittavat oikeat henkilöt oikeaan aikaan. Mikäli asia on jo käsittelyssä, on tärkeää suunnata lobbaus sille valmistelun tasolle, missä ehdotus on menossa. Päätäjiä ei välttämättä kannata rasittaa yhteisön kannalta vähäpätöisillä asioilla, liian usein tai liian aikaisessa vaiheessa, etenkin mikäli kyseisten asioiden eteenpäin viemisellä ei ole vielä edellytyksiä. Milbrathin mukaan yhteydenotto kannattaa säästää hetkeen, jolloin lobbaajalla on jotain tärkeää neuvoteltavaa. Hänen mukaansa viesti, joka tulee liian aikaisin, voi mennä hukkaan tai estää pääsyn myöhemmiltä viesteiltä. (Milbrath 1962, 118, 218.)

Harrisin ja Lockin mukaan lobbaus on viisainta aloittaa mieluummin asian hahmotteluvaiheessa, kuin asian jo noustua julkisuuteen (Harris & Lock 1996, 319). Jaatinen puolestaan muistuttaa, että lobbajan kilpailuvaltina saattaa olla se, että lobbaja toimii, ennen kuin sen kilpailivat toimivat (Jaatinen 1994;1999; ks. kuvio 1). Harrisin ja Lockin mukaan todella tehokas vaikuttaminen vie paljon aikaa ja on

jatkuva prosessi. (Harris & Lock 1996, 318.) Edellä olevan voisi tulkita muun muassa siten, että yksittäisten lobbaustoimenpiteiden ajoittamisen lisäksi merkitystä on myös säännöllisellä yhteydenpidolla. Lisää näkökulmia lobbauksen kohdennukseen ja ajoitukseen voi löytää myös seuraavaksi käsiteltävästä Miia Jaatisen (1999) tehokkaan lobbauksen mallista.

5.5 Jaatisen tehokkaan lobbauksen malli

Lobbauksen keino- ja strategiavalinnoista on kehitetty lukuisia malleja. Tässä tutkimuksessa tutustutaan tarkemmin vain Jaatisen tehokkaan lobbauksen malliin, jota luvussa 9.6.1 ja sen alaluvuissa verrataan ydinvoimasta käytyyn lobbaukseen. Jaatisen mallin valinta on perusteltua monesta syystä. Jaatisen tehokkaan lobbauksen malli on ainoa tiedossani oleva lobbauksen malli, joka on rakennettu hyödyntäen empiriatietoa Suomessa käydystä lobbauksesta. Malli on verrattain uusi, eikä sitä ole tietääkseni Suomessa testannut tieteellisesti Jaatisen itsensä lisäksi kukaan muu. Vaikka malli on rakennettu lobbaajan näkökulmia palvelevaksi, sitä voidaan käyttää Jaatisen mukaan myös lobbauksen ennustamiseen tai kuvaamiseen (Jaatinen 1999). Näiden syiden vuoksi Jaatisen mallin ennustamiskykyä testataan kyseisessä tapaustutkimuksessa. Käytettävä aineisto ei ole tähän tarkoitukseen paras mahdollinen, mutta se on riittävän monipuolinen, jotta testaus voidaan tehdä.

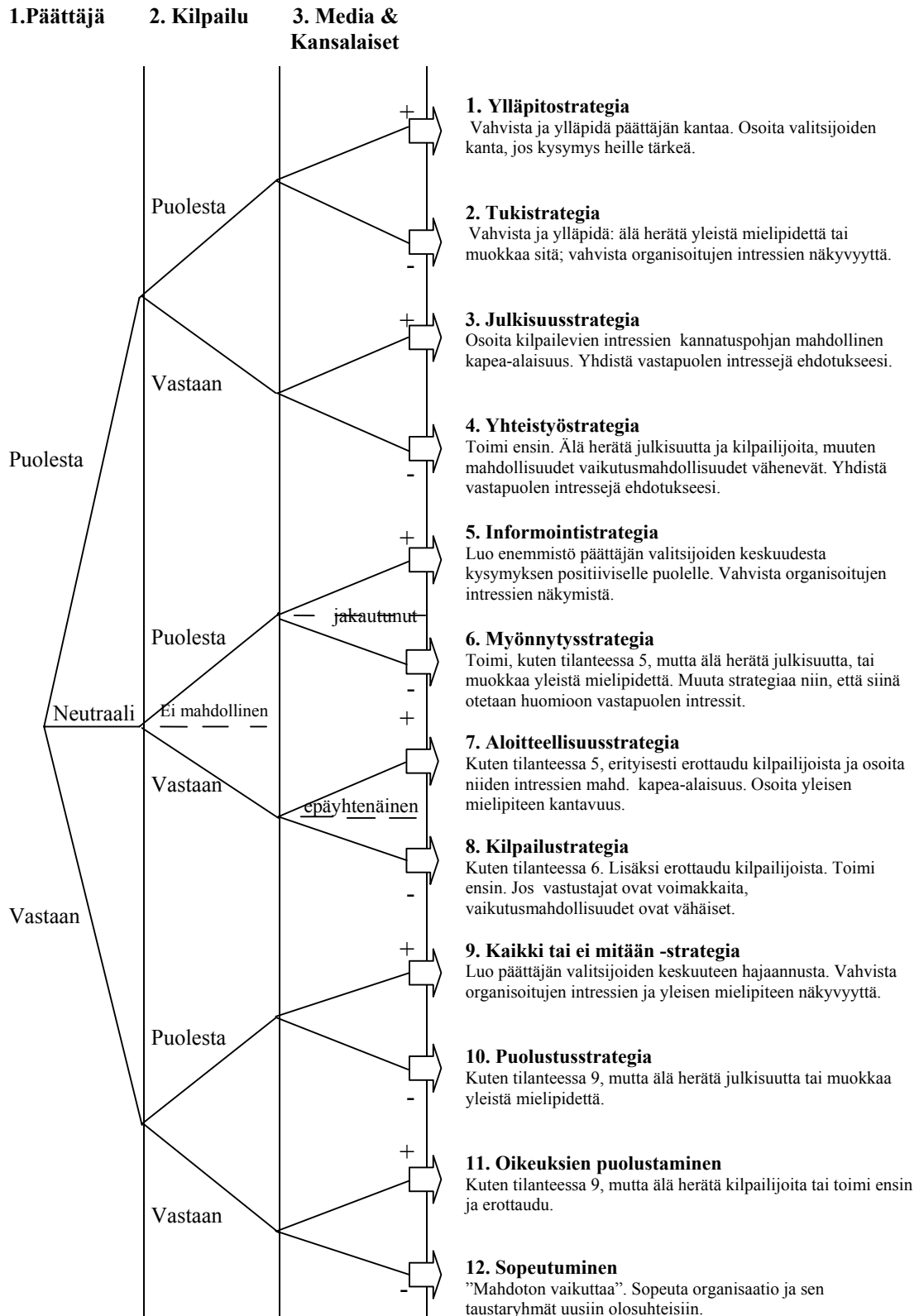
Miia Jaatisen tehokkaan lobbauksen malli eli kontingenssimalli kuvaa pelkistetysti sitä, miten lobbaaja valitsee lobbauksen tavoitteet ja keinot erilaisissa (poliittisissa) tilanteissa (ks. kuvio 1). Malli osoittaa, mihin kysymyksiin lobbaajan on viisasta vaikuttaa, keiden kanssa neuvotella ja mitä keinoja käyttää kulloisessakin tilanteessa. Jaatinen on valinnut malliinsa kolme ensisijaista muuttujaa, jotka vaikuttavat lobbaajan valitsemiin strategioihin ja keinoihin. Nämä muuttujat ovat 1) päätöksentekijöiden kanta, onko se puolesta, neutraali vai vastaan, 2) kilpaileva lobbaus, onko se lobbaajien painoarvon osalta voimakkaampi asian puolesta vaiko sitä vastaan ja 3) median ja kansalaisten mielipide, eli onko joukkoviestimissä esitetty julkinen mielipide ja yleinen kansalaismielipide asian puolesta, hajautunut vai vastaan. Mallin mukaan lobbaustilanne muodostuu näiden kolmen muuttujan tilan yhteisvaikutuksesta. (Jaatinen 1999.)

Vaihtoehtojen määrän pitämiseksi kurissa Jaatinen ei ole sisällyttänyt malliin tilanteita, joissa kilpaileva lobbaus on tasavahvaa tai media ja yleinen mielipide ovat epäyhtenäisiä. Jaatisen mukaan kilpailevan lobbauksen vaikuttaessa tasavahvalta valitaan mallista toisen muuttujan osalta vaihtoehto ”vastaan”. Jaatisen mukaan kolmas muuttuja (media & kansalaiset) on erityisen merkittävä, mikäli sen osatekijät ovat linjassaan yhtenäisiä; mikäli kolmas muuttuja on hajautunut, kyseisen muuttujan huomioon ottaminen on vähemmän tärkeää. Muuttujien tilojen perusteella mallista voidaan johtaa 12 erilaista lobbaustilannetta, joihin jokaiseen mallissa esitetään oma strategiansa (ks. kuvio 1). Kuviossa 1 esitettyjä strategiaohjeita Jaatinen täydentää huomiolla, että vastapuolen intressien sitominen lobbaajan ehdotukseen on suositeltavaa jokaisessa tilanteessa, ei ainoastaan tilanteissa kolme, neljä, kuusi ja kahdeksan. Jokaiselle mallissa esitetylle strategialle Jaatinen esittää tapauskohtaiset keinot, joilla strategia toteutetaan (ks. taulukko 1.) Tilanteet voivat muuttua lobbausprosessin edetessä joko lobbaajan vaikutuksesta, kilpailevien lobbaajien vaikutuksesta tai muista syistä. Tällöin strategiaa voidaan päivittää mallin mukaan uutta tilannetta vastaavaksi. (Jaatinen 1999, 111 - 131.) Jaatisen mukaan mallin strategioista 1, 3, 10, 12 (ks. Kuvio 1.) näyttävät lobbaajien usein valitsemilta toimintatavoilta (Jaatinen 1999, 196 - 197; Jaatinen 2000, 178).

Kuvio 1. Jaatisen tehokkaan lobbauksen malli (Jaatinen 1999, 200; Jaatinen 2003, 90 - 91).

Kontingenssimuuttujat

12 kontingenssitilaa ja niitä koskevat strategiat

Taulukko 1. Jaatisen keinot 12 strategialle (Jaatinen 1999, 201; Jaatinen 2003, 90).

1. Suora yhteydenpito Koalitiot	5. Ruohonjuuritason tai sidosryhmien mobilisointi Koalitiot Lehdistösuhteet	9. Suora yhteydenpito Koalitiot Lehdistösuhteet Yleisen mielipiteen muokkaus Ruohonjuuritason tai sidosryhmien mobilisointi
2. Suora yhteydenpito Koalitiot Yleisen mielipiteen muokkaus	6. Sidosryhmien mobilisointi Koalitiot Yleisen mielipiteen muokkaus Tavoitteen muuttaminen	10 Suora yhteydenpito Koalitiot Yleisen mielipiteen muokkaus Sidosryhmien mobilisointi
3. Suora yhteydenpito Koalitiot Kilpailukeinot Lehdistösuhteet Integrointi	7. Ruohonjuuritason tai sidosryhmien mobilisointi Koalitiot Lehdistösuhteet Kilpailukeinot	11 Kuten tilanteessa 10 + Kilpailukeinot Ruohonjuuritason tai sidosryhmien mobilisointi
4. Kuten tilanteessa 1. Jos muut ovat heränneet: Yleisen mielipiteen muokkaus Kilpailukeinot Integrointi	8. Sidosryhmien mobilisointi Koalitiot Kilpailukeinot Yleisen mielipiteen muokkaus Tavoitteen muuttaminen	12 Hätäkeinot Sopeutuminen

Taulukossa mainitut kilpailukeinot ja hätäkeinot on esitelty luvussa 5.1.

5.6 Yhteenveto

Onnistuneen lobbauksen kannalta on merkittävää, että lobbauksen strategioiden ja keinojen valinnassa otetaan huomioon vallitsevat olosuhteet ja olosuhdemuutokset. Tämä vaatii lobbajalta myös lobbauksen oikeaa ajoitusta ja kohdennusta. Luvun 5 alaluvuissa esitettiin useita tekijöitä, jotka vaikuttavat lobbauksen ja lobbajien lisäksi lopputulokseen. Jaatisen tehokkaan lobbauksen malliin on poimittu muutamat yleisimmät ja keskeisimmät lobbauksen mahdollisuuksia kehystävät tekijät. Jaatisen mallia testataan tutkimuksen empiriaosuudessa. Tulosoosuudessa käy myös esille, mitkä kaikki olosuhteet vaikuttivat lopputulokseen juuri ydinvoimasta käydyssä lobbauksessa ja kuinka erilaisia olosuhteita pyrittiin hyödyntämään.

6 LOBBAUSYHTEISTYÖN MUOTOJA

6.1 Koalitioyhteistyö

Berryn mukaan koalitio voidaan määritellä muun muassa siten, että se on selvä ryhmien välinen työskentelysuhde tarkoituksenaan saavuttaa poliittinen tavoite. Berry luokittelee koalitiot kolmeen kategoriaan: 1) Riippuvuuskoalitiossa yksi ryhmä dominoi sekä osallistumisessa, resurssien sijoittamisessa sekä päätöksenteossa. 2) Osallistuvassa koalitiiossa vähintään kaksi ryhmää on aktiivisia eikä mikään ryhmä dominoi, vaikka yksi ryhmä saattaakin olla vetovastuussa. Usein osallistuvat koalitiot muodostetaan tilapäisesti tiettyä tarkoitusta varten. 3) Itsenäinen koalitio on luonteeltaan pitempiaikainen kuin osallistuvakoalitio, ja koalitiolla on oma ”itsenäinen” henkilöstönsä ja jäsenryhmistä erillinen organisaatioidentiteettinsä. (Berry 1977, 254 - 258.)

Miksi lobbaajat toimivat yhdessä ja muodostavat koalitioita? Zeiglerin ja Baerin mukaan koalitioita on pidetty yhtenä tehokkaimmista intressiryhmien aseista (Zeigler & Baer 1969, 184). Koalition avulla ryhmät voivat säästää kustannuksia, hyötyä toistensa informaatiosta ja maksimoida ryhmittymän painoarvoa. Usean ryhmän yhteistyö auttaa vahvistamaan sellaista kuvaa, että asialla on laajaa tuki, ellei jopa enemmistön tuki. Yhteistyö on usein lähes välttämätöntä pienille organisaatioille, minkä vuoksi koalitiot ovatkin hyvin yleisiä erityisesti kansalaisjärjestöjen keskuudessa. Koalitiota voidaan myös tarvita, jotta olisi mahdollisuuksia voittaa vastapuolen koalitio. Kaikki yhteistyökoalitiot eivät

kuitenkaan välttämättä ole yhtä vaikuttavia. Yhteistyö ryhmien välillä, jotka ovat perinteisesti samaa mieltä ja jotka ovat työskennelleet yhdessä aikaisemmin, on yleensä vähemmän vaikuttava kuin koalitio, jonka jäsenet ovat aikaisemmin olleet eri mieltä keskenään. (Milbrath 1962, 169 - 171; Berry 1977, 254 - 255.)

Yhteistyöstä voi kuitenkin olla myös haittaa, mikäli ryhmä osallistuu koalitioon, joka on hyökkäävä joitakin päätöksentekijöitä kohtaan. Tällaisissa tapauksissa itsenäiset strategiat ja itsenäiset esiintymiset ovat tehokkaampia. Koalitioissa on myös se ongelma, että sen yhden jäsenen ”typerät” väittämät tai taktiikat voivat heijastua kaikkeen muuhun ponnisteluun asian puolesta. Muita koalitioiden ongelmia voivat olla niiden koordinointiin ja johtamiseen sekä lobbauksen ajoitukseen liittyvät ongelmat ja se, että tehokas yhteistyö vaatii myös paljon aikaa. (Milbrath 1962, 171.)

6.2 Päätöksentekijät yhteistyössä lobbaajien kanssa

Kuten aikaisemmin todettiin, lobbaajat ja päättäjät voivat keskustella yhdessä poliittiseen kysymykseen liittyvistä näkemyksistä, päätöksen sisällöstä ja tavoitteista ja he voivat sopia siitä, miten asiaa viedään eteenpäin (Jaatinen 1999, 23). Vaikka lobbaamisen ja sen vuoksi muodostettujen koalitioiden tarkoitus on vaikuttaa loppujen lopuksi päättäjiin, osallistuvat päättäjät joskus myös itse aktiivisesti lobbaukseen. He voivat auttaa yhteistoiminnan organisoinnissa tai perustaa jopa oman ”teholobbausryhmän“, joka oma-aloitteisesti rohkaisee ja organisoii lobbausryhmiä vaikuttamaan asiassa ja vaikuttaa mediaan. Toisin sanoen olemalla mukana koalitiossa päättäjät voivat toimia ja tukea pyrkimyksiä, joilla vaikutetaan heidän kollegoidensa päätöksentekoon. Tärkein hyöty lobbaajien ja päätöksentekijöiden välisestä yhteistyöstä on keskinäinen informaation vaihto. (Milbrath 1962, 173 - 194, 232.) Päättäjät voivat käyttää lobbaajia apunaan, kun he haluavat vaikuttaa päätökseen oman kantansa edistämiseksi, muun muassa seuraavilla tavoilla:

- 1) Pyytämällä lobbaajia vaikuttamaan muihin päättäjiin. Päättäjät voivat käyttää lobbaajia esimerkiksi ”äänien ostamisessa“, jota he eivät voisi itse asemansa vuoksi tehdä.

- 2) Pyytämällä lobbaajia auttamaan, jotta julkisen mielipide suuntautuisi suosimaan päättäjän kantaa ja mainostamaan lakia tai asiaa.
- 3) Ottamalla lobbaajia mukaan suunnittelemaan strategiaa, jolla lakiesitys saadaan neuvoteltua lakia säätävän elimen hyväksymäksi. (Zeigler & Baer 1969, 102; Milbrath 1962, 173, 232.)
- 4) Päättäjät voivat hankkia lobbaajilta myös tärkeää informaatiota, josta voi olla hyötyä esimerkiksi strategioiden suunnittelussa ja toteuttamisessa. Zeiglerin ja Baerin mukaan (1969) tällä informaatiolla on kaksi alakategoriaa: A) muiden päättäjien ja lobbaajien mielipiteiden kommunikointi päättäjälle ja B) tutkimuksen teettäminen päätöksentekijälle, jonka avulla päättäjä voi esittää argumentteja päätösesityksen puolesta tai sitä vastaan (Zeigler & Baer 1969, 102 - 103).
- 5) Päättäjät voivat ottaa yhteyttä lobbaajaan myös saadakseen apua puheiden kirjoittamiseen, raporttien valmisteluun, lakiehdotuksien kirjoittamiseen sekä vieraiden viihdyttämiseen (Milbrath 1962, 234).

Myös päättäjät voivat auttaa lobbaajia. Alla on lueteltu tapoja, joilla päättäjä voi edistää lobbaajan työtä, tosin kohdan 5 hyöty lobbaajalle on hiukan kyseenalainen.

- 1) Toimimalla eräänlaisina apulobbaajina. Mikäli lobbari ei itse jostain syystä voi lobata jotakuta päättäjää, hän voi pyrkiä käyttämään eräänlaisena ”välittäjänä” toista päättäjää, joka on sopiva lähestymään kyseistä henkilöä. Menestyksekkäs välittäjätahon valinta edellyttää lobbaajalta kykyä arvioida välittäjä-päättäjän ominaispiirteitä, kuten luonnetta ja taustoja. Lobbaajat saattavat yrittää vahvistaa tai korvata näiden välittäjänä toimivien apulobbaajien työtä aktivoimalla vaikutusvaltaisten äänestäjien yhteydenottoja. (Zeigler & Baer 1969, 130 - 131.)

- 2) He voivat auttaa lobbaajaa valmistautumaan kuulemistilaisuuksiin käymällä läpi ennakkoon lobbaajan lausunnon, jotta lobbaaja voisi valmistella etukäteen vastauksia kuulemistilaisuuksia varten.
- 3) Vuotavat lobbaajille etukäteistietoa, jotta lobbaaja kuulisi asiasta riittävän ajoissa.
- 4) Päättäjät voivat auttaa lobbaajia saamaan julkisuutta asialle.
- 5) Lobbaaja voidaan kutsua vastustamaan päätösehdotusta, jolla ei ole todellisuudessa mahdollisuutta mennä läpi. Näin lobbaajan on mahdollista näyttäytyä voittajana. Tällä tavoin lobbauksen kohde eli päättäjä voi "varastoida lobbaajan hyvää tahtoa", minkä vuoksi hänen on helpompi äänestää lobbaajan tahtoa vastaan jossain muussa kysymyksessä. (Milbrath 1962, 232 - 234.)

Aikaisemmin luetelluista päättäjien tavoista käyttää lobbaajia apunaan ainakin kohdat 2 - 5 näyttäisivät joissakin tapauksissa olevan käytössä myös Suomessa. Tätä näkemystä osittain tukevia seikkoja tulee esille tuloksissa eli luvussa 9. Viimeksi luetelluista päättäjien tavoista auttaa lobbaajia ainakin kohdat 1 ja 4 näyttäisivät toteutuneen viidennestä ydinvoimalasta käydyssä lobbauksessa. Asiaa käsitellään tarkemmin tuloksissa eli luvussa 9.

6.3 Yhteenveto

Eri intressiryhmät voivat tehdä yhteistyötä lobbauksessa saavuttaakseen synergiaetuja ja lisätäkseen vaikuttamisen kokonaistehoa. Yhteistyö saattaa sisältää myös ongelmia. Yhden koalition osallistuvan ryhmän imago ja väärin valitut toimet voivat vaikuttaa koko koalition imagoon ja käsityksiin sen toiminnasta. Koalitiot ja yleisemminkin intressiryhmien yhteistyö olivat varsin merkittävässä roolissa ydinvoimaa vastaan ja sen puolesta käydyssä lobbauksessa. Molempien puolten yhteistyössä oli mukana myös kansanedustajia. Luvun 6 alalukujen tiedot antavatkin hyvän vertailukohdan pohdittaessa tuloksissa esitettyjä tietoja ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käydystä lobbauksesta.

7 ENERGIALOBBAUS SUOMESSA

7.1 Yleistä suomalaisen energialobbauksen kohderyhmistä

Suomessa energiasektorilla toimivien järjestöjen ja yritysten merkittävin edunvalvonnan kohde on energiapolitiikan valmistelusta päävastuun kantava kauppa- ja teollisuusministeriö, jonka ohella keskeisiä vaikuttamiskohteita ovat energiantuotannon ympäristöasioissa ympäristöministeriö ja verotuksesta vastaava valtionvarainministeriö. Mainittuja ministeriöitä vähäisemmässä määrin vaikuttamisen kohteena on kotimaisten energialähteiden (puu, biopolttoaineet) ja maaseutupoliittisten asioiden osalta maa- ja metsätalousministeriö. Se, että ympäristöministeriö ei ole kasvaneesta roolistaan huolimatta yhtä vahvasti energia-alalla toimivien järjestöjen ja yritysten edunvalvonnan kohde kuin KTM, johtuu siitä, että kyseisten järjestöjen suhteet ympäristöministeriöön eivät ole niin läheiset kuin kauppa- ja teollisuusministeriöön. Sitä vastoin ympäristöjärjestöjen aktiivisuutta vaikuttaa ympäristöministeriöön vähentää se, että ympäristöjärjestöissä oletetaan, että ympäristöministeriö ymmärtää niiden lähtökohdat ilman lobbaustakin. (Ruostetsaari 1998, 164-165.)

Myös puolueiden energiapoliittiset valmisteluelimet (työryhmät, toimikunnat jne.) ovat olleet energiajärjestöjen aktiivisen edunvalvonnan kohderyhmiä. Yleensä aloitteet työryhmille suunnattuihin informaatiotilaisuuksiin tulee järjestöiltä, mutta päinvastaistakin suuntaa esiintyy. Hallintoneuvostojen suurin merkitys energia-alalla on ollut siinä, että niiden avulla yhtiöt ovat saattaneet ajaa yrityskohtaisia tavoitteitaan ja luoda puolueiden sisään tukiryhmiä, joita on voitu pyrkiä hyödyntämään sekä parlamentaarisisella että hallinnollisella tasolla. (Ruostetsaari

1998, 161.) Suomalaisessa energialobbauksessa, niin kuin muussakin lobbauksessa, eri puolueet ovat olleet hiukan erilaisessa asemassa sen suhteen, millaiset edellytykset eri intressiryhmillä on ollut lobata niitä. Huuskan (1968) mukaan perinteisesti vasemmistopuolueilla on ollut muita puolueita läheisemmät suhteet ammattiyhdistysliikkeeseen, työnantajajärjestöillä Kansalliseen Kokoomukseen ja MTK:lla Suomen Keskustaan ja sen edeltäjiin (Huuska 1968 Ruostetsaaren 1998, 132 mukaan). Tähän täytyy vielä lisätä ainakin se, että perinteisesti Vihreällä Liitolla on ollut muita puolueita keskimääräistä tiiviimmät suhteet ympäristöjärjestöihin.

Ruostetsaaren mukaan lobattavan asian tekeminen näkyväksi ja merkittäväksi päättäjien silmissä ei ole aina mahdollista ilman, että asiaa on käsitelty mediassa. Mediaa voidaan siis käyttää kiinnittämään huomio johonkin asiaan. Energia-alalla pyritään myös hyödyntämään julkisuutta muun muassa muita vaikuttamismenetelmiä täydentävänä ja korvaavana kanavana. Asian valmisteluvaiheessa ymmärtämystä haluamallaan tavalla vaille jäänyt eturyhmä voi pyrkiä vaikuttamaan asiaan nostamalla se julkiseen keskusteluun. Median mielenkiintoa ei voida kuitenkaan herättää kaikista, varsinkaan teknisluonteisimmista, kysymyksistä. Toisaalta energia-alalla yhä myös kannatetaan näkemystä, jonka mukaan todella tehokas vaikuttaminen ei näy julkisuudessa. (Ruostetsaari 1998, 158.)

7.2 Tilaisuudet suomalaisessa energialobbauksessa

Erään jaottelun mukaan energia-alan järjestöjen ja yritysten edunvalvonnassaan käyttämät tilaisuudet jakautuvat kahteen pääasialliseen tyyppiin: suhdetoimintatilaisuuksiin ja informaatiotilaisuuksiin (Ruostetsaari 1998, 155 vrt. Kananen 2002, 238). Ruostetsaaren mukaan suhdetoimintatilaisuuksissa on kyse yleisestä edunvalvonnasta, ja niiden tarkoituksena on pitää suhteet ja kanavat avoinna avainpäättökentekijöihin. Tämänkaltaisia tilaisuuksia yritykset ja järjestöt järjestävät kerran pari vuodessa, ja niihin kutsutaan kansanedustajia, eduskuntaryhmiä ja eduskunnan valiokuntia. Näissä tilaisuuksissa vieraille annetaan usein tilannekatsaus energiapolitiikan nykytilasta ja haasteista. Myös yrityksen tai järjestön tavoitteita voidaan esitellä yleisellä tasolla. Informaatiotilaisuuksissa päätöksentekijöihin pyritään vaikuttamaan jossakin konkreettisessa kysymyksessä.

Näihin tilaisuuksiin voidaan myös kutsua tiedotusvälineiden edustajia. Järjestön koko ja asema kuitenkin vaikuttavat siihen, kuinka paljon kiireisiä kansanedustajia tällaisiin tilaisuuksiin on saatavissa. (Ruostetsaari 1998,155. ks. myös Kananen 2002, 244.)

7.3 Suomalaisen ydinvoiman ja ydinvoimalobbauksen taustoja

Suomessa on neljä toimivaa ydinreaktoria, joista Teollisuuden Voiman omistamat kaksi yksikköä sijaitsevat Eurajoen Olkiluodossa ja kaksi muuta yksikköä Loviisan Hästholmenissa. Kyseisistä voimaloista ei ole päätetty eduskunnassa, vaan niiden perustamiset on ratkaistu valtioneuvoston päätöksellä, ja niiden hankkimisessa presidentti Urho Kekkosella katsotaan olleen merkittävä rooli. Valmisteluja viidennen ydinreaktorin osalta käytiin ensimmäisen kerran jo 1980-luvun puolivälissä, mutta hanke kaatui 26.4.1986 Tshernobylistä sijaitsevassa ydinreaktorissa tapahtuneen onnettomuuden vuoksi. Kyseisestä onnettomuusreaktorista levisi radioaktiivisia päästöjä entisen Neuvostoliiton alueelle ja muualle Eurooppaan, muun muassa Suomeen. Onnettomuus vaikutti yhteiskunnalliseen ilmapiiriin niin vahvasti, että viidennen ydinvoimalan hankkeen nopeaan eteenpäinviemiseen ei katsottu olevan edellytyksiä moneen vuoteen onnettomuuden jälkeen.

Vuonna 1987 annettu ydinenergi laki määritteli uudelleen yleiset ydinenergian käyttöä koskevat ehdot ja vaatimukset. Lain mukaan uuden ydinlaitoksen perustaminen edellyttää ensin valtioneuvoston myönteistä periaatepäätöstä, jonka se voi tehdä katsoessaan uuden ydinlaitoksen olevan yhteiskunnan kokonaisedun mukainen. Lain mukaan myönteinen periaatepäätös on viipymättä annettava eduskunnan käsiteltäväksi, joka hyväksyy tai hylkää sen sellaisenaan. Uuden ydinenergi lain aikana Suomessa ei ole rakennettu yhtään uutta ydinreaktoria. Uutta ydinenergi alakiä ”testattiin” ensimmäisen kerran vuonna 1993, jolloin eduskunta hylkäsi valtioneuvoston myönteisen periaatepäätöksen viidennestä ydinreaktorista. Ruostetsaaren (1998) mukaan ydinvoiman lisärakentamista ajoivat 1990-luvun alkupuolella useat tahot, joista merkittävimpiä olivat Teollisuuden energi aliitto, työmarkkinajärjestöt sekä Perusvoima Oy, jonka IVO ja TVO olivat perustaneet jo

ennen vuoden 1986 Tshernobylin onnettomuutta. Ydinvoiman vastaisessa lobbauksessa oli tuolloin mukana Energiapoliittinen yhdistys - Vaihtoehto ydinvoimalle, Greenpeace ja Vihreä Liitto sekä ydinvoiman kanssa kilpailevien energiamuotojen edustajia. (Ruostetsaari 1998,153-154.)

Ruostetsaaren mukaan energia-alan aiemmin harjoittaman ydinvoimalobbauksen ongelmana on ollut liiallinen tukeutuminen perinteiseen selektiiviseen lobbauksmalliin, jossa yhteydenpito keskittyy puolueiden avainpäättökentekijöihin eli käytännössä energia-asioista vastaaviin. Ennen vuoden 1993 kielteistä ydinvoimapäätöstä monille kansanedustajille syntyi lobbauksesta sellainen kuva, ettei heitä kohdeltu tasavertaisesti. Lisäinformaatiota kaipaavat kansanedustajat jopa loukkaantuivat siitä, että edunvalvojat eivät olleet kiinnostuneita heidän näkemyksistään. Järjestöjen, mukaan lukien työmarkkinajärjestöjen, lobbaus kohdistui ensisijaisesti ydinvoiman kannattajiin tai korkeintaan epävarmasti suhtautuviin, kun taas yritysten, lähinnä Perusvoiman kohteena oli myös ydinvoimakriittisiä kansanedustajia (Ruostetsaari 1998, 159). Seikka, jonka yleisesti uskottiin vaikuttaneen ydinvoimahankkeen kaatumiseen, oli kahden ydinvoimalobbarin aggressiivinen, painostava ja yliaktiivinen tapa lobata, mikä kääntyi heidän tarkoitusperiään vastaan (Ruostetsaari 1998, 158-159 vrt. Zeigler & Baer 1969). Tämä kuva vahvistui myös tämän tutkimuksen haastatteluaineistossa. Lisäksi Ruostetsaaren mukaan vuoden 1993 prosessissa ydinvoimalobbareiden toiminta oli pikemminkin hajanaista kuin keskitettyä ja koordinoitua. Ydinvoiman puolestapuhujat epäonnistuivat myös siten, että he eivät kyenneet estämään Suomen energiapoliittista keskustelua pitkään leimannutta joko - tai -asetelman syntymistä viidennestä ydinvoimalasta käydyssä keskustelussa. He eivät kyenneet ohjaamaan keskustelua yhtä voimalaitosta yleisemmälle tasolle ja laaja-alaisemmaksi koskettamaan kaikkia energian tuotantovaihtoehtoja. (Ruostetsaari 1998, 153-154.)

Edellä mainittujen seikkojen lisäksi ydinvoimahankkeen kaatumiseen väitetään merkittävästi vaikuttaneen kansanedustaja Matti Vanhasen aloitteesta syntynyt ponsi. Kyseisen, eduskunnan hyväksymän, ponnin mukaan ydinvoiman lisärakentamista ei pidä sisällyttää energiastrategiaan. Ponsi sai kansanedustajat ottamaan kantaa ydinvoimaan (julkisesti) ilmeisesti jo ennen perusteellisia itse ydinvoima-asiaa

koskevia valiokuntakuulemisia. Tähän tutkimukseen haastatellun erään ydinvoiman kannattajan arvion mukaan monen kansanedustajan olisi ollut vaikeaa enää myöhemmin muuttaa syksyllä 1992 hyväksytyt pontit yhteydessä ottamiaan kantoja poliittisen uskottavuuden menettämisen pelossa. Hänen mukaansa Vanhasen ponttia vastaan tehtiin myös vastapontti. Sen tekijät lähtivät siitä ajatuksesta, että ydinvoima-asiaa ei tule käsitellä kyseisessä yhteydessä. Vastapontilla pyrittiin tarjoamaan kansanedustajille mahdollisuus äänestää esimerkiksi tyhjää sillä perusteella, että heillä ei ollut vielä tarpeeksi informaatiota päätöksentekonsa tueksi. Alla on tätä tutkimusta varten haastatellun näkemyksiä ”Vanhasen ponttia” koskevasta äänestyksestä sekä koko vuoden 1993 prosessista.

Mutta ehkä median voimakas rummutus silloin aiheutti sen, että loppujen lopuksi porukat lipesivät kuitenkin siihen asetelmaan, että äänestettiin kyllä tai ei.

Ydinvoiman kannattaja

Että se oli huono prosessi ja siitä oli opittu tietysti ja lobbarit kaikki oppi sitten - myöskin eduskunta itse oppi.

Samainen ydinvoiman kannattaja

Varsinaisissa tuloksissa eli pääluvussa 9 palataan tähän asiaan tarkemmin. Luvussa 9.1 palataan myös seikkaan, joka osoittaa edellisessä lainauksessa esitetyn arvion osittain vääräksi, sillä eduskunnan sisällä valmisteltiin myöhemminkin ponttia ydinvoima-asiasta.

7.4 Äänestystulos eduskunnassa 24.5.2002

Valtioneuvosto teki ydinvoimalaitosyksikön rakentamista koskevan periaatepäätöksen 17.1.2002. Ydinenergialain mukaan päätös oli vielä alistettava eduskunnan vahvistettavaksi. Viidennen reaktorin periaatepäätöslupahakemus hyväksyttiin eduskunnassa 24.5.2002 äänin 107 puolesta ja 92 vastaan. Vahvinta kannatus oli Kansallisen Kokoomuksen eduskuntaryhmässä, jonka 45 kansanedustajasta 42 äänesti ydinvoiman puolesta. Puhemies Riitta Uosukainen (kok.) ei osallistunut äänestykseen. Yksijäsenisten eduskuntaryhmien lisäksi ainoastaan Vihreän eduskuntaryhmän kansanedustajat (11 edustajaa) äänestivät yksimielisesti, vastaan. Vastustus oli suhteellisesti vahvaa myös Vasemmistoliiton eduskuntaryhmässä, jossa

16 kansanedustajaa oli ydinvoimaa vastaan ja neljä sen puolesta sekä Ruotsalaisessa eduskuntaryhmässä, jossa 10 edustajaa vastusti uutta ydinvoimalaa ja kaksi oli sen kannalla.

Äänet jakautuivat voimakkaasti kahtia Keskustan eduskuntaryhmässä, Kristillisdemokraattisessa eduskuntaryhmässä ja Sosialidemokraattisessa eduskuntaryhmässä. Keskustan eduskuntaryhmässä 25 äänesti puolesta ja 22 vastaan. Kristillisdemokraateista kuusi äänesti ydinvoimaa vastaan ja sen puolesta neljä. Sosiaalidemokraateista 32 äänesti puolesta ja 20 vastaan. Merkille pantavaa oli muun muassa se, että äänestyksestä ei ainakaan perinteisin mittarein arvioituna tullut voimakkaasti *hallitus vastaan oppositio* -asetelmaa. Hallitusryhmien kansanedustajista 80 kannatti ydinvoimaa ja 60 kansanedustajaa oli sitä vastaan. Oppositioryhmien kansanedustajista 32 oli ydinvoimaa vastaan ja 27 sen puolesta. Miesten ja naisten äänestyskäyttäytymisessä oli sen sijaan oli merkittävä ero: 125 mieskansanedustajasta 85 äänesti puolesta ja 40 vastaan, 74 naiskansanedustajasta 52 äänesti vastaan ja 22 puolesta. Mieskansanedustajista siis 68 prosenttia kannatti ydinvoimaa ja naiskansanedustajista 70 prosenttia vastusti sitä.

Suhteellisesti ydinvoiman kannatus oli vahvinta Kymen vaalipiirissä, yhdeksän puolesta ja kolme vastaan, ja Satakunnan vaalipiirissä, seitsemän puolesta ja kolme vastaan. Uudenmaan vaalipiirissä kannattajia oli niukasti enemmän kuin vastustajia, sillä äänet menivät 17 puolesta, 15 vastaan. Ydinvoima sai puolelleen kansanedustajien enemmistön kaiken kaikkiaan seitsemässä vaalipiirissä kaikista 15 vaalipiiristä. Äänet menivät tasan Helsingin, Pirkanmaan, Kuopion, Keski-Suomen ja Lapin vaalipiirien kansanedustajien osalta. Ahvenanmaan lisäksi ydinvoimaa vastustavia kansanedustajia oli enemmän kuin sitä kannattavia kansanedustajia ainoastaan Pohjois-Karjalan vaalipiirissä, viisi vastaan ja kaksi puolesta, sekä Vaasan vaalipiirissä, 11 vastaan ja viisi puolesta. (ks. liite 2.)

7.5 Yhteenveto

Suomessa energiasektorilla toimivien järjestöjen ja yritysten merkittävin edunvalvonnan kohde on yleensä kauppa- ja teollisuusministeriö. Muita energia-

asioissa merkittäviä ministeriöitä voivat olla ympäristöministeriö, valtionvarainministeriö ja maa- ja metsätalousministeriö. Myös puolueiden energiapoliittiset valmisteluelimet (työryhmät, toimikunnat jne.) ovat olleet energiajärjestöjen aktiivisen edunvalvonnan kohderyhmiä. Hallintoneuvosto on ollut ainakin takavuosina yksi kanava energiapoliittisten pyrkimysten ajamisessa. Hallintoneuvostojen lisäksi suoria yhteyksiä päättäjiin on energiasektorilla pidetty muun muassa suhdetoiminta- ja informaatiotilaisuuksien avulla.

Vuonna 1987 säädetyn ydinenergialain mukaan uuden ydinvoimalan rakentaminen edellyttää muun muassa eduskunnan yksinkertaisen enemmistön hyväksyntää. Ensimmäisen kerran eduskunnassa äänestettiin viidennestä ydinvoimalasta vuonna 1993 (jos Vanhasen pontta koskevaa äänestystä ei oteta huomioon), jolloin ydinvoiman kannattajat hävisivät. Tuolloin ydinvoiman kannattajien lobbauksessa oli selkeitä ongelmia ja osa valituista vaikutuskeinoista osoittautui huonoiksi. Luvun 7 alaluvuissa esitetyt seikat auttavat osittain ymmärtämään sitä, miksi vuoden 2002 ydinvoimaaänestystä edeltänyt lobbaus ja ydinvoima-asian käsittelytavat muotoutuivat sellaisiksi kuin ne muotoutuivat.

8 TUTKIMUSASETELMA JA TUTKIMUKSEN KULKU

8.1 Tutkimuskysymykset

Tiivistäen ilmaistuna tällä tutkimuksella pyritään selvittämään sitä, miten lisäydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käyty lobbaus tapahtui kansanedustajan näkökulmasta tarkasteltuna, sekä sitä, mitkä muut seikat vaikuttivat lobbauksen onnistumiseen. Tarkasteluajanjakso on vuoden 1993 kielteisen ydinvoimapäätöksen ja 24.5.2003 käydyin ydinvoimaaänestyksen välinen aika.

Tutkimuskysymykset ovat siis:

1. Millä tavoilla ydinvoimapäätökseen vaikutettiin kansanedustajien näkökulmasta tarkasteltuna? Miten eduskunnan ulkopuoliset intressiryhmät ja tahot vaikuttivat päätökseen? Miten kannastaan varmat kansanedustajat, puolesta tai vastaan, pyrkivät vaikuttamaan lobbaukseen?

Tutkimuskysymyksessä esiintynyt käsite ”tapa” vaatii selitystä. Lobbauksen tavoilla viitataan käytettyihin lobbausstrategioihin, käytettyihin keinoihin, mutta myöskin yksityiskohtaisiin seikkoihin, joihin turvauduttiin ydinvoimapäätökseen vaikuttamiseksi. Toisin sanoen tarkoituksena on selvittää, millaisena kansanedustajat havaitsivat ja kokivat ydinvoima-asiaan ja siihen liittyviin vaihtoehtoisiiin asioihin vaikuttamisen. Mitä eroja oli kansanedustajien välillä siinä, miten heihin pyrittiin vaikuttamaan? Millä tavoin eri kansanedustajat itse osallistuivat lobbausprosessiin? Millaisia strategioita ja keinoja ydinvoiman kannattajat ja vastustajat käyttivät ja

miten eri kansanedustajat kokivat niiden vaikuttavuuden? Ongelmallista asian selvittämisessä on se, että ihminen ei aina välttämättä itse edes tiedä tai hänen on joskus vaikea myöntää sitä, mikä häneen lopulta vaikutti. Jotkut vastaukset ovat sosiaalisesti hyväksyttävämpiä kuin toiset, ja ihmisillä on joskus tapana korostaa omalta kannaltaan sopivia asioita (Hirsjärvi & Hurme 2000, 193). Tähän samaan seikkaan viitanee Zeiglerin ja Baerin jo vuosikymmeniä sitten tekemä havainto, että lobbaajat näkevät itsensä vaikutustaitoisina ja tehokkaina myyntimiehinä, kun taas päättäjät eivät koe olevansa vaikutettavissa viehätysvoimalla tai aggressiivisuudella; ennemminkin päättäjät katsovat tulevansa vakuutetuksi järjellä ja viisaudella (Zeigler & Baer 1969, 83).

2. Mikä merkitys oli kansanedustajien näkökulmasta sillä, kuka lobbaa ja mitä tahoja hän edustaa?

Oma kokemuksiini perustuva oletukseni oli, että kansanedustajien mielikuvilla eri lobbaustahoista oli merkitystä siihen, miten he vastaanottivat lobbaajan viestin. Halusinkin tutkimuksessa selvittää, oliko esimerkiksi kansanedustajien mielikuvilla lobbaajasta vaikutusta siihen, kuinka he suhtautuivat tämän viesteihin. Muita toiseen tutkimuskysymykseen liittyviä alakysymyksiä ovat, mikä merkitys oli lobbaajan ja kansanedustajien suhteilla tässä päätöksessä ja oliko lobbaajatahon ja lobbarin sopivuus tai sopimattomuus otettu huomioon lobbauksessa.

3. Millä muilla tekijöillä kansanedustajien näkökulmasta saattoi olla oleellista merkitystä päätöksen kannalta?

Muilla tekijöillä viitataan kokonaistilanteeseen, jossa päätös tehtiin. Mitkä tekijät ja olosuhteet kehystivät päätöksentekohetkeä ja kansanedustajien päätöstä heidän omasta mielestään? Esimerkiksi Suomen taloudellinen tilanne oli erilainen vuonna 2002 kuin 1993. Vaikuttivatko tällaiset tekijät päätöksentekoon? Jotta kokonaiskuva hahmotettaisiin ja jotta voitaisiin välttää lobbauksen merkityksen ylikorostaminen, tulee tietää, mitkä muut asiat lobbauksen lisäksi vaikuttivat lopputulokseen. Kolmannella tutkimuskysymyksellä pyritään siis täydentämään kahta edellistä tutkimuskysymystä valottamalla päätöksenaikaista kontekstia. Toisin sanoen

kolmannella tutkimuskysymyksellä pyritään valottamaan niitä lisätekijöitä ja osittain myös päätöksentekokriteereitä, jotka lobbauksen ja lobbaajan ominaisuuksien lisäksi vaikuttivat ydinvoimapäätökseen ja joita hyödynnettiin lobbauksessa.

8.2 Menetelmän valinta

Tutkimusmenetelmä koostuu niistä tavoista ja käytännöistä, joilla havaintoja tehdään (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2000, 170). Tutkimusongelmaa hahmotellessani seurasin tiiviisti ydinvoima-asiasta ja siihen liittyvästä lobbauksesta käytyä julkista keskustelua tiedotusvälineissä. Sen lisäksi perehdyin muun muassa valtioneuvoston www-sivuilla (<http://www.ktm.fi/ydinvoimala/index.htm>) aihetta käsitteleviin sivustoihin sekä aihetta käsitteleviin eduskunnan nettisivuihin. Pohjatietoja ja kokemuksia ydinvoimalobbauksesta oli luonnollisesti kertynyt jonkin verran myös ajalta, jolloin toimin kansanedustajan avustajana. Asiantuntemustani vahvistaakseni keskustelin asiasta puhelimitse muun muassa ydinvoimalobbauksen historiaa tutkineen tutkija Milka Sunellin kanssa. Luonnollisesti kysyin neuvoja menetelmien valintaan ja muihin kysymyksiin oppiaineeni professoreilta sekä lobbausta tutkineelta oppiaineemme dosentilta Miia Jaatiselta.

Vaikka kansanedustajien näkökulma tuli esille myös mediassa, uskoin, että henkilökohtaisilla haastatteluilla olisi mahdollista löytää seikkoja, jotka eivät syystä tai toisesta tulleet esille tiedotusvälineissä. Kansanedustajan täytyy käsittääkseni säilyttää suhteensa eri tahoihin ja suojella myös omaa imagoaan, minkä vuoksi kaikkia asioita ei välttämättä tuoda esille julkisesti tiedotusvälineissä. Toiseksi mediassa on usein paljon välikäsiä, jotka editoivat ja muokkaavat kansanedustajien sanomia ja epäsuorasti ohjailevat sitä, mihin kansanedustajat julkisuudessa vastaavat. Näiden seikkojen vuoksi median sisältöanalyysin sijasta päädyin haastattelumenetelmään. Se soveltuu tutkimusmetodiksi hyvin silloin, kun halutaan selvittää, mitä joku ajattelee, tuntee, kokee tai uskoo (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2000, 172). Mediassa esiintyneet asiat olivat toki merkityksellisiä sikäli, että ne auttoivat muun taustatiedon ohella tutkimuskysymysten, teemojen ja haastattelukysymysten muokkaamisessa. Lisäksi ne antoivat vertailukohdan, vaikkakin vain muistinvaraisen, haastattelujen sisällölle niiden aikana ja välillä.

Edellä olleen lisäksi käytin median sisältöjä, mukaan lukien nettisivuja, sekä Taloustutkimus Oy:ltä saamiani ydinvoimamielipidekyselyjä koskevia tilastoja joidenkin asioiden tarkistamiseen tutkimusaineiston analyysivaiheessa. En kuitenkaan käyttänyt kyseisiä lähteitä tutkimuksessa systemaattisesti, ikään kuin haastatteluaineiston kanssa yhdenvertaisena tutkimusaineistona, vaan suuntasin voimavarani laajan suoraan kansanedustajilta hankitun aineiston keruuseen ja analysointiin. Media-analyysi ei myöskään olisi ollut perustelluin aineistohankintakohde sen vuoksi, että ydinvoima-asiasta oli jo olemassa media-analyysia (ks. Rahkonen 2002).

Tutkimusmenetelmäksi valitsin siis kvalitatiivisen haastattelumenetelmän, jossa käytin harkinnanvaraista otantaa (ks. esim. Eskola & Suoranta 1998, 18). Kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen tavoitteena on ilmiön ymmärtäminen, ei määrien selvittäminen. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tietoja kerätään usein syvä- ja teemahaastatteluin (Juholin 2001, 295). Aineistonkeruumenetelmäksi muotoutui kasvokkain tapahtuvan haastattelu, joka oli eräänlainen luova kombinaatio puolistrukturoidun, teemahaastattelun ja avoimen haastattelun periaatteista. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan puolistrukturoidussa haastattelussa kysymykset ovat kaikille haastateltaville samat, mutta haastateltavat saavat vastata kysymyksiin omin sanoin. Teemahaastattelussa aihepiirit ja teema-alueet pysyvät etukäteissuunnitelmassa, mutta niiden järjestys ja laajuus sekä kysymysten sanamuoto vaihtelevat haastateltavien mukaan. Avoin haastattelu muistuttaa eri haastattelutyypeistä eniten tavallista keskustelua, ja siinä haastattelija ja haastateltava keskustelevat tietystä aiheesta, mutta kaikkien haastateltavien kanssa ei käydä läpi kaikkia teema-alueita. (Eskola & Suoranta 1998, 87.)

Menetelmävalintaan oli osaksi hyvin käytännölliset syyt. Kansanedustajilla on pääsääntöisesti kiireinen työrytmi ja tiukka aikataulu, ja heille tulee muun muassa sähköpostin kautta paljon erilaisia kyselyjä. Harvalla kansanedustajalla on aikaa vastata kaikkiin heille tuleviin kyselyihin. Oletin, että kansanedustajista tilastollisesti yleistettävän kvantitatiivisen otannan hankkiminen kyselomakkeella olisi ollut hyvin vaikeaa. Laadullinen tutkimus soveltuikin paremmin kyseiseen perusjoukkoon, koska laadullisessa tutkimuksessa keskitytään usein varsin pieneen määrään tapauksia ja

pyritään analysoimaan niitä mahdollisimman perusteellisesti (ks. esim. Eskola & Suoranta 1998, 18). Lisäksi uskoin, että henkilökohtainen haastattelu on aineistonkeruumenetelmänä kyselylomaketta motivoivampi haastateltaville, koska siinä myös haastateltavalla on suurempi mahdollisuus ilmaista itseään. Kasvokkain tapahtuvaa haastattelua aineistonkeruumenetelmänä suosivat myös tutkimuskysymykset, jotka olivat senkaltaisia, että niiden riittävän syvällinen käsittely edellytti vuorovaikutusta ja mahdollisuutta tarkentaviin kysymyksiin. Katsoin valitun tutkimusmenetelmän soveltuvan tutkimusongelman selvittämiseen myös sen vuoksi, että sen avulla oli mahdollista kartoittaa ilmiötä, jonka kaikki merkittävät osa-alueet eivät olleet ennen tutkimuksen tekoa tutkijan ennakoitavissa.

8.3 Haastateltavien valinta

Ennen varsinaisia tutkimushaastatteluja tein yhden esihaastattelun, jolla testasin hahmottelemiani aihealueita ja tarkensin tutkimuskysymyksiä sekä hankin pohjatietoa itse varsinaisia haastatteluja varten. Esihaastattelussa hankittua tutkimustietoa en kuitenkaan ottanut varsinaiseen tutkimusaineistoon mukaan. Myöhemmin osoittautui, ettei se olisi ollut tarpeenkaan, koska esihaastattelussa nousseet ilmiöt tulivat esille myös varsinaisissa haastatteluissa. Varsinaisten haastateltavien valinnassa käytin harkinnanvaraista otantaa. Tarkoituksena oli saada mahdollisimman monipuolinen kuva kansanedustajien kokemusmaailmasta. Kokonaisuudessaan varsinaiseen tutkimukseen haastattelin yhteensä 18:aa kansanedustajaa. Aluksi otokseen valittiin 16 kansanedustajaa, jotka muodostivat neljä neljän haastateltavan ryhmää: neljä aktiivista ydinvoiman kannattajaa, neljä passiivista ydinvoiman kannattajaa, neljä aktiivista ydinvoiman vastustajaa ja neljä passiivista ydinvoiman vastustajaa. Kyseisen valintakriteerin taustalla oli lobbauksen teoriaan pohjautuva oletus, että lobbaajien lähestymistavat vaihtelevat muun muassa sen mukaan, millainen kanta kansanedustajalla on, ja sillä, mikä hänen roolinsa on asiassa (ks. esim. Jaatinen 1999).

Luokittelin haastateltavat edellä mainittuihin ryhmiin sen perusteella, millä tavalla heidän toimintansa oli näyttäytynyt ydinvoima-asian osalta mediassa kokonaisuudessaan, mediassa olleiden kansanedustajien ydinvoimakantaa koskevien mielipidekyse-

lyjen tulosten perusteella sekä kansanedustajien omilta nettisivuilta ja eduskunnan nettisivuilta löytyneiden tietojen perusteella. Sana ”aktiivinen” viittaa siihen, että kyseiset haastateltavat olivat jo pitkään tuoneet aktiivisesti esille oman kantansa eri yhteyksissä ja mahdollisesti yrittäneet aktiivisesti vaikuttaa muiden kansanedustajien kantaan. Molempiin aktiivisten ryhmiin kuuluu myös edustaja, joka ei tuonut omaa kantaansa erityisen vahvasti esille, mutta jolla oli erittäin keskeinen asema ydinvoima-asian käsittelyssä. Passiiviset kansanedustajaryhmät muodostuvat pääosin kansanedustajista, jotka pitivät ydinvoimakantansa pitkään salassa tai tekivät ydinvoimapäätöksensä myöhäisessä vaiheessa. Passiivisissa on myös mukana niitä, jotka muuttivat kantaansa ydinvoimaproessin aikana. Vaikka sanalla ”passiivinen” on negatiivinen kaiku, sillä ei esimerkiksi viitata laiskuuteen, vaan se on tutkijan subjektiivinen näkemys kansanedustajan roolista ydinvoima-asiassa. Kyseistä sanaa joudutaan käyttämään paremman ryhmittelynimen puuttumisen vuoksi. Itse asiassa jako neljään ryhmään on osittain keinotekoinen, koska ryhmien sisälläkin on haastateltujen välisiä eroja aktiivisuuden asteessa.

Edellä mainittujen valintakriteerien/taustamuuttujien lisäksi pyrin muodostamaan otoksesta mahdollisimman kattavan myös muiden oleellisten taustamuuttujien osalta. Valitsin haasteltavien joukkoon tarkoituksella muutamia sellaisia kansanedustajia, joilla oli yleisesti ottaen erittäin merkittävä asema eduskunnassa. Tällä pyrin varmistamaan, että haastateltavien joukossa on myös eduskuntatason mielipidejohtajia. Haastateltujen puoluetusta noudattaa suurin piirtein samaa suhdetta, kuin puolueilla on edustajia eduskunnassa. Myös naisten ja miesten osuus haastatelluista on lähellä eduskunnan prosentuaalista jakaumaa. Kansanedustajan luottamustehtävän kesto on otettu huomioon siten, että haastateltavien joukossa on sekä ensimmäisen kauden kansanedustajia että eduskunnassa useamman kauden olleita. Otanta pitää sisällään kansanedustajia eri valiokunnista: sellaisista, jotka käsittelevät valiokuntatyössään ydinvoima-asiaa, ja sellaisista valiokunnista, joissa ydinvoima-asiaa ei käsitelty. Haastateltavia valitessa pyrin ottamaan huomioon myös kansanedustajien vaalipiirijakauman, mutta sen osalta tavoite ei täyttynyt. Haastateltujen vaalipiirijakauma ei ole suhteessa kansanedustajien vaalipiirijakaumaan, ja jokaisesta vaalipiiristä ei ole haastateltu kansanedustajaa tähän tutkimukseen. Toisekseen tutkimuksen otoksen painotus ei myöskään vastaa

eduskunnan moninaisuutta ydinvoimaan suhtautumisessa sikäli, että otoksessa ylikorostuvat sekä kannastaan pitkään epävarmoina olleiden että kannastaan täysin varmojen osuudet.

Pyrin aluksi ottamaan haastateltaviin yhteyttä suoraan puhelimitse. Mikäli se ei onnistunut, pyrin tavoittamaan haastatteluehdokkaan häntä avustavan henkilön tai sähköpostin välityksellä. Kolme kansanedustajaa, joita en saanut henkilökohtaisesti puhelimitse kiinni, kieltäytyivät henkilökohtaisesta haastattelusta. Yksi kansanedustaja kertoi avustajansa välityksellä, että ”häntä ei ole lobattu asiassa, eikä hän tämän vuoksi voi ryhtyä haastateltavaksi”. Kahdelle muulle haastattelu ei sopinut kiireisen aikataulun vuoksi, tosin toinen heistä lupautui haastateltavaksi sähköpostitse. Päädyin kuitenkin ratkaisuun, että kaikki tutkimushaastattelut tapahtuisivat kasvokkain, minkä vuoksi jätin sähköpostivastaukseenkin lupautuneen kansanedustajan pois haastateltavien joukosta. Henkilökohtaisista haastatteluista kieltäytymiset eivät osoittautuneet kuitenkaan ongelmaksi, koska löysin kieltäytyneiden tilalle muita tutkimuksen kannalta sopivia haastateltavia. Kaikki edustajat, jotka tavoitin henkilökohtaisesti puhelimitse, suostuivat haastatteluun. Osaa haastateltavista jouduin hiukan motivoimaan, koska he mielestään eivät olleet sopivia haastateltavia, ”koska heitä ei ole kovinkaan paljon lobattu”. Tällaistenkin kansanedustajien saaminen tutkimukseen oli kuitenkin tärkeää kattavan kokonaiskuvan hahmottumiseksi, ja sen kerroin myös kyseisille kansanedustajille motivoidessani heitä haastatteluun. Sovittuani haastatteluajankohdasta haastateltavien kanssa lähetin heille vielä vahvistussähköpostiviestin (ks. liite 5).

Haastateltuani 16 kansanedustajaa havaitsin, että kaksi aihealuetta vaativat lisäselvitystä, minkä vuoksi täydensin otosta yhdellä aktiivisella ydinvoiman kannattajalla ja yhdellä aktiivisella ydinvoiman vastustajalla, joilla uskoin olevan oleellista lisätietoa tutkimusongelmien selvittämiseksi.

8.4 Aineiston keruu

Ennen varsinaisia tutkimushaastatteluja tein siis yhden esihaastattelun, jonka pohjalta karsin, tarkensin ja täydensin teemoja ja haastattelukysymyksiä. Myös

tutkimuskysymykset hioutuivat hiukan tässä vaiheessa. Varsinaisen tutkimusaineiston päädyin siis keräämään pääasiallisesti haastattelutekniikalla, joka oli eräänlainen luova kombinaatio puolistrukturoidun, teemahaastattelun ja avoimen haastattelun periaatteista. Tämä muoto vaihteli haastateltavakohtaisesti. Haastatteluihin olin valmistautunut kahteen kategoriaan luokiteltavilla kysymyksillä. Toiset niistä liittyvät johonkin pääteemaan, jota tutkimuksessani pyrin selvittämään. Osa kysymyksistä keskittyi pieniin yksityiskohtiin. Ennakoin, että niillä ei todennäköisesti tulisi olemaan tutkimusongelman kannalta suurta merkitystä. Halusin kuitenkin testata myös näitä yksityiskohtiin liittyviä kysymyksiä niissä haastatteluissa, joissa pääkysymysten ja -teemojen käsittelyn jälkeen vielä oli aikaa tai niiden aikana, mikäli ne liittyivät pääteemoihin haastateltavien vastauksissa. (ks. liite 6.)

Erityisesti suurin osa ensimmäisistä haastatteluista noudatti pitkälti puolistrukturoitua haastattelulomakkeen kysymysjärjestystä ja lähes sanatarkasti ennalta valmisteltujen haastattelukysymyksien sanamuotoja (vrt. Eskola & Suoranta 1998, 87). Tosin niissäkin haastatteluissa käytin tarpeen vaatiessa tarkentavia lisäkysymyksiä ja ajan salliessa haastateltavakohtaisesti vaihdellen yksityiskohtiin liittyviä pikkukysymyksiä. Suurin osa haastatteluista noudatti teemahaastattelun kriteereitä (ks. Eskola & Suoranta 1998, 87). (vrt. liite 7.) Yhdeksännen haastattelun alkaessa nousi esille niin yllättäviä seikkoja koko tutkimuksen kannalta, että pitäytyminen alkuperäisissä teemoissa ei tuntunut viisaalta, vaan keskityin haastattelussa kartoittamaan enemmän uutta esille nousutta teemaa. Tosin alkuperäisiäkin teemoja käsiteltiin niin pitkälle, kuin niitä oli haastattelun aikarajoissa mahdollista käsitellä (ks. liite 6).

Haastattelun painottuminen uuteen teemaan johtui osaksi myös siitä, että muiden teemojen osalta oli merkkejä haastattelumateriaalin saturaation eli kylläntymisen lähestymisestä. Saturatiolla eli kylläntymisellä tarkoitetaan sitä, että samat asiat alkavat kertautua haastatteluissa (ks. esim. Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2000, 169). Kyseinen haastattelu johti myös yhden tutkimuskysymyksen uudelleen muotoilemiseen, ja uusi teema tuli aikaisempaa keskeisemmin mukaan jäljellä olleisiin haastatteluihin. Lopuissakin haastatteluissa jouduin muutamaa otteeseen

tarpeen niin vaatiessa muuttamaan aineistonkeruumenetelmän lähemmäksi avointa haastattelua. Kahdessa lisähaastattelussa keskityttiin pääasiassa vain pariin teemaan. Nämä haastattelut olivatkin muodoiltaan kaikista kauimpana ensimmäisten haastattelujen joukossa olleista, lähes puolistrukturoidusta, haastatteluista.

Kaikki tutkimuksessa käytetyt haastattelut tehtiin eduskunnassa 28.5.2002 - 12.6.2002 eli vajaan kolmen viikon sisällä heti ydinvoimaäänestyksen jälkeen. Haastatteluja oli päivässä yhdestä kolmeen, useimmiten kaksi. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin ja keskimäärin noin 45 minuuttia. Haastattelut tallennettiin mini-disc-levykkeille. Tallenteet litteroitiin eli purettiin pääosin sanasta sanaan teksteiksi. Litteroimatta jätettiin muutamia sellaisia kohtia, jotka eivät liittyneet aiheeseen.

8.5 Aineiston analyysi ja tulkinta

Laadullisen aineiston analyysin tarkoitus on luoda tutkittavaan aineistoon selkeyttä ja sen avulla tuottaa uutta tietoa tutkittavasta asiasta. Pyrkimyksenä on tiivistää aineistoa kadottamatta silti sen sisältämää informaatiota; itse asiassa analyysillä pyritään informaatioarvon kasvattamiseen luomalla hajanaisesta aineistosta selkeää ja mielekästä. (Eskola & Suoranta 1998, 138.) Tässä tutkimuksessa aineiston tulkinta ja analyysi tapahtuivat rinnakkain; toisin sanoen niitä oli vaikea täysin erottaa toisistaan. Jonkinasteinen aineiston tulkinta ja analyysi alkoi jo haastattelujen yhteydessä. Haastattelujen aikana tehdyt tulkinnat vaikuttivat haastattelujen kulkuun ja ratkaisuun täydentää aineistoa kahdella lisähaastattelulla.

Kerätyn haastatteluaineiston varsinainen ”systemaattinen” analysointi ja tulkinta perustui aineiston tarkasteluun kokonaisuutena ja sen peilaamiseen lobbauksen teorioihin. Tämän tarkastelun myötä aineistossa oli havaittavissa neljä laajempaa kokonaisuutta, näkökulmaa. Nämä laajemmat näkökulmat pohjautuivat tutkimuskysymyksiin 1. ja 2. Pelkistetysti ilmaistuna esiin nousseet näkökulmat olivat: 1) eduskunnan sisäinen lobbaus lobbaavien toimijoiden näkökulmasta [ks. luvut 9.2 ja 9.3], 2) kansanedustajien kokemukset lobbauksen kohteena olemisesta [luvuissa 9.1 ja 9.4] ja 3) ydinvoimaan vaikuttaneiden tilannetekijöiden ja

olosuhteiden vaikutus ja niiden hyödyntäminen [luvuissa 9.1 ja 9.5] sekä 4) strategioiden ja keinojen näkökulma, jota esiintyy pitkin tutkimusta ja kootusti luvussa 9.6. Neljäs näkökulma oli muita näkökulmia voimakkaammin tutkijan oma konstruktio. Tämä ilmenee siten, että luvuissa 9.6.1 - 9.6.1.3 aineiston tulkinnassa ja analyysissä tutkimusaineistoa verrattiin Jaatisen tehokkaan lobbauksen malliin, mikä irrottaa sen melko kauaksi haasteltavien omista päätelmistä, vaikkakin tutkijan päättely perustuukin haastateltavilta kerättyyn aineistoon. Jaatisen malli valittiin testattavaksi tähän tutkimukseen muun muassa siitä syystä, että se on ainoa tutkijan tiedossa oleva uusi lobbauksen malli, jonka rakentamisessa on hyödynnetty Suomesta kerättyä tietoa ja kansanedustajien kokemuksia.

Analyysin toisessa vaiheessa käytettiin teemoittelua. Käytännössä tämä tapahtui tekemällä merkintöjä litteroituihin haastatteluteksteihin. Hirsjärven ja Hurmeen mukaan teemoittelussa tutkija luokittelee saman asian samaan luokkaan, vaikka haastateltavat ilmaisisivat asian eri tavoin (2001, 173). Edellä mainitut neljä näkökulmaa toimivat analyysia jäsentävinä tekijöinä, eräänlaisina runkoina, joihin varsinaiset tutkimusaineistosta esiin nousseet teemat kiinnittyivät. Tällaisia teemoja olivat muun muassa tilaisuudet, lobbaajan ominaisuudet, eduskunnan sisäinen lobbaus, kansalaisyhteydenotot, julkisuuskampailu ja median rooli, painostus, vastapuolen intressien liittäminen ehdotukseen, ajoitus, lobbauksen suunnittelu ja luotaus, lobbausargumentaatio, kansanedustajan rooli jne. Samat teemat liittyivät usein useaan laajempaan kokonaisuuteen tai näkökulmaan. Toisin sanoen, mikäli jokin teema esiintyi aineistossa eri näkökulmissa, sitä käsiteltiin raportissa kulloisenkin kokonaisuuden/näkökulman yhteydessä erikseen (vrt. sisällysluettelosta esim. 9.2, 9.3 ja 9.4.4) eikä kootusti. Toisin sanoen teemat eivät määränneet tulosten raportoinnin muotoa, vaan tulokset jaettiin edellä mainittuihin laajempiin kokonaisuuksiin, osioihin. Näissä kokonaisuuksissa teemat esiintyivät soveltuvin osin kulloisenkin kokonaisuuden näkökulmasta. Aineiston tulkinnassa oli osittain luontevinta käyttää narratiivista otetta eli tarinallisuutta, mikä ilmenee muun muassa erityisesti lukujen 9.1 ja 9.2 alalukujen osittaisena kronologisuutena (narratiivisuus ks. esim. Eskola & Suoranta 1998, 22-23).

Yleisesti ottaen haastatteluaineiston analyysissä ja tulkinnassa pyrittiin kokonaisaineistoa tarkastelemalla havaitsemaan, mitkä seikat olivat keskeisiä ja merkittäviä ja mitkä eivät. Merkittävyyttä lisäsi esimerkiksi se, mitä useammin sama ilmiö esiintyi eri haastatteluissa tai mitä vahvemmin se korostui yksittäisissä haastatteluissa. Toisaalta aineiston analyysissä ja tulkinnassa tiedostettiin myös se, että joillakin haastatelluilla oli roolinsa vuoksi sellaista tietoa lobbauksesta, jota muilla ei voinut olla [ks. esim. luku 9.2]. Yleisesti ottaen haasteltavien kommenttien painoarvoa lisäsi myös niiden spontaanisuus ja se, jos ne liittyivät kansanedustajan henkilökohtaisiin kokemuksiin. Kuulopuheisiin suhtauduttiin omakohtaisia kokemuksia ja käsityksiä varauksellisemmin. Joidenkin ilmiöiden, kuten tutkimuskysymykseen 3. liittyvien, luotettavuutta tulkittiin lisäävän se, jos sekä ydinvoimaa kannattaneilla että vastustaneilla haastatelluilla oli samankaltaiset käsitykset niistä. Aineiston tulkinnassa ja analyysissä pyrittiin myös huomioimaan, selittikö kansanedustajan lobbauskokemusta taustamuuttuja, kuten esimerkiksi se, oliko hän ”passiivinen vastustaja” tai ”kannattaja”. (Muut haastateltavien taustamuuttajat tulivat esille haastateltavien valintakriteereissä luvussa 8.3.) Tämänkaltaista analyysia kuitenkin rajoitti joidenkin haastateltavien toive lainausten tunnistamattomuuden eli anonymiteetin säilyttämisestä, minkä vuoksi muutamia yhdistäviä ja selittäviä taustatekijöitä ei voitu raportoida.

Aineiston runsauden vuoksi analyysin osalta jouduttiin tekemään valintoja. Tutkija joutui karsimaan osan haastatteluaineiston pienistä yksityiskohdista tarkemman analyysin ulkopuolelle. Yksi tällainen yksityiskohta oli esimerkiksi perheen ja avustajan mahdollinen vaikutus kansanedustajan ydinvoimakantaan, mistä pinta-analyysissä ei noussut esiin relevanttia kerrottavaa. Kuten jo aikaisemmin luvussa 1.1 todettiin, päätökseen vaikuttaneita argumentteja on analysoitu vain siinä määrin, kuin se on välttämätöntä tutkimuskysymyksiin vastaamiseksi. Sen vuoksi esimerkiksi aktiivisten kannattajien ja aktiivisten vastustajien perusteluja omalle kannalleen ei ole kovinkaan syvällisesti analysoitu. Laajemman kuvan lisäydinvoiman puolesta ja sitä vastaan esitetyistä argumenteista löytää luvussa 2.1.2 esitetyistä tutkimuksista.

Eskolan ja Suorannan mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa aineisto voi toimia tutkijalle myös idealähteenä eli toisin sanoen se voi vauhdittaa tutkijan omaa ajattelua (Eskola & Suoranta 1998, 216). Myös tämänkaltaista vapaampaa tutkimusotetta on paikoitellen käytetty aineiston analyysissä ja tulkinnassa. Tämä ilmenee muutamina raportissa esiintyvänä pohdiskeluna ja arvailuina, joita tutkimusaineisto ei tyhjentävästi todista. Kyseiset pohdinnat ovat tutkimuksessa kuitenkin suhteellisen harvinaisia. Lisäksi ne on esitetty siten, että lukija voi erottaa ne niistä analyyseistä ja tulkinnoista, jotka todentuvat aineistossa.

Aineiston analyysissä ja tulkinnassa pyrittiin myös lähdekritiikkiin. Sitä helpotti se, että haastatteluaineiston laajuus mahdollisti saman ilmiön peilaamisen useasta eri näkökulmasta. Myös haastateltavien elekielen havainnointi oli yksi keino harjoittaa lähdekritiikkiä. Se vahvisti tulkintaa haastateltavien sanallisen ilmaisun luotettavuudesta. Joitakin haastatteluissa esiin nousseita yksityiskohtia ja tietoja on pyritty tarkistamaan ja täydentämään muiden lähteiden avulla. Sellaisia ovat olleet muun muassa valtioneuvoston, eduskunnan, Ylen, MTV3:n ja Helsingin Sanomien Internet-sivustot sekä Taloustutkimus Oy:ltä saatu ydinvoimamielipidetutkimustilasto. Näiden lisälähteiden pohjalta osa haastatteluaineistosta kumpuavista havainnoista vahvistui ja täydentyi ja osa haastateltavien väitteistä osoittautui - ellei kokonaan niin hyvin todennäköisesti - vääräksi.

8.6 Tutkimuksen luotettavuuden arviointi

Tutkimuksen pätevyydellä tarkoitetaan sitä kokonaisuutta, jossa tutkimuksen tulokset vastaavat tutkimukselle asetettuja päämääriä ja tutkimuskohdetta (Varto 1992, 103). Realistisessa luotettavuusnäkemyksessä luotettavuuden yhteydessä käytetään reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä. Kvalitatiivisen tutkimuksen luotettavuusterminologiassa on myös alettu käyttää muita erisisältöisiä käsitteitä edellä mainittujen sijaan. (Eskola & Suoranta 1998, 211-215.) Tämän tutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa käytetään soveltuvin osin reliabiliteetin ja validiteetin käsitteitä, mutta myös muita arviointikriteereitä ja käsitteitä.

Tutkimuksen reliiabilisuus tarkoittaa mittaustulosten toistettavuutta ja sitä, että aineiston tulkinta ei sisällä ristiriitaisuuksia (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2000, 213; Eskola & Suoranta 1998, 214; Yin 1991, 45). Yksi tutkimuksen luotettavuuteen liittyvä kysymys on siihen käytetyn aineiston riittävyys. Eskolan ja Suorannan (1998) mukaan kvalitatiivisessa tutkimuksessa riittävän aineiston kokoa on usein mahdoton ennakoita tietää vakiintuneista otantateorioista huolimatta. Kvalitatiivisen aineiston riittävyys ja kylläntyminen voidaan kuitenkin todeta esimerkiksi saturaation perustella. (Eskola & Suoranta 1998, 216.) Tämä tarkoittaa sitä, että tutkija ei etukäteen päättä, kuinka monta tapausta hän tutkii. Tutkittavien tapauksien määrä on riittävä, kun samat asiat alkavat kertautua haastattelussa. (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2000, 169.)

Alkuperäiseen suunnitelmaan kuuluvissa 16 haastattelussa yhdeksännen haastattelun jälkeen uusien havaintojen määrä laski haastattelu haastattelulta yhtä lukuun ottamatta. Samat ilmiöt ja asiat toistuivat haastattelusta toiseen, mikä osoitti, että aineisto alkoi olla kylläinen kahta teemaa lukuun ottamatta. Lisäselvitystä tarvittiin eduskunnan ydinvoiman vastustajien yhteistoiminnasta ja yhteistyöstä eduskunnan ulkopuolisten vastustajien kanssa. Molempiin asioihin saatiin merkittävästi lisätietoa yhden harkinnanvaraisen lisähaastattelun avulla. Kyseinen lisähaastattelun kohde ei kuitenkaan ollut avainroolissa eduskunnan ydinvoimaa vastustavien kansanedustajien sisäisessä toiminnassa. Tämän vuoksi tutkimuksen voisi olettaa olevan ydinvoiman vastaisen sisäisen lobbauksen suunnitelmallisuuden ja toimeenpanon järjestelmällisyyden suhteen hiukan epäreliiabeili. Kuitenkin tältäkin osin reliiabeiliutta lisää se, että tutkimuksessa on haastateltu myös sellaisia kansanedustajia, joilla oli avainrooli eduskunnan sisäisessä ydinvoiman vastaisessa kamppailussa. Heitä haastateltaessa sisäinen lobbaus ei ollut vielä keskeinen haastatteluteema, mutta toisaalta he eivät itsekään nostaneet asiaa kovinkaan paljon esille, vaikka heillä oli siihen mahdollisuus. Vähäiset maininnat vastustajien sisäisestä lobbauksesta viitannevatkin loppujen lopuksi siihen, että myös ydinvoiman vastustajien eduskunnan sisäisen toiminnan analyysi ja tulkinta ovat reliiabeleja: ydinvoiman vastainen toiminta eduskunnan sisällä ei ollut systemaattisesti suunniteltua ja laajamittaisesti organisoitua. Toisella lisähaastattelulla pyrittiin varmistamaan ja laajentamaan eduskunnan sisäiseen ydinvoimatyöryhmään liittyvää

tietoa haastattelemalla sen toimintaan osallistunutta henkilöä. Tämä haastattelu ei tuonut esille mitään suuria uusia havaintoja, mutta varmisti aikaisempia päähavaintojen reliaaбелиutta ja toi asiaan uusia yksityiskohtia.

Kokonaisuudessaan tutkimuksen reliaaбелиutta toistettavuuden osalta lisää se, että vaikka kyse oli kvalitatiivisesta tutkimuksesta, otoksen koko oli verrattain suuri perusjoukkoon nähden. Kaiken kaikkiaan tutkimuksen yhteydessä on haastateltu 19 kansanedustajaa 200 kansanedustajasta, tosin esihaastattelua ei ole käytetty itse tutkimusaineistossa. Tutkimuksen toistettavuutta lisää myös se, että menetelmän valinta, haastateltavien valinta ja aineiston keruu on esitelty seikkaperäisesti raportissa. Lisäksi raportin liitteissä on esitetty 16 haastattelun haastattelukysymyksiä pohjana käytetty haastatteluteemarako ja apukysymysmuistilista sekä kaksi esimerkkiä toteutuneista haastattelukysymyksistä, jotka lisäävät aineistonkeruun toistettavuutta.

Tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttaa myös analyysin arvioitavuus ja toistettavuus. Tutkimuksen analyysin arvioitavuus tarkoittaa sitä, että lukija pystyy seuraamaan tutkijan päättelyä. Tutkimuksen analyysin toistettavuus puolestaan tarkoittaa sitä, että analyysissä käytetyt luokittelu- ja tulkintasäännöt esitetään mahdollisimman yksiselitteisesti. Analyysin arvioitavuutta ja toistettavuutta voidaan vahvistaa esimerkiksi sisällyttämällä raporttiin aineistokatkelmia, joista tulkinta on tehty. (Mäkelä 1990 Eskolan & Suorannan 1998, 217 mukaan; Eskola & Suoranta 1998, 217.) Analyysin toistettavuuden ja arvioitavuuden varmistamiseksi aineiston analyysi- ja tulkintaperiaatteet on esitelty mahdollisimman selkeästi luvussa 8.5. Tulosten esittelyssä lukijan on mahdollista suurelta osin seurata tutkijan päättelyä vertaamalla tutkijan tekemiä tulkintoja haastatteluista poimittuihin suoriin lainauksiin eli aineistokatkelmiin. Tuloksissa on lisäksi paljon sisäisiä viittauksia ja viittauksia teoriaosuudessa esitettyihin seikkoihin, jotka helpottavat tutkijan päättelyn seurattavuutta. Myös osa tutkimusraportin liitteistä edistää analyysin arvioitavuutta.

Validius tarkoittaa tutkimusmenetelmän tai mittarin kykyä mitata juuri sitä, mitä on tarkoituskin mitata (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2000, 213). Validiteetti voidaan vielä jakaa kahteen tai useampaan osa-alueeseen (Eskola & Suoranta 1999, 216; Yin

1991, 40-45). Tässä tutkimuksessa tutkimusmenetelmän validiutta pyrittiin lisäämään esihaastattelulla, jonka jälkeen muun muassa haastatteluteemat ja osa haastattelukysymyksistä muokkautuivat ja korjaantuivat. Sekä määrällisessä että laadullisessa tutkimuksessa voidaan tutkimuksen validiutta tarkentaa käyttämällä tutkimuksessa useita menetelmiä, ja tästä käytetään nimitystä triangulaatio (Hirsjärvi, Remes, Sajavaara 2000, 215). Tässä tutkimuksessa jonkinasteista triangulaatiota tapahtui käytettäessä aikaisemmin mainittuja täydennys- ja tarkistuslähteitä. Näiden lisälähteiden käyttö ei kuitenkaan ollut siinä määrin systemaattista ja laajamittaista, että sen voitaisiin katsoa merkittävästi lisänneen tutkimuksen luotettavuutta. Tutkimukseen ei ole haastateltu lobbaukseen osallistuneiden intressiryhmien edustajia. Intressiryhmien haastattelut olisivat lisänneet tutkimuksen kokonaisluotettavuutta. Edellä mainitun perusteella on todettava, että tutkimus saattaa vääristää todellisuutta esimerkiksi siltä osin, että eduskunnan sisäisen ydinvoimaa ajaneen työryhmän rooli ja merkitys ylikorostuu [ks. 9.2 alalukuineen].

Yleisesti katsotaan, että tutkimuksen validiuteen vaikuttaa se, kuinka hyvin tutkija tuntee tutkimuskohteensa ja aiemman aiheeseen liittyvän tutkimuksen. Lisäksi yleisesti ottaen tutkimustulosten yhtenäisyyden aiemmin esitetyn tutkimustiedon kanssa voidaan katsoa lisäävän tutkimuksen validiutta. Tämän tutkimuksen tuloksissa on paljon yhtenäisiä piirteitä aiemmin esitetyn tutkimustiedon kanssa, johon on myös melko runsaasti viitattu tuloksien esittämisen yhteydessä. Tutkijan aiemman osallistumisen lobbausvuorovaikutukseen voidaan katsoa lisänneen tutkijan ymmärrystä tutkimuskohteesta, mikä myös saattaa lisätä tutkimuksen validiutta.

Hiukan ennen tutkimuksen valmistumista tutkimusraportista annettiin lähes valmis versio yhden tutkimuksen perusjoukkoon kuuluvan henkilön eli kansanedustajan luettavaksi ja arvioitavaksi. Eskolan ja Suorannan mukaan tällä tavalla voidaan varmistaa tutkimuksen *uskottavuus*, joka on yksi luotettavuuden kriteereistä (Eskola & Suoranta 1998, 212; vrt. Yin 1991). Kyseisessä tarkastelussa ei noussut esiin seikkoja, jotka olisivat kumonneet tutkimuksen tuloksissa esitettyjä havaintoja ja niistä esitettyjä tulkintoja. Kokonaisuudessaan kyseinen arviointi vahvisti käsitystä, että tutkimus on varsin uskottava ja sen kautta myös luotettava.

Osa tutkimuksen luotettavuutta ja yleistettävyyttä koskevista yksityiskohdista oli luontevinta kommentoida asiayhteyksissään. Tämän vuoksi tässä luvussa esitettiin vain yleisimpiä ja keskeisimpiä tutkimuksen luotettavuuteen ja yleistettävyyteen liittyviä kriittisiä huomioita. Yksittäisiin havaintoihin liittyviä kriittisiä arvioita on siis esitetty myös tuloksia esiteltäessä kulloisenkin havainnon yhteydessä. (Käsityksiä tutkimusraporttien rakenteista ks. Eskola & Suoranta 1998, 236-247.)

8.7 Tulosten esittely ja rakenne

Jottei kuvattava tutkimusilmiö etäännyisi liikaa kontekstistaan, tulokset oli luontevinta raportoida osittain narratiivisella otteella tai kronologisesti jäsentäen. Luvun 9.1 alaluvut noudattavat kronologisuutta lähes kokonaan. Myös luvuissa 9.2 ja 9.3 ja niiden alaluvuissa on jonkin verran kronologista jäsennystä. Näissä luvuissa alaotsikoilla nimetyt aiheet on kuitenkin suurimmilta osin käsitelty kokonaisuuksina, minkä vuoksi kronologisuus ei kokonaisuudessaan toteudu. Lukujen 9.4 ja 9.5 alaluvut on jäsennetty teemojen mukaan.

Jotta raportoinnissa säilytettäisiin riittävästi tutkimusilmiön moninaisuus ja konteksti, eri tutkimuskysymyksiin liittyviä havaintoja esitetään hajautuneena. Luvuissa 9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 9.6 ja niiden alaluvuissa esitetään jokaiseen tutkimuskysymykseen liittyviä havaintoja, lukuun ottamatta lukua 9.4.6 ja sen alalukuja. Luvun 9.4.6 ja sen alaluvuissa esitetyt asiat ovat täydennyksiä tutkimuskysymykseen 2, joskin osa esitetyistä asioista olisi voitu tulkita vastaamaan myös tutkimuskysymys 3:een. Luvussa 9.5 ja sen alaluvuissa pyritään täydentävästi vastaamaan lähinnä tutkimuskysymykseen 3, joskin osa esitettävistä asioista viittaa myös tutkimuskysymykseen 1 siten, että niissä pyritään vastaamaan, miten esitettyjä tilannetekijöitä on otettu huomioon. Raportin liiallisen pituuden ja vaikealukuisuuden välttämiseksi eri havaintojen kohdalla ei suoranaisesti viitata esimerkiksi luvuissa 9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 9.6 ja niiden alaluvuissa tutkimuskysymyksiin, joihin ne vastaavat.

Koska tutkimusraportissa on paljon informaatiota, osa informaatiosta kertaantuu luettavuuden helpottamiseksi. Tämän vuoksi tuloksien päälukujen lopussa on lyhyt yhteenveto teoriaosuuden tapaan. Tutkimuksessa on myös paljon tulosten sisäisiä

viittauksia, jotka helpottavat löytämään kohtia, joissa kulloinkin kyseessä olevaa teemaa tai ilmiötä on myös käsitelty. Itse tutkimuskysymyksiin vastataan suoraan vasta kootusti ja tiivistetysti päätelmissä eli luvussa 10. Luku 11 on tutkijan omaa pohdintaa tutkimuksesta, ja siinä pyritään suhteuttamaan tutkimus ydinvoimalobauksen laajempaan kokonaisuuteen. Lisäksi raportista on mainittava se, että haastatteluaineistoa on käytetty myös teoriaosuudessa, luvussa 7.3, vahvistamaan ja täydentämään aikaisempaa tutkimustietoa ja muuta tietoa.

8.7.1 Lainauskäytännöstä

Kukaan haastateltavista ei kieltänyt nimensä mainitsemista tutkimusraporttiin kaavaillussa ns. haastateltujen listassa. Osa haastateltavista olisi sallinut nimensä käyttämistä jopa jokaisen lainauksen yhteydessä. Muutamat haastateltavista kuitenkin toivoivat, ettei heitä voitaisi tunnistaa yksittäisten tietojen, kuten lainausten kohdalla [vrt. liite 5]. Otoksen heterogeenisyyden vuoksi lainausten anonyymisyys olisi ollut mahdotonta toteuttaa, mikäli haastateltujen nimet olisi lueteltu tutkimuksessa. Tämän vuoksi eli lainausten riittävän käytön mahdollistamiseksi tutkija päätti jättää haastateltujen nimilistan pois tutkimusraportista.

Kaiken kaikkiaan lainausten identifioinnissa on pyritty käyttämään yhtenäistä linjaa. Lainauksien esittäjää ei ole nimetty edes niiden kohdalla, jotka olisivat sen sallineet. Myös tällä ratkaisulla pyrittiin varmistamaan anonyymisyyden toteutuminen niiden kohdalla, jotka sitä toivoivat. Tuloksissa kansanedustajien lainaukset identifioidaan taustamuuttujilla. Lainauksen antajaan viitataan esimerkiksi taustamuuttujilla *aktiivinen ydinvoiman kannattaja*, *passiivinen vastustaja*, *pelkkä vastustaja* tai jollakin muulla tilanteeseen sopivalla taustamuuttujalla. Joissakin tapauksissa taustamuuttujan mainitseminen lainauksen jälkeen on jätetty pois. Näin on menetelty, mikäli taustamuuttuja selviää asiayhteydestä, kuten usein käy luvuissa 9.2 (=aktiivinen kannattaja), 9.3(=aktiivinen vastustaja), 9.4.1 ja niiden alaluvuissa. Lisäksi taustamuuttuja on jätetty mainitsematta muutamissa tilanteissa, joissa sen mainitseminen vaarantaisi luottamuksellisuuden.

Suorista lainauksista on poistettu suuri osa täytesanoista, joita ovat esimerkiksi *niinku* ja *tota*. Lisäksi lainauksista on poistettu joitakin yksittäisiä tekstin ymmärtämistä selvästi vaikeuttavia kielioppivirheitä ja hävytetty tunnistettavuuden välttämiseksi joidenkin haastateltujen maneerilmaisuja. Lainauksissa esiintyvä [...] viittaa siihen, että lainausta on lyhennetty kyseisestä kohdasta. Yleisin syy tähän on tekstin tiivistäminen, mutta muutamassa kohdassa kysymys on tunnistustekijöiden häivyttämisestä. Lainauksien sisälle on [] merkkejä käyttäen lisätty tarkentavia sanoja sekä eroteltu haastattelijan joitakin haastatteluissa esittämiä kysymyksiä ja kommentteja.

Kaiken kaikkiaan lainauksista on todettava se, että ne on tarkoitettu luettavaksi. Vaikka lainausten ensisijainen tarkoitus on todistaa tutkijan niistä tekemät havainnot, ne toimivat myös osana kerrontaa. Tähän liittyen todettakoon vielä, että kaikkia lainauksissa esiintyviä yksityiskohtia ja yksiselitteisiä seikkoja ei ole aina toistettu varsinaisessa tutkijan kirjoittamassa tekstissä. Tähän ratkaisuun on päädytty turhan toiston välttämiseksi.

9 TULOKSET

9.1 Vuoden 1993 päätöksestä vuoden 2002 ydinvoimakäsittelyyn

Luvun 9.1 alaluvuissa esitetään haastatteluissa esiin nousseita seikkoja, jotka vaikuttivat tai liittyivät, suorasti tai epäsuorasti, sen tilanteen muotoutumiseen, jossa ydinvoima-asiasta päätettiin eduskunnassa 24.5.2002. Kyseisissä luvuissa mainittujen seikkojen lisäksi kansanedustajien päätöksentekoon ja lobbauksen muotoutumiseen vaikutti luonnollisesti vuoden 1993 ydinvoimapäätösprosessi, jota käsiteltiin jo luvussa 7.3. Haastatteluaineiston mukaan osa kansanedustajista, erityisesti enemmistö aktiivisista kannattajista, ei nähnyt syytä muuttaa kantaansa, joka heille oli muodostunut 1993:n päätösprosessin yhteydessä tai sitä aikaisemmin (huomio: kaikki haastatellut eivät olleet mukana 1993 äänestyksessä). Toisin sanoen vuoden 1993 päätösprosessi ja senaikainen lobbaus vaikuttivat myös useiden kansanedustajien vuoden 2002 äänestyspäätökseen. Vuoden 1993 prosessin vaikutus ilmeni haastatteluissa myös siten, että se loi joillekin kansanedustajille ennakkoodotuksia siitä, millaista lobbaus tulisi olemaan 2002:n päätösprosessissa. Esimerkiksi kahden 1993 prosessissa vaikuttamaan pyrkineen ydinvoimalobbarin negatiivisiksi koetut lobbauskeinot [ks. luku 7.3] olivat tuttuja niidenkin kansanedustajien keskuudessa, jotka eivät olleet eduskunnassa 1993:n prosessin aikana. Edellinen lobbausprosessi antoi myös vertailukohdan 2002:n päätösprosessin lobbaukselle. Muutamit haastatelluista kertoivat tarkastelleensa edellisen prosessin aikana esitettyjä väitteitä yhdeksän vuoden perspektiivissä. Asioiden tarkastelu

pitemmältä ajalta osoitti heidän mukaansa joidenkin lobbaajien vuoden 1993 päätöstä edeltäneet väitteet vääriksi, mikä vähensi näiden lobbaajatahojen koettua vakuuttavuutta vielä vuoden 2002 prosessissa.

9.1.1 Vuoden 1993 ydinvoimapäätöksestä vuoden 1999 eduskuntavaaleihin

Eduskunnan kielteisen ydinvoimapäätöksen jälkeen ydinvoima-asia ei näkynyt kansanedustajien työssä muutamaan vuoteen kovinkaan paljon. Yhtä haastateltavaa tulkiten kielteisen päätöksen jälkeen muutamat ydinvoimalobbaajatahojen edustajat viettivät jonkin aikaa eräänlaista suruaikaa. Tämä ilmeni heidän negatiiviseksi koetussa tavassaan suhtautua joihinkin ydinvoiman vastustajiin.

Kyllähän siis se 93 oli varmastikin niin kauhea järkytys, että siinä oli pari vuotta semmoista kiukuttelua. Semmoista, että TT:n edustaja taikka silloinen Sitran toimitusjohtaja tai muut julkisissakin tilanteissa tai muissa vaan purki pettymystään ja yritti nolatakin ja oli vihaisia.

Ydinvoiman aktiivinen vastustaja

Useiden haastateltavien mukaan sekä ydinvoiman vastustajien että kannattajien leireissä kuitenkin aavisteltiin, että ydinvoimahanke heräisi jossain vaiheessa uudestaan eloon. Merkkejä tästä oli jo ilmassa ainakin 1995 alkaneella vaalikaudella. Muutaman haastateltavan mukaan ydinvoimaa ajavat tahot, kuten TVO ja osa elinkeinoelämää, aloittivat viimeistään silloin ydinvoimahankkeen hiljaisen uudelleenpohjustamisen kansanedustajien osalta esimerkiksi erilaisissa informaatio- ja suhdetoimintatilaisuuksissa. Ydinvoimaa ajaneet intressiryhmät kävivät myös muutamia keskusteluja ydinvoimahankkeen uudelleen käsittelyn mahdollisuuksista ainakin joidenkin asian kannalta keskeisimpien poliitikkojen kanssa. Kyseisissä keskusteluissa tultiin kuitenkin siihen tulokseen, että hankkeen eteenpäin vieminen ei ollut vielä mahdollista 1995 alkaneella vaalikaudella. Ruostetsaaren mukaan 1990-luvun jälkipuoliskolla keskeisimmät itsenäiset ydinvoimalobbaajatahot olivat teollisuuden omistama Pohjolan Voima, Imatran Voima ja Posiva Oy sekä työmarkkinajärjestöt, lähinnä SAK-laiset teollisuusliitot, jotka perustelivat kantaansa työllisyydellä (Ruostetsaari 1998, 154; ks. liite 8).

Ydinvoima-asia eli myös eduskunnassa. Jo 1995 alkaneella vaalikaudella muutamat kansanedustajat kaavailivat ydinvoimahankkeen ajamista eduskunnan sisällä ponnien avulla. Kolme kansanedustajaa, jotka olivat SDP:stä, keskustasta ja kokoomuksesta, vaihtoivat tietojaan eri kansanedustajien ydinvoimakannoista, minkä avulla he pyrkivät arvioimaan ydinvoimaponnen läpiviemismahdollisuuksia. Lisäksi ponnien etenemismahdollisuuksia kartoitettiin 1995 kevätkaudesta joulukuuhun 1996 saakka silloin tällöin ryhmässä, jonka koostumus vaihteli viidestä kymmeneen ydinvoimaa kannattaneeseen kansanedustajaan. Kuten edelliset ydinvoimaponnet, kyseinen ponsi olisi siis voitu tehdä ilman hallituksen valmistelua. Muutamat SDP:n kansanedustajat lähestyivät asian tiimoilta myös pääministeri Lipposta ja muuta sosiaalidemokraattista johtoa. Tämän jälkeen ponnien tekemisestä päätettiin kuitenkin luopua:

Siitä me sitten luovuttiin lähinnä pääministeri Lipposen toivomuksesta, koska vihreät ei sitä olisi halunnut silloin ja se olisi silloin saattanut merkitä heidän lähtemistä hallituksesta.

Pontta suunnittelemassa ollut kansanedustaja

Erään ydinvoiman aktiivisen kannattajan haastattelussa tuli esille, että ydinvoimaa ajaneet teollisuuspiirit yrittivät selvittää jo noin neljä viisi vuotta ennen vuoden 2002 eduskuntakäsittelyä sitä, miten ydinvoima-hanketta tulisi ajaa. Ydinvoimaa ajavat teollisuuspiirit kävivät tällöin kerran keskusteluja joidenkin ydinvoimamyönteisten kansanedustajien kanssa. Näissä keskusteluissa todettiin muun muassa, että vuoden 1993 prosessissa SAK:n palveluksessa ollut miespuolinen lobbari ja teollisuutta edustava miespuolinen lobbari olivat epäonnistuneet työssään. Varsinkin naiskansanedustajat kokivat heidän tapansa lähestyä kansanedustajia aggressiiviseksi [vrt. luku 7.3]. Teollisuuden edustajat halusivat myös keskustella siitä, miten niitä naiskansanedustajia tulisi lähestyä, jotka ovat ydinvoimaa vastaan tai ovat kannastaan epävarmoja. Tämä kysymys oli merkittävä, sillä naiskansanedustajista suurin osa vastusti ydinvoimaa 1993 äänestyksessä. Tällaisessa asiassa neuvominen ei kuitenkaan tuntunut sopivalta:

En minä ole halunnut; monet [=kansanedustajat?] eivät halunneet edes keskustella siitä asiasta, eikä eihän siitä tule mitään, jos ei halua keskustella.

Aktiivinen ydinvoiman kannattaja

Edellä olevat asiat kuvastavat muun muassa sitä, että ydinvoimahankkeen läpiviemiseen tähtäävä luotaaminen ja tiedustelu olivat käynnissä jo varsin varhaisessa vaiheessa. Toisekseen osa edellisistä lainauksista viittaa siihen, että vuoden 1993 prosessista, erityisesti sen ongelmista, haluttiin ydinvoiman ajajien leirissä ottaa oppia. Tätä tulkintaa vahvistaa osittain myös Ruostetsaaren käsitys, että ydinvoimayhtiöiden edustajat hakivat oma-aloitteisesti kontakteja myös ydinvoimaan kriittisesti suhtautuviin tahoihin vuoden 1993 kielteisen ydinvoimapäätöksen jälkeen, mikä oli harvinaista ennen kielteistä päätöstä (Ruostetsaari 1998, 160).

9.1.2 Vuoden 1999 eduskuntavaalit ja viides ydinvoimala

Erityisesti Vihreä Liitto yritti saada ydinvoimaa vaaliteemaksi vuoden 1999 eduskuntavaaleissa. Ainakaan yhden haastatellun Vihreän Liiton kansanedustajan mielestä se ei siinä onnistunut. Hänen mielestään ydinvoima-asian pitäminen poissa vaalien ydinaiheista oli ydinvoiman puolustajien ja lehtien ns. sammutettujen lyhtyjen taktiikka; toisin sanoen ydinvoima-asian esiin nostamista vältettiin. Tällöin kansalaisista vielä suurempi osa vastusti kuin kannatti ydinvoimaa. Jaatisen mallia tulkiten mahdollinen pyrkimys välttää ydinvoimahankkeen käsittelyä julkisuudesta lienee ollut ydinvoiman kannattajien näkökulmasta taktisesti järkevää. Mallissa suositellaan yleisen mielipiteen ja median ollessa lobattavaa asiaa vastaan, että lobbaaja välttää asian nousemista julkisuuteen ja yleisen mielipiteen herättämistä (ks. kuvio 1. Jaatisen mallin strategiat 2,4,6,8,10).

Että se on ihan helppokin nähdä, että se oli tarkoituksellista ja oli suunniteltua, mutta se ei tarkoita sitä, etteikö siinä ketä tuetaan vaaleissa ja muuta, se on jo otettu huomioon. Koska kyllä silloin heti vaalien jälkeen meidän arvioi oli, monienkin meidän ydinvoimaa vastustavien, että taloon tuli enemmän ydinvoiman kannattajia. Että puolueiden sisällä ja vaalipiireissä oli tapahtunut muutoksia.
Aktiivinen ydinvoiman vastustaja

Kuten vaaleja seuranneet tietävät, erityisesti pienet puolueet pääsevät harvoin määrittelemään vaalikeskustelujen ydinaiheita. Kyseessä ei siis välttämättä ollut tarkoituksellinen strategia. Tarkoituksellista tai ei, niin ydinvoima-asian jääminen pois vaalien ydinaiheista saattoi vaikuttaa vaaleihin siten, että ydinvoimakanta ei korostunut kansalaisten äänestyspäätöksissä niin voimakkaasti kuin se olisi voinut korostua, mikäli ydinvoimateema olisi ollut enemmän esillä. Edellinen lainaus myös

epäsuorasti viittaa siihen, että ydinvoimaa ajavat tahot olisivat tukeneet ydinvoimamyönteisiä kansanedustajia vaalikamppailussa. Tämän päätelmän vedenpitävästi todentavia todisteita ei saatu tällä tutkimusmenetelmällä. Etujärjestöt, kuten esimerkiksi ammattijärjestöt, tukivat ydinvoiman kannattajia vaaleissa, mutta näihin lukeutuvien haastateltavien arvioiden mukaan vaalitukipäätöksissä ydinvoimakantaa enemmän painoivat muut tekijät. Haastatteluissa ilmeni, että ainakin SAK oli rahoittanut 1000 markalla erään sellaisen kansanedustajan vaalikampanjaa, jonka ydinvoimakanta oli epäilemättä kriittinen. Tämä tarkoittaa sitä, ettei kriittinen ydinvoimakanta välttämättä ollut este, kun ydinvoiman puolesta lobanneet tahot jakoivat vaalitukeaan.

Sen sijaan aineistosta nousi esille, että jotkut ympäristöjärjestöt pyrkivät 1999 vaaleissa tukemaan ydinvoimavastaisia kansanedustajaehdokkaita. Joidenkin ympäristöjärjestöjen paikallisyhdistykset järjestivät keskeisille potentiaalisille kansanedustajaehdokkaille ainakin joissakin vaalipiireissä, paneelikeskusteluja ja kyselyjä. Yhden haastateltavan mukaan niiden tarkoituksena oli selvittää, ketä ydinvoiman vastustajat voisivat äänestää. Siihen, kuinka ympäristöliikkeet käyttivät tekemiään selvityksiä vaaleissa, ei kuitenkaan tullut vastausta tämän tutkimuksen aineistossa. Todennäköisesti ympäristöjärjestöillä oli ilmeisen vähän taloudellisia resursseja kampanjoiden tukemiseen. Voi olla, että ne antoivat sen sijaan jonkinasteista tiedotustukea hyväksi katsomilleen ehdokkaille, kuten tapahtui Ruostetsaaren mukaan aikaisemman ydinvoimapäätösprosessin yhteydessä (Ruostesaari 1998, 160). Kaiken kaikkiaan haastateltavat eivät katsoneet, että vuoden 1999 eduskuntavaalien vaalituella olisi ollut vaikutusta heidän tapaansa suhtautua eri intressiryhmiin ydinvoima-asiassa. Selkeimmin asian ilmaisi yksi passiivinen kannattaja:

En ole koskaan miettinyt, että jos joku taho on [...] taloudellisesti tukenut minua vaaleissa tai toiminnallisesti, että minä rupeaisin arvelemaan, mitähän ne mahtaa olla mieltä, että minä sen mukaisesti toimin. [...] Se johtaa kyllä umpisolmuun poliittisessa toiminnassa.

Passiivinen kannattaja

Lipposen toista hallitusta muodostettaessa (vuonna 1999) hallitukseen menneet puolueet päättivät, että ydinvoima-asiasta ei tule hallituskysymystä, mikäli

ydinvoima-asia tulee valtioneuvoston käsiteltäväksi. Tämä tarkoitti muun muassa sitä, että jokaisella ministerilläkin oli vapaus muodostaa mielipiteensä itsenäisesti. Erään keskeisessä asemassa olevan kansanedustajan mukaan ydinvoima-asian kirjaaminen hallitusohjelmaan lisäsi uskoa ydinvoimahankkeen läpimenomahdollisuuksiin.

Että sen tyyppinen viesti kun oli olemassa, niin se varmaan johonkin mittaamattomalla aktiivisesti käynnisti kyllä sitten valmistelua, erikoisesti tuolla teollisuuden puolella ja ihan tässä TVO:n puolella siis kiinnostuksen siihen, että voisiko tämän [Lipposen 2.] hallituksen aikana asia ehkä sittenkin edetä...

Johtavassa asemassa oleva poliitikko, ydinvoiman kannattaja

9.1.3 Ilmastonselonteko ja ydinjätteen loppusijoitus päätös

Eduskunta käsitteli vuoden 2001 alkupuoliskolla hallituksen ilmastostrategiaa eli Suomen toimenpideohjelman, jolla päästäisiin nk. Kioton pöytäkirjan vuonna 1997 yksittäisille kansallisvaltioille asettamiin määrällisiin päästövähennysvelvoitteisiin. Asia oli ollut poliittisella agendalla jo vuosia ennen eduskuntakäsittelyä ja siitä oli keskusteltu paljon mediassakin myös eri energiamuotojen osalta (ks. esim. Perimäki 2001). Ilmastostrategian eduskuntakäsittely käytiin hallituksen valmistelemista KIO1- ja KIO2-ohjelmista. KIO1-vaihtoehto oli rakennettu niin, että sen mukaan Suomi pyrkii täyttämään Kioton ilmastopimuksen velvoitteet (eli käytännössä muun muassa kivihiiilen käytön alasajon) ilman lisäydinvoimaa. Se painottui toista mallia voimakkaammin muun muassa maakaasun lisäkäyttöön, jonka vuoksi sitä on kutsuttu myös maakaasuvaihtoehdoksi. Sitä vastoin KIO2-mallissa lisäydinvoima oli yhtenä lisäenergian muotona. Ilmastonselonteko aktivoi useat intressiryhmät perustelevaan ja esittämään tukeaan edellä mainituille vaihtoehdolle. Esillä oli myös kolmansia lisäydinvoimattomia vaihtoehtoja, jotka olivat muun muassa ympäristöjärjestöjen tekemiä. Näitä ympäristöjärjestöjen vaihtoehtoisia malleja olivat olleet tekemässä ja edistämässä myös eräät kansanedustajat. Tähän asiaan palataan myöhemmin luvussa 9.3.3.

Haastateltavien mukaan median uutisointi ilmastonselonteosta aktivoi myös kansalaisia lähettämään ydinvoimavastaista postia kansanedustajille niin Suomesta

kuin ulkomailtakin. Tässä vaiheessa postitus ei kuitenkaan ollut vielä yhtä mittavaa kuin varsinaisen ydinvoimakäsittelyn ja -äänestyksen edellä:

Kun ilmastostrategiaa käsiteltiin, niin musta tuntui, että silloin tavallaan tämä kansalaisten palaute tai kommentointi tai lobbaus, miten sitä nyt haluaa sanoa, niin se ei ollut niin voimakasta, koska sitä ei mielletty ydinvoimakäsittelyksi vielä, vaikka se tässä talossa, ministeriöissä, järjestöissä hyvin monella taholla kyllä tiedettiin, että tavallaan tämä on se prosessi, johon sitten myöskin se tuleva ydinvoiman lisärakentaminen tai sen rakentamatta jättäminen pohjautuu.

Ydinvoiman vastustaja

Toinen ydinvoima-asiaan läheisesti liittyvä käsittely eduskunnassa käytiin valtioneuvoston periaatepäätöksestä hyväksyä Posiva Oy:n hakemus Suomessa käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitoksen rakentamisesta. Eduskunta teki päätöksensä asiasta vuoden 2001 keväällä. Asian käsittelyn yhteydessä kansanedustajat kuuluivat valiokunnissa asiantuntijoita. Nämä asiantuntijat olivat osaksi samoja, joita kuultiin itse ydinvoimakäsittelyn yhteydessä. Haastatteluissa selvisi, että ainakin talousvaliokunnan jäsenet kävivät tuolloin tutustumassa Eurajoen Olkiluodossa sijaitsevaan loppusijoituspaikkaan. Tällöin myös ydinvoima-asia oli esillä keskusteluissa.

Sekä ilmastonselonteon käsittely että loppusijoitusta koskeva käsittely olivat siis useiden kansanedustajien ydinvoimakannan kannalta merkityksellisiä: käsittelyjen aikana he muun muassa saivat paljon energiapolitiikkaa ja ydinvoimaa koskevaa informaatiota. Tällöin osa haastatelluista jopa alkoi pohtia ydinvoimakantaansa uudelleen.

9.1.4 Lyhyt yleiskuva vuoden 2002 ydinvoimalobbaukseen järjestäytymisestä

Kun tarkastellaan sekä ydinvoiman kannattajien että vastustajien strategioita ydinvoima-asiassa, voidaan havaita muutama seikka. Ydinvoiman vastustajat olivat muodostaneet eräänlaisen koalition tai verkoston lisätäkseen oman puolensa voimaa, kuten lobbauskirjallisuudessa suositellaan (Zeigler & Baer 1969, 184; Jaatinen 1999). Tämän yhteistyöelimen ja liittouman nimi oli Valtavirta [ks. liite 8]. Valtavirta koordinoi ainakin jossain määrin ydinvoimaa vastustaneiden tahojen yhteistyötä. Tosin monissa yhteyksissä vastustajayhteisöt esiintyivät omilla

nimillään. Omalla nimellään esiintyi usein esimerkiksi Greenpeace. Ydinvoiman vastustajien yhteistyössä oli mukana myös useiden puolueiden kansanedustajia, muun muassa Vihreästä Liitosta, johon ydinvoiman vastainen lobbaus paljolti myös identifioitui.

Ydinvoiman puolesta lobbasi useiden vaikutusvaltaisten intressiryhmien ja tahojen rintama. Mukana oli muun muassa vahvoja etujärjestöjä. Myös ydinvoiman kannattajien puolella oli verkostoitumista. Haastatteluaineiston mukaan kannattajien verkostossa keskeisessä asemassa olivat eräät ydinvoimaa kannattaneet kansanedustajat, jotka muodostivat salaisen työryhmän. Kyseinen työryhmä oli yhteyksissä lukuisiin ydinvoimaa kannattaviin intressiryhmiin ja tahoihin vaikuttaen voimakkaasti muun muassa ydinvoimalobbauksen koordinointiin. Tämä havainto tuli erityisesti esille ydinvoimaa ajaneiden kansanedustajien haastatteluissa [ks. 9.2 alaluvut], mutta se sai vahvistusta myös muissa haastatteluissa. Ainakin osalla ydinvoimaa kannattaneista intressiryhmistä oli myös keskinäistä yhteistyötä [ks. esim. 9.2.4 ja 9.4.3]. Toisin sanoen myös ydinvoiman kannattajienkin puolella yhteistyökoalititioiden luominen oli keino tehostaa lobbausta.

Merkittävä osa perinteisestä ”käytävälobbauksesta” oli molemmilla puolilla siirtynyt varsinaisten lobbareiden käsistä kansanedustajille. Tilanne oli senkaltainen, että osa kannastaan varmoista kansanedustajista pyrki vaikuttamaan niihin, jotka eivät olleet tehneet päätöstään tai joiden oletettiin voivan muuttaa kantaansa. Sekä eduskunnan sisäisen ydinvoimalobbausryhmän toiminta [luku 9.2 alalukuineen] että tiedot aktiivisten ydinvoiman vastustajien toimista [luku 9.3 alalukuineen] vahvistavat teoriaosuudessa esitettyjä käsityksiä lobbausviestinnästä. Viidennestä ydinvoimasta käyty lobbaus oli monensuuntaista ja usein myös symmetristä viestintää, jossa lobbaaja vaikutti päätöksentekijään, mutta päätöksentekijä vaikutti myös lobbaajaan [ks. 3.1].

9.1.5 Yhteenveto

Erityisesti ydinvoimaan liitetyt uhkakuvat ja Tshernobylin onnettomuus vaikuttivat joidenkin haastateltavien pohdinnoissa ydinvoimaa vastaan. Ilmastonselonteon ja

ydinjätteen loppusijoitus päätös olivat merkittäviä käsittelyprosesseja eduskunnassa. Ne vaikuttivat kansanedustajien käsityksiin muun muassa eri energiamuodoista, ja kyseisten käsittelyjen aikana osa kansanedustajista alkoi pohtia ydinvoimakantaansa uudelleen. Myös vuoden 1993 viidettä ydinvoimalaa koskenut päätösprosessi vaikutti vielä joidenkin kansanedustajien ydinvoimanäkemyksiin ja suhtautumiseen ydinvoiman puolesta ja vastaan käytyä lobbausta kohtaan. Intressiryhmien tunnustelut eduskuntaan päin ydinvoimahankkeen edistämismahdollisuuksista alkoivat jo 1995 alkaneella vaalikaudella. Eduskunnan sisällä kaavailtiin myös pontta ydinvoimahankkeen eteenpäinviemiseksi 1995 alkaneella vaalikaudella, mutta siitä luovuttiin. Vuoden 1999 eduskuntavaaleissa muodostunut eduskunnan koostumus oli vaikuttanut luonnollisesti siihen, millaiset mahdollisuudet muodostuivat ydinvoimahankkeen läpimenoille. Prosessin edetessä sekä ydinvoiman vastustajat että kannattajat muodostivat laajat lobbausrintamat, joiden sisällä oli yhteistyötä. Eräät kansanedustajat osallistuivat aktiivisesti lobbauksen suunnitteluun ja toteuttamiseen.

9.2 Eduskunnan sisäinen ydinvoimalobbausryhmä

Vuonna 1999 päättyneen vaalikauden lopulla eduskunnan sisällä muodostui nelihenkinen ryhmä, johon kuului kansanedustaja SDP:stä, Keskustasta, Kokoomuksesta ja Vasemmistoliitosta. Kyseessä ei ollut sama ryhmä, joka vuosina 1995 - 1996 suunnitteli ydinvoimapontta. Uuden ryhmän pyrkimyksenä oli ”luoda maaperää” mahdolliselle lupahakemukselle.

Me jollakin tavalla silloin jo viime vaalikaudella aloitimme jo tätä keskustelua[...] ja sovittiin, että tähän palataan, jos ollaan tässä talossa, jos päästään vielä eduskuntaan. [...] puhuttiin asiasta paljon ja todettiin, että pitää jotain tehdä. Ryhmä se vaan syntyi.

Ja se lähti sillä tavalla liikkeelle, että minä ja [kansanedustaja] ensin keskenämme keskusteltiin. Sitten katsottiin se, että kukahan [yhdessä neljästä edellä mainitussa puolueessa] olisi sellainen henkilö, joka ei ole millään tavalla tässä erityisen voimakkaasti profiloitunut. Että minullahan oli tietty leima olemassa, mutta minä yritin kaiken aikaa sitä sitten sillä tavalla madaltaa, että mahdollisimman neutraali. Ihan samalla tavalla sitten [toisen puolueen] osalta, että se vaan muodostu.

Ryhmää perustaessa pyrittiin siihen, ettei se olisi vaikuttanut ”ydinvoimafanaatikkojen touhulta”, vaikka ryhmä pysyttelikin poissa julkisuudesta. Ilmeisesti haastatellun oman profiilin ”madaltamisella” neutraalimmaksi yritettiin lisätä omaa uskottavuutta tiedonlähteenä edustajakollegoiden keskuudessa (ks. Zeigler & Baer 1969, 202) Ryhmä kokoontui 1999 alkaneen vaalikauden alussa säännöllisesti noin kerran kuukaudessa ja lähempänä ydinvoimaaänestystä noin kerran kahdessa viikossa. Aluksi ryhmä pyrki analysoimaan vuoden 1993 ydinvoimaprosessia ja ydinvoimahankkeen kaatumisen syitä. Ryhmä uskoi, että samat virheet saattavat toistua, ellei joku taho ryhdy koordinoimaan ydinvoimahanketta toisella tavalla. Ryhmässä todettiin myös, että 1993:n prosessissa ydinvoimalobbaus oli liian aggressiivista ja toimijakeskeistä, mikä johti silloin voimakkaaseen vastakkainasetteluun (ks. myös Ruostetsaari 1998, 153-158). Ilmeisesti toimijakeskeisyydellä haastateltava tarkoitti sitä, että lobbaajilla oli liian suuri rooli, mutta tämä on vain tutkijan tulkintaa. Jaatisen mukaan lobbauksen strategisen suunnittelun ensimmäinen vaihe sisältää aikaisemman lobbauksen arvioinnin ja yleisarvioinnin lobbauksen peruslähtökohdista (Jaatinen 1999, 47). Työryhmän suunnittelu ja kartoitus vaikuttaisi vastanneen Jaatisen esittämää strategisen suunnittelun ensimmäistä vaihetta.

Me lähdimmekin sitten siitä, että onkin parempi, että joku joka ei ole tässä sillä tavalla mukana, ei ole sähköntuottaja, ei ole mikään muukaan intressiryhmä, se tekisi sen analyysin. Ja sitten me kerroimme kyllä tästä sekä Teollisuuden Voimalle, joka tiedettiin, että se on yksi potentiaalinen hakija kuin Pohjolan Voimalle ja muille tällaisille tahoille, että me muuten ollaan tekemässä tällaisia, että [...] ottakaa se huomioon. Ja kun teette omia juttuja, niin voisimme vaihtaa näitä tietoja ja voisitte kysyä meiltä, että mitä me ajattelemme tästä asiasta... Ja näin se on mennyt.... Mutta pidetty heihin selvä hajurako, ettei me ole haluttu olla heidän käskyläisiä, eikä me ole haluttu toteuttaa heidän strategiaansa.

Työryhmä halusi siis välttää vuoden 1993 ydinvoimaproessin huonot kokemukset, minkä vuoksi työryhmä pyrki oma-aloitteisesti vaikuttamaan siihen, miten asiaa käsiteltiin eduskunnassa.

Me rakennettiin tämä homma sillä tavalla, että nyt ei painosteta vaan asiallista informaatiota ja tietoja niin syväälle tietoa, kuin vaan itse kukin haluaa. Ja lähdettiin siitä, että jos hakemus jätetään, niin se käsittely täällä talossa pitää olla asiallinen, niin että kuullaan todella laajasti asiantuntijoita ja sitten käsitellään asiaa lausuntomuodossa hyvin monessa valiokunnassa, niin kun nyt sitten tehtiinkin.

Edellisessä lainauksessa kaksi seikkaa edellyttävät tutkijan kommentointia. Ydinvoiman ajaminen Vanhasen 1993 pöytäkirjan kaltaisilla ratkaisuilla [ks. luku 7.3 ja 9.1.2] ei ydinvoimatyöryhmän mielestä tullut kysymykseen; näin tulkitseen ”käsitellään asiaa lausuntomuodossa”, mikä lienee eduskunnan ”normaali” tapa käsitellä tällaista asiaa. (Tosin siihen, kuinka monessa valiokunnassa jotain asiaa käsitellään, on kai mahdollista vaikuttaa.) Toisekseen saattaa olla, että ydinvoimalobbyajat olisivat osanneet muuttaa tyyliään siitä, mitä se oli 1993:n prosessin yhteydessä ilman työryhmän toimia. Vuonna 1993 päättyneen ydinvoimalobbyausprosessin virheistä oli saatavilla myös tutkimustietoa (esim. Ruostetsaari 1998). Toisekseen asia oli tullut jo esille ainakin joillekin ydinvoimaa ajaville muissa yhteyksissä, kuten tässä tutkimuksessa aikaisemmin on kerrottu [ks. luku 9.1.2], sekä epäilemättä myös lehtien välityksellä (ks. esim. helsinginsanomat.fi 20.8.2000).

Työryhmän koko kasvoi prosessin edetessä sen delegoidessa tehtäviä varmoille ydinvoimaa kannattaville kansanedustajille. Keväällä 2002 toiminnassa oli mukana noin ”parisenkymmentä kansanedustajaa eri puolueista”. Kuten jo aikaisemmin tuli esille, ryhmä ulotti yhteistoimintansa myös Eduskuntatalon ulkopuolelle. Ryhmä laati strategian, jonka lähtökohtana oli oletus, että lupahakemus tulee eduskunnan

käsiteltäväksi 1999 alkaneen vaalikauden aikana. Haastattelujen perusteella tutkija tiivistää työryhmän lobbauksen strategiat ja toteutustavat seuraavalla tavalla:

Työryhmän strategiset lähtökohdat (Tutkijan tulkinta haastattelujen perusteella):

1) Työryhmä pyrkii suunnittelemaan ydinvoimahankkeen läpiviemisen koko prosessin. Suunnittelu pitää sisällään aikataulutuksen. Työryhmä selvittää ja luo lupahakemuksen läpimenolle edellytyksiä, jotta hakijataho voi jättää lupahakemuksen valtioneuvostolle.

2) Työryhmä toimii matalalla profiililla. Työryhmä ei itse esiinny julkisuudessa tai esittäydy ryhmänä kansanedustajille vaan pyrkii vaikuttamaan päätökseen niin, ettei työryhmä itse näy.

3) Vaikuttaminen tapahtuu informaatiolla, asiallisuudella ja avoimuudella (lukuun ottamatta ryhmän olemassaoloa), painostusta ei sallita, ilmapiirivaikuttaminen

4) Työryhmä toimii itsenäisesti ja käyttää hyväksi verkostojaan ja suhteitaan ydinvoiman puolesta lobbaaviin tahoihin sekä mobilisoimaan että koordinoimaan sekä valvomaan lobbausta.

- tietojen vaihto lobbaavien ryhmien kanssa.
- eduskunnan sisällä tapahtuva ydinvoiman puolesta käytävä lobbaus työryhmän koordinointiin,
- sopimus, että ”eduskunnan sisällä tapahtuvaan lobbaukseen lupa vain kansanedustajilla”

5) Vaikutuskohteet: A) suoraan kansanedustajiin B) vaikuttaminen asiaa valmisteleviin ministeriöihin ja niiden taustaryhmiin C) yleiseen mielipiteeseen ja mediaan D) vaikuttaminen ydinvoimaa ajaviin lobbaajiin ja kansanedustajien taustaryhmiin/vaikutajiin E) vastustajien toimintaan reagoiminen ja vastaaminen

Vaikutuskohteisiin vaikuttamisen toteutustavat:

A) - kokonaispaketin eli ”risupaketin” rakentaminen, jossa ydinvoimaratkaisuun sidottaisiin eri kansanedustajiin vetoavia asioita (esimerkiksi lisätuen osoittaminen turpeen käytölle ja satsaaminen uusiutuviin energialähteisiin. Lisää kokonaispaketista luvussa 9.2.2)

- yhteistyö ja oma-aloitteisuus tilaisuuksien, seminaarien ja paneelien järjestämisessä eri puolella Suomea kansanedustajille (paneelisiin kutsuttavien ihmisten valikointi jne.)
- kohdentaminen: huomioon muun muassa kansanedustajien erilaisten aatepohjaisten arvotusten erot sekä erityisryhmänä naiset
- kansanedustajan taustayhteisöjen mobilisointi
- ydinvoimaa varmasti kannattavien kansanedustajien hyödyntäminen lobbauksessa

B) muun muassa informaatio, keskustelu ja neuvottelu

C ja E) pyytää eri tahoja kirjoittamaan lehtiin, esiintymään mediassa

- vastakommenttien etsiminen ydinvoiman vastustajien argumenteille

D) Taustaryhmiin: Tilaisuudet, jossa myös taustaryhmiä; kansanedustajien taustayhteisöjen/tahojen mobilisointi. Lobbaajiin: omasta toiminnasta informoiminen, keskustelu, tiedonvaihto

Seuraavissa alaluvuissa 9.2.1 –9.2.6 käydään yksityiskohtaisemmin läpi eduskunnan sisäisen ydinvoimalobbaustyöryhmän toimintaa ja toimintaperiaatteita.

9.2.1 Luotaus, suunnittelu ja kasvokkaisviestintä, lobbauksen rakentaminen

Alkuvaiheessa työryhmä pyrki arvioimaan lupahakemuksen läpimenon mahdollisuuksia erilaisten tiedustelujen ja keskustelujen avulla. Työryhmä selvitti muun muassa sitä, oliko teollisuus aikeissa jättää hakemuksen ja oliko se todella valmis investoimaan uuteen ydinvoimalaan. Selvityksen kohteena oli myös palkansaajajärjestöjen ja kansanedustajien suhtautuminen asiaan. Kansanedustajien osalta työryhmä pyrki selvittämään ja arvioimaan sitä, kuinka paljon eduskunnassa oli sellaisia, jotka olivat ehdottomasti ydinvoiman lisärakentamista vastaan ja puolesta, ja minkälaisen joukon muodostivat ne, jotka eivät olleet kannastaan varmoja. Myös valtioneuvoston jäseniin pyrittiin vaikuttamaan:

Totta kai meidän piti niihin valtioneuvoston jäseniin yrittää [vaikuttaa]. Arvuuteltiin kovin, että jos tämä [hakemus] tulee, miten pääministeri Lipponen, joka 93 äänesti vastaan ja paljon siellä oli tietynlaista porukkaa, mietittiin mitä ne tekee. Niin totta kai meidän piti yrittää että sanoa, että sanoa, että kyllä näyttäisi siltä, että valtioneuvostossa olisi tällainen enemmistö, niin silloin hakijakin voi jättää [hakemuksen]... yrittää luoda ilmapiiriä siihen.

Edellä oleva lainaus on tulkittavissa siten, että työryhmä pyrki myös rohkaisemaan hakijatahoa lupahakemuksen jättämisessä. Mielipidekartoituksen ohella työryhmän toiminta painottui alkuvaiheessa pitkälti prosessin suunnitteluun. Suunnittelu sisälsi myös prosessin tavoitteellisen aikatauluohjelman, jonka osalta työryhmälle oli selvää, että viidennen reaktorin lupahakemuksen läpimenoedellytyksistä täytyi tehdä selvitys jo ennen varsinaisen lupahakemuksen jättämistä valtioneuvostolle.

Se oli pakko tehdä. Koska eihän tällaisissa asioissa montaa kertaa voi päätä seinään lyödä. Että ne 93 tapahtumat oli sen kaltaisia, että niistä piti ottaa oppia, eikä teollisuus voi montaa kertaa tehdä niin, että ne tänne taloon heittää hakemuksen ja tulee kielteinen päätös. Se on kerta kaikkiaan vaan niin iso juttu, että sillä on äärettömän suuri merkitys meidän teollisuuden omiin strategioihin.

Arvioidessaan kansanedustajien ydinvoimakantoja työryhmän jäsenille oli luonnollisesti apua siitä, että he olivat voineet vuosia seurata kollegojaan eduskunnassa ja sen perusteella tiesivät useiden kansanedustajien suhtautumisesta asiaan. Osviittaa ja tietoa joidenkin edustajien ydinvoimakannoista antoi myös vuoden 1993 ydinvoimaaänestys sekä se, millaisia kannanottoja edustajat olivat esittäneet julkisuudessa ja vuoden 1999 vaalikampanjojensa yhteydessä. Tietoa ja arvioita eri kansanedustajien kannoista saatiin myös tiedustelemalla muilta

edustajakollegoilta arvioita kansanedustaja x:n mielipiteistä. Selvityksen kohteena ei ollut ainoastaan kansanedustajien suhtautuminen viidennen reaktorin rakentamiseen ja yleisesti ydinvoimaan. Työryhmää kiinnosti myös se, millaisia näkemyksiä edustajilla oli ylipäätänsä energiapolitiikasta, kuten kotimaisten energialähteiden hyödyntämisestä ja kehittämisestä. Mielipiteitä ja asenteita voitiin myös selvittää henkilökohtaisilla keskusteluilla joko työryhmän ydinjoukon jäsenen itsensä toimesta tai delegoimalla tiedustelutehtävä jollekin muulle ydinvoimaan myönteisesti suhtautuvalle kansanedustajalle tai taholle. Eduskunnan sisällä keskusteluttamisen delegoiminen tapahtui siten, että työryhmään kuuluvalla keskustalaisella oli vastuulla Keskustan eduskuntaryhmä, SDP:n edustajalla SDP:n eduskuntaryhmä, Vasemmistoliiton edustajalla Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä ja kokoomuslaisella Kokoomuksen eduskuntaryhmä.

Ja tietysti tiedostettiin, mitkä ryhmät on vaikeampia ja mitkä on helpompia. Että Kokoomuksessa ei välttämättä tässä asiassa ollut kovin paljon vastuuttamista, koska siellä on vaan muutama tyyppi, joidenka kanssa keskusteltiin.

Kokoomus erosi muista puolueista siten, että sen kansanedustajien keskuudessa ydinvoiman kannatus oli ollut perinteisesti erittäin vahvaa. Toisekseen keskusteluttamisen tarpeeseen saattoi vaikuttaa myös se, että Kokoomuksella oli jo vuosien ajan ollut oma energiapoliittinen toimikunta, joka oli ollut yhteydessä eri intressiryhmiin, muun muassa energia-alan intressiryhmiin sekä tutkijoihin. Erään kokoomuslaisen kansanedustajan mukaan ”ydinvoima ei - ydinvoima kyllä” - akselilla tarkasteltuna valtaosa näistä toimikunnan yhteyksistä oli ollut ydinvoimamyönteisten tahojen kanssa. Kyseisen toimikunnan tehtäviin on kuulunut kokoomuksen energiapolitiikkaan liittyvien kannanottojen valmistelu. Toimikunnan puitteissa on myös käyty keskusteluja kokoomuslaisten kansanedustajien kanssa, ”jotka ovat halunneet selvittää omia energiapoliittisia näkemyksiään”.

Kansanedustajien kanssa käydyissä henkilökohtaisissa keskusteluissa ja informaation lisäämisessä käytettiin apuna myös eduskunnan ulkopuolisia tahoja:

Ja sitten siinä rupesi kyllä selviämään myöskin se, että oli tietty joukko kansanedustajia, jotka esimerkiksi 93 olivat äänestäneet vastaan, jotka olivat harkinneet tilannetta vähän uudella tavalla. Ja heidän kanssa sitten käytiin keskusteluja, joko näin henkilökohtaisesti tai käyttäen joitakin tahoja tai henkilöitä.

Täsmäohjuksin koko ajan ammuttiin myöskin siihen edustajaan ja hänen taustaryhmäänsä ja hänen potentiaalisia tukijoita, niihin yritettiin vaikuttaa, löytää sieltä meidän mielestä semmoisia positiivisia tyyppisiä hoitamaan meidän asiaa. Me koimme, että me emme pysty tätä asiaa uskottavasti kertomaan, mutta hänelle läheinen, joka häntä mahdollisesti voi jopa vaaleissa tukea.

Kansanedustaja A

Edellä olevaa lainausta voi tulkita niin, että apulobbarina toimivan kansanedustajan ei aina katsottu olleen uskottavin, vaikutusvaltaisin tai muuten sopivin lobbaaja, minkä vuoksi ryhmä pyrki mobilisoimaan lobbaukseen muita tahoja. Edellisessä lainauksessa viitatuista kansanedustajien vaalikamppailuja tukevista tahoista ensimmäisenä tulevat mieleen luonnollisesti etujärjestöt. Tällä tutkimusaineistolla ei kuitenkaan voida kertoa kovinkaan paljon siitä, kokivatko ”tahot, jotka voivat tukea vaaleissa”, olevansa liikkeellä juuri potentiaalisen vaalirahoittajan ominaisuudessa [vrt. luku 9.4.6].

Kyllä me [käytettiin], sellaisia henkilöitä eri organisaatioissa, jotka katsoivat sen, että kansakunnan eduksi on se, että rakennetaan lisäsähkökapasiteettia ja totta kai (painokkaasti) silloin nämä eri etujärjestöt muun muassa: kaikki palkansaajajärjestöt, MTK, teollisuuden järjestöt ja niin pois päin, tahot, joilla oli intressi olemassa tässä ...Ja se käytännössä tarkoitti sitä, että kyllähän tähän oli sitoutunut sitten aika iso porukka, mutta että me nuotitettiin tämä kuitenkin.

Kansanedustaja B

Muissa haastatteluissa nousi esille, että ainakin SAK ja TT käyttivät henkilökohtaisia lounastapaamisia kansanedustajien ydinvoimakantojen kartoittamiseksi ja omien argumenttiansa esittämiseksi ainakin muutaman ydinvoimakriittisen kansanedustajan kanssa. Ainakaan kaikissa tapaamisissa ei puhuttu ainoastaan ydinvoimasta vaan myös muista poliittisista aiheista. Eräs ydinvoiman vastustaja kuvailikin noin vuosi ennen ydinvoimaaänestystä ollutta lounastapaamista TT:n kahden edustajan kanssa eräänlaiseksi argumenttienvaihtotilaisuudeksi. Toisen ydinvoiman vastustajan mukaan TT:n edustaja oli kiinnostunut siitä, millä argumenteilla edustaja ydinvoimaa vastusti, ja pyrki esittämään vastauksia mahdollisiin kysymyksiin. Viimeksi mainittu haastateltava totesi, että hän ei kuitenkaan saanut riittäviä vastauksia kysymyksiinsä, jotka koskivat ydinvoiman työllistävyyttä ja ydinvoiman rahoittajatahoja. Mielenkiintoisella tavalla SAK ja ydinvoiman passiivisen vastustajan lounastapaamisen vuorovaikutteisuutta ilmentää se, että vaikka kansanedustaja ei muuttanut omaa kantaansa, niin hän pystyi ”myymään” erääseen toiseen asiaan liittyvän toimenpideidean SAK:lle. Tämä vahvistaa käsitystä, että lobbaus voi olla

kahdensuuntaista ja symmetristä viestintää (ks. Jaatinen 1999, 23). Tutkimusaineistossa ei käynyt esille, oliko työryhmällä tekemistä juuri edellä kuvatuissa lounastapaamisissa.

Kuten teoriaosuudessa todettiin, toisia päättäjiä voidaan käyttää lobbauksessa eräänlaisina apulobbareina tai välittäjinä. Menestyksenkäs apulobbaajan valitseminen edellyttää lobbaajalta kykyä arvioida välittäjäpäättäjän ominaispiirteitä, kuten luonnetta ja taustoja (Zeigler & Baer 1969, 130-131). Työryhmä pohti jokaisen lobattavan kansanedustajan kohdalla sitä, kuka esimerkiksi edustajakollegoista saattaisi olla sopiva henkilö lähestymään häntä. Työryhmä kiinnitti huomiota muun muassa ”apulobbarin” suhteisiin ja asemaan suhteessa lobattavaan.

Sitten täällä sisällä tämä kansanedustajien, jotka oli puolesta niin, tämä rinki laajeni kaiken aikaa, ja pyrittiin sitä resurssia sitten hyödyntämään; ett tuota mä en ole täällä kaikkien kanssa kaveri, enkä ollut niin hyvä ystävä ja tuttava, että voisin nyt esimerkiksi tälle henkilölle puhumaan, mutta sitten tässä porukassa oli sellainen, joka nyt sattui olemaan tämän kaveri ja se voi puhua hänen kanssaan ja tiedustella hänen kantaansa ja tarvittaessa sitten järjestää niin, että saa sitten lisää informaatiota.

Tarkkaan piti tietysti ajatella, että kuka on sopivin lähestymään ketä ja voiko saman vaalipiirin edustaja lähestyäkään oman ryhmänsä oman vaalipiirin edustajaa, onko hän uskottava vai ei, ja onko kilpailuasetelmaa.

Aikaisemmassa eli vuoden 1993 ydinvoimapäätöksessä eduskunnan naisista suurin osa vastusti ydinvoimaa. Myös sukupuolen uskottiin vaikuttavan lobbauksen vaikuttavuuteen, koska tämä oli otettu huomioon myös eduskunnan sisäisessä lobbauksessa.

No, totta kai se, että millä tavalla lähestyy jotain yksittäistä naiskansanedustajaa. [...]. Eliikkä, että kyllä se pyrittiin ottaa huomioon niin, että jos esimerkiksi nais- x:n ystävätär nainen y on puolesta niin olisiko hyvä, että hän puhuisi tämän kanssa näistä asioista. Muu muassa tällä tavalla.

Naiset oli otettu ydinvoiman kannattajien lobbauksessa kokonaisuudessaan muutenkin huomioon, mutta tätä käydään tarkemmin läpi muissa kappaleissa [ks. esim. 9.4.3]. Aika yllättävää oli se, että edes työryhmän mielipidetiedustelussa apuna käyttämät kansanedustajat eivät ilmeisesti tienneet ydinvoimaa ajaneen työryhmän toiminnasta. Tämä kuva vahvistui ydinvoiman työryhmän ydinjoukkoon kuulumattomien kansanedustajien haastatteluissa, koska he eivät maininneet työryhmästä mitään.

[Me] kerättiin yhteen nämä positiivisesti ajattelevat erikseen niin, ettei ne tietäneet, vaan siellä sitten vastuutettiin tiettyjä kavereita keskustelemaan oman kaverinsa kanssa ja kartoitettiin niitä mielipiteitä, olisiko jostakin epävarmasta mahdollisesti jonkun muun asiayhteyden osalta tulla sitten myönteinen, jos siihen liittyy hänen kannaltaan sen kaltaisia asioita, esimerkiksi bioenergian edistäminen tai puunkäytön lisääminen tai teollisuuskapasiteetin kasvaminen tai joku muu tällöinen [...] Ja sillä tavalla se sitten eteni ja koko ajan yritettiin laskea, kuinka paljon missäkin hetkessä meidän mielestämme saattaisi olla semmoisia edustajia, jotka voisi tämän kokonaisuuden hyväksyä ja se on ollut se strategia, jota koko ajan sitten on seurattu....

Mielipiteiden luotaus- ja mielipiteisiin vaikuttamisen vaihe kesti koko prosessin ajan, kuten lobbauksen strateginen suunnittelu edellyttää (Jaatinen 1999,47). Ydinvoimaa ajaneen työryhmän käsitys eduskunnan ydinvoimakannoista oli ennen hakemuksen jättämistä valtioneuvostolle seuraavanlainen:

Enemmän oli sellaisia kansanedustajia, jotka oli puolesta kuin vastaan. [...] Sitten se porukka, joka oli vielä epätietoisia tai ei kantaansa julkituonut, oli aika suuri. Mutta me arvioitiin siitä, että jos me tämä homma hyvin hoidetaan [...] niin on kaikki edellytykset olemassa sille, että tämä menee nyt läpi.

TVO jätti viidettä ydinreaktoria koskevan lupahakemuksen valtioneuvoston käsiteltäväksi 15.11.2000, jonka jälkeen asian virallinen käsittely alkoi valtioneuvostossa. Hakemuksen jättämisen jälkeen vaikutuspyrkimykset kansanedustajiin lisääntyivät niin ydinvoimaa vastustavilta kuin kannattavilta tahoilta.

9.2.2 ”Risupaketin synty” eli erilaisten intressien sitominen ydinvoimaratkaisuun

Kuten aiemmin esitetystä lainauksesta saattoi tulkita, työryhmä tähtäsi jo alusta alkaen sellaiseen kokonaisratkaisuun, jolla olisi saatu entistä suurempi joukko epävarmoja kääntymään ydinvoiman kannalle. Julkisuudessa kyseisestä ratkaisusta on käytetty muun muassa nimitystä "risupaketti". Kyseinen nimi ei tosin anna koko kuvaa paketin sisällöstä, koska siihen liittyi muitakin kuin uusiutuvien energiamuotojen tukemiseen liittyviä ratkaisuja (ks. liite 3). Ehkäpä tämän vuoksi osuvampaa olisi puhua ydinvoimahankkeen tueksi rakennetusta "kokonaispaketista". Tämän tutkimusaineiston perusteella ei kuitenkaan voida varmasti sanoa, kuinka vahva rooli työryhmällä oli kokonaispaketin syntymisessä. Olisiko tämänkaltaisen paketti syntynyt joka tapauksessa? Varmaa on kuitenkin se, että työryhmä pyrki aktiivisesti toimimaan ydinvoimaratkaisuun liitettävän kokonaispaketin aikaansaamiseksi.

Me lähdettiin siitä, että ilman tämmöisiä tämä asia ei toteudu. Se oli meidän strategia ja se me haluttiin sanoa myös KTM:n suuntaan ja myöskin Teollisuuden Voiman suuntaan ja Pohjolan Voiman suuntaan ja myöskin TT:lle ja SAK:lle. Ja kaikki tahot oli muuten samaa mieltä siitä: ei kukaan sitä kyseenalaistanut niistä puoltajista niin kuin viimekerralla [= 1993 prosessin aikana].

Ja jo hyvissä ajoin sitten käytiin neuvotteluja sekä hallituksen että ministeriöiden virkamiesten kanssa siitä, että minkälainen kokonaisuus tästä on muodostettavissa. Ja näitä faktoja sitten monella eri tavalla tuotiin julki.

TVO:n jätettyä hakemuksen valtioneuvostolle valtioneuvosto aloitti (ks. liite 1. kohdat 1-5) omat selvitykset asiasta. Valtioneuvosto alkoi selvittää muun muassa, kuten laki edellytti, oliko uuden ydinvoimalan rakentaminen ”yhteiskunnan kokonaisedun mukaista”. Työryhmän mielestä kokonaispaketin aikaansaaminen edellytti useiden eri tahojen sitoutumista ja osallistumista sen muodostamiseen. Tämän vuoksi työryhmä kävi keskusteluja myös muun muassa valtioneuvoston jäsenten kanssa:

Sitten kun se tuli, piti alkaa vaikuttaa valtioneuvoston jäseniin; piti alkaa vaikuttaa pääministeriin. Eihän silloin ollut ollenkaan tiedossa, että sitoutuuko hän siihen ollenkaan sillä tavalla kuin sitoutui. Mutta se on ollut osana vaikuttaa myös valtioneuvoston jäseniin ja heidän takanaan oleviin taustoihin. [Millä tavalla?] Keskustelemalla asioista. [Eli käytännössä sitten?] Ihan vaan keskustelemalla, vuorovaikuttaa. Joo. Enkä minä ole varma, onko sillä mitään merkitystä ollut, mutta tämmöistä on käyty koko ajan. [Kuinka säännöllisiä nämä keskustelut ovat olleet?] No silloin, kun on ollut luontevia yhteyksiä... Hallituspuolueilla tässä on ollut oma tehtävänsä ja oppositiolla sitten oma tehtävänsä.

Tulkitsen niin, että hallituspuolueiden ja opposition ”omat tehtävät” tarkoittivat sitä, että työryhmässä olleiden hallituspuolueiden kansanedustajien oli helpompaa olla vuorovaikutuksessa valtioneuvoston jäsenten kanssa ja tämän vuoksi näillä edustajilla oli siltä osin keskeisempi rooli. Se, mitkä olivat työryhmän vaikutuksenkohteena olleiden valtioneuvoston jäsenten taustat ja miten niihin vaikutettiin, ei tutkimusaineiston perusteella tullut täysin selväksi. Jotain valtioneuvoston jäsenien taustoihin vaikuttamisesta on kuitenkin mainittu tämän luvun lisäksi luvussa 9.2.4. Kokonaisuudessaan päätösprosessissa erityisesti kauppa- ja teollisuusministeriöllä oli keskeinen rooli. Kauppa- ja teollisuusministeri oli henkilö, joka esitteli valtioneuvoston periaatepäätöksen eduskunnalle. Hänen kanssaan myös työryhmä kävi keskusteluja.

No totta kai luonnollista oli se, että keskusteltiin esittelevän ministerin kanssa, kauppa- ja teollisuusministerin kanssa, ja hänen energiaosastonsa virkamiesten kanssa, ja ilman muuta

valtionvarainministeriön kanssa siinä mielessä ministeriön ja myöskin hallituksen kanssa, että jos tällöinen laaja paketti on syntymässä, jossa huomioidaan ilmastopimuksen velvoitteet, missä huomioidaan se, että panostetaan uusiutuvien kehittämiseen ja pyritään käyttämään ne mahdollisuudet, mitä kotimaisen tuotannon osalta vain suinkin on, täysimääräisesti; ja se tarvitsee rahaa. Että onko ne sitoutumassa siihen, että jos tällöinen paketti nyt tulee, niin se vaatii sitten keskusteluita ja neuvotteluita. [...] Sehän [=sitoutuminen] tapahtui sitten ihan viime kädessä sillä tavalla, että ihan virallisten asiantuntijakuulemisten kautta. Esimerkiksi sillä tavalla, että valtiovarainvaliokunnan kauppaja- ja teollisuusosastolle kuuluu energiapolitiikka ja sitten valtiovarainvaliokunnan veroosastolle kuuluu veropolitiikka ...Eli sitä kautta virallisen kuulemisen myötä haettiin se sitoutuminen, jolloin me voitiin rakentaa sellaiset lausunnot talousvaliokunnalle, että niissä huomioitiin nämä asiat: tehdään tällaisia ja tällaisia veropoliittisia toimenpiteitä [...] ja niin edelleen].

Yllä oleva lainaus on ymmärrettävissä siten, että käytännössä kokonaispaketti vahvistui eduskunnan valiokuntien käsittelyissä ja eduskunnan ydinvoimapäätökseen liittämissä kirjelmässä ja että tätä pohjustettiin neuvottelemalla muun muassa valtiovarainministeriön ja KTM:n kanssa niiden toimenpiteiden rahoittamisesta, joita eri valiokunnat liittivät talousvaliokunnalle meneviin lausuntoihin ja jotka lopulta talousvaliokunnan mietinnössä liitettiin ydinvoimaratkaisuun. (ks. liite 3. Eduskunnan kirjelmä 8/2002 vp). Kokonaispaketin aineksia sisältyi jo ministeri Mönkäreen lausumaan, joka esitettiin hallituksen periaatepäätöksen yhteydessä ja johon ydinvoimaa kannattavat ministerit yhtyivät. Ministeri Mönkäreen lausuman mukaan hallitus muun muassa sitoutui ”uusiutuvien energialähteiden käytön edistämishjelmaan” ja pyrkimykseen, että sähkön kulutuksen kasvu pysyy samalla tasolla kuin hallituksen KIO1-vaihtoehdossa (ministeri Hassin toimesta tehtiin myös vastalausuma). Eduskunnan päätökseen liittämät lausumat olivat Mönkäreen lausumia yksityiskohtaisempia. Niiden yksi konkreettisimmista lisäyksistä oli vaatimus kivihiilen käytön rajoittamisesta sähkön ja lämmön tuotannossa. (ks. liite 3: Eduskunnan kirjelmä 8/2002 vp kohta 1.) Työryhmän jäsenen mukaan varmuus täytyi saada myös siitä, että teollisuus sitoutuu kokonaispakettiin:

Ja samalla tietenkin, että sitoutuuko teollisuus tällöiseen kokonaiskäyttösopimukseen, jolla ajetaan hiililaitokset jollakin yhteisesti sovitulla aikataululla alas ja nyt se on kirjattu sinne, tämä kokonaiskäyttösopimus tehdään ja sitä valmistellaan.

Pakettia hahmoteltaessa työryhmässä kuitenkin arveltiin, että kansanedustajien joukossa oli paljon sellaisia, joita ei edes ydinvoimaratkaisuun liitettävillä lisäratkaisuilla olisi saatu muuttamaan äänestyspäätöstään:

Ihan suoraan sanottuna me tehtiin niin, että oli tiedot niistä henkilöistä, jotka on ihan ehdottomasti vastaan, ja jotka tulevat olemaan ydinvoiman lisärakentamista vastaan, vaikka kuinka tässä sitten rakennettaisiin kansakunnan kannalta kansallisesti tärkeää energiapakettia, johon sisältyy energiaratkaisut, veropolitiikka, sitten myöskin huomioidaan nämä ilmastositoukset, mihinkä Suomi on sitoutunut, millä tavalla pystytään niihin tavoitteisiin pääsemään. Katsottiin sitten, että vaikka tämmöinen laaja paketti rakennetaan, niin onko siitä huolimatta nämä ihmiset vastaan. Ja tällä tavalla tämä sitten muodostui.

Vaikutusmahdollisuuksista pienten ryhmien osalta käsitys työryhmässä oli seuraavanlainen:

Me tiedettiin vihreistä ei tule yhtään: että se oli ihan selvä. Ei me uhrattu millään tavalla voimavaroja vaikuttaa vihreisiin. Me tiedettiin RKP:n osalta se, että siellä on kaksi, jotka ovat puolesta, hyvässä lykyssä voi olla kolmekin; tiedettiin se. Me tiedettiin kristillisdemokraateista, että ketkä on vastaan; tiedettiin se, että ketkä saattaisi olla puolesta. Eli näihin pieniin ryhmiin vaikuttaminen, niin se oli paljon helpompaa. Se oli aika selkeä, se jako.

Erilaisten aatteellisten lähtökohtien vuoksi eri kansanedustajat kokevat eri asiat tärkeiksi. Työryhmä otti myös tämän huomioon hakiessaan tietoa, muodostaessaan ydinvoimaratkaisuuksiin liitettävää kokonaispakettia ja organisoidessaan informaatiotilaisuuksia kansanedustajille. Kuten edellä hiukan tulikin jo esille, työryhmän käsityksen mukaan lobattavien eli epävarmaksi katsottujen kansanedustajien välillä oli yhdistäviä tekijöitä puolueittain. Eri puolueiden kansanedustajiin uskottiin vaikuttavan hiukan erilaiset asiat:

Keskustassa [...] on paljon ihmisiä, joille ydinvoiman lisärakentamisen puolesta napin painamisessa merkitsee paljon se, että tätä puuta voidaan käyttää yhdistetyssä sähkön ja lämmön tuotannossa ja että nuoren metsän kunnostuksen yhteydessä haketustukea ja sitten sitä energiapuunkorjuuta voitaisi tukea selvästi enemmän, niin se olisi semmoinen, joka mahdollistaisi aluetaloudelle metsien käyttöä enemmän. Niin sen tähden [...] intressinä oli sitten hakea nimenomaan informaatiota ja perusteluja niiltä alueilta, jotka voivat edesauttaa sitä asiaa, että näin voisi syntyä tämmöinen kokonaisuus, josta sitten syntyi tietynlainen paketti ja se edellytti, että se paketti piti olla jonkinlaisessa kasassa siinä vaiheessa, kun tätä päätöstä tehdään. Ja lisäbudjettihan annettiin silloin samaan aikaan, kun tämä talousvaliokunnan mietintö tuli, jossa oli osittain niitä asioita, siinä lisätalousarviossa kuin oli myöskin talousvaliokunnan mietinnössä ja niissä päätöksissä, joissa hallitus sitten oli aiemmin periaatteellisesti sitoumuksen tehnyt....

Toisin sanoen joihinkin Keskustan eduskuntaryhmän epävarmoihin uskottiin voitavan vaikuttaa aluetaloutta ja puun käytön lisäämistä edistävillä ratkaisuilla. Kyseistä lainausta voidaan tulkita myös siten, että hallituksen 2002 keväällä tekemään lisätalousarvioon oli sisällytetty asioita, joita vahvistivat esimerkiksi puun käytön lisäämisen edellytyksiä, mikä lisäsi kokonaispaketin toteutumisen uskottavuutta. SDP:n eduskuntaryhmän epävarmoihin puolestaan uskottiin vaikuttavan sen, jos lisäydinvoima näyttäisi tuovan kasvua joillekin

teollisuudenaloille. Alla oleva lainaus viittaa myös työryhmän etujärjestöjen kanssa tekemään yhteistyöhön valittaessa kutsuttavia eri tilaisuuksiin. Erilaisista tilaisuuksista tarkemmin luvuissa 9.2.4 ja 9.4.3.

Jos ajateltiin SDP:n ryhmää, niin tultiin siihen tulokseen, että heillä sittenkin enemmän vaikuttaa se, että jos metalliteollisuuden ja kemianteollisuuden investointeja voitaisi saada lisää ja koska sähkön saatavuus oli merkittävä asia, niin silloin piti semmoisia taustavoimia; piti saada ammattiyhdistysliike ja piti suoraan päästä keskustelemaan teollisuuden kanssa, johonka sitten koottiin näitä ”epäileviä tuomaita”, joille taas nämä asiat vaikutti, jonkin verran.

Yhdelle työryhmän havaitsemalle epävarmojen ryhmälle merkitsi paljon Kioton sopimus ja ympäristövelvoitteet, joihin Suomi oli sitoutunut. Tähän ryhmään kuuluvia kansanedustajia lähestyttäessä käytettiin apuna viiteryhmiä, jotka olivat tekemisissä kyseisten asioiden kanssa.

Yksi joukko[...] jolle merkitsi tämä Kioton sopimus ja nämä ympäristövelvoitteet, joihin Suomi sitten oli jo sitoutunut ja sitten taas lähestyttiin ja käytettiin hyväksi sitä taustaryhmää.

Edelliset kolme lainausta viittaavat myös siihen, että myös ideologisten tekijöiden uskottiin vaikuttavan kansanedustajien päätöksiin. Näin olisi voinut olettaa lobbauksen teorioidenkin perusteella (ks. esim. Jaatinen 1994, 83). Jos kokonaispakettia teoretisoidaan, niin sen tarkoitus oli lisätä ydinvoiman kannatusta neuvottelemalla eri osapuolien kanssa ja sitomalla osa vastapuolen intresseistä omaan ehdotukseen. Näitä keinoja Jaatinen nimittää konfliktinratkaisun ja –hallinnan keinoiksi (ks. Jaatinen 1999, 21). Käytännössä siis ydinvoimaratkaisuun liitettävässä ”risupaketissa” luvattiin, että uusiutuviin energiamuotoihin panostetaan aikaisempaa enemmän. Tällä ilmeisesti pyrittiin vaikuttamaan niihin, jotka olivat halunneet kehittää muita energiamuotoja ydinvoiman sijaan. Toisin sanoen kokonaispaketilla pyrittiin poistamaan vastakkainasettelua ydinvoiman ja sille vaihtoehtoisten energiamuotojen väliltä, mikä yhden haastateltavan mukaan vallitsi vuoden 1993 prosessissa (ks. myös Ruostetsaari 1998, 153). Ydinvoimaa ajaneiden tahojen viesti oli se, että uusiutuviin energiamuotoihin voidaan panostaa enemmän, kun ”valtion ei tarvitse olla maksumiehenä teollisuuden maksaessa ydinvoimalan rakentamisen”. Toinen kokonaispakettiinkin liittyvä asia, jolla ydinvoiman kannattajat pyrkivät sitomaan vastapuolen tavoitteita omaan esitykseensä, oli Kioton ilmastopöytäkirjan velvoitteet, joita myös ydinvoiman vastustajat käyttivät omassa argumentaatioissaan.

Ydinvoiman kannattajien mielestä Kioton ilmastosopimuksen hiilidioksidipäästörajoitukset antoivat perusteen ”hiilidioksidipäästöttömän lisäydinvoiman” rakentamiselle (ks. esim. Perimäki 2001, 54). Ilmeisesti lisäydinvoimavaihtoehdon vetovoimaa hiilidioksidipäästöjen suhteen lisäsi jo edellä mainitun eduskunnan kirjelmän lausuma, jossa ”eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin kivihiihen käytön hallitukseksi rajoittamiseksi...”, joka käytännössä tarkoittaa hiilidioksidipäästöjen vähentämistä (vrt. liite 3: Eduskunnan kirjelmä 8/2002 vp kohta 1). Ydinvoiman vastustajien leirissä kyseinen toiminta nähtiin taktikointina:

Minua vähän hämmästyttikin se, että nämä ydinvoiman lisärakentamisen kannattajat oli ottaneet tämän Kioton prosessin tämmöiseksi keppihevosekseen, että he, jotka ovat olleet tavallaan (naurahtuen) jos puhutaan poliittisista leireistä, niin joku Kokoomus, joka on selkeästi kuitenkin tietyissä asioissa vastustaa kaikkia mahdollisia rajoitteita, joita vaan ulkopuolinen säätely voi tuoda. Niin sitten yhtäkkiä joku Kioton sopimus onkin jee jee, hyvä juttu. Että tavallaan minulle jäi semmoinen vaikutelma, että tietyille tahoille se oli vaan keppihevonen tässä asiassa, se että on olemassa tietyt kansainväliset normit, joihin meidän on pakko päästä tavalla tai toisella. Mutta että tässä viestinnässä kyllä se nousi esiin, että kyllähän hakija itsekin on tästä asiasta puhunut ja sitten nämä eri järjestöt hyvinkin voimakkaasti, että. Mutta se on jännä miten sama argumentti voi toimia tavallaan kaksisuuntaisena.

Ydinvoiman aktiivinen vastustaja

Keppihevonen tai ei, Kioton sopimus oli päätöstä kehystävä tekijä, ”realiteetti”, jota myös ydinvoiman kannattajien koalitio käytti sen hyväksymisen jälkeen perusteluna omalle asialleen, vaikka ydinvoiman kannattajien keskuudessa olikin ollut aikaisemmin vastustusta itse Kioton sopimusta kohtaan. Muun muassa yksi ydinvoimaa ajaneista tahoista, jotka aiemmin vastustivat Kioton sopimusta, oli TT (Perimäki 2001, 8-9). Kokonaispaketin merkitystä kansanedustajien päätöksenteolle käsitellään tarkemmin tuonnempana, luvussa 9.4.1.1.

9.2.3 Työryhmän rooli ja periaatteet

Työryhmän jäsenen mukaan ydinvoimahankkeen puolesta toimi useita tahoja, jotka pyrkivät vaikuttamaan ”valtavasti” jo ennen hakemuksen jättämistä valtioneuvostoon. Kyseinen käsitys saa tukea myös muusta tutkimusaineistosta [ks. esim. 9.1.1]. Aiemmin tässä tutkimuksessa esitetyn lobbauksen teorioiden valossa työryhmän roolia voisi tulkita niin, että se pyrki ikään kuin muodostamaan teholobbausryhmän, jossa työryhmän kansanedustajat toimivat yhteistyössä koalitiona tai eräänlaisena verkostona ydinvoimamyönteisten lobbaajatahojen kanssa (vrt. Milbrath 1962 ks.

luku 6.2). Erityisesti työryhmä pyrki vaikuttamaan siihen, miten ydinvoiman puolesta lobattiin Eduskuntatalon sisäpuolella, mutta vahvasti myös siihen, miten lobbausta harjoitettiin Eduskuntatalon ulkopuolella. Lobbauksen verkostoluonnetta korostaa muun muassa se, että yhteistyössä keskeisessä asemassa olivat työryhmän edustajien ja intressitahojen väliset hyvät suhteet:

Kyllä se tietysti aika aktiivista oli. Se oli osa tätä verkostotoimintaa. Kyllä se tietysti oli aikataavalla henkilötason: me tunnetaan ne ihmiset näissä eri organisaatioissa ja se oli hyvin luonnollista ja jokapäiväistä. Sanotaan näin, että se oli luontevaa.

Vuorovaikutusta työryhmän ja ydinvoimaa ajaneiden tahojen, kuten hakijatahon, välillä voisi pitää eräänlaisena vaihdantasuhteena, jossa yhteistyön osapuolet saavat toisilta käyttöönsä resursseja, joita heillä itsellään ei muuten olisi ollut (vrt. Zeigler & Baer 1969, 9). Työryhmä hyödynsi ydinvoimaa ajaneiden intressiryhmien, kuten hakijatahon tietämystä. Toisaalta työryhmä pyrki itse neuvomaan ja antamaan informaatiota ydinvoimaa ajaville intressiryhmille.

Ne oli enemmän, koska me koettiin monissa asioissa oma asiantuntemus puutteelliseksi, niin lähinnä sellaista tiedonhankintaa ja sitten taas pyydettiin heitä järjestämään informaatiotilaisuuksia tietyille ihmisille.... [=lobattaville kansanedustajille yms.]

Työryhmän roolia voi tulkita myös siten, että se toimi eräänlaisena välittäjänä ennen hakemuksen jättämistä valtioneuvoston ja hakijatahon välillä:

Hakija ja valtioneuvosto ei voi tällaisista asioista keskustella: se on selvä juttu, mutta me yksittäisinä tyypeinä voimme keskustella valtioneuvoston jäsenten kanssa ja me voimme keskustella myöskin hakijoiden kanssa.

Ryhmän periaatteena oli kuitenkin toimia itsenäisesti ja ottaa lobbauksen ohjat omiin käsiinsä toteuttamalla omaa strategiaansa. Tämä tarkoitti sitä, että ryhmä pyrki varomaan toiminnassaan sellaisen tilanteen muodostumista, että se olisi toiminut jonkin toisen tahon, kuten hakijatahon toimesta:

Koska sitten koko ajan oli olemassa riski, että tämän prosessin aikana jossakin vaiheessa tällainen toiminta tulee ilmi ja se olisi saattanut kyseenalaistaa ja hankaloittaa tätä meidän toimintaamme tai meidät olisi syyllistetty, että me oltaisiin työrukkana tässä. Ja me nimenomaan [painokkaasti sanoen] lähdettiin siitä, että tämä on meidän itsenäistä toimintaa ja tämä strategia on meidän käsissämme ja me nyt yritetään, koska se edellinen kerta silloin 93, [...], niin sehän toimi silloin ihan toisten ehdoilla ja se meni ketuilleen.

Työryhmän itsellistä roolia kuvastanee se, että työryhmä kielsi lobbaajatahoilta vuoden 1993 prosessin kaltaisen ”käytävälobbauksen”. On kuitenkin mahdotonta tietää, olisivatko ydinvoiman lobbaajat luopuneet käytävälobbauksesta tai vähentäneet sitä joka tapauksessa.

Me myös sovittiin se, että tänne taloon [=Eduskuntataloon] ei näitten etujärjestöjen lobbareita saa tulla. Joka käytännössä tarkoitti sitä, että me ilmoitettiin näille etujärjestöille, että vaikka kuinka ovat intohimoisesti kannattamassa ydinvoiman lisärakentamista niin tänne ei tulla istuskelemaan ja käännyttämään ihmisiä vaan tämä pitää hoitaa näillä faktoilla ja sillä tavalla, että kukaan ei koe, että tähän häntä on painostettu.

Tämä ei tietenkään sulkenut pois sitä, että lobbaajatahot olivat kuultavina valiokuntien asiantuntijakuulemisissa niin kuin on luonnollista eduskuntakäsittelyn kannalta. Ja kuten jo aikaisemmin tuli esille, ainakin etujärjestöt tapasivat kansanedustajia muissa yhteyksissä erilaisina kokoonpanoina. Lobbyauksen kohdentamisessa kansanedustajiin työryhmä teki myös strategisen valinnan:

Ketkä ihan todella on vastaan, johonka ei kannattanut sitten yrittäkään millään tavalla vaikuttaa. Että jos mielipide on niin ehdoton, niin todettiin se, että se on näin ja sillä siisti, eikä yritetä siihen vaikuttaa.

Tämä ei, kuten aikaisemmin SAK:n ja TT:n lounastapaamisia käsiteltäessä huomattiin [ks. 9.2.1], kuitenkaan tarkoittanut sitä, että kaikki ydinvoimakriittiset olisivat olleet poissa vaikuttamisen pääkohderyhmistä, vaan ilmeisesti vain niin sanotut ”varmat” tapaukset.

Ja sitten toisaalta ne henkilöt, jotka nyt sitten oli vähän epävarmoja, jotka oli aidosti ilmoittanut sen, että heillä ei ole vielä kantaa, niin informaatiota lisää, ei mitään voimakasta lobbausta.

9.2.4 Tilaisuuksien organisointi

Merkittävänä osana työryhmän toimintaa oli järjestää kansanedustajille erilaisia tilaisuuksia, joissa kansanedustajat saivat lisäinformaatiota ydinvoimasta. Ydinvoimalavierailujen organisoiminen oli osa kansanedustajille, ja haastatteluja tulkiten myös mahdollisesti heidän taustaryhmilleenkin, suunnattua lobbausta.

No esimerkiksi sillä tavalla, että jos joku minulle sanoi, että hän ei vielä ole varma, että minkä ratkaisun hän tekee, hän tarvitsee lisätietoa; hän ei ole esimerkiksi koskaan käynyt ydinvoimalassa. Minä sanoin, että eihän se ole ongelma, että järjestetään sillä tavalla, että sinä pääset käymään ja

hyvin moni kansanedustaja myöskin kävi. Ja tietenkin tärkeää oli se, että annettiin mahdollisuus myöskin näille valiokunnille ja itse asiassa kaikille kansanedustajille, jos vaan niin halusivat, [...] paikanpäällä saada informaatiota: et miten tällöinen laitos toimii, mitkä riskit tässä on olemassa, miten käy nyt jos, esimerkkinä hyvin usein käytettiin niitä terrori-iskuja jenkkeihin, että jos meidän ydinvoimalaan olisi tehty samanlainen. [...] Säteilyturvakeskuksen asiantuntemusta hyväksikäyttäen [...] Niin näitä sitten ihan henkilötasolla järjestettiin [...]

Ydinvoimavierailuja selostaessaan työryhmän jäsen korosti informaation tarjoamisessa avoimuutta ja informaation liiallisen tyrkyttämisen välttämistä. Nämä tavoitteet heijastuvat myös lobbauksen varsinaisten kohteiden arvioissa [vrt. luku 9.4].

Totta kai jollakin TVO:lla [...] mahdollisesti kertoivat sen asian heidän kannalta positiivisesti. Mutta kyllä lähtökohta oli se, että ihan avoimesti kerrotaan ne riskit [...]. Mutta se ei ollut tätä tuputtamista.

Työryhmä ideoi ja organisoi yhteistyössä eri tahojen kanssa myös erilaisia tilaisuuksia, muun muassa seminaareja ja paneeleita, joita oli eri puolilla Suomea. Tilaisuudet järjestettiin yhteistyössä muun muassa kansanedustajan taustaryhmien kanssa. Niihin saatettiin kutsua esimerkiksi paikallisia kansanedustajia ja kuntien päättäjiä. Teemat vaihtelivat alueittain, mutta niiden tarkoitus oli pohjimmiltaan edistää viidettä ydinreaktoria koskevan lupahakemuksen hyväksymistä. Työryhmä pyrki toimimaan myös tässä asiassa hyvin matalalla profiililla. Toimintaa voisi myös pitää piilovaikuttamisena.

On järjestetty monta erilaista tilaisuutta, joiden peiteltyä järjestäjinä ovat olleet semmoiset tahot, että välttämättä ei ole näkynyt, että siinä on ydinvoimarakentaja mahdollinen, mikään tällainen partneri, eikä myöskään meitä ole näkynyt missään.

Haastatteluissa ei tullut esille, miksi työryhmä pyrki tilaisuuksien järjestämisessä siihen, että yleisö ei tilaisuuksiin tullessaan (eikä välttämättä sieltä lähtiessäänkään) tiennyt, että tarkoituksena on ajaa viidettä ydinreaktoria koskevan hakemuksen hyväksymistä. Voisi olettaa, että tilaisuuksiin kutsuttujen kansanedustajien ennakkoasenteita ja psykologista vastarintaa pyrittiin vähentämään peittämällä informaation tarkoitushakuisuutta. Seuraava lainaus sisältää pari esimerkkiä työryhmän organisoimista tilaisuuksista:

No, ajatellaan esimerkiksi jossain Etelä-Pohjanmaalla esimerkiksi paikallinen sähkölaitos järjesti tällöisen seminaarin, jossa käsiteltiin sähkön saatavuuteen liittyviä asioita. Mitä vaikuttaa metsätalouteen, mitä se vaikuttaa elintarviketalouteen ja siellä oli muutama tällöinen alustus ja

sinne oli kutsuttu kuntien päättäjiä ja paikallisia kansanedustajia. [...]. Jossakin, esimerkiksi Etelä-Savossa, oli tilaisuus, jossa oli paikallinen Etelä-Savon liitto, joka järjesti ja siellä oli sen alueen kannalta näkökulmia, joista oli alustajia ja sinnekin oli kutsuttu sitten. Mutta kaikkiin näihin oli kutsuttu juuri näitä edustajia ja oli hiukan mietitty, että mikä se teema olisi, että se vaikuttaisi niin, että ne edustajat paremmin ymmärtäisi sen halvan sähkön merkityksen jatkossa, ja saatavuuden.

Nämä tilaisuudet eivät nousseet, paneelikeskusteluja lukuun ottamatta, kovinkaan paljon esille muissa haastatteluissa. Eräs työryhmään kuulumaton haastateltava kuitenkin kertoi osallistuneensa tapahtumaan, joka lienee ollut tyylinsä perusteella ydinvoimatyöryhmän organisoima. Kyseisen tilaisuuden tarkoitus ei jäänyt haastatellulle kuitenkaan epäselväksi:

Semmoinenkin on ollut kansanedustajatapahtuma, että meidät oli kutsuttu; Varsinais-Suomen kansanedustajat, LSO:lle [...], elikkä iso elintarviketeollisuuden keskittymä Turussa, niin sielläkin oli kerran kutsuttu TT:n se Ulla [Sirkeinen]... mikähän sen nimi oli... luennoimaan juuri tästä energiapolitiikasta ja ydinvoimasta.

Tilaisuuteen osallistunut kansanedustaja

Haastatteluista kävi ilmi myös, että esimerkiksi MTK ja Kauppakamari yhteistyössä järjestivät ydinvoimamyönteisiä tilaisuuksia eri puolilla Suomea. Haastatteluista ei selvinnyt, oliko ydinvoimatyöryhmä mukana näiden tilaisuuksien organisoimisessa tai suunnittelussa. Kyseiset tilaisuudet oli suunnattu virkamiehille ja kansanedustajille, ja niissä käytettiin paikallisia puhujia, kuten paikallisten teollisuusyritysten johtajia kertomassa energiakysymyksestä omasta näkökulmastaan ja MTK:n edustajia omasta näkökulmastaan.

Ydinvoimaa ajanut työryhmä ei ollut ainoa, joka oli järjestämässä tilaisuuksia vaan liikkeellä olivat useat eri tahot: ne, jotka kannattivat tai vastustivat ydinvoimaa, sekä eräät yhteisöt, joilla ei ollut yhteistä tai selkeää ydinvoimakantaa. Eduskunnan ydinvoimaa ajanut työryhmä pyrki vaikuttamaan siihen, keitä näihin eri tilaisuuksiin kutsuttiin esiintyjiksi. Toisin sanoen työryhmän jäsenet ehdottivat sopiviksi katsomiaan henkilöitä puhujiksi seminaareihin ja osallistujiksi paneelikeskusteluihin. Tässä auttoi työryhmän jäsenten toimiminen yhteistyössä ydinvoimaa ajavien intressiryhmien ja muiden tahojen kanssa.

Yritettiin vaikuttaa silloin kun näitä tyyppisiä on mahdollisuus saattaa johonkin, niin koko ajan annettiin listoja tommoisia ja tommoisia kannattaisi sitten kutsua sinne ja sinne. [Mitä tahoja nämä tyypit sitten edusti?] Kaikkia näitä tahoja. Talous.. jos ajatellaan esimerkiksi metsäklusteria, niin koneiden ja laitteiden valmistajia ja metsäteollisuutta ja MTK:ta ja tavallisia metsän omistajia ja

heidän edunvalvontaryhmiään ja. Meidän mielestämme tässä asiassa... meidän kannaltamme sellaisia tyyppejä, jotka vielä olisi mukana näissä sitaateissa luontojärjestöissä jollakin tavalla. [No, löytyikö tällaisia, jotka oli luontojärjestöissä?] No kyllä... ainakin niin, että se kuva vastasi, että naisia pyrittiin käyttämään aika paljon ja. [Missä näitä naisia erityisesti?] Erityisesti televisiossa ja lehdistöissä ja niissä seminaareissa ja erilaisissa energiatilaisuuksissa, joita oli kymmenittäin.

Edellisessä lainauksessa tuli hiukan jo esille myös työryhmän julkisuusstrategioita, mutta siitä enemmän myöhempänä luvussa 9.2.5. Kohderyhmäajattelu oli mukana myös, kun työryhmä organisoi ydinvoimaa ajaneiden tahojen kanssa erilaisia tilaisuuksia:

Sitten taas pyydettiin heitä [= ydinvoimamyönteisiä intressiryhmiä] järjestämään informaatiotilaisuuksia tietyille ihmisille, johon tarkkaan aina harkittiin, minkälaisia ihmisiä yhdessä, ettei kovin paljon vastakkaisia tahoja. Että jos oli kriittisiä, niin yhdessä kriittisiä ja jos oli epävarmoja, niitten epävarmojen kanssa yhdessä ei kovin kriittisiä ihmisiä laskettu, kutsuttu sinne, eikä myöskään sitten kovin positiivisia. Että hiukan samalla tavalla ajattelevia kerättiin samoihin tilaisuuksiin.

Edellä kuvattu kohdentamistaktiikka ei ainakaan kokonaan ollut uusi keksintö. Eräs ydinvoimaa aktiivisesti vastustanut kansanedustaja kertoi, että jo ennen vuoden 2002 ydinvoimaproessia informaatiotilaisuuksiin ei useinkaan kutsuttu asiaan hyvin kriittisesti tai positiivisesti suhtautuvia kansanedustajia.

9.2.5 Ydinvoimatyöryhmän julkisuusstrategiat

Työryhmän julkisuusstrategia on tullut jonkin verran jo esille aikaisemmin. Keskeinen osa työryhmän julkisuusstrategiaa oli, että se itse pysyi näkymättömissä medialta ja kansanedustajilta. Toisin sanoen se pyrki toimimaan ”matalalla profiililla”. Työryhmä pyrki myös hillitsemään intohimoisimpia ydinvoimaa kannattavia kansanedustajia, koska ”ydinvoimahankkeelle ei välttämättä ole eduksi se, että siitä puhutaan paatoksella”. Tämä saattoi vaikuttaa positiivisesti ydinvoimaa käsittelevämpiin eduskunnassa ja ydinvoimaa ajavien julkisuuskuvaan. Kuten jo aikaisemmasta lainauksesta saattoi päätellä, työryhmä pyrki ilmeisesti profiloimaan ydinvoimaa ajavien imagoa myös sillä, keitä mobilisoitiin esiintymään erilaisissa tilaisuuksissa ja mediassa. Esimerkiksi luontojärjestöjen edustajia käytettäessä pyrittiin varmaankin siihen, ettei vastakkainasettelu ydinvoiman ja ympäristöjärjestöjen sekä ympäristöasioiden välillä olisi ollut niin suuri. Kyseinen vastakkainasettelu oli ollut yksi vuoden 1993 prosessin ongelmista ydinvoiman

kannattajien näkökulmasta tarkasteltuna (ks. myös Ruostetsaari 1998, 153-154). Toisekseen naisten välityksellä yritettiin ilmeisesti pehmentää ydinvoimaa ajavien kuvaa ja helpottaa naisten identifioitumista ydinvoiman kannattajiin. Nämä ovat kuitenkin vain tutkijan tulkintoja asioista, eivätkä ne sellaisinaan tulleet esille haastatteluissa.

Merkittävä osa työryhmän strategioissa oli mediaan vaikuttaminen. Kyseisen kohderyhmän merkittävyys tulee esille lobbauksen teorioissa muun muassa Jaatisen kontingenssimallissa (ks. kuvio 1), mutta myös lukuisissa muissa aiheita käsittelevissä tutkimuksissa (esim. Ruostesaari 1998; Milbrath 1962). Työryhmä pyrki systemaattisesti analysoimaan median sisältöjä ja vaikuttamaan yleiseen mielipiteeseen median välityksellä, koska se katsoi, ”että yleisen mielipiteen ollessa ydinvoimahankkeelle suosiollinen, kansanedustajan on helpompi kannattaa ydinvoimaa”. Mediaseurannan pohjalta työryhmällä oli suurin piirtein käsitys siitä, mitkä lehdet ja pääkirjoitustoimittajat kannattivat ydinvoimaa. On hiukan yllättävää, että työryhmän yhden jäsenen mukaan ydinvoiman vastustajilla oli mediakamppailussa käytössään enemmän voimia. Käsitys ei kuitenkaan aiheuta ristiriitaa verrattaessa sitä tässä tutkimuksessa myöhemmin esille tuleviin erityisesti ydinvoiman vastustajien käsityksiin mediakamppailusta [vrt. luku 9.3.2 ks. myös 9.5.4]. Joka tapauksessa ryhmä siis seurasi sekä omien näkökulmien läpimenoa mediassa että ydinvoiman vastustajien toimia, kannanottoja ja kirjoituksia. Lobbauksen teorioiden valossa tätä voitaisiin kutsua teemojen hallinnaksi.

Pidettiin parin viikon välein palaveria, joissa todettiin, että mitä on ollut ja mitä on tehty ja onko tämä mennyt oikein ja onko tämä meidän kädessä; mitä ydinvoiman vastustajat ovat tehneet? Ja ovatko pystyneet kyseenalaistamaan jotain sellaista, jota emme ole ottaneet huomioon vai ei? Hyvin tämmöistä systemaattista, tarkkaa analyysin tekoa koko ajan. Ja varautua siihen seuraavaksi viikoksi tai kahdeksi viikoksi, että vastapuoli saattaa tehdä tota tai tätä. Ja jos he teki virheen, niin sitä yritettiin sitten paisutella.

Toisin sanoen vastustajan virheiden ”paisuttelu” tarkoitti vastustajan virheiden ”hyödyntämistä”, kuten toinen haastateltu saman asian ilmaisi. Tämän toisen haastatellun kommentit ovat tulkittavissa siten, että ydinvoiman vastustajien esittämien argumenttien heikkouksien lisäksi työryhmä pyrki hyödyntämään vastustajien kampanjaa profiloivia elementtejä, joiden arvioitiin yleisesti kansanedustajien keskuudessa herättävän negaatioita. Yksi tällainen erityisesti

vastustajien suosima elementti oli painostavaksi koettujen sähköpostiviestien laajamittainen lähettely kansanedustajille [ks. luku 9.4.2.1 ja 9.6.2]. Vastapuolen kannanottoihin reagoitiin seuraavalla tavalla:

Niihin pyrittiin, ei itse, vaan tätä verkostoa hyväksikäyttäen niin vastaamaan, asiallisin asia-argumentein. Ja totta kai sitten tästä meidän jengistä oli ihmisiä, jotka kirjoitti myös omalla nimellään; oli minullakin joitakin juttuja. Kyllä siinä yritettiin mennä aika [...]matalalla profililla.

Reagoiminen median sisältöihin tapahtui myös luonnollisesti muissa yhteyksissä, kuten erilaisissa tilaisuuksissa. Työryhmä katsoi, että henkilön asema ja titteli lisäävät esitettävän viestin vakuuttavuutta ja helpottavat hänen pääsyään esiintymään mediassa:

No jonkinlainen asema tietenkin aina pitää olla. Ainahan joku edustaa jotain tahoa, laitosta, järjestöä ja puoluetta [...]. Sen ei välttämättä tarvitse olla ykkös- eikä kakkosihminen, kunhan vaan on nimi ja siinä on tämä taustaryhmä, niin sille lukijalle ja katselijalle se riittää.

Työryhmä yritti myös valvoa sitä, etteivät muut yhteistyössä mukana olleet ydinvoiman kannattajat tee virheitä julkisuuskamppailussa. Työryhmä halusi välttää sellaisen kuvan muodostumista, että kansanedustajat olisivat olleet jonkin ulkopuolisen tahon talutusnuorassa.

Esimerkiksi [SAK:n lobbari] muistaakseni Hesarin [=Helsingin Sanomat] [...], olisiko ollut kolme viikkoa ennen varsinaista ratkaisua. Hän eräässä isossa haastattelussa [...] sanoi, että eduskunnassa on nyt hänen käsityksen mukaan enemmistö ydinvoiman puolesta. Hän meni julkisuuteen sillä, jolloin minä tietysti soitin [kyseiselle lobbarille] ja suoraan sanoin sille, että turpa kiinni, että pelisäännöt on se, ettet sinä mene mitään tällaisia lausuntoja antamaan, ei sinulla ole mitään oikeutta siihen[...]; että minä koen sen sillä tavalla, että se on tietyllä tapaa tämän eduskunnan aliarvioimista, että etukäteen mennään heittelemään lukuja. Kyllä me tiedettiin luvut siinä vaiheessa, mitkä ne on ja se oli totta, mitä hän sanoi[...], mutta ei sitä ollut tarkoitus julkisuuteen sanoa. [Mitä haittaa siitä?] [...] [Kyseinen lobbari] kuvitteli näin, että se toimii niin, että kun periaatteessa suomalainen haluaa olla voittajan puolella, niin tässäkin tapauksessa se vaikuttaisi joihinkin yksittäisiin kansanedustajiin, jotka vielä epäilee, että ne tulee tälle kannalle. Voi olla, että se toimii näin, mutta se ei näitten pelisääntöjen mukaan ollut oikein, että eduskunnan ulkopuolinen taho, vaikka kuinka on SAK:n palveluksessa [...] menee sanomaan, että mitkä luvut eduskunnassa on. Se siis antaa sellaisen kuvan, että tätä ohjataan ulkoa, tässä tapauksessa niin, että SAK:sta ohjataan edustajien käyttäytymistä: se ei sopinut, mutta kovin paljon muuten ei tällaisia juttuja ollut.

Edellä mainittu lainaus ilmentää yhteistyön jokapäiväisyyttä ja toimijoiden keskinäisten suhteiden läheisyyttä. Itse asia eli se, että tarkkaa käsitystä ydinvoiman kannatuksesta eduskunnassa ei haluttu kertoa ennen ydinvoimaaänestystä, oli myös toinen syy. Media seurasi tiiviisti kannatustilanteen kehittymistä ja pyrki

selvittämään sitä lähes kaikin keinoin. Kyseiselle informaatiolle olisi taatusti ollut kysyntää. Ryhmä ei kuitenkaan antanut tiedon levitä, koska se pelkäsi, että muutama edustaja olisi saattanut taktikoida äänestysensä suhteen. Ryhmässä koettiin, että muutama ydinvoimaa kannattanut kansanedustaja olisi voinut äänestää ydinvoimaa vastaan miellyttäväkseen ydinvoimavastaisia äänestäjiään, mikäli olisi näyttänyt siltä, että uusi ydinvoimala hyväksytään joka tapauksessa. Korostettaessa ydinvoiman läpimenon epävarmuutta haluttiin siis sitoa myös taktikoijat äänestämään todellisen ydinvoimakantansa mukaan.

Vaikka tiedettiin, että se [ydinvoimahanke] menee niin kuin juna, mutta kyllä me pelättiin, että viimeisen viikon tai oikeastaan kahden viimeisen viikon aikana, että kun se enemmistö on noin niukka, että jos joka puolueen ryhmästä lähtee edes yksi kävelemään toiseen suuntaan, niin se saattaa muuttaa, ettei sitä enemmistöä löydy. Ja sekin oli taktiikkaa, että täällä jokainen piti yllä semmoista, että huonolta näyttää, huonolta näyttää.

9.2.6 Aikataulukysymykset

Työryhmä seurasi prosessin etenemistä. Työryhmän suunnitelma prosessin osalta pysyi eri vaiheiden osalta sen toivomassa aikataulussa. Sen strategiaa tosin uhkasi valitus, joka oli tehty Eurajoen kunnan päätöksestä hyväksyä uusi reaktori. Ydinvoimapäätös edellytti, että mahdolliset ydinvoimalan sijoituskunnat, joista toinen on siis Eurajoki, hyväksyvät uuden reaktorin kuntaansa (ks. liite 1). Työryhmällä ei ollut, kuten olettaa saattoi, etukäteen tietoa, kuinka kauan hallinto-oikeus ja korkein oikeus tulisi valitusta käsittelemään. Ydinvoimaa ajavien kannalta katsottuna riskinä oli, että valitus olisi saattanut hidastaa ydinvoimapäätöksen valmistelua KTM:ssä.

Tässä on tarvittu juuri hyvä yhteistyö, että nämä ovat tulleet tänne tiettyyn aikaan ja että sitä valmistelua KTM:ssä on jatkettu, vaikka ei ole ollut varmaa, mikä on sen oikeuden päätös. Että jos KTM olisi pysäyttänyt selvityspyörät tämän kansantalouden kokonaisedun kannalta ja olisikin jatkanut sitä työtä sitten vasta, niin sehän olisi saattanut mennä sinne tämän vuoden syksyyn tämä [ydinvoimaaäänestys].

Edellä olevaa lainausta voisi tulkita näin: työryhmä pyrki vaikuttamaan siihen, että KTM jatkoi ydinvoimahankkeen selvitystä siinäkin vaiheessa, kun oikeuden päätöstä odotettiin. Mikäli prosessi olisi hidastunut, hakemusta ei olisi ehditty käsitellä ennen kansanedustajien kesälomia. Tällöin ydinvoimaaäänestys olisi siirtynyt lähemmäksi

vuoden 2003 eduskuntavaaleja. Tämä olisi saattanut, työryhmän jäsentä tulkiten, vaikuttaa ydinvoiman kannatukseen eduskunnassa negatiivisesti.

Meillähän oli suoraan sanottuna semmoinen pelko, että tässä talossa [=eduskunnassa] vielä ruvetaan tätä hommaa jarruttamaan niin, että lopullinen käsittely vietäisiin syyskaudelle, mahdollisimman lähelle vaaleja ja niin ikään kuin sillä tavalla vaikuttaa yksittäisen kansanedustajan mielipiteeseen, tällöisen epävarman henkilön mielipiteeseen. Kun ollaan lähellä vaaleja, voi olla että jos minä olen ollutkin vastaan ja nyt olen vähän myönteinen, jos mä äänestänkin puolesta niin, että se vaikuttaisi vaalin alustunnelmiin.

Berryn mukaan lakitoimenpiteet on yksi kansalaisryhmien mahdollisista vaikutusstrategioista (ks. Berry 1977, 263). Jaatista tulkiten lakitoimenpiteitä voidaan pitää myös ns. hätäkeinona (ks. Jaatinen 1999, 21). Jos valitusasiaa teoretisoidaan, ydinvoimaa ajanut työryhmä ilmeisesti pelkäsi, että vastapuoli olisi voinut kyseisellä ”hätäkeinolla” hidastaa päätösprosessia niin, että äänestys olisi lykkääntynyt tilanteeseen, joka olisi ollut vähemmän suotuista ydinvoiman kannattajille. Näin ei kuitenkaan käynyt.

9.2.7 Yhteenveto

Luvussa 9.2 ja sen alaluvuissa todettiin, että eduskunnan sisällä toimi vuosia salainen neljän kansanedustajan ryhmä, joka pyrki oma-aloitteisesti ja aktiivisesti ajamaan ydinvoimahanketta. Työryhmä laati oman strategiansa ydinvoimahankkeen ajamiseksi ja pyrki vaikuttamaan siihen, miten muut ydinvoimaa kannattaneet tahot ajoivat asiaa. Pyrkimyksenä oli välttää vuoden 1993 ydinvoimakäsittelyn virheet ja toimia tavalla, joka ei ärsytä kansanedustajia. Vaikuttamistapojen ja taktiikoiden kirjo oli laaja. Työryhmä teki paljon yhteistyötä muiden ydinvoimaa kannattavien tahojen, esimerkiksi etujärjestöjen kanssa. Tätä edistivät työryhmän jäsenten hyvät suhteet eri intressiryhmien edustajiin. Työryhmä aktivoi myös muita ydinvoimaa kannattavia kansanedustajia vaikuttamaan erityisesti epävarmoihin kansanedustajiin.

9.3 Ydinvoimaa aktiivisesti vastustaneiden kansanedustajien toiminta

Vuoden 1993 ydinvoimaprozessissa ydinvoiman vastustajat voittivat. Jo tällöin eduskunnan sisällä oli toiminut aktiivinen ydinvoiman vastainen ryhmittymä, joka oli erään haastateltavan mukaan silloin rakentunut kansanedustaja Matti Vanhasen ympärille. Vuoden 1993 prosessin aikana syntynyt yhteistyökokemus pohjusti jossakin määrin myös 2002:n prosessia eduskunnan ydinvoimaa vastustavien kansanedustajien organisoidessa toimintaansa. Yksi ydinvoiman vastustajien yhteisistä keskustelu- ja perehtymisfoorumeista eduskunnassa on ollut eduskunnan Kestävän energian ryhmä. Sen toiminnassa on ollut kansanedustajia lähes kaikista eduskuntaryhmistä. Haastatteluissa kyseinen ryhmä mainittiin vain kerran, minkä perusteella voisi varovaisesti tulkita, ettei sen merkitys ydinvoimaprozessissa ollut suuri.

Aineiston perusteella on selvää, että eduskunnan sisällä oli myös ydinvoiman vastaista yhteistyötä, jota voidaan pitää verkostona tai koalitiona. Erään aktiivisesti ydinvoimaa vastustaneen kansanedustajan mukaan vuoden 2002 prosessissa ydinvoimaa vastustavien verkostossa oli mukana kansanedustajia useista puolueista: vihreiltä muun muassa Erkki Pulliainen ja Ulla Anttila, keskustan, SDP:n ja RKP:n edustajia sekä kokoomuksen Sirpa Pietikäinen. Samaisen haastatellun mukaan kyseinen ryhmä kokoontui "enempi vähempi säännöllisesti". Se seurasi prosessin etenemistä, vaihtoi tietoja ja teki yhteisiä strategioita.

Aika paljon ihan sitäkin vaan, että mitä väitteitä mistäkin tulee ja miten niihin voi vastata. Että se oli enemmänkin sellainen keskustelukerho. Ja sitten talousvaliokunnassahan sitten tietysti syntyi loppusuoralla ihan luontevasti talousvaliokunnan ydinvoiman vastustajien, eli siinä oli Janina Andersson, Mari Kiviniemi, Susanna Huovinen kolmikko oli hyvin keskeisessä asemassa sitten tässä loppusuoran argumentoinnissa ja strategioissa, joita tehtiin.

Aktiivinen ydinvoiman vastustaja

Tutkimusaineiston perusteella eduskunnan vastustajien toiminta ei ollut yhtä järjestelmällistä ja organisoitua kuin ydinvoimaa ajavan työryhmän toiminta [vrt. 9.2 alalukuineen]. Yhden aktiivisen kannattajan mukaan ydinvoiman vastustajilla eduskunnassa ei myöskään ollut yhtä selkeää johtokeskusta.

9.3.1 Suora vaikuttaminen kansanedustajiin

Kuten aiemmin todettiin, myös useat ydinvoimaa aktiivisesti vastustaneet kansanedustajat pyrkivät vaikuttamaan niihin kansanedustajiin, joiden uskottiin olevan kannastaan epävarmoja. Niin eduskunnan ydinvoiman vastustajien kuin kannattajienkin leireissä kansanedustajilla oli kollegoidensa tuntemuksen ansiosta tietoa, jota muilla lobbaustahoilla ei välttämättä ollut.

Tietenkin tämän talon sisällä niistä ikään kuin, jotka tämmöisissä julkisissa gallupeissa oli ilmoittanut, että ei sano kantaansa tai on epävarma, niin tavallaan ehkä joistain niistä oli tieteenkin käsitys, että mikä heidän kantansa on. Niistä kaikki ei suinkaan ollut epävarmoja tavallaan sen kantansa suhteen vaan niin erilaisista syistä, [...] Mutta oli varmasti myös niitä, jotka oli aidosti epävarmoja ja kyllä siihen sisältyi tavallaan ehkä sitä pohdintaa siitä, että mitä osa-aluetta tai mitä asioita siinä kukin painottaa. Että tavallaan, mihin kysymyksiin täytyisi löytää ratkaisu, että jotkut epävarmat äänestäisi ei; [...] löytää se vastaus olemassa olevasta materiaalista, että mitkä olisi niitä, jotka niihin vaikuttaisi. Niin, että kyllä me sellaista pohdittiin.

Edellä olevan perusteella voidaan päätellä, että myös siis ydinvoimaa vastustavien kansanedustajien verkostossa pohdittiin edustajakohtaisesti, kuinka epävarmoihin voisi vaikuttaa. Informaatioon ja argumentaatioon perustuvat vaikutusmahdollisuudet koettiin kuitenkin rajallisiksi:

Sitähän ei voi ikinä ihan varmasti tietää, että ihmisillä on erilaisia motiiveja ja monenlaisia motiiveja [...] mutta se, että mitä ihmiset ajattelee esimerkiksi äänestäjistään siihenhän toisaalta täällä ei toiset edustajat ylipäättänsä voi kauheasti vaikuttaa. Ja siten taas, että mitkä on ihmisten sidokset joihinkin eturyhmiin ja mitä ne niille sanoo, niin siihenhän ei myöskään täältä voi vaikuttaa. Että tavallaan tässä talossa se keskustelu, niin se on enemmän sitä asiapuolta, joka tämmöisissä asioissa tietenkin painaa, mutta että painaahan näissä sitten muutkin jutut.

Tutkimuksessa ei ilmennyt, että eduskunnan ydinvoiman vastustajilla olisi ollut yhteisen pohdinnan pohjalta jotain yhteistä koordinointia epävarmoihin vaikuttamiseksi. Mikäli jonkinasteista koordinointia ja työnjakoa kuitenkin oli, se ei ainakaan ulottunut kaikkiin aktiivisiin vastustajiin:

Siinä oli varmaankin enemmänkin niin, minä en tiedä mitään johtokeskusta, joka olisi jotenkin yrittänyt, että mitä kullekin tehdään, että jokainen mielti omalla tahollaan, että ketä tuntee ja miten voi vaikuttaa.

Aktiivinen vastustaja

Suuri osa vaikutuspyrkimyksistä tapahtui tavanomaisissa ja normaaleissa yhteyksissä, kuten valiokuntatyön yhteydessä ja vapaamuotoisempien keskustelujen aikana. Ydinvoimaa vastustaneet kansanedustajat pyrkivät myös vaikuttamaan siihen, keitä valiokunnissa kuultiin, mikä on tavallista eduskuntatyössä. Toisin sanoen kansanedustajat pyrkivät vaikuttamaan siihen, että valiokunnissa olisi kuultu niitä yhteiskunnallisia intressiryhmiä tai asianosaisia, joilla he katsoivat olleen relevanttia sanottavaa oman kantansa kannalta. Toinen eduskunnan sisäinen valiokuntien työhön liittyvä kamppailu ydinvoiman vastustajien ja kannattajien välillä käytiin siitä, millaiseksi valiokuntien lausunnot tuli muodostaa. Lausuntojen sisällöillä kaiketi uskottiin olevan vaikutusta siihen, miten asiaa käsitellään eduskunnassa. Sen vuoksi niiden sisällöt eivät olleet lopputuloksen kannalta yhdentekeviä. Varsinaisen mietinnön, jonka pohjalta lopullinen salikäsittely käytiin, teki talousvaliokunta, jolle muut asiaa käsitelleet seitsemän valiokuntaa antoivat omat lausuntonsa. [ks. liite 4.]

Sehän oli hirveän tärkeätä, että valiokunnat... etukäteen arvioiden siis olisi luullut, että valiokunnissa olisi tullut röyhkeämmin se niukan enemmistön kannan mukaisia semmoisia propagandamietintöjä, mutta loppujen lopuksi tämän yhteistyönkin avulla saatiin suurin osa valiokunnista oikeasti hyväksymään myös niitä vasta-argumentteja ja vasta talousvaliokunnan [...] enemmistömietintö on semmoinen hyvin yksipuolinen.

Talousvaliokunnalle lausunnon jättäneistä valiokunnista vain kaksi otti kantaa itse ydinvoimaan: ympäristövaliokunta vastaan ja maa- ja metsätalousvaliokunta puolesta.

9.3.2 Eduskunnan ydinvoiman vastustajaverkoston julkisuuskamppailu

Tutkimusaineiston perusteella eduskunnan vastustajaverkostolla oli huomattava rooli julkisuuskamppailussa:

No kyllä ne [strategiat]oli kohdistettu tietysti eniten varmaankin ihan poskettomien valheiden purkamiseen, että koko ajan oli ajatuksena kaikessa siinä, missä minä olin mukana ainakin, että tämä on järkiasia, eikä pidä pelotella ja eikä uhkailla. Kun hallituksen selvitysikin kuitenkin osoitti, että se toinen ei-ydinvoimaa sisältävä vaihtoehto [KIOI] on ihan realistinen ja siitä oli laskelmat olemassa: et enemmänkin puretaan ja vastataan roskaväitteisiin ja niitähän tuli matkan varrella ihan hirveästi, alkaen sitä, että TT:n Koroma ilmoitti, että ydinjäte on vaaratonta jo 500- vuoden päästä...ja sen kaltaisia virheitä ja virheinformaatiota tuli kauheasti. Yksi oli tämä Venäjäkortin-väite, että jos Suomeen rakennetaan uusi ydinvoimala, niin sitten yhtäkkiä muka ei olisi Suomen rajojen takana vaarallisia ydinvoimaloita. Ja sen argumentin purkamisessa tämä yhteistyö oli tärkeää.

Ydinvoiman vastustajien verkostoon vähän osallistunut

Sekä ydinvoimaa vastustaneiden että ydinvoiman kannattajien yhteistyöllä pyrittiin reagoimaan vastapuolen eri yhteyksissä esittämiin väitteisiin ja mitätöimään niitä. Tämänkaltaista pohdintaa käytiin myös eduskunnan ulkopuolisten tahojen kanssa, mutta siitä tuonnempana [ks. luku 9.3.3]. Toisekseen eduskunnan ydinvoiman vastustajapiireissä haluttiin välttää ydinvoiman vastustuksen profiloitumista liiaksi vihreiden asiaksi, ja kuten monessa haastattelussa asia ilmaistiin, ”hörhöjen” toiminnaksi.

Meillä oli koko ajan semmoinen taktiikka, että pahinta mitä voi tapahtua, on että tätä taistelua johdetaan Vihreistä käsin tai että se profiloituu Vihreisiin. Ja osittain varmaan meidän suurin virhe oli, että vaikka me yritettiin sitä välttää, niin kuitenkin media onnistui sen tekemään. Ja osittain tämä, että osa meistä ei suostunut pitämään suutansa kiinni vaan aloitti keskustelun vihreiden hallitustaipaleesta kesken ydinvoimapäätöksen, niin teki osittain sitä, että vaikka me yritettiin pitää hajurakoa tähän vastustavaan kansalaisliikkeeseen tai ainakin koko ajan tehdä selväksi se, että se ei ole meidän käsikassara, eikä apulainen [...] niin selvästi julkisuuteen suintuva [epäselvästi sanoen] kuva, että se on Vihreiden johtamaa toimintaa ja sitten vielä tämä huippu mikä tämä oli yksi, että se on ulkomailta käsinkin johdettua Greenpeace –toimintaa, mikä ei tee oikeutta sille Valtavirtaverkostolle. Että se keskustapuolue-nuoret [=Nuoren Keskustan Liitto?] oli hyvin keskeisiä Valtavirran toimijoita, RKP:n nuoret [=Svensk Ungdom?], RKP:n naisjärjestö; SDP:n yksittäiset kansanedustajat, heillä oli hyvin tiukat linkit sinne Valtavirtaan; ja Valtavirrassa toimi paljon yliopistoihmisiä, joilla ei kukaan tiedä heidän puoluekantojaan. [ks. liite 8: Valtavirta]

[edellinen lainaus jatkuu]... *Mää luulen, että ydinvoiman kannattajien strategiakin oli leimata tämä vihreiden ja ääriliikkeiden liikkeeksi ja he onnistui ja me ei selvästikään oltu riittävän taitavia siinä, että oltaisi saatu tämä linkki selvemmin rikki.*

Aktiivinen vastustaja

Kaksi edellistä lainausta kuvastavat haastateltavan kokemaa kahta ristiriitaa ydinvoiman vastustajien tavoiteprofiilin ja koetun profiilin välillä: 1) Ero Vihreän Liiton ja vastustavien kansalaisryhmien välillä ei ollut riittävän selvä. 2) Vastustajien imago kokonaisuudessaan ei vastannut haastateltavan käsitystä ydinvoimaa vastustavien voimien laajuudesta niin poliittisen kentän kuin eri yhteiskunnallisten osa-alueiden edustuksen osalta. Nämä vastustajien profiilin kapea-alaisuuteen liittyvät ongelmat nousivat esiin myös useissa muissa haastatteluissa: vastustus identifioitui pitkälti Vihreään Liittoon sekä "radikaaleihin" liikkeisiin ts. "hörhöihin" [vrt. liite 8 Valtavirta]. Myös Juho Rahkosen gradussaan tekemät havainnot viittaavat samaan ongelmaan. Rahkosen mukaan ”ydinvoiman vastustajat henkilöityivät jutuissa tutkimusajankohtana pitkälti yhteen ihmiseen eli ympäristöministeri Satu Hassiin, kun taas kannattajat näyttäytyvät moninaisena joukkona, jolla on takanaan

laaja tuki” (Rahkonen 2002). Edellisestä lainauksesta nousee esille lisäksi eräässä muussakin haastattelussa mainittu ilmeinen virheliike julkisen keskustelun ohjaamisessa: median mielenkiintoa puoluepoliittisiin kysymyksiin ruokittiin kommentoimalla vihreiden päätöksen jälkeisiä mahdollisia hallitusratkaisuja, mikä saattoi viedä välillä mediatilaa ydinvoiman vastustukseen liittyviltä ns. asiakysymyksiltä ja vahvistaa entisestään Vihreä Liitto -painotteista imagoa. Myös ministeri Hassin keskeinen rooli ja vahva näkyminen mediassa saattoi sivutuotteena vahvistaa puoluepoliittista profiilia vastustajien imagossa. Toisaalta voisi kuitenkin olettaa, että ydinvoiman vastustus oli identifioitunut vahvasti Vihreään Liittoon jo aikaisemmin, muun muassa aikaisemman ydinvoimaproessin aikana (ks. esim. Ruostetsaari 1998,153-154). Vastustuksen identifioituminen vihreisiin arvatenkin ruokki sitä, kuka mediassa pääsi ääneen vuoden 2002 prosessin yhteydessä, mikä puolestaan vahvisti Vihreä Liitto -painotteista kuvaa entisestään. Imago-ongelma liittyi myös ydinvoimaa vastustaneisiin intressiryhmiin. ”Hörhö”-painotusta profiilissa saattoivat lisätä esimerkiksi mielenosoitukset, jotka olivat ilmeisesti Valtavirran organisoimia. Mielenosoituksista onkin siis vaikea sanoa, mikä niiden kokonaisvaikutus oli. Erään aktiivisen vastustajan mielestä esimerkiksi Helsingissä järjestetyn mielenosoituksen ongelma oli se, miten tiedotusvälineet uutisoivat ne:

Yleisradio ja Maikkari [=MTV3] uutisoi sen uutisissaan kyllä, mutta niin, että sieltä valtavasta massasta, jossa oli ihan tavallisia ihmisiä hirveät määrät, niin oli poimittu tällaisia frikkejä, ihan sellaisia klassisia hippihörhöjä: jotain rastatukkaa ja mieluummin vielä, että puri purkkaa samalla, kun antoi haastattelun.

Vastustajien imago-ongelmasta oli arvatenkin kaksi seurausta: vastustavien voimien näyttäytyminen kapea-alaisena ja liian radikaalina joukkona heikensi vastustuksen uskottavuutta ja vähensi joidenkin kansanedustajien halua samaistaa itsensä vastustajiin siitä heille koituvien imago-ongelmien vuoksi:

Kun katsoo niitä monia epävarmoja, niin arvasi kyllä, että he ei ainakaan missään tapauksessa halua joutua siihen tilanteeseen, että heidät yhdistetään tai samaistetaan hörhövihreisiin[...], oli helppo nähdä, että heillä oli suuri tarve olla ennemmin teollisuuden tai ay-liikkeen taikka semmoisen vallassa olevan eliitin näkökulmasta uskottavia, kun että heidät samaistettaisiin marginaaliin tai jotenkin liian radikaaleihin voimiin.

Aktiivinen vastustaja

(Vastustajien julkisuuskuvaongelman ulottuvuuksista käsitellään lisää luvuissa 9.4.6.1 ja 9.4.6.2)

Useat ydinvoimaa aktiivisesti vastustaneet kansanedustajat pitivät ydinvoiman vastustajien mediataistelua hankalana. Eduskunnan ydinvoiman vastustajien keskuudessa koettiin aika laajasti, että keskeiset tiedotusvälineet olivat asettuneet ydinvoiman kannalle ja heitä vastaan.

Yksi keskeinen ydinvoiman puolesta lobbaaminen oli kaikkien keskeisten medioiden selvä puolenvaihtoa.

Aktiivinen vastustaja

Erityisesti Helsingin Sanomien katsottiin ajavan ydinvoimamyönteistä kantaa, mutta myös monet muut lehdet koettiin erityisesti pääkirjoitusten osalta enemmän ydinvoimamyönteisiksi kuin ydinvoimavastaisiksi (vrt. Rahkonen 2002; ks. 9.5.4). Eri tiedotusvälineiden ydinvoimamyönteisyys näkyi vastustajapuolella muun muassa vaikeutena saada niissä ääntänsä kuuluviin. Vihreä eduskuntaryhmä pyrki vaikuttamaan ydinvoimaa vastaan "kuten normaalissa poliittisessä kysymyksessä" järjestämällä muun muassa tiedotustilaisuuksia. Kuten aikaisemmin todettiin, tämäkin saattoi kuitenkin vahvistaa ydinvoiman vastustajien Vihreä Liitto -keskeistä imagoa. Eduskunnan ydinvoiman vastustajat tiedostivat vastustajien imagon Vihreä Liike ja "hörhö"-painottuneisuusongelmat, ja he yrittivät aktiivisesti myös toimia siten, ettei kuva olisi ollut niin yksipuolinen ja negatiivinen. Julkisuuskuvaan pyrittiin vaikuttamaan antamalla palautetta ydinvoiman vastustajille:

... Ehkä meidän rooli sitten arjessa ja käytännössä oikeasti oli enemmän se, että me varmaan eniten Valtavirtaan päin lähetettiin viestejä, että älkää tehkö noin ja noin [tutkijan lisäys: eikä niin, että Valtavirta olisi ollut tiiviissä yhteydessä vastustajiin kansanedustajiin päin]: että päinvastoin se oli ennemminkin niin, että me yritettiin sitä, että älkää näyttäkö yli-innokkailta hörhöiltä, kun Valtavirran perusargumentatio kuitenkin perustui ihan tutkimukseen ja tietoon ja se oli hyvin asiallista.

Seuraavassa lainauksessa tulee esille yksi keino, jolla vastustajat yrittivät profiloida vastustajien kuvaa.

Sitten esimerkiksi semmoiset asiat oli, että se verkostonkin kautta ja muuten [tuli ilmi]: Maikkari [=MTV3] kutsui Vihreistä [kansanedustaja x:n] tai minut, kun niille kelpasi kumpi vaan [TT:n pääjohtaja] Koroman kanssa väittelemään. Me soitettiin sinne heti ja sanottiin, että Mari Kiviniemi [= keskustalainen kansanedustaja] olisi hyvä, ettei aina tule vaan, että tämä on vihreiden juttu. Niin MTV ilmoitti, että [kansanedustaja x] ja [haastateltu] tai ei kukaan...

Edellinen lainaus ei sellaisenaan riitä todistamaan MTV3:n tarkoituksellisuutta vastustajien profiilin rakentamisessa. Mari Kiviniemen esittäminen haastateltavaksi saattoi tiedotusvälineen näkökulmasta tarkasteltuna näyttää pyrkimykseltä ohjata tai rajoittaa sen riippumattomuutta haastateltavia koskevissa valinnoissa. Edellä oleva seikka kuitenkin kuvastaa sitä, mikä tuli esille jo tutkimuksen teoriaosuudessa: yhteisön imagoon ei vaikuta ainoastaan se, mitä yhteisö itse haluaa kertoa itsestään, vaan myös se, mitä muut siitä kertovat (ks. Juholin 2001, 149).

[jatkoa edelliselle lainaukselle] ... Että meillä siinä verkoston informaatiossa monta kertaa tuli se, että oli vastassa kyllä selvästi media, joka oli osapuoli ja esimerkiksi näitä Venäjä-kortteja koskevien kirjoitusten, myöskin asiantuntijoiden kirjoitukset, ei mennyt läpi: Ei päässyt yleisönosastoille, ei päässyt asiantuntijakolumnipaikoille. Samoin kävi uusiutuvan energian monien kirjoitusten ja vastaväitteiden kanssa.

Tutkimusaineisto ei tuo esille sitä, pyrkikö eduskunnan vastustajaverkosto itse mobilisoimaan ns. arvostettuja lähteitä vai pyrkivätkö professorit ja toimitusjohtajat jne. osallistumaan ydinvoimakamppailuun oma-aloitteisesti tai muiden ydinvoimaa vastustavien tahojen mobilisoimana. Joka tapauksessa vastustajapuolen julkisuuskamppailuun pyrki osallistumaan paljon ihmisiä, joilla oli jokin relevantti ammattinimike tai muu titteli, jonka saattoi olettaa lisäävän lähteen uskottavuutta ja helpottavan mediaan pääsyä. Vastustajat kokivat, että ydinvoiman vastustajapuoli ei päässyt julkisuuteen tästäkään huolimatta:

Lehtien sensuuri toimi hirveän hyvin, koska tiedän, että kauhean monia yksittäisiä talouselämän vaikuttajia ja varsinkin sitten professoreita ja yliopistovaiuttajia, jotka yrittivät asiallisella tämmöisellä perustiedolla päästä julkisuuteen, niin he eivät saaneet kirjoituksiaan läpi. Että ilmeisesti puolin ja toisin oli tajuttu se, että nyt käydään taistelua siitä, että kuka on tämmöisen mainstream – näkökulmasta vakuuttava lähde ja tämmöiset asialliset yhteiskunnan kivijalat, kuten professorit tai toimitusjohtajat, jostain syystä eivät saaneet viestiä läpi, jos se oli ydinvoimavastainen viesti.

Korkeaa julkaisukynnystä voisi osittain selittää se, että ydinvoima-aiheisista jutuista oli ennen ydinvoimaratkaisua ylitarjontaa. Tähän päätelmään voi tulla tarkasteltaessa ydinvoimaaänestystä edeltäneiden viikkojen lehtiä. Toisaalta ydinvoimaa ajaneen työryhmän jäsenet eivät maininneet samankaltaisista ongelmista. Tämän voisi tulkita viittaavan siihen, että ydinvoiman vastustajien kirjoitukset todellakin pääsivät heikommin läpi. Toinen seikka, joka nousi esiin edellisestä lainauksesta ja jota jo aikaisemmin hiukan sivuttiin, oli se, että ilmeisesti ydinvoiman

vastustajat olisivat halunneet imagoinsa profiloituvan professionaalisemmaksi, mutta se ei onnistunut median välityksellä. Hankaluuksia oli myös vastapuolen heikkouksien osoittamisessa kyseisellä foorumilla:

Siinähan esimerkiksi Ulla Anttila yritti laittaa jonkun tiedotteen, jonka se sai STT:n liuskalle vielä läpi, että tämä SAK:n kysely[mielipidetutkimus], joka tuli silloin pyhänä kun äänestys oli perjantaina: että ydinvoiman kannalla on yli puolet suomalaisista. Sehän oli, oliko se 54 prosenttia ehdottomasti kannatti vai oliko se vielä korkeampi. Niin, että se kysymyksen asettelu oli tehty niin hullusti, että ei voinut faktisesti vastata ns. oikein. Niin Ulla Anttila yritti korjata sitä, että se kysymyksen asettelu oli tehty aivan hullusti. Ei niin voi tehdä tutkimuksessa, että lähtökohta oletus oli jo, että Suomi tarvitsee enemmän energiaa kuin jo Lipposen hallituksen esityksessäkään. Niin ei se mennyt missään läpi. Se oli siellä liuskalla, ehkä se oli Hesarissa joku pieni juttu, mutta ei saa mihinkään läpi siis semmoisia korjauksiakaan, vaikka korjaa ihan selviä virheitä. [...] Että se oli.. ehkä siinä sitten antautuikin ei-puoli siihen, koska ei ne mennyt läpi.

Passiivinen vastustaja, toisen käden tieto

Eduskunnan sisällä ydinvoima-asioista keskusteltiin myös molemmin puolin epämuodollisissa yhteyksissä. Kuten edellisestä "toisen käden tiedosta" voi päätellä vastustajapuoli pystyi ilmeisesti arkikommunikaatiossaan välittämään myös sellaisia viestejä, jotka eivät olleet menneet läpi mediassa, ja näin osittain paikkaamaan heikkoa mediaan pääsyä. Edellä esitettyjen seikkojen lisäksi eduskunnan ydinvoiman vastustajat yrittivät etsiä uusia näkökulmia pärjätäkseen julkisuuskamppailussa, kuten on tapana normaalissa viestinnässä. Muuten he kokivat olevansa aika lailla aseettomia.

Meillä se pääviesti oli, että tämä on nyt asiallinen asia ja sillä tämä hoidetaan että. Ja sitten kun on tietysti päivän selvää, että kun ydinvoimavastustajaleirillä ei ollut mitään kättä pitempää, siis kun kellekään ei voida luvata mitään vaalirahoitusta (naurahtaen), eikä työpaikkaa, eikä mitään muutakaan [...], niin sitä houkutusta ei koskaan jouduttu edes kohtaamaan (nauraa).[...] Mutta tosiaan mitä lähemmäs äänestys tuli, sitä huonommin kävi ihan sille pääsulle julkisuuteen. Ja sitten taas ei haluttu kuitenkaan tehdä mitään ekstreemi -temppuja: ei minnekään kettinkejä, ei mitään semmoista typerää, että katsottiin, että se ei kuitenkaan tälle asialle ole millään tavalla hyväksi.

Merkille pantavaa eduskunnassa toimivien sekä ydinvoimaa vastustaneiden että kannattaneiden kansanedustajien vaikuttamisstrategioissa oli, että he halusivat pitää käsittelyn ja vaikutuspyrkimykset mahdollisimman asiallisena. Toisin sanoen varottiin ärsyttämästä omalla toiminnalla kansanedustajia, joihin pyrittiin vaikuttamaan.

9.3.3 Yhteistyö vastustavien kansanedustajien ja lobbaajien välillä

Tutkimusaineiston perusteella on selvää, että jotkut ydinvoimaa aktiivisesti vastustaneet kansanedustajat ja eduskunnan ulkopuoliset ydinvoimaa vastustaneet tahot tekivät yhteistyötä. Aineisto kokonaisuudessaan viittaa siihen, ettei kyseinen yhteistyö ollut niin laajaa kuin vastaava toiminta kannattajien puolella [ks. 9.2 alalukuineen]. Vastustajienkin yhteistyö sai useita muotoja. Yhteistyötä edisti se, että joillakin kansanedustajilla oli jo ennestään läheiset suhteet esimerkiksi ympäristöliikkeisiin:

Mutta että sitten tämän prosessin aikana ja oikeastaan aikaisemminkin ehkä minun osalta, että ehkä koko sen ajan, kun on ollut eduskunnassa, niin minä olen ollut ikään kuin yhteyksissä niihin ihmisiin, jotka on ympäristöjärjestöistä tehnyt energiapolitiittista kampanjointia....

Epäilemättä Vihreällä Liitolla on ollut perinteisesti läheisemmät suhteet ydinvoimaa vastustaviin tahoihin kuin muilla puolueilla keskimäärin. Ydinvoima-asiaan liittyen Vihreän Liiton ympäristötyöryhmä järjesti vuoden 2000 puolella ilmastonselonteon yhteydessä tilaisuuden, johon oli kutsuttu KTM:n virkamiehiä ja ympäristöjärjestöjen ihmisiä keskustelemaan energiapolitiittisista malleista:

Olisikohan... se oli varmaan meidän puolueen ympäristötyöryhmä. Ne järjesti sellaisia sessioita, joissa oli KTM:n niitä virkamiehiä, jotka vastasi näiden skenaarioiden valmistelusta ja sitten järjestöistä niitä ihmisiä, jotka [...] siellä [...] työskentelee energiapolitiikan parissa. Ja ne oli sitten semmoiset, että käytiin kohta kohdalta läpi, että mitä oletuksia niissä on [...] Minä luulen, että ne [=tilaisuudet] oli ainakin siinä mielessä hyviä, että se varmaan ikään kuin auttoi esimerkiksi näitä ympäristöjärjestöjä [...] tekemään vertailukelpoisia skenaarioita. En minä tiedä oliko siitä sinänsä hyötyä, että ottiko KTM kuuleviin korviinsa mitään niistä kritiikeistä. Mutta että se oli esimerkiksi yksi muoto, jota tehtiin silloin...

Ympäristöjärjestöjen mallit rakennettiin siis pitkälti samoille perusoletuksille, esimerkiksi talouskasvun ja energiatarpeen kasvunäkymien suhteen, kuin hallituksen mallit. Vaihtoehtoisten mallien rakentamista edisti muun muassa tilaisuus, johon viitattiin edellisessä lainauksessa. Tämän lisäksi eräs aktiivinen ydinvoiman kannattaja kertoi olleensa tekemässä vaihtoehtomalleja yhdessä ympäristöjärjestöjen edustajien kanssa. Mallit/laskelmat olivat tarpeen, jotta olisi voitu vakuuttaa kansanedustajia siitä, että energiatarpeen kasvusta huolimatta on mahdollista selvittää ilman lisäydinvoimaa:

Perusideana oli ehkä nojautua hirveän voimakkaasti siihen materiaaliin ja faktaan, mitä hallitus oli teettänyt ja teettäti esimerkiksi VTT:llä [ks. liite 8.] tai VATTilla [=Valtion taloudellinen tutkimuskeskus] tai muilla tutkimuslaitoksilla. Että se punainen lanka oli tavallaan niistä hallituksenkin hyväksymistä toimintaohjelmista esimerkiksi uusiutuvien energiamuotojen suhteen tai energiansäästön suhteen, niin niitä materiaaleja käyttäen löytää toinen energiapoliittinen vaihtoehto. Ja se nyt tietenkin oli varmaan se, mihin me silloin pyrittiin hallituksessa kun tehtiin tätä kansallista ilmastostrategiaa, että siinä olisi laskelmat kahdesta eri vaihtoehdoista [KIO1 ja KIO2] ja ehkä sitten näissä tämmöisissä vaihtoehtoisissa skenaario-asioissa[kolmansissa vaihtoehtoisissa] niin sitten olen tehnyt yhteistyötä.

Jos asiaa haluaa teoretisoida, voidaan sanoa, että myös vastustajat ottivat vastapuolen intressejä mukaan omaan ehdotukseensa [vrt. 9.2.2]. Vaihtoehtomalleissa oli ainakin laskelmallisesti otettu huomioon talouden kasvun mahdollistaminen ja energiantarpeen kasvu, joita ydinvoiman kannattajat pitivät kaiketi asian peruslähtökohtina. Näin siitä huolimatta, että ainakin osa ympäristöliikkeistä pohjimmiltaan kannattaa energian käytön vähentämistä tai rajoittamista ja suhtautuu kriittisesti myös talouskasvuun. Vaihtoehtomalleissa ei siis tingitty talouskasvun tai energiantarpeen laskennallisista perusoletuksista, mutta niissä oli asetettu energiansäästölle pääsääntöisesti ydinvoimamalleja korkeammat tavoitteet.

Yhteistyötä tehtiin myös varsinaisen ydinvoimakamppailun ollessa meneillään julkisuudessa ja eduskunnassa. Ainakin Vihreän eduskuntaryhmän ihmiset tapasivat erilaisina ryhminä ihmisiä, jotka olivat mukana Valtavirran toiminnassa. Alla oleva lainaus vahvistaa teoriaosuudessa esitetyt väittämät, että lobbaajien ja päättäjien koalitioyhteistyön avulla osapuolet voivat vaihtaa keskenään tietoa ja osaamista (ks. Milbrath 1962, 173-174).

Meillä on ollut joidenkin niiden ihmisten kanssa muutamia tapaamisia täällä, missä on sitten ehkä keskusteltu ja palloteltu siitä, että mitkä argumentit on ollut esillä ja mitä argumentteja mistäkin on esitetty ja onko meillä vastauksia johonkin. Että tavallaan semmoista ikään kuin tietojen ja osaamisen vaihtoa sitten.

Tapaamisissa mietittiin myös sitä, miten vastapuolen toimiin voitiin reagoida. Kuten aikaisemmin tuli esille, tällaista pohdintaa oli myös ydinvoimaa vastustavien kansanedustajien omissa yhteisissä palaverissa [ks. 9.3.1]. Alla oleva lainaus liittyy siis myös ydinvoiman vastustajien julkisuuskamppailuun, jota käsiteltiin luvussa 9.3.2.

Että jos ne, jotka lobbasivat sen voimalan puolesta, oli sanonut jotain, niin analyysi siitä, että missä määrin tämä pitää paikkaansa ja mitkä ovat ehkä vasta-argumentit, jos se ei pidä paikkaansa, tai et mikä on kokonaiskuva, jos se sinänsä pitää paikkansa, mutta meidän mielestä on toinenkin vaihtoehto. Että sen tyyppisiä asioita.... (Miettii)... sen tapaista, mutta ei me mitenkään loputtomasti olla tavattu ehkä [...]. Ei niinkään sillä tavalla, että ikään kuin minä olisin osallistunut Valtavirran toimintaan vaan enemmän sillä tavalla, että ollaan sitten pidetty yhteyksiä niiden ihmisten kanssa, jotka on siellä sitten [...] kirjoittanut papereita.

Samoin kuin kannattajapuolella, useat ydinvoimaa aktiivisesti vastustaneet kansanedustajat neuvoivat ja pyrkivät vaikuttamaan siihen, miten heidän kanssa samoilla linjoilla olleet intressiryhmät vaikuttivat kansanedustajiin. He opastivat siinä, mihin vähäisiä voimavaroja kannattaa keskittää sekä miten kansanedustajia on järkevä lähestyä:

Kun täällähän talossa ihmiset keskimääräisesti yleisesti ovat herkkiä sille, että mikä on jonkun kampanjoinnin määrä. Että sellaisesta jotenkin keskusteltiin, että miten semmoinen yleinen psykologia tyyppillisesti menee täällä.

Ilmeisesti siis myös vastustajapuolella ainakin jossakin vaiheessa tajuttiin, että liian voimakas kampanjointi voi kääntyä asiaansa vastaan. Toisekseen kansanedustajien neuvo ydinvoiman vastustajille oli, että näkemyksen esittäminen ei saisi tapahtua päällekkäyvästi ja jankuttavasti, vaan sen tulisi olla keskustelevaa. Keskustelevuus oli osa myös kannattajien taktiikoita. Useissa muissa haastatteluissa nousi esille se, että monet kansanedustajat todellakin arvostivat sellaisia lobbaustilanteita, joissa heillä oli mahdollisuus esittää kysymyksiä ja käydä dialogia asiasta.

[...]ainakin niissä keskusteluissa [Valtavirtaverkoston ihmisten kanssa], mitä minä olen käynyt, niin siinä ei ole ollut kysymys, että ei ole erimielisyyttä vaan enemmän sitten, että on samanmielisyys siitä, että on hyvä, että jos kampanjoidaan niin, että se on keskustelevaa. Mutta sitten vähän mietitty sitä, että no mitä se sitten sisällöllisesti on tai jotenkin.Tai mitä se sitten tarkoittaa[...].

Aktiivinen vastustaja

Eräs aktiivinen ydinvoimaa vastustava kansanedustaja kertoi keskustelleensa ympäristöjärjestöjen ihmisten kanssa ydinvoimalobbauksesta muiden ympäristöasioiden yhteydessä:

He on kertonut omia perusteita, millä tapaa he argumentoi tätä ydinvoimavastaisuutta, ei vakuuttaakseen minua, vaan kertoakseen siitä ja tietysti kysynyt siitä, että miten minä näen sen tilanteen ja mikä olisi sitten esimerkiksi hyvä tapa kertoa niistä asioista kansanedustajille. Mutta ei niitä, eikä pidäkään tietysti, ole aina kuultu. Eli tietysti kansalaisjärjestöt ja kuka tahansa tekee sen lobbauksensa aina omalla tavallansa; sillä tapaa, kun sen näkee mielekkääksi.

Edellinen lainaus kertonee myös siitä, että vaikka ydinvoimaa vastustaneet intressiryhmät kuuntelivat ydinvoimaa vastustavia kansanedustajia lobbauksesta, ne eivät olleet vastustavien kansanedustajien talutusnuorassa. Kuten jo aikaisemmin tuli esille, kansanedustajat antoivat myös kriittistä palautetta ydinvoimaa vastustaville tahoille käsittelyprosessin ollessa meneillään eduskunnassa. Alla oleva (ja jo kertaalleen aikaisemmin esitetty) lainaus osaltaan kertoo siitä, etteivät kaikki ydinvoimaa aktiivisesti vastustavat kansanedustajat pitäneet yhteyttä eduskunnan ulkopuolisiin ydinvoiman vastustajiin kovinkaan runsaasti.

Ehkä meidän rooli sitten arjessa ja käytännössä oikeasti oli ennemmin se, että me varmaan eniten Valtavirtaan päin lähetettiin viestejä, että älkää tehkö noin ja noin,; että päinvastoin se oli ennemminkin niin, että me yritettiin sitä, että älkää näyttäkö yli-innokkailta hörhöiltä, [...] Muuten oikeastaan me ei pidetty mitään muita erityisiä linkejä kansalaisjärjestöihin tai vastustajiin.

Aktiivinen vastustaja

Ydinvoiman vastustajilla oli ydinvoiman kannattajia näyttävämmiin lobbauksessa mukana myös kansainvälisiä toimijoita ja yhteydenottoja, erityisesti ydinvoimavastaista postitusta ulkomailta. Tutkimusaineistossa ei kuitenkaan tullut vahvistusta väitteelle, että sitä olisi johdettu eduskunnan sisältä, esimerkiksi Vihreästä eduskuntaryhmästä käsin. Kaiken kaikkiaan ydinvoiman vastustajien yksi heikkous lienee ollut se, että vastustajien laajassa joukossa oli erilaisia näkemyksiä hyvästä vaikuttamisesta. Toisekseen ydinvoiman vastaiseen toimintaan osallistunutta yksittäisten kansalaisten laajaa joukkoa on vaikea kontrolloida (vrt. Milbrath 1962, 171; ks. myös Zeigler & Baer 1969, 189).

Ja sitten ydinvoiman vastustajien osalta oli tämä Valtavirtaverkosto, joka joissakin yhteyksissä oli vähän niillä rajoilla, että lähetti muun muassa kaikille kansanedustajille massajakeluja ja sähköpostiviestejä ja meille vihreiden eduskuntajäsenille muun muassa, me aina heti soitettiin sinne takaisin, että lopettakaa heti. Että ne pari semmoista varsinkin, kun se väittely alkoi, selvää ylilyöntiä, mikä mekin nähtiin omilta koneilta, oli siis kauheasti ydinvoimaisia sähköpostiviestejä koko jakelulla kaikille edustajille, joka on psykologisesti hirveän tyhmää, eikä vie asiaa eteenpäin.

Edellä oleva lainaus myös ehkä viittaa teoriaosuudessa esitettyyn koalitioyhteistyön ongelmaan: koalition yhden jäsenen ”typerät” väittämät tai taktiikat voivat heijastua kaikkeen muuhun ponnisteluun asian puolesta (Milbrath 1962, 171).

9.3.4 Yhteenveto

Luvussa 9.3 alalukuineen todettiin muun muassa seuraavaa: Myös jotkut ydinvoimaa vastustavat kansanedustajat pyrkivät vaikuttamaan viidettä ydinvoimalaa koskevaa hanketta vastaan. He pyrkivät vaikuttamaan epävarmoihin kollegoihinsa ja myös eduskunnan ulkopuolisten ryhmien lobbaukseen. Ydinvoimaa vastustavien kansanedustajien ja muiden ydinvoimaa vastustavien tahojen välillä oli yhteistyötä. Se ei ollut yhtä laajamittaista kuin vastaava toiminta kannattajien puolella. Muutenkin eduskunnan vastustajaverkoston toiminta ei näyttäisi olleen yhtä suunniteltua ja organisoitua kuin kannattajien. Kaiken kaikkiaan ydinvoiman vastustajien merkittävä ongelma oli heidän julkisuuskuvassaan. Yksipuolisen julkisuuskuvan uskottiin heikentäneen vastustajien mahdollisuuksia vaikuttaa.

9.4 Kansanedustajien kokemuksia lobbauksesta

Kauttaaltaan kansanedustajien kommenteissa korostui se, että sekä ydinvoimasta ja sen vaihtoehtoista käyty lobbaus oli pääsääntöisesti hyvin asiallista. Kokemukset lobbauksesta olivat paljon positiivisemmat kuin esimerkiksi kansanedustajien muistikuvat tai käsitykset vuoden 1993 prosessista. (Huomattava osa haastatelluista kansanedustajista ei ollut eduskunnassa 1993.) Kuvaavaa oli, että useat kansanedustajat kertoivat jo haastattelupyynnön yhteydessä, että heitä ei ole kovinkaan paljon lobattu kyseisessä asiassa. Osittain tämä näkemys johtui siitä, että eri kansanedustajilla on erilaisia näkemyksiä siitä, mitä lobbaus-termi tarkoittaa. Esimerkiksi asiantuntijakuulemisia useat haastatellut eivät ilmeisesti kovinkaan vahvasti kokeneet lobbaukseksi, ennen kuin niistä kyseltiin tarkemmin. Osasy siihen, että lobbausta ei koettu laajamittaisesti tapahtuneen, oli se, että todellakin erityisesti voimakkaimpiin ydinvoiman kannattajiin ja vastustajiin kohdistettiin ilmeisen vähän sellaista perinteiseksi koettua kannanmuuttamislobbausta, jota olisi tapahtunut esimerkiksi henkilökohtaisina illallistilaisuuksina. Tämänkaltaistakin toimintaa toki oli, mutta sitä ei juurikaan kohdistettu ”toivottomiin tapauksiin” [vrt. luku 9.2.1]. Aika hyvin lobbauksen yleisluonnetta ja ilmapiiriä kuvastaa ydinvoimaa vastustaneen ensimmäisen kauden kansanedustajan kommentti:

[Aktiivisia olivat] paitsi nämä erilaiset järjestöt tämän asian ympärillä, tässä nyt tarkoitan lähinnä näitä keskusjärjestötasoisia tahoja, eli Teollisuus Työnantajat, sitten palkansaajakeskusjärjestöt, myöskin yksittäiset ammattiliitot. Mutta tietenkin ehkä näitäkin merkittävämmän ovat olleet liikkeellä hakijataho, mutta ei sillä tavalla, että olisi tungettu sitä informaatiota vaan ihan asiallisesti toimitettu materiaalia ja on ilmoitettu, että he ovat käytettävissä, mikäli on jotain kysyttävää; siis nimenomaan TVO. Ja siten jos minä palaan takaisin tähän järjestökenttään, niin sitten tietenkin ympäristöjärjestöt on ollut hyvin voimakkaasti myöskin liikkeellä, mutta kaiken kaikkiaan täytyy sanoa, että tämä yhteydenottaminen on ollut semmoista hyvin asiapitoista ja sillä tavalla, että on ilmoitettu, että monenlaista materiaalia on olemassa ja tarvittaessa voidaan tulla keskustelemaan ja juttelemaan ja kertomaan lisää. Että ei semmoista kauhean painostavaa minun mielestä se lähestyminen ollut.

Yleisilmapiiri ydinvoimakäsittelyn aikana oli eduskunnassa ydinvoima-asian osalta haastatteluista välittyneen kuvan perusteella neutraalimpi ja rauhallisempi kuin esimerkiksi vuoden 1993 prosessissa. Tähän saattoi vaikuttaa se, että lobbaajia ei liikkunut eduskunnan käytävillä siinä määrin kuin 1993:n prosessin aikana, sekä painostusyritysten aikaisempaa prosessia huomattavasti vähäisempi määrä. Kuten edellisestä lainauksestakin ilmeni, useiden intressiryhmien tapa tarjota informaatiota ja näkemyksiä ei ollut tyrkyttävää ja painostavaa. Pikemminkin se oli

palveluhenkistä, mitä pidettiin hyvänä lobbaustapana. Keskimäärin kansanedustajat antoivat haastatteluissa kriittisiä kommentteja enemmän siitä lobbauksesta, joka ajoi eri kantaa kuin se, johon he itse olivat päätyneet. Toisekseen myös omaa kantaa ajaviin suhtauduttiin kriittisesti molemmin puolin, mutta kriittisyyden asteessa oli kansanedustajien välisiä eroja.

Mutta täytyy sanoa, että kyllä siis myöskin niitten arvioitsijoiden, jotka suhtautuivat kielteisesti lisärakentamiseen, niin kyllä heidänkin monissa papereissaan niin kuin tämän toisenkin puolen papereissa, niin niihin sisältyi jonkin verran semmoisia epäjohdonmukaisuuksia, jotka kyllä siten semmoisen syvemmän tarkastelun kun teki, niin huomasi, että ei tämä nyt ihan vissiin looginen päättelyketju sillä tavalla ole toiminut.

Aktiivinen vastustaja

Niillä kansanedustajilla, jotka eivät olleet muodostaneet lopullista kantaansa jo vuosia sitten ja jotka käsittelivät ydinvoima-asiaa valiokuntatyössään, korostui valiokuntatyön ja sen aikana saadun informaation merkitys. Tätä seikkaa saattaa selittää se, että asiantuntijakuulemisissa oli tarjolla intressiryhmien tarjoaman informaation lisäksi myös niin sanottua ”neutraalimpaa informaatiota”. Asiantuntijoina kuultiin paljon myös ihmisiä, jotka eivät edustaneet tässä asiassa varsinaisia lobbaustahoja (ks. esim. liite 4; vrt. Zeigler & Baer 1969, 193, 202).

9.4.1 Lobbauksen merkitys tutkimuksen neljässä ryhmässä

Ehkäpä ydinvoimalobbauksen kannalta mielenkiintoisimpia kohderyhmiä olivat ne kansanedustajat, jotka pitivät kantansa salassa pitkään ja mahdollisesti olivat epävarmoja kannastaan, koska heihin kohdistui keskimäärin muita kansanedustajia enemmän vaikutuspyrkimyksiä. Tutkimuksen kannalta erityisen mielenkiintoisia olivat ne kansanedustajat, jotka muuttivat omaa ydinvoimakantaansa ydinvoima-päätösprosessin aikana tai pitivät sen pitkään salassa. Luvuissa 9.4.1.1 ja 9.4.1.2 tulee esille tietoa myös niistä edustajista, jotka muuttivat kantaansa prosessin aikana.

9.4.1.1 Erityistarkastelussa passiiviset kannattajat

Neljästä passiivisesta kannattajasta kaksi muutti kantaansa vaalikauden aikana kielteisestä myönteiseksi. Kaksi muuta passiivista kannattajaa olivat lähtökohtaisesti kannattaneet ydinvoimaa jo vuosia, mutta olivat enemmän tai vähemmän avoimia

myös toiselle vaihtoehdolle. Ainakin kahden passiivisen ja jonkin verran muutaman muunkin ydinvoiman kannattajan suhtautumista ratkaisuunsa tiivistää seuraava lainaus kantaansa muuttaneelta:

...meidän piti valita kahdesta pahasta ja minä valitsin henkilökohtaisesti sen pienemmän pahan.

Jotkut kansanedustajat katsoivatkin, että vaaka kallistui ydinvoiman hyväksi erittäin niukasti. Neljästä passiivisesta kannattajasta kolme muodosti jossain määrin samankaltaisten ryhmän. Tähän ryhmään kuuluivat molemmat kantaansa muuttaneet sekä kolmas passiivinen ydinvoiman kannattaja. Heitä yhdisti taustatekijöissä se, että he käsitelivät asiaa laajasti valiokuntatyössään. Toiseksi heidän haastatteluissaan nousi esiin kaksi pääargumenttia, jotka yhdistivät heidän päätöksiään: 1) vain ydinvoimamalli on realistinen lähivuosien aikana ja 2) päätöksessä oli kyse kokonaisuudesta: myönteinen ydinvoimapäätös oli monen asian summa. Myös arvovalinta päätökseen vaikuttavana elementtinä tuli esille passiivisten kannattajien niin kuin muidenkin ryhmien kohdalla.

...miten käytännössä, mikä on se realismi miten päästään. Ainahan me pärjätään, että se on ollut vähän semmoista arvovalintaa sitten siinä kohtaa, että realistiset vaihtoehdot oli käytännössä, että Venäjältä maakaasun tuonti lisätään tai ydinvoiman rakentaminen. Maakaasu on kuitenkin fossiilinen polttoaine ja tässä yritetään kuitenkin kasvihuonekaasupäästöjä vähentää ja muuta, niin kuinka kestävää kehitystä se sitten on. Niin nämä on ollut ihan niitä loppuargumentteja, että kuka pitää realistisena mitään ja miten sitten, kun täytyy kuitenkin muistaa aina, että meidän pitää elää siitäkin vuodesta, mihin me nyt tähdätään, 2010, siitä eteenpäin.

Karkeasti arvioituna voidaan sanoa, että kolmikko ei pitänyt ydinvoimalle esitettyjä vaihtoehtoisia malleja realistisina. Useiden lisäydinvoimattomien mallien, joista prosessin kannalta keskeisin lienee hallituksen KIO1-malli, heikkoutena pidettiin erityisesti niiden vahvaa nojautumista maakaasuun. Maakaasun suhteen nähtiin monia heikkouksia ja uhkia. Huonona puolena koettiin se, että maakaasua jouduttaisiin tuomaan Venäjältä. Toiseksi maakaasun uskottiin olevan arvaamaton niin toimitusvarmuudeltaan kuin hinnaltaan. Tähän liittyi myös omavaraisuusajattelu sekä halu olla vähemmän riippuvainen Venäjältä tuodusta energiasta. (ks. myös. Rahkonen 2002, 17-20).

Kysymys on, että me annetaan omalle teollisuudelle optio sen sijaan, että oltaisi tässä tapauksessa tyydytty siihen, että mitä todennäköisemmin me oltaisi tuotu suhteellisesti enemmän samaa ydinsähköä Venäjältä.

Yksi kantaansa muuttanut kertoi häneen vaikuttaneen erittäin merkittävästi sen, että hän huomasi eduskuntatyönsä yhteydessä saksalaisten kollegoiden tuskailevan Saksan energiapoliittisen linjan kanssa, joka ei salli kivihiilen käytön alasajoa korvattavaksi lisäydinvoimalla vaan maakaasun tuonnilla Venäjältä. Yksi haastateltu ei uskonut, että maakaasupainotteisin vaihtoehtomallein olisi päästy Kioton ilmastopöytäkirjan päästörajoituksiin. Hän alkoi kyseenalaistaa omaa kielteistä ydinvoimakantaansa ilmastopolitiikan yhteydessä. Osa lisäydinvoimattomista vaihtoehtomalleista, jotka eivät painottuneet maakaasun tuontiin, oli rakennettu niin, että Suomi olisi lisännyt merkittävästi puunkäyttöä energiatuotannossa. Epäusko puunkäytön vahvan lisäämisen realistisuuteen tuli esille yhdessä kyseessä olevan kolmikron haastatteluista:

No kyllä minä sanon, että jos puhutaan puuenergiasta, että Suomessa käytetään lähivuosina 10-15 miljoonaa kiintoa puuta, [...] sen verran minä omalta puolelta omaan myös kompetenssia, että tietyt realiteetit tulevat sielläkin, siis puun hyödyntämisessä, vastaan. Silloin kun me puhutaan lyhyestä aikajänteestä. Sehän on selvää, että jos me pannaan vuosikymmeniä eteenpäin ja [...]. Mutta että sekin, että me nostetaan nyt tämän kansallisen metsäohjelman puitteissa puun käyttö miljoonasta viiteen miljoonaan, niin siinäkin on meille aika lailla projektia.

Lisäksi yhden haastateltavan mukaan vaihtoehtoisten mallien uskottavuutta nakersi se, että ”Suomella ei ole suurta teknologista läpimurtoa vaihtoehtoisten energiaratkaisujen suhteen”. Vaihtoehtoisten energiaratkaisujen kehittäminen koettiin kuitenkin tärkeäksi. Tutkimusaineiston valossa näyttäisi varsin selvältä, että myönteisen ydinvoimapäätöksen tueksi rakennetulla kokonaispaketilla tai ”risupaketilla”, ja sillä kuinka sitä onnistuttiin markkinoimaan, oli suuri merkitys myönteisen ydinvoimapäätöksen syntymiselle.

Ja siinä mielessä se, että Suomi panostaa biopolttoaineisiin, niiden teknologian kehittämiseen, niin se on erinomainen asia, mutta tämän päätöksen jälkeen ehkä me voidaan panostaa ihan samalla tavalla.

Edellä oleva lainaus kuvaa kolmen passiivisen kannattajan käsitystä, jonka mukaan uusiutuvia energialähteitä voidaan kehittää myönteisen ydinvoimapäätöksen ansiosta vähintäänkin yhtä paljon siksi, että teollisuuden maksaessa ydinvoiman rakentamisen yhteiskunta voi satsata enemmän uusiutuviin energiamuotoihin (ks. myös Rahkonen

2002, 17-20 ks. luku 9.2.2). Tähän liittyen voidaan lisätä, että ydinvoiman selkeänä vahvuutena pidettiin sen edullisuutta. Passiivisten kannattajien haastatteluissa nousi esiin myös usko uudessa ydinvoimalassa käytettävään teknologiaan sekä suomalaiseen osaamiseen, joka ilmeisesti osaltaan hälvensi esimerkiksi Tshernobylin onnettomuuden mahdollisesti vahvistamia ydinvoimaloihin liittyviä pelkoja. Ainakin kaksi kansanedustajaa neljästä passiivisesta kannattajasta oli käynyt ydinvoimalassa, mikä osaltaan on saattanut vahvistaa heidän luottamustaan suomalaiseen ydinvoimaan. Tosin myös neljästä passiivisesta vastustajasta ainakin kaksi oli osallistunut ydinvoimalavierailuun, minkä perusteella voidaan päätellä, etteivät vierailut olleet kuitenkaan ”ydinvoimateknologiauskoautomaatteja”. Rohkeasti haastatteluaineistoa tulkiten voisi sanoa, että kahden passiivisen kannattajan lauseiden rivien välistä hohti myös ajatus, että heidän uskoaan suomalaiseen osaamiseen on saattanut lisätä Suomen menestyminen IT-alalla. Passiivisten kannattajien kuvaa täydentää vielä huomio, että valiokuntiin kuulumaton haastateltava kertoi, että hänelle sanomalehdet oli yksi merkittävä ydinvoima-asian informaation lähde.

Kahden passiivisen kannattajan kertoman mukaan eräiden ydinvoiman kannattajien puheenvuoroista välittyi ajatus, että tilanne olisi vaatinut, että viidettä reaktoria koskevan lupahakemuksen yhteydessä olisi pitänyt päättää useamman reaktorin hyväksymisestä. Molemmat passiiviset kannattajat pitivät kyseisiä esityksiä liian pitkälle menevinä. Herää kuitenkin kysymys, oliko tällaisella argumentaatiolla jotain psykologista merkitystä? Olisiko mahdollista, että ydinvoimalobbareiden vihjailut useamman uuden reaktorin välttämättömyydestä saivat yhden lisäreaktorin hyväksymisen tuntumaan maltilliselta kompromissilta? Tähän kysymykseen ei pysty vastaamaan tutkimusaineiston pohjalta. Kysymys saattaa olla niin syvästä psykologisesta asiasta, että sen selvittämiseksi olisi tarvinnut toisenlaista tutkimusmetodia. Toisaalta itse asia voidaan tulkita myös siten, että ydinvoima-asiassa ääripäiksi koettuja kannanottoja/kannanottajia ei pidetty uskottavina [ks. luku 9.4.6].

9.4.1.2 Erityistarkastelussa passiiviset vastustajat

Haastateltavissa oli kaksi sellaista ydinvoiman vastustajaa, jotka olivat alun perin pitäneet lisäydinvoimaa ainoana todennäköisesti realistisena vaihtoehtona, mutta muuttivat kantaansa ydinvoimaa vastaan. Myös heidän haastatteluissaan korostui valiokuntakuulemisien merkitys. Suurin syy kannan muutokseen oli nimittäin se, että he vakuutuivat asiantuntijakuulemisissa siitä, että energiantarve on mahdollista täyttää ilman lisäydinvoimaa. Molempien haastateltujen vastauksissa korostui arvojen merkitys. Heidän mielestään yleisesti ottaen kansanedustajat tekivät päätöksensä myös omiin arvoihinsa pohjautuen; he itse halusivat vastustaa ydinvoimaa, mikäli selviytyminen ilman lisäydinvoimaa oli käytännössä realistista. Koko prosessin paradoksaalisuutta ilmentää se, että siis kaksi neljästä passiivisesta kannattajasta eivät pitäneet ydinvoimaa alun perin oikeana ratkaisuna, mutta ryhtyivät kannattamaan ydinvoimaa pääosin sen vuoksi, että lisäydinvoimaton vaihtoehto ei ollut heidän mielestään realistinen [ks. 9.4.1.1]. Kaksi muuta haastateltua ydinvoiman passiivista kannattajaa olivat tehneet ratkaisunsa aika pitkälle jo vuosia siten. He perustelivat päätöstään lähinnä yhteiskuntapoliittisilla seikoilla, esimerkiksi sillä, että ydinvoima on aluepoliittisesti liian keskittävä ratkaisu, sekä ydinvoiman teknisillä heikkouksilla. Ehkäpä nämä molemmat seikat kiteytyvät haastateltavan arviossa, että lisäydinvoimavaihtoehdossa ”liian paljon munia on samassa korissa”.

Melko yllättävää on, että passiivisten vastustajien haastatteluissa Valtavirtaverkoston tai ydinvoimaa vastustavien intressiryhmien merkitys nousi esille erittäin vähän. Passiivisten haastatteluissa ei yhtä lukuun ottamatta puhuttu kovinkaan paljon ydinvoimaa voimakkaimmin vastustaneista intressiryhmistä, kuten Greenpeacesta jne. Tämäkin ilmentää vastustajien profiiliongelmia: ydinvoiman vastustajat jäivät joidenkin kansanedustajien osalta epäselväksi ja hahmottomattomaksi joukoksi, johon ei syntynyt läheistä vuorovaikutussuhdetta:

Ainakin minulle ne ei ole hahmottunut mitenkään, että kun en ole vihreä vaan [muun puolueen jäsen], niin ei ole sitäkään kautta tullut. Minulle ne ei hahmottunut mitenkään, että sähköposti ja kirjeet ja posti on ainoa. Että kukaan ei-puolen ihminen ei ole minulle soittanut tai tarjonnut mitään semmoista tilaisuutta, mitä täällä nyt eduskunnassa on ollut, mutta minä en ole osallistunut niihin. [...] Sitä minä en voi sanoa, että miksi minä en osallistunut, mutta olen lukenut sen postin ja säästänytkin, joka minulle on tullut. Että siitä minä olen saanut sen informaation kyllä, ei-puolen informaation, mitä on

tullut tosi paljon.

Yhdelle passiiviselle vastustajalle äänestäjien kielteinen kanta oli erittäin tärkeä päätöskriteeri. Hänelle äänestäjien kanta selvisi kuitenkin hänen oman sähköpostiselvityksensä ansiosta, ei varsinaisesti hänelle oma-aloitteisesti lähetetyn sähköpostituksen perusteella. Kaiken kaikkiaan ydinvoimavastaiset kansalaisyhteydenotot eivät näyttäisi vaikuttaneen kovinkaan suuresti edes passiivisiin vastustajiin. Toisaalta voidaan kysyä, millaisen vaikutelman olisi kansanedustajille luonut, jos ydinvoimavastaisia kansalaisyhteydenottoja olisi ollut erittäin vähän [vrt. 9.4.2.1]. Joka tapauksessa intressiryhmien toimintaa, muun muassa aktivoituja kansalaisyhteydenottoja, merkityksellisemmäksi passiivisille vastustajille kävivät muilta ydinvoimaa vastustaneilta tahoilta tulleet viestit. Vakuuttavimpia lisäydinvoimattoman ratkaisun realistisuuden puolestapuhujina olivat ne ydinvoimaa vastustaneet tahot ja ihmiset, jotka eivät olleet profiloituneet tunnelähtöisiksi ydinvoiman vastustajiksi. Ilmeisesti tällainen informaatio koettiin luotettavaksi ja objektiiviseksi:

Mutta kun sekä teollisuudesta, energiayhtiöiltä tuli myöskin sitä, että ei välttämättä tarvita ydinvoimaa, että se ei ole Suomen kohtalokysymys. Ja sitten minä luotan aika paljon näihin professoreihin myöskin, yliopistoprofessoreihin. Kyllä se varmaan oli tällainen taho sitten, mikä ratkaisi.

Edellisen lainauksen ja aikaisemmin esiin tulleiden seikkojen perusteella voidaan päätellä, että ydinvoiman vastustajien (kuten myös ydinvoiman kannattajien) vahvuus oli kyseistä kantaa ajaneiden tahojen yhteenlaskettu laaja-alaisuus. Lisäydinvoiman vastustajat saivat ympäristöjärjestöjen lisäksi siis tukea muun muassa joiltakin teollisuuden ja energiayhtiöiden edustajilta sekä useilta yliopistomaailman edustajilta. Tämä kuva laaja-alaisesta vastustuksesta välittyi kansanedustajille ainakin eräiden valiokuntien käsitellessä ydinvoima-asiaa.

9.4.1.3 Aktiivisten kannattajien ja vastustajien suhde lobbaukseen

Sisäistä lobbausta käsittelevistä luvuista [9.2 ja 9.3] tuli ilmi jo paljon aktiivisten kannattajien ja vastustajien suhteesta lobbaukseen tässä prosessissa. Aktiiviseksi kansanedustajiksi luokiteltujen roolit olivat kuitenkin moninaisemmat kuin luvuista 9.2 ja 9.3 saattoi ehkä päätellä: kaikki tässä tutkimuksessa aktiivisiksi luokitellut

kansanedustajat eivät osallistuneet, ainakaan tiiviisti, ydinvoimalobbaustyöryhmän tai ydinvoiman vastaisen verkoston toimintaan. Joka tapauksessa useat aktiiviset kansanedustajat pyrkivät vahvasti vaikuttamaan kansanedustajakollegoihinsa osallistumalla eduskunnan sisäisen ydinvoimatyöryhmän tai ydinvoiman vastustajien verkoston toimintaan tai esiintyen muuten aktiivisesti esimerkiksi salikeskusteluissa tai eduskuntaryhmien sisäisessä toiminnassa. Sivuhuomautuksena täytyy kuitenkin todeta, että myös passiivisiksi luokitellut kansanedustajat ottivat osaa esimerkiksi salikeskusteluun. Suurimmalla osalla aktiivisista kansanedustajista ydinvoimakanta oli varma tai lähes varma jo vuosia ennen äänestystä. Yhteistä suurelle osalle aktiivisista kansanedustajista oli se, että ydinvoimakannan olisi voinut muuttaa ainoastaan jokin erittäin mullistava uusi tieto. Merkittävä aktiivisten kansanedustajien piirre oli se, että he pyrkivät keskimäärin muita haastateltavia enemmän hakemaan ja etsimään itse informaatiota asiasta. Melko yllättävää oli, että osa sellaisista kansanedustajista, jotka olivat ydinvoimakannastaan varmoja, tutustui erityisen tarkasti vastapuolen materiaaliin. Syynä tähän oli muun muassa se, että he pyrkivät löytämään vastapuolen materiaalista heikkouksia ja etsimään niihin vasta-argumentteja, joita oli mahdollista käyttää sopivan tilaisuuden tullen apuna oman asian eteenpäinviemisessä.

... mutta minulla jolla oli tämä kriittinen suhtautuminen tähän taustalla, niin kun sanoin äsken, niin kyllä minä sitten tavallaan entistä tarkemmin katsoin ne perustelut, jotka olivat sitä mieltä, että pitää rakentaa lisää ydinvoimaa [...] että sitä kuunteli tietyllä tavalla virittyneemmin sitten sitä puheenvuoroa, jonka halusi kyseenalaistaa esimerkiksi. Siihen oli pakko vähän perehtyä, siihen aineistoon, että pysty esittämään tiukkoja kysymyksiä (naurahtaan).

Aktiivinen vastustaja

Tämän perusteella voidaan todeta, että avoimella lobbausviestinnällä, joka oli siis suunnattu kaikille kansanedustajille katsomatta heidän ydinvoimakantaansa, saattoi olla disfunktio. Toisin sanoen viestintä saattoi vaikuttaa alkuperäistä tarkoitustaan vastaan. Toisaalta vaikka lobbauksella kaikissa tapauksissa ei ollut mahdollisuutta muuttaa kansanedustajan äänestyspäätöstä, se saattoi onnistuessaan vähentää hänen vastarintaansa, mikäli lobbaus vakuutti hänet joistakin ehdotuksen ”kiistattomista” hyödyistä. Seuraava lainaus kuvaa kansanedustajien kesken käytyjen keskustelujen vaikutusta aktiivisen vastustajan käsityksiin:

Väittelyä on [eduskunnan sisällä] ollut, mutta ei silläkään, että jos kysyt että onko sillä ollut siihen minun mielipiteeseen muodostukseen jotain merkitystä, niin ehkä sitä on oppinut vaan hyväksymään myös osan niistä vastakkaista mielipidettä edustavien ihmisten näkemyksistä vähän paremmin, että on tajunnut, ”aa... sä tarkoitat tota” ja se on itse asiassa ollut ihan opettavaistakin, koska minä hyväksyn monet heidän argumenteistaan ihan täysin, mutta olen päätenyt itse vaan toiseen lopputulokseen.

Aktiivinen vastustaja

9.4.2 Kirjalliset vaikutuspyrkimykset ja kansalaismielipide

9.4.2.1 Kannanotot, kansalaismielipiteen ilmaisut, kirjeet ja sähköpostit

Eduskunnan ja eduskuntaryhmien omien kirjallisten materiaalien lisäksi kansanedustajat saivat runsaasti ydinvoimaa käsitteleviä kannanottoja, joita tuli postitse sekä sähköpostitse kirjeinä ja kortteina. Liikkeellä olivat niin järjestöt, asiantuntijaorganisaatioiden edustajat kuin tavalliset kansalaiset.

Siis järjestöt on minun mielestä lähestynyt enemmänkin semmoisena just jollain A4:sella tai sähköpostilla kerran joillakin tietyillä fakta-perusteilla.

Passiivinen kannattaja

Virallisia kaikille suunnattuja ydinvoiman puolesta esitettyjä vetoomuksia tuli muun muassa ammattiyhdistysliikkeeltä erityisesti ydinvoimaa-äestyksen lähestyessä. Lobbaavat yhteisöt eivät kuitenkaan olleet kannassaan yhtenäisiä. Esimerkiksi ammattiyhdistysliikkeiden vetoomusten jälkeen kansanedustajille tuli myös vastakkaisia vetoomuksia, joissa ammattijärjestöjen ”jotkin osat” ilmoittivat, etteivät ne ole ydinvoiman kannalla. Joidenkin lobbaajatahojen sisäinen yhtenäisyys siis rakoili, minkä voisi teorian tiedon perusteella olettaa vähentäneen niiden vaikuttavuutta (ks. Jaatinen 1999, 111). Alla olevaa lainausta voi kuitenkin tulkita siten, että haastateltavan mielestä SAK reagoi järkevästi sen sisäisen yhtenäisyyden rakoiluun:

Ja siihenhän liittyi sitten ammattiyhdistysliikkeen, esimerkiksi SAK:n osalta sentyyppinen ilme, että ei haluttukaan julistaa, että tämä on koko SAK takana vaan aina he korostivat, että heillä on jäsenistössään tietenkin molempia mielipiteitä, että oli oppivirat luettu hyvin tarkoin.

Aktiivinen kannattaja

Erityisesti ydinvoiman vastustajat olivat liikkeellä vahvasti sekä sähköpostitse että postitse. Suuri osa sähköposteista oli kaikille kansanedustajille suunnattua, mutta mukana oli myös sellaisia sähköposteja, joita kansanedustajat pitivät

henkilökohtaisempina. Erityisesti vastustajat olivat pyrkineet aktivoimaan tavallisia kansalaisia ottamaan yhteyttä päättäjiin ydinvoimaa vastustaen. Ydinvoiman vastustajilla oli käytössä muun muassa www-sivut, joilta saattoi helposti lähettää haluamilleen kansanedustajille ydinvoimavastaista sähköpostia. Ilmeisesti myös ydinvoimavastaisia kortteja oli jaossa kansanedustajille lähetettäväksi. Useiden ydinvoimaa kannattavien kansanedustajien mielestä osa erityisesti vastustajien puolelta tulleesta postista oli ”masinoitua”. Posti ei saanut kaikilta osin haastateltavilta kovin suurta kiitosta [ks. myös 9.3.3]:

Ehkä huonoin vaikuttamisen keino on semmoisen postikortin lähettäminen, jossa on vielä kaiken lisäksi semmoinen allekirjoitus, josta kukaan ei saa mitään selvää, joita tulee tommoinen nippu [haastateltava näyttää nipun paksuuden] saattaa tulla jonkun viikon kuluessa kortteja ja niissä ei ole mitään muuta kuin se kortin päällispuoli ja sitten jonkunmoisella sähellyksellä allekirjoitettu nimikirjoitus, ei aina edes sitä. Niin niitten tehovoima on mieluummin miinusmerkkinen kuin plusmerkkinen. Siinä ei ole mitään informaatiota eikä se käy mistään edes gallupista...

Passiivinen kannattaja

Sähköpostia tuli myös ulkomailta. Ydinvoiman passiivisen kannattajan mukaan masinoinnin makua lisäsi se, että joistakin maista tuli muutaman päivän sisällä paljon postia, minkä jälkeen postin tulo näistä maista lakkasi lähes tyystin. Yksityistenkään ihmisten kannanottoja ei kuitenkaan koettu pelkästään huonoiksi. Yleisesti ottaen yhteydenottojen arvoa lisäsi, mikäli niistä näkyi, että lähettäjä oli todella paneutunut asiaan ja perusteli kantansa hyvin, sekä se, että viestiä kirjoittaessa oli mietitty myös vastaanottajaa.

Kyllä minä mielenkiinnolla luin sellaisia näkökantoja, jotka olivat hyvin asiallisen oloisia ja joissa oli tuoreesti tuotu esille näkökantoja. Ja sitten niissä on sellainen ero myöskin olemassa näissä kirjeissä, että osa on tarkoitettu ikään kuin kaikille vaan luettavaksi. Niitten tehovoima yleensä on pienempi kuin sellaisten näkökantojen, että siinä on jotain omakohtaista panostusta enemmän takana ja se on enemmän privaattiluonteinen, henkilökohtainen. Että kyllä minä sitä katselin ja niin kuin sanottu, niillä on aina ainakin minun ajattelussa enemmän merkitystä, että henkilö tai taho, joka siinä on liikkeellä, kykenee sitä ikään kuin dialogia käymään henkilötasolla eikä niin, että ”arvoisat Suomen päättäjät” tai ”kansanedustajat mukaan lukien valtion virkamiehet päälle pannen ja niin edelleen”, joka on tarkoitettu puolelle Suomea....

Passiivinen kannattaja

Useissa sähköpostituksissa ei ollut yhtään mietitty kohdennusta, sillä esimerkiksi samat painostavat ydinvoiman vastaiset viestit saattoivat tulla kansanedustajille, jotka olivat näkyvästi jo vuosia vastustaneet ydinvoimaa. Kansanedustajien välillä oli eroja siinä, miten he saamiinsa viesteihin suhtautuivat. Yleisesti ottaen negatiivisia

puolia esimerkiksi sähköpostiviesteissä näkivät enemmän passiiviset kannattajat ja heitä hiukan vähemmän ydinvoiman aktiiviset kannattajat. Ydinvoiman kannattajien kielteinen suhtautuminen sähköpostitukseen ei sinänsä ole yllätys, sillä sähköposti- ja postikorttiviestien suuri enemmistö vastusti ydinvoimaa. Passiivisten vastustajien asennoituminen sähköposteihin hieman jakautui, mutta yleisesti ottaen heidän haastatteluissaan sähköpostitus ei näyttäytynyt kovinkaan negatiivisena. Kuten luvussa 9.4.1.2 mainittiin, eräälle ydinvoiman passiiviselle vastustajalle sähköposti ja posti olivat ainoita kanavia, joiden välityksellä hän sai informaatiota ydinvoiman vastustajilta, jos ei lasketa mukaan valiokuntatyöskentelyä ja kollegoiden kanssa käytyjä keskusteluja. Vaikka ydinvoiman vastustajatkään eivät suhtautuneet kriittikittömästi saamiinsa ydinvoimaa vastustaviin sähköposteihin, jotkut viestit puhuttelivat joitakin heistä:

Siinä on ollut osittain kyllä ylilyöntejä ja semmoista tunteikkuutta ja semmoista jotenkin koohaamista ja huuhaamista, mutta valtaosaltaan ihan tosi asiallista ja semmoista minun mielestä hyvin arkeenkin sidottua, että on huoli lasten tulevaisuudesta: miten käy, jos ydinvoima jää maaperän; lapsiperheitten yhteydenottoja; odottavien äitien yhteydenottoja ”odotan ensimmäistä lastani ja en halua ydinvoimaa tähän maahan”. [...] ihan oikeasti sitä kansalaisten tunteja tulkitseva, ettei minulla ole tästäkään mitään negatiivista sanottavaa. Ja siinähan voi sitten aika paljon sensuroida itse sähköpostia, jos tulee mielestään jotakin ns. huuhaa-tyyppistä, niin eihän sitä tarvitsee lukea ja ottaa vastaan.

Passiivinen vastustaja

Eräs ydinvoiman passiivinen vastustaja kertoi, etteivät sähköpostiviestit vaikuttaneet mitenkään hänen päätökseensä. Hän kertoi yleensä deletoineensa ydinvoimaa koskevat sähköpostiviestit katsottuaan niiden aiheen. Toista äärilaitaa sähköpostin käytön suhteen edustaa kansanedustaja, joka käytti sähköpostia aktiivisesti vuorovaikutuksessa lobbaajien kanssa. Hän kertoi, että sähköposti toimi käteväenä yhteydenpitovälineenä lobbaajiin tiedonhaussa; etuna oli se, että kiireinen kansanedustaja saattoi lähettää ja lukea viestin hänelle sopivana hetkenä. Myös sähköpostiviestilobbauksessa uskottavuutta ja painoarvoa pyrittiin lisäämään vedoten titteliin, taustayhteisöön ja korostaen omaa osaamistaan:

Ja sekä kyllä- että ei- puolen yhteydenottoja tuli tuommoisista yhteisöistä: yliopistomaailmasta, Tekninen korkeakoulu oli hyvin aina näyttävästi pistetty nimen perään muun muassa.

Aktiivinen kannattaja

Kuten prosessille oli tyypillistä, saman tittelin omaavat yhteydenottajat saattoivat päätyä vastakkaisiin lopputuloksiin. Kaiken kaikkiaan kansalaisyhteydenotoille oli ominaista, että asian uutisointi lisäsi viestitystä ja kansalaisyhteydenottojen määrä lisääntyi erityisesti prosessin loppua kohden. Myös epätoivoiseksi tulkittujen viestien määrä kasvoi paria viikkoa ennen äänestystä. Niille oli ominaista aikaisempaa uhkailevampi sävy. Kansanedustajat vastasivat joskus myös saamiinsa sähköposteihin:

Loppuvaiheessa minä rupesin sitten vastailemaan näille ikään kuin nimettömille, että mielellään odotan, että kommentoit omalla nimelläsi ja omilla perusteillasi sitten, mutta ei sieltä koskaan sitten ole mitään kuulunut.

Passiivinen kannattaja

Vaikka kansalaisyhteydenottoja oli paljon, niillä ei siis näyttäisi olleen kansanedustajiin huomattavaa positiivista vaikutusta. Yllättävää kyllä, pari haastateltua oli sitä mieltä, että ydinvoimahanke olisi voinut kaatua, jos kansalaisyhteydenottoja olisi ollut merkittävästi vielä enemmän.

Tarkoitin siis sillä tavalla, että jos siitä olisi synnytetty voimakkaammin niin, että ihmiset olisi ryhtynyt ottamaan yhteyttä kansanedustajiin entistä enemmän ja ilmaisemaan pettymystä, jos tekee näin ja niin se olisi varmaan vaikuttanut. Tämä ei ollut nyt kuitenkaan niin voimakkaita tunteita herättävä. Toki oli niitäkin ihmisiä, joille tämä oli elämän ja kuoleman kysymys, mutta minä tarkoitan noin isossa mittakaavassa.

Aktiivinen kannattaja

9.4.2.2 Energiamallit, tutkimukset ja mielipidetutkimukset

Kuten aiemmin jo mainittiin, yksi vaikuttamisen väline oli energiamallit, joita muun muassa useat järjestöt tekivät hallituksen KIO1- ja KIO2-mallien vaihtoehtoiksi. Intressiryhmistä vaihtoehtomalleja esittivät ainakin eräät ympäristöjärjestöt sekä SAK. Yhden aktiivisen kannattajan arvion mukaan SAK pyrki kansanedustajiin vaikuttaakseen kyseisellä selvitystyöllään vakuuttamaan mediaa ja hakemalla sille voimakasta julkisuutta ja laajaa kansalaisten tukea. Erään aktiivisen vastustajan haastattelussa kyseinen SAK:n malli sai spontaanisti varsin tyrmäävän arvion. Mallia olivat mediassa kritisoineet Vihreän Liiton edustajat myös prosessin aikana. Kriittiset arviot mallista eivät kuitenkaan kumoa sitä mahdollisuutta, että sillä saattoi olla vaikutusta suorasti tai epäsuorasti joihinkin kansanedustajiin.

SAK:n niin sanottu energiaohjelma oli hirveen helppo parissa tunnissa, kun sitä luki ja sitten seurasi, niin näki, että ne oli olettanut sähkön kulutuksen kasvavan kaksinkertaisesti siihen, mitä valtioneuvosto oli yksimielisesti arvioinut; mitä siis kauppa- ja teollisuusministeriö, ympäristöministeriö VTT, kaikki tahoillaan oli arvioinut.

Aktiivinen vastustaja

Mikäli edellä esitettyä arviota on uskominen - tutkija ei ole itse tutustunut kyseiseen selvitykseen - SAK valitsi selvitykseensä sähkön kulutuksen kasvun suhteen sellaiset taustaoletukset, jotka tukivat selvemmin johtopäätöstä lisäydinvoiman tarpeesta. Toisaalta mallin korkean energiantarvearvion voisi tulkita olleen signaali SAK:n jäsenkunnalle siitä, että SAK uskoo energiavaltaisen teollisuuden kasvuun, ts. jäsenkuntansa työpaikkojen lisääntymiseen (aineistoon perustumaton päätelmä). Yllättävää kyllä, edellä siteerattu aktiivinen vastustaja suhtautui melko kriittisesti myös luonnonsuojelujärjestöjen lisäydinvoimattomiin malleihin. Kovinkaan yllättävää sen sijaan ei ollut se, että viimeksi mainittu ydinvoiman aktiivinen kannattaja kritisoi SAK:n mallin sijaan Keskustan lisäydinvoimatonta vaihtoehtoa ja Greenpeacen mallia:

Keskusta-puoluehan teki oman mallinsa, jossa mentiin tuonne 9-10 miljoonan kuution tasolle [puuraaka-aineen käytössä] ja sitten oli ympäristöjärjestöjen malli, niin sanottu Greenpeace-malli kai lähinnä, joka muistaakseni päättyi 17 miljoonaan kuution. Ja tuota yritin niihinkin tutustua. Lopputulema minun mielestä oli juuri se, että jo tässä Keskustan mallissakin todella jouduttaisiin erittäin suuriin tukijärjestelmiin, [...], että se ei voisi liittyä enää siihen, mihinkä se tällä hetkellä liittyy ja tässä hallituksen mallissa voi liittyä, että se yhdistetään muuhun metsänhoitoon ja päätehakkuisiin ja siihen liittyviin korjuumenetelmiin, että sitten pitäisi rakentaa uuteen tukijärjestelmään perustuva erillinen puun hankinta. Ja sitten Greenpeacen mallissa mentäisiin vielä paljon pitemmälle, ja minusta siinä mallissa jo sitten merkittävästi sille alueelle, että pitäisi ikään kuin mennä polttamaan tällöisen hakkuujätteen sijaan jo paperipuuta ja jopa melkein sahatavaraa, joka on kansantaloudellisesti jo sitten mieletön asia...

Aktiivinen kannattaja, ei-keskustalainen

Edellä mainitussa keskustan mallissa eli energiaselvityksessä oli kaksi energiantuotantolaskelmaa: 1) malli, jossa lisäydinvoima on yhtenä energiantuotantotapana ja 2) malli, jossa ei ole lisäydinvoimaa. Energian tarpeen suhteen malli lähti samoista taustaoletuksista kuin KTM arvioissaan, ja mallilla pyrittiin vastaamaan myös Kioton sopimuksen vaatimuksiin. Keskustan eduskuntaryhmän työryhmä työsti selvitystään noin vuoden ajan ja tapasi selvityksen aikana kymmeniä tutkijoita, eri intressitahoja ja energiateollisuuden edustajia. Työryhmä käytti apunaan kahta tohtoria, joista toinen kannatti ja toinen vastusti

ydinvoimaa. Työryhmän kuullessa eri tahoja tohtorit saivat esittää niille omia kysymyksiään, ja heidän tarkoituksenaan oli myös avartaa keskusteluja tuomalla niihin tiedemaailman näkökulmia. Tutkimusaineiston mukaan kyseinen malli vaikutti ainakin ydinvoimaa vastaan Keskustan eduskuntaryhmässä, sillä se vakuutti kansanedustajia lisäydinvoimattoman ratkaisun realistisuudesta. Sen kokonaisvaikutusta on kuitenkin mahdoton arvioida tutkimuksen pienen otannan vuoksi.

Myös valiokunnissa kuultavana olleet intressiryhmien edustajat ja muut asiantuntijat esittivät erilaisia laskelmia sekä arvioita muiden tahojen esityksistä. Yksi kuultavana olleiden tahojen kilpailukeino oli pyrkiä osoittamaan vastapuolen esittämät faktat vääriksi:

Tietenkin sitten aina, kun vastapuolen edustajat tulevat ja sanovat, että meidän vaihtoehto on parempi ja me näemme näin, niin silloinhan tietenkin perustelevat sen omalla näkökulmallaan ja yrittävät viestittää meille valiokunnan jäsenille, että siellä laskelmat pettää ja siellä niin ja näin.

Passiivinen kannattaja

Kuten aikaisempi ydinvoiman vastustajan SAK:n mallia koskeva lainaus jo osoitti, se, miten asiat laskettiin, vaikutti siihen, miltä asiat saatiin näyttämään. Eri intressiryhmät laskivat samat asiat eri tavalla eli ilmeisesti omaa asiaa suosivasti:

Että toinen esittää talouslaskelmat ihan eri tavalla kuin toinen, toinen esittää työllisyyslaskelmat eri lailla kuin toinen. Toinen tekee ne bruttomääräisesti, toinen tekee ne nettomääräisesti; ja se, että sillähän saadaan hurjiakin heittoja.

Passiivinen kannattaja

Luvussa 9.3.2 esitettyä lainausta, joka koski SAK:n teettämää Gallupia, voisi tulkita siten, että Gallupien kysymyksienasettelulla pyrittiin vaikuttamaan tai sillä ainakin saattoi olla vaikutusta kyselyn tulokseen. Samantapaisia väitteitä esiintyi myös mediassa Gallupien osalta. Olipa kyseessä vastausten johdattelu tai ei, yhden haastateltavan mielestä, asiaa suoraa kysyttäessä, Gallupeilla ja muilla mielipidetiedusteluilla oli vaikutusta. Mielipidetutkimuksia koskeva kysymys kuului ylimääräisiin lisäkysymyksiin, eikä sitä siis kysyty suoraan kuin tältä yhdeltä haastateltavalta. Seuraavaksi siteeratun haastattelun lisäksi kyseinen asia nousi esiin vain yhdessä haastattelussa [ks. 9.3.2].

Niitähän aina arvostellaan, että kysymyksenasettelu vaikuttaa, mutta erityisesti SAK teki pari gallupia, jotka ehkä saattoi vaikuttaa. Siellä muistaakseni oli yksi semmoinen, jossa pantiin ikään kuin suomalainen ydinvoimala ja venäläinen ydinvoimala, tämä että onko ratkaisu omilla käsissä. [...] Ja galluppien trendi oli kuitenkin prosessin aikana selvästi ydinvoiman puolelle. Mää en muista lukuja, mutta minä epäilen, että puolitoista kaksi vuotta sitten luvut oli ydinvoiman kannalta huonommat. Ne kehittyi prosessin aikana parempaan suuntaan riippumatta nyt siitä, että oliko ne nyt oikein tehtyjä. Siis olihan ne gallupin tekemiä, mutta siis tarkoitan, oliko kysymyksenasettelu johdattelua, en ota siihen kantaa, mutta ne kuitenkin kehittivät tähän suuntaan. Ja tässä tuntui, että kaikki palat loksasti, ajoitus onnistui, jos näin vois sanoa.

Ydinvoiman kannattaja

Edellisessä lainauksessa esitetyt käsitykset Gallupien trendistä pitävät Helsingin Sanomien uutisarkiston Gallupeita koskevien uutisten perusteella paikkansa. Myös Taloustutkimus Oy:n tekemien mielipidekyselyjen tuloksista on nähtävissä, että kansalaisten mielipiteet muuttuivat ydinvoimamyönteisemmiksi prosessin edetessä. Niiden perusteella siirtymää ydinvoiman hyväksi tapahtui huomattavasti eli noin 10 prosenttiyksikköä vuoden 1993 äänestystä edeltäneestä tilanteesta kevääseen 2002 mennessä. Tämä siirtymä saattoi helpottaa myönteisen lisäydinvoimaratkaisun hyväksymistä verrattuna vuoden 1993 tilanteeseen, koska paine kansalaisten taholta oli pienempi [vrt. 9.4.2.1].

9.4.3 Tilaisuudet

Kansanedustajat saivat kutsuja moniin erilaisiin tilaisuuksiin [ks. esim. 9.2.4], joissa käsiteltiin energiapolitiikkaa yleensä lisäydinvoiman puolesta tai sitä vastaan rakennetuista näkökulmista. Osa lobbaustilaisuuksista järjestettiin eduskunnan tiloissa, mutta suuri osa eduskunnan ulkopuolella. Ydinvoimapäätökseen liittyvistä asioista keskusteltiin ja niitä käsiteltiin henkilökohtaisissa lounastapaamisissa [ks. 9.2.1], erilaisissa seminaareissa ja paneelikeskusteluissa, perinteisissä suhdetoiminta- ja infotilaisuuksissa jne.

Kuten jo aikaisemmin on tullut esille, näyttäisi siltä, että ydinvoiman kannattajat aloittivat kansanedustajiin vaikuttamisen ydinvoiman puolesta uudelleen jo viimeistään 1995 alkaneella vaalikaudella. Laajemmin lobbaus alkoi näkyä kansanedustajien elämässä kuitenkin vasta TVO:n jätettyä hakemuksen valtioneuvostolle syksyllä 2000. Ydinvoimaäänestystä edeltäneidenkin vuosien aikana keskeiset etujärjestöt järjestivät melko säännöllisin väliajoin tilaisuuksia

kansanedustajille, esimerkiksi iltapalan merkeissä. Niihin etujärjestöt saattoivat kutsua esimerkiksi osan eduskuntaryhmästä tai vaikkapa valtiovarainvaliokunnan jaoston. Osa tilaisuuksista oli suunnattu myös kansanedustajien avustajille. Usein samassa tilaisuudessa saatettiin käsitellä useita aiheita, mitä voidaankin pitää etujärjestöjen eräänlaisena synergiaetuna (esim. Jaatinen 1994). Se, että tilaisuudessa käsiteltiin ydinvoimaa, ei erään haastateltavan mukaan välttämättä näkynyt tilaisuuden nimessä. Erään ydinvoiman vastustajan mukaan esimerkiksi TT:n järjestämissä tilaisuuksissa aiheena saattoi olla esimerkiksi jokin yleisluontoinen aihe, kuten talouspolitiikka ja elinkeinoelämän hyvinvointi:

...ja siellä sitten vaan sattuu olemaan paikalla ydinvoimalobbari ja sitten keskustelu tietysti menee illan myötä siihen ydinvoimaankin ja ruvetaan käymään sitä keskustelua.

Tutkimusaineiston mukaan moniin esimerkiksi TT:n järjestämiin tilaisuuksiin ei kutsuttu vahvoja ydinvoiman vastustajia. On siis erittäin todennäköistä, että joissakin tilaisuuksissa aiemmin mainittu kohdennuskriteeri, että varmoja vastustajia ja kannattajia ei kutsuttu samoihin tilaisuuksiin kannastaan epävarmojen kanssa, pitää paikkansa [ks. luku 9.2.4]. Tämä erään arvion mukaan sen vuoksi, että:

... siitä ei kukaan kauheasti muuta mieltään ja valaistu siitä asiasta.
Ydinvoiman aktiivinen vastustaja

Sellaista johtopäätöstä ei kuitenkaan voi tehdä, etteivätkö esimerkiksi etujärjestöt järjestäneet myös sellaisia tilaisuuksia, joihin oli kutsuttu vahvoja ydinvoiman kannattajia, erityisesti ensimmäisen kauden kansanedustajia. Lobbauksen ongelmallisimpaan kohderyhmäänsä vaikuttaakseen ydinvoiman kannattajat perustivat ”Säteilevät naiset” –verkoston, jossa taustaorganisaatioina olivat ilmeisesti TT ja TVO (asiaa ei ole tarkistettu kyseisiltä tahoilta). Nimensä mukaisesti ”Säteilevien naisten” puitteissa järjestetyt tilaisuudet oli kohdistettu naispäättäjille, erityisesti naiskansanedustajille. Kyseisiä vuodesta toiseen toistuvia tilaisuuksia järjestettiin muun muassa hotelli Lordin salissa, ja niiden ohjelmaan kuului alustuksia ja tarjoilua. Tilaisuuksien perusideana oli ”informaatio naiselta naiselle”. Toisen käden tiedon mukaan tilaisuuksissa puhujina olivat ainakin TT:n johtaja, ydinvoimalobbari Ulla Sirkeinen ja kauppa- ja teollisuusministeri Sinikka Mönkäre.

*Siellä oli hyvin paljon tällaista informaatiota naisia kiinnostavalla tavalla yritetty laittaa [...] Se on ollut ihan semmoinen huomattava tapahtuma ja sen nimikin on jo houkutteleva: ”Säteilevät Naiset”.
Ydinvoiman vastustaja, tilaisuuksissa mukana ollut*

Kokonaisuudessaan ydinvoiman puolesta käydylle lobbaukselle oli ominaista, että useita keskeisiä lobbaustehtäviä hoiti nainen. Myös ydinvoiman päätösprosessin kannalta ehkäpä keskeisin ministeri eli kauppaja- ja teollisuusministeri oli ydinvoimaa kannattava nainen (ks. Rahkonen 2002, 29). Tämä saattoi olla osittain myös sattumaa. Joka tapauksessa tilanne oli tältä osin erilainen kuin edellisen ydinvoimapäätösprosessin aikana. Naiset oli otettu huomioon lobbauksen kohdentamisessa myös siten, että TVO kutsui eduskunnan naisverkoston informaatio-illalliselle, joka pidettiin Helsingissä. Lisäksi eräs naiskansanedustaja kertoi käyneensä puolueensa naisosaston kanssa Olkiluodon ydinvoimalassa, mutta tämän vierailun aloitteentekijä ei tullut esille kyseisessä haastattelussa.

Etujärjestöjen tilaisuuksien sisällöistä haastatteluissa ilmeni, että risupaketti–kokonaisuusajatus oli mukana ainakin joissakin teollisuuden etujärjestöjen ja voimayhtiöiden järjestämissä tilaisuuksissa. Toisin sanoen kannattajapuoli pyrki ilmeisesti vahvistamaan kuvaa, että lisäydinvoima ja uusiutuvat energiamuodot eivät ole toisiaan poissulkevia. Tämän viestin välittämisessä auttoi se, että myös bioenergian kehittämisestä vastaavia tahoja oli mukana ydinvoimaa ajavassa rintamassa [ks. esim. 9.2.2 ja 9.2.4].

No, usein ne on ollut aika hyvin järjestettyjä, että siellä on ollut useampia puhujia. Asiaa on valotettu eri näkökulmista, että se ei ole ollut pelkästään ydinvoimaa; siellä on ollut bioenergiaa ja niiden yhteyttä toisiinsa ja tällaista kilpailukykykynäkulmaa ja näin. Mutta kyllä se perusviesti niissä tilaisuuksissa, missä minä olen ollut, on ollut selkeästi [...] puolesta. Ja sitten sitä on valotettu eri kanteilta.

Ydinvoiman kannattaja

Kuten aikaisemmin mainittiin, myös valiokuntakuulemisissa jotkut bioenergiatahojen edustajat halusivat korostaa, että lisäydinvoimaa ja bioenergiaa ei saa asettaa vastakkain (vrt. Ruostetsaari 1998, 153-154). Käyttämäni tutkimusmenetelmän avulla ei tullut vastausta kysymykseen, vaikuttiko esimerkiksi joidenkin bioenergiatahojen myönteiseen suhtautumiseen lisäydinvoiman puolesta se, että risupaketissa niille luvattiin huomattavia tukitoimia [ks. liite 3]. Varovaisesti voisi

ainakin epäillä, etteivät luvatut tukitoimet varmaan ainakaan heikentäneet näiden tahojen myönteistä suhtautumista lisäydinvoimaan.

Myös viihdyttäminen oli ainakin jossain määrin mukana ydinvoiman kannattajien vaikutuskombinaatioissa. Edellä mainitut illalliset ja iltapalat, joita joku voisi kutsua kestityksiksi, ovat olleet käsittääkseni tyypillinen osa suhdetoimintatilaisuuksia iät ja ajat, eikä ydinvoima-asia tehnyt tämän suhteen poikkeusta. Tilaisuuksien valtaväylää viihteellisimpiä kombinaatioita edustivat Porin Jazzien yhteydessä järjestetyt tilaisuudet. Useat kansanedustajat saivat kutsun Porin Jazzeille, josta oli kyyditykset vierailulle Olkiluodon ydinvoimalaan. Puhtaasti viihteelliseksi suhteiden luomis- ja ylläpitokeinoksi voisi ainakin haastatteluaineiston antaman kuvan perusteella luokitella TVO:n (ainakin) yhdelle eduskuntaryhmälle järjestämät pikkujoulut:

*Mutta silloin oli sovittu, että siellä ei puhuta mitään energiapolitiikkaa, niin kuin ei puhuttukaan.
Kyseisiin pikkujouluihin osallistunut kansanedustaja*

Kaikki kutsutut kansanedustajat eivät kuitenkaan osallistuneet edellä kuvatun kaltaisiin tilaisuuksiin. ”Poissaolon” syyt olivat muun muassa periaatteellisia tai käytännöllisiä. Esimerkiksi eräs kansanedustaja, jolla oli pieniä lapsia, vietti iltoja mieluummin kotonaan kuin iltatilaisuuksissa. Osa kansanedustajista kertoi tapaavansa intressiryhmien edustajia vain eduskunnassa. Myös eduskunnassa pidettiin erilaisia seminaareja. Niitä järjestivät ainakin eräät ydinvoimaa vastustavat kansanedustajat yhteistyössä joidenkin intressiryhmien kanssa.

Eräs ydinvoiman aktiivinen kannattaja kertoi havainneensa, että paneeleissa, seminaareissa ja tiedotustilaisuuksissa molemmat leirit pyrkivät käyttämään puhujina ja luennoitsijoina ihmisiä, joilla oli vahva maine kyseisen aiheen osaajana. Esiintyjät olivat usein ansioituneet esimerkiksi korkeakoulumaailmassa. Samaisen haastattelun mukaan osaamisen painottaminen näkyi erityisesti vastustajien lobbauksessa. Asiantuntijuuden korostaminen oli hyvin yleistä lobbauksessa kautta linjan [ks. esim. 9.4.2.1]:

*Että semmoista piilevää lobbausta tietysti oli runsain mitoin. Että vakuutettiin kansanedustajia, että tässä ovat osaavat asialla, eli pyrittiin informaatioissa painottamaan tiedon tiedollista pohjaa.
Ydinvoiman aktiivinen kannattaja*

Ydinvoimapäätösprosessin aikana järjestettiin paneelikeskusteluja verrattain paljon. Tilaisuudet oli usein rakennettu niin, että niihin oli kutsuttu kansanedustajia ja eri tahojen ihmisiä keskustelemaan energiapolitiikasta. Haastatteluista ei käynyt selville, millainen paneelitalaisuuksien kokoonpano oli keskimäärin, mutta useat kansanedustajat kertoivat osallistuneensa paneeleihin. Yksi ydinvoimaa melko aktiivisesti kannattanut kansanedustaja oli osallistunut sekä vastustajien että kannattajien järjestämiin paneelikeskusteluihin; ainakin vastustajat olivat kutsuneet joihinkin paneeleihinsa myös kantaansa ilmoittamattomia. Voi siis olla, että paneelien järjestäjät eivät aina taktikoineet sillä, ketä he kutsuivat osallistumaan paneelikeskusteluihinsa. Kuten aikaisemmin tuli esille, selvää taktikointiakin oli: eduskunnan sisäisen ydinvoimalobbausryhmän edustajat neuvoivat heidän kanssaan yhteistyössä toimineita tahoja, millaisia henkilöitä erilaisiin tilaisuuksiin, esimerkiksi paneelikeskusteluihin, kannattaisi kutsua [ks. luku 9.2.4]. Käsitys, että ainakin ydinvoiman kannattajat taktikoivat valitessaan paneelikeskustelijoita, sai vahvistusta ydinvoiman vastustajien haastatteluissa. Erään ydinvoiman vastustajan mielestä ydinvoiman kannattajien järjestämät paneelikeskustelut oli yleensä rakennettu niin, että niissä ei ollut tasavahvasti kannattajia ja vastustajia. Toisin sanoen panelistivalinnoilla pyrittiin suosimaan ydinvoimamyönteistä näkemystä:

Niin meistä siis vain minä olin ydinvoiman vastustaja ja sitten oli viisi toisella puolella ja siinä sitten yleisöäkin jo vähän nauratti ja nolotti, että se tilanne oli rakennettu valmiiksi aika hauskasti (naurahtaen), mutta. Sitten oli ensin, että meillä kaikilla oli minuutin puheenvuorot ja sitten minä totesin, että eiköhän tässä voisi vähän tasata tätä tilannetta jotenkin, [...] vihreistä kansanedustajista melkein kaikki oli monesti energiapoliittisissa väittelyissä, joissa saattoi olla kahdeksan ensin teollisuuden edustajaa, taikka sitten vielä joku kokoomuslainen kansanedustaja, sitten vastustajia edustamassa yksi vihreä. Että tämä oli asetelma, jota rakenneltiin paljon.

Ydinvoiman vastustaja

Haastatteluissa nousi esiin, että hyvin pitkälti edellä kuvatun kaltainen asetelma oli ainakin yhdessä SAK:laisen jäsenliiton järjestämässä tilaisuudessa. Vastaavanlaiseen asetelmaan oli päädytty myös ainakin yhdessä ydinvoiman vastustajien järjestämässä paneelissa:

Oli sikseen vähän huonosti valittu henkilöt, että he eivät olleet tarkistaneet, mikä kenenkin kanta on, koska minusta suunnilleen kaikki panelistit, kaikki kansanedustajat olivat sitä mieltä, että ei. Niin se ei oikein onnistunut. Se [järjestäjä] oli joku Dodo ja mikäköhän se toinen oli? Olisikohan se ollut tämä Valtavirta?

Ydinvoiman vastustaja

Yllättävää kyllä, kyseinen epäsuhta ei tullut esille useassa haastattelussa. Tämä voi viestiä joko siitä, että kyseistä seikkaa ei huomattu, ei haluttu mainita, tai siitä että epäsuhta ei vallinnut useimmissa paneeleissa, joihin tähän tutkimukseen haastatellut osallistuivat.

Eräs aktiivinen vastustaja arvioi, että vastustajien ja kannattajien tilaisuudet erosivat toisistaan siten, että vastustajien tilaisuudet olivat enemmän kaikille suunnattuja, kun taas kannattajapuolella yhteydenpito oli henkilökohtaisempaa ja pienryhmä- ja ryhmäkohtaista. Tällainen kuva välittyi myös muusta tutkimusaineistosta. Samainen ydinvoiman aktiivinen vastustaja totesi, että hänen tuntemuksensa mukaan vastustajat eivät näkyneet kansanedustajien arjessa jostain syystä yhtä paljon kuin vuoden 1993 prosessissa. Tätä kuten edellistäkin havaintoa vahvistaa se, että vastustajien tilaisuudet eivät tulleet esiin haastatteluissa kovinkaan voimakkaasti, vaikka vastustajien toimista paljon haastatteluissa kysyttiin. Tämä osittain kielii siitä, että ydinvoiman vastustajilla saattoi olla ongelmia saada tilaisuuksiinsa ainakin ydinvoiman kannattajia ja kannastaan epävarmoja kansanedustajia [ks. myös 9.4.1.2].

9.4.3.1 Eduskuntaryhmien sisäisistä käsittelyistä

Kuten jo aikaisemmin todettiin, esimerkiksi kokoomuksella on ollut oma energiapoliittinen toimikunta, joka on vuosien ajan käsitellyt energiapolitiikkaan liittyviä asioita [luku 9.2.1]; Keskustan eduskuntaryhmän työryhmä teki oman energiaselvityksensä [luvussa 9.4.2.2]. Kyseisen toimikunnan ja kyseisen työryhmän työskentelyssä kuultiin useita intressitahoja. Myös Vihreä eduskuntaryhmä oli yhteyksissä ainakin jonkin verran oma-aloitteisesti eri intressitahoihin [luku 9.3.3]. Edellisten esimerkkien lisäksi haastatteluaineistossa nousi esille se, että eduskuntaryhmät kuuluivat itsenäisesti intressiryhmiä ydinvoimapäätösprosessin aikana. Esimerkiksi Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä pyysi oma-aloitteisesti kahteen kokoukseensa tentattavaksi yhden henkilön molemmilta osapuolilta: TVO:n edustajan ja ympäristöministeri Satu Hassin sekä näiden puolivälissä olevaksi tulkitun Gasum Oy:n [ks. liite 8] edustajan.

Eduskuntaryhmät saivat myös eri intressitahoilta pyyntöjä saada tulla kuultaviksi. Venäjän Greenpeace ja Suomen Greenpeace olivat omasta pyynnöstään kuultavana ainakin kristillisdemokraattisessa eduskuntaryhmässä. Lisäksi kristillisdemokraattinen ryhmä kutsui ryhmäänsä Säteilyturvakeskuksen edustajan esitelmöimään ja keskustelemaan ydinvoima-asiasta. Kyseisten tilaisuuksien tarkoitus oli antaa eduskuntaryhmille mahdollisuus keskustella ja käsitellä ydinvoima-asiaa myös yhdessä eikä tyytyä pitkälti vain valiokunnissa ja istuntosalissa tapahtuviin käsittelyihin. Toisekseen yhteinen, kaikille ryhmän jäsenille avoin, käsittely saatettiin katsoa tarpeelliseksi, koska kaikissa valiokunnissa ei käsitelty ydinvoima-asiaa. Tilaisuuksiin liittyvänä yksityiskohtana voidaan mainita, että Venäjän ja Suomen Greenpeacen yhteisen tilaisuuden heikkoutena koettiin se, että esitelmöijät eivät varanneet määrääjastaan riittävästi kansanedustajien kysymyksille. Tämä huomio korostaa jälleen kerran dialogin merkitystä pyrittäessä ”kohteen” eli kansanedustajan näkökulmasta katsottuna hyvään lobbaukseen.

9.4.4 Eduskunnan sisäinen lobbaus passiivisten näkökulmasta

Eduskunnan sisäinen lobbaus kohdistui siis pääasiallisesti epävarmoiksi tulkittuihin kansanedustajiin. Eduskunnan sisäistä lobbausta on mahdoton erottaa normaalista vuorovaikutuksesta, koska on hyvin tavallista, että edustajakollegat keskustelevat päätettävistä asioista eri yhteyksissä keskenään. Toisin sanoen on vaikeaa erottaa, mikä on edustajien suorittamaa lobbausta eli toimimista jonkin muun kuin itsensä puolesta tarkoituksena vaikuttaa toisen edustajan päätökseen ja mikä ei. Joka tapauksessa vaikutuspyrkimyksiä oli paljon ainakin yhden kantaansa julkistamattoman kansanedustajan näkökulmasta:

Täällähän [=eduskunnassa] se vasta kova lobbaus oli, sisällä. Että hirveästi yrittivät niin kuin kaikki varmaan omalle puolelleen kääntää. Että ilman muuta. [Millaista se oli?] No valiokunnissa sisällä keskustelussa ja hyvinkin paljon [...]

Passiivinen vastustaja

Edustajakollegoiden kanssa käydyillä keskusteluilla oli päätöksenteon kannalta merkitystä ainakin kahdelle haastateltavalle, jotka olivat molemmista passiivisten ryhmistä. Kannastaan varmojen ja vaikuttamaan pyrkivien kansanedustajien

lähestymistyyli oli erään passiivisen kannattajan mukaan varsin varovaista: kansanedustajat ilmoittivat molemmilta puolilta hyvissä ajoin, että heiltä voi tarvittaessa tulla kysymään lisäinformaatiota, mutta tietoa ei tyrkytetty. Luonnollisesti keskusteluja ydinvoima-asiasta käytiin myös kantaansa ilmoittamattomienkin kesken. Vaikuttaisi siltä, että kannanmuodostuksen kannalta merkittäviä saattoivat olla esimerkiksi epävirallisissa yhteyksissä, kuten kahvipöydässä, käydyt keskustelut. Alla olevaa lainausta voisi myös tulkita siten, että sisäisessä lobbauksessa ja vuorovaikutuksessa saadulla informaatiolla oli kumulatiivinen vaikutus:

Saa semmoista vinkkiä ajatusta tai semmoista uutta ulottuvuutta ehkä siihen omaan näkökulmaan. Se ei ole välttämättä ollut, että kukaan niistä vahvistaa, että just jollain tietyllä edustajalla olisi ollut voimakkaampi vaikutus tai painoarvo minun omaan mielipiteeseen, vaan nimenomaan semmoista, että ”hei toipa olikin hyvä” ja sitten taas se menee tänne kaikkeen ja on ehkä valmis avartamaan johonkin suuntaan sitä näkemystä.

Passiivinen kannattaja

Todennäköisesti ydinvoiman kannattajat olivat sisäisessä lobbauksessa hiukan aloitteellisempia ja aktiivisempia kuin vastustajat. Tätä oletusta tukevat aktiivisten kansanedustajien haastattelut sekä se, että esimerkiksi yhden passiivisen vastustajan mukaan hän itse joutui olemaan aloitteellinen keskustellakseen ydinvoima-asiasta arvostamiensa ydinvoimaa vastustavien kansanedustajien kanssa. Pari ydinvoiman passiivista miespuolista kannattajaa puolestaan kertoivat, että kannastaan varmat lähestyivät heitä lähinnä ystävällisesti ja leikkimielisesti tiedustellen tyyliin ”joko olet päättänyt”. Ilmeisesti useimmat kannastaan varmat kansanedustajat tiedostivat, että kaikki kansanedustajat eivät olisi pitäneet siitä, että heitä olisi ryhdytty neuvomaan ikään kuin yläpuolelta:

Niin ei ne sellaisia ole, että täällä kansanedustaja rupeaa täällä toista opettaman kauheasti. Ja jos jotakin sanookin, niin kyllä se yleensä höyrytetään enemmänkin toisen testaamisella noin hyvässä hengessä, ettei siinä ole mitään kyllä. Minä olen niin sanotusti herjaa heittänyt hyvinkin monen kansanedustajan kanssa asiasta, mutta hyvin tietoisena siitä, että toisella on oma kanta ja minulla on oma kanta, on se sitten sama tai eri kuin minulla.

Passiivinen kannattaja

Edellä esitetyistä kokemuksista huolimatta passiiviset kansanedustajat kokivat myös painostavia ja vähätteleviä lähestymistapoja edustajakollegoiden taholta. Ainakin jotkut naiskansanedustajat saivat asiallisten keskustelujen lisäksi kokea ydinvoimaa

kannattavilta mieskollegoilta tiukkasanaisia kommentteja, joiden viesti oli, että äänestyspäätös vaikuttaa edustajan uskottavuuteen ja tulevaisuuteen poliitikkona. Tämän perusteella voidaan todeta, ettei eduskunnan sisäinen ydinvoimalobbausryhmä pystynyt pyrkimyksistään huolimatta täysin hillitsemään kaikkia ydinvoiman kiihkeimpiä kannattajia eduskunnassa [vrt. luku 9.2.5].

9.4.5 Painostus eduskunnan ulkopuolelta ja vuoden 2003 eduskuntavaalien vaalituki

Lähes kaikki kansanedustajat korostivat, että lobbaus oli ”siistiä ja asiallista”. Suuri osa haastatelluista kertoi, etteivät he kokeneet prosessin aikana minkäänlaista painostusta. Yhdelläkään haastatellulla ei ollut haastattelun perusteella päällimmäisenä mielessään kokemuksia painostuksesta, mutta muutamissa haastatteluissa ilmeni keskustelun edetessä painostaviksikin koettuja vaikuttamispyrkimyksiä. Kuten edellisessä luvussa todettiin, sisäisessä lobbauksessa oli jonkin verran painostavia sävyjä. Eniten mainintoja sellaisista aiheuttivat joidenkin ydinvoiman vastustajien painostavat, uhkailevat ja leimaavat sähköpostiviestit. [ks. 9.4.2.1]. Esimerkiksi 1993:n prosessin kaltaista intressiryhmien taholta tullutta käytäväpainostusta ei koettu. Ydinvoiman vastustajien leirissä oli kuitenkin kuultu joidenkin kansanedustajakollegoiden kertomuksia painostaviksi koetuista yhteydenotoista, jotka tapahtuivat ilmeisesti puhelimitse. Näiden yhteydenottojen pääviesti oli, että väärä äänestyspäätös vaikeuttaa kansanedustajan uramahdollisuuksia. Ilmeisesti suurin osa kyseisistä yhteydenotoista tapahtui vasta prosessin loppupuolella, noin parin viikon aikana ennen äänestystä.

Minä olen kuullut sitten niiltä, jotka ovat sitä kokeneet. Niin siinä käytetään keskustelussa sitä argumenttia, että miten haluat itse nähdä poliittisen urasi ja minkälaisen maineen sinä nyt itsellesi haluat ja sinua ei pidetä uskottavana, jos sinä teet noin ja kyllä on sitten vaalirahoituksenkin hankkiminen vaikeampaa ja tällaista. Ja sitä on kyllä oikeastaan kuulunut melkein kaikista puolueista ja sitten se on vähän eri puolilla ja eri puolueilla tapahtunut eri tavalla se painostaminen, että joissakin on enemmän esimerkiksi tällaisia alueellisia yhteydenottoja, tällaiset alueelliset isot tukijat esimerkiksi saattaa sen viestinsä kertoa, mutta tämä on hyvin semmoista pinnan alla olevaa.

Aktiivinen vastustaja, toisen käden tieto

SAK:n yksittäisten järjestöjen ja MTK:n yksittäisten järjestöjen osalta niin loppusuoralla kyllä saatiin kuulla ihan selviä semmoisia, että joko jatkat kansanedustajana ja äänestät ydinvoiman puolesta tai sitten me vaihdamme hevosta. [...] Että minulla on se käsitys, että se, mikä ei näkynyt, mutta mistä sitten sai kuulla, niin liittyi ennen kaikkea tähän järjestöjen omiin edustajiin, jotka on tänne tullut tähänkin asti sen järjestön tuella, niitten koneistojen kautta sekä taloudellisella tuella että ennen kaikkea sillä masinoidulla äänestämällä. Niin heillä ei ilmeisesti oikeasti ollut sitten monellakaan

mitään muuta vaihtoehtoa.

Toinen aktiivinen vastustaja, toisen käden tieto

Edellä mainitun lainauksen antaja kertoi myös seikkaperäisesti nimeltä mainitun yhden kansanedustajan muuttaneen kantaansa MTK:n painostettua vaalituen epäämällä. Kyseisestä tapauksesta tutkijalla ei kuitenkaan ole ensikäden tietoa, minkä vuoksi väitteen paikkansapitävyys on kiistanalainen. Myös spekulointi, että järjestöjen ”omilla kansanedustajilla” ei ollut muuta mahdollisuutta, vahvistaminen tai kumoaminen vaatisi lisätutkimusta. Se voidaan kuitenkin todeta, että väittämän kanssa lievässä ristiriidassa on ainakin se seikka, että kaikki kansanedustajat, joilla oli vahvat juuret ammattiyhdistysliikkeeseen tai MTK:hon, eivät kannattaneet ydinvoimaa. Tyhjentävästi kyseiseen väittämään vastaaminen on kuitenkin mahdotonta tämän tutkimuksen aineiston pohjalta. Kaksi ensikäden tietoa kuitenkin vahvistavat tulkintaa, että jotkut tahot yrittivät painostaa, jos esimerkiksi vihjailua vaalituen lupaamisesta tai epäamisestä yksittäistä päätöstä vastaan pidetään sellaisena. Aikaisempien tämän luvun lainausten osalta täytyy todeta, että SAK:n yksittäisten järjestöjen painostuksesta ei tullut ensikäden tietoa haastatteluissa. Sen sijaan yksi kansanedustaja kertoi itse, että hän sai painostavan sävyisiä puhelinsoittoja MTK:lta ja parilta elinkeinoelämän taholta. Vaalitukivihjailut tulivat selvästi esille, alla olevaa lainausta tulkiten, elinkeinoelämän edustajien puhelinsoitoissa. Vaalitukivihjailuista MTK:n osalta lukija saa tehdä omat johtopäätöksensä kahdesta seuraavasta lainauksesta. Niiden perusteella lienee kuitenkin mahdotonta vuorenvarmasti sanoa, sisälsikö MTK:n yhteydenotto kyseisen haastateltavan mielestä vihjauksen vaalituen epäamisestä vai ei. Tutkija haluaa tässä yhteydessä todeta, että alla oleviin lainauksiin ei ole pyydetty MTK:n vastinetta. On mahdollista, että siellä asia on saatettu kokea toisella tavalla.

Ihan tässä loppumetreillä sain itse asiassa kolme puhelinsoittoa: yksi tuli järjestöltä ja kaksi tuli elinkeinoelämältä. Ja niissä suoraan sanottiin, että pitäisi äänestää ”kyllä”, ja että elinkeinoelämä kyllä sitten muistaa ne, jotka on äänestänyt ei, että kun vaalitkin on tulossa... Niin ne vaikutti kyllä minuun hyvin negatiivisesti... että se oli ilman muuta selvää ja myöskin tämän järjestön [=MTK:n] edustajan soitto... niin... minä en kokenut positiivisina näitä yhteydenottoja. [...] Niitä [elinkeinoelämän edustajia] minä en sitten paljasta, mutta MTK. Minä tiesin ettei MTK ole tehnyt tämmöistä päätöstä [kannattaa ydinvoimaa] vaan siellä on yksittäiset ihmiset, jotka voi olla kyllä ja yksittäiset ihmiset, jotka voi olla ei, mutta siellä ei ole MTK:ssa tehty mitään päätöstä, että olemme ydinvoiman puolesta. [...] [Oliko hän sieltä johtoportaasta vai sitten?] No voi sanoa, että ylempää [...] Minä sanoin, [...], että kiitos vain informaatiosta, mutta minä olen täysin riippumaton, enkä ole riippuvainen mistään tämmöisistä tekijöistä.

Ydinvoiman vastustaja, ensikäden tieto

Kyseinen haastateltavakaan ei suoranaisesti väitä, että yhteydenotot olivat lahjontayrityksiä vaalituella, mutta ilmeisesti hän piti sitä ainakin elinkeinoelämän edustajien osalta todennäköisenä. Toisaalta yllä ja alla olevat lainaukset tukevat aikaisemmassa lainauksessa esiin tullutta tulkintaa, jonka mukaan vihjailut vaalituen kytkemisestä ydinvoimapäätökseen olivat hyvin hienovaraisia, toisin sanoen hiukan peiteltyjä:

[...]Ehkä ne ajatteli, että minä tulen kääntymään heidän puoleen varmaan seuraavissa [vuoden 2003 eduskunta-] vaaleissa, mutta sitäkin minä en aio tehdä. Minulla on aavistukset siitä, että tässä saattaisi olla takana vaalirahaa, joka liikkuu sitten ennen vaaleja [...]. Enhän minä pysty semmoista todistamaan, että liikkuiko tässä vaalirahaa vai ei, mutta aavistelen, että näin olisi voinut tapahtua. Siis lupausten muodossa tai että "elinkeinoelämä muistaa kyllä sitten".

Edellä lainattu ydinvoiman vastustaja, ensikäden tieto

Myös eräs toinen kansanedustaja sai pari painostussoittoa. Alla oleva lainaus tukee tulkintaa vaalitukivihailujen hienovaraisuudesta ja tulkintaa, että joitakin kansanedustajia pyrkivät painostamaan sellaiset tahot, joilla oli yhteys kansanedustajaan jo aikaisemmin.

En minä tiedä, onko sen takana joku isompi porukka vai onko se joku tämmöinen yksittäinen henkilö. Siis minä tunnen heidät hyvin, että he on ihan fiksuja vaikutusvaltaisia ihmisiä, että se voi olla heidän omaa ajattelua. [...] Mutta kaksi tuli tämmöistä painostussoittoa, että "jos et sinä tiedä mitä nappulaa painat, niin sinun käy aika huonosti, että sinun kaltaisia tähdenlentoja on ollut ja tulee olemaan"

Toinen ydinvoiman vastustaja

Haastattelujen perusteella näyttäisi siltä, ettei vaalituen lupaaminen myönteistä ydinvoimapäätöstä vastaan ollut laajamittaista. Toiseksi vaalituen kytkentäyritykset ydinvoimapäätökseen eivät todennäköisesti olleet eduskunnan sisäisen ydinvoimaa ajaneen lobbausryhmän valitsemia taktiikoita, vaikka mahdollisia vaalitukijoita aktivoitiin ottamaan yhteyttä kansanedustajiin. Tätä tulkintaa tukee ydinvoimaa aktiivisesti ajaneen kansanedustajan spontaani kommentti lahjonnasta:

Vihjaus siihen, että tämä laki [=kansanedustajien lahjonnan kieltävä laki] olisi pitänyt käsitellä ennen ydinvoimaratkaisua oli törkeä ja annettiin ikään kuin ymmärtää sillä tavalla, että tässä on joko yritetty tai on sitten lahjottu joitakin kansanedustajia, niin ei mitään. Minä joka ainoalle, joka tämmöistä on väittänyt, olen sanonut, että sano kuka, ketä on yritetty ja kuka on saanut tällaista. Kerro se! Yhtään nimeä ei ole tullut. Että se on ollut yleisellä tasolla, että tämä on kulkenut ihan näin, että tähän ei liity mitään tällaista. Sen takia minäkin pystyn puhumaan ihan avoimesti.

Eduskunnan sisäisen ydinvoimalobbausryhmän [ks. luku 9.2] jäsen

Osa haastatelluista koki loukkaavaksi joidenkin ei-kannalla olleiden kansanedustajien väitteet, että osa kansanedustajista olisi lahjottu myönteisen ydinvoimakannan taakse. Parin kansanedustajan vaalirahoituskysymystä koskevissa vastauksissa tuli vahvasti esille, että lahjontaa pidettiin erittäin huonona keinona eikä sen vaikuttavuuteen uskottu senkään vuoksi, että siitä uskottiin jäävän helposti kiinni.

...Minun mielestä täysin edesvastuuttomasti eräät kansanedustajat ovat julkisesti sanoneet, että on ostettu ydinvoimalle myönteisiä ääniä[...] Musta se on ala-arvoisinta mahdollista politiikantekoa ilman, että pienimpiäkään perusteluja esitetään ja todistuksesta puhumattakaan leimataan tällöisen prosessin yhteydessä tahoja, jotka joutuvat omituiseen valoon, jos nämä puheet otettaisiin tosissaan. Musta se on erittäin halveksittavaa käyttäytymistä sanoa sillä tavalla ja minä voin kuinka monta sormea tahansa panna raamatun päälle ja sanoa, että kukaan ei ole edes yrittänyt ja olisin pitänyt sitä kyllä erittäin tyhmänä keinona koittaa edes vaikuttaa.

Ydinvoiman passiivinen kannattaja

Painostuksen ja vaalituen vaikuttavuuden tutkimisessa on aina se ongelma, että tuskin kukaan haluaa myöntää muuttaneensa kantaa painostuksen tai vaalituen vuoksi, vaikka näin olisi tapahtunut. Edellä esitetyt lainaukset todistavat kuitenkin sen tulkinnan puolesta, että useissa tapauksissa painostus, kuten vaalituen epäämällä tai lupaamisella vihjailu, ei ole yleensä tehokas keino ja voi toimia jopa tarkoituksiperiään vastaan, ainakin pitkällä tähtäimellä.

9.4.6 Lobbaajien ja tietolähteiden painoarvosta

Lobbarin ja lobbaajatahon ominaisuuksien merkitystä on käsitelty jo useaan otteeseen aikaisemmin tässä tutkimuksessa. Aikaisempia tietoja hiukan myös täydentäen voidaan todeta tutkimusaineiston pohjalta lobbaajan ja informaatiolähteen ominaisuuksista tässä prosessissa muun muassa seuraavaa: 1) Sisäisessä lobbauksessa oikean kansanedustaja-apulobbarin tai taustahenkilön valitseminen vaatii harkintaa. Ystävyysuhde katsottiin eduksi lobbaamisessa [vrt. luku 3.2.1]. 2) Naiselta naiselle lobbausta käytettiin tietoisesti ainakin kannattajien leirissä. 3) Äänestäjien mielipiteillä oli merkitystä joidenkin päättäjien päätöksenteolle; joidenkin edustajien mukaan kansalaisten ja äänestäjien mielipiteillä ei ollut vaikutusta heidän päätöksentekoonsa. 3b) Toisen käden tiedon mukaan joihinkin edustajiin vaikutti vaalitukiryhmän ts. taustaryhmän vahvojen jäsenien mielipiteet,

joihin kansanedustaja on vuosien varrella tottunut luottamaan. 4) Eduskuntaryhmien omat selvitykset ja asian käsittely vaikuttivat. 5) Asiantuntijuuteen vedottiin vaikuttavuuden vahvistamiseksi molemmin puolin. 6) Professorit ja ministeriöt olivat vakuuttavia informaation lähteitä. Intressiryhmien toiminnalla oli vaikutusta, mutta niiden kautta ja nimissä tullutta informaatiota ei pidetty yhtä luotettavana kuin ”sitoutumattommiksi” koettujen informaatiolähteiden:

Kun lobbaavat tahot informaatiota keräävät edelleen välitettäväksi, niin varmasti tekevät sen niin, että se palvelee heidän omia tarkoitusperiään. Että silloin valitaan semmoiset osat yleisestä tiedosta, jotka palvelee juuri nimenomaista sitä juuta tai eitä. Kyllähän maailma näin on ollut ja sen takia enemmän viehättää sellainen informaatio, joka ei ole niin sanottua etujärjestöinformaatiota [...] Ei niin hölmö pidä kenenkään olla, että kuvittelisi Greenpeacen jakavan jotain sellaista tietoa, joka palvelisi myönteistä ydinvoimapäätöstä yhtä vähän kuin minä kuvittelisin, että TVO:n näkökannat olisivat rakennetut niin, että siitä vois tulla johtopäätökseen, että tämä on ”toivoton tapaus”.

Passiivinen kannattaja

Yllä ja alla olevat lainaukset ovat tulkittavissa siten, että erityisesti asian ääripäihin profiloituneita tahoja pidettiin vähemmän luotettavina informaatiolähteinä. Vähiten vakuuttavaksi koettiin sekä innokkaimmat ydinvoiman kannattajat että vastustajat.

Jos minä olen rehellinen, niin kyllä se vähän näin meni, että jotenkin kun tuli käteen Valtavirran paperi, niin ja sitten minä ajattelin, että se on asenteellista. Okei, molemmat ääripäät on, mutta ehkä mä ajattelin sen enemmän asenteelliseksi sitten, että se ei ole kovin luotettavaa tietoa.

Passiivinen vastustaja

Toisaalta joidenkin haastateltujen kommentteissa tuli esille se, että merkitystä on sillä, kenen kanssa on oppinut olemaan tekemisissä. Joillakin kansanedustajilla on läheisemmät suhteet esimerkiksi liike-elämään, mikä lisäsi liike-elämän edustajien hyväksyttävyyttä informaatiolähteenä näiden kansanedustajien arvioissa. Vaikuttaisi siis siltä, että informaatiolähteen kuuluminen viiteryhmiin, joihin kansanedustaja samaistaa itsensä, lisää lähteen hyväksyttävyyttä. Toisekseen lobbarin ja kansanedustajan olemassa olevien suhteiden pitkäikäisyyden katsottiin olevan eduksi:

No varmaan sillä oma merkitys on, että tunsi näitä henkilöitä ja näitä tahoja entuudestaan. Niin totta kai se myös edunvalvonnassa on hyödyksi. Että jos sinä olet edunvalvoja, niin aloitatko sinä silloin, kun ikään kuin case alkaa vai onko teillä olemassa jonkun tyyppinen yhteys jo aikaisemmin. Totta kai se helpottaa asiaa puolin ja toisin.

Ydinvoiman aktiivinen kannattaja

7) Merkitystä on myös lobbaavien tahojen koalition tai rintaman laajuudella, esimerkiksi sillä, että rintamassa oli myös vastapuolen vahvuusalueisiin kuuluvia tahoja. 7a) Teollisuuden ja energiayhtiöiden sekä yliopistomaailman joidenkin edustajien tuki vastustukselle laajensi kuvaa ydinvoiman vastustajista ja toi uskottavuutta ydinvoiman vastustajille. Ydinvoiman vastustajien heikkoutena toisaalta oli, että niiden kuva jäi joillekin edustajille epäselväksi. Kaikille kansanedustajille ei oikein avautunut se, keitä ydinvoiman vastustajat kaiken kaikkiaan olivat. 7b) SAK:n TT:n, MTK:n (muun muassa Esa Härmälän ydinvoimamyönteisten kannanottojen uskottiin vaikuttaneen keskustassa ja kokoomuksessa) ja Helsingin Sanomien asettuminen tukemaan ydinvoimaa arvioitiin vaikuttaneen erityisesti. On kuitenkin todettava, että Juho Rahkosen tutkimuksessa Helsingin Sanomat osoittautui uutisoinnissaan kaikista tutkimuksen kohteena olleista sanomalehdistä tasapuolisimmaksi (Rahkonen 2002, 63). Ristiriita tämän tutkimusten tulosten kanssa saattaa selittyä sillä, että Rahkosen tutkimuksen tarkastelu kohdistui ajallisesti ja määrällisesti vain pieneen osaan Helsingin Sanomien uutisista ja kirjoituksista. Voi olla, että useiden kansanedustajien käsityksiä Helsingin Sanomien linjasta hallitsivat prosessin loppupuolella esiintyneet ydinvoimamyönteiset pääkirjoitukset. Toiseksi esimerkiksi SAK:lla oli jostain syystä useiden arvioiden mukaan yllättävän pieni vaikutus SDP:ssä ja Vasemmistoliitossa.

8) Ydinvoiman vastustuksen profiloituminen liiaksi Vihreisiin ja radikaaleihin voimiin, ”hörhöihin”, oli ongelma vastustajien vaikutuspyrkimyksille. 8b) Ydinvoiman kannatus ei vastaavasti, ainakaan haastatteluaineiston valossa tarkasteltuna, profiloitunut haitallisesti Kokoomukseen, vaikka se oli ajanut ydinvoimaa jo vuosia.

9.4.6.1 Eduskunnan poliittisten ryhmien ja keskeisten poliitikkojen vaikuttavuudesta

Ydinvoiman vastustajien imago-ongelmia on käsitelty jo luvussa 9.3.2. Ydinvoiman vastustuksen profiloitumista Vihreään Liittoon ja ”hörhöihin” on syytä täydentää muutamalla huomiolla: Useat kansanedustajat epäilivät, että joidenkin epävarmojen halua äänestää ei ydinvoimalle vähensi se, että he olisivat saattaneet tulla samaistetuksi Vihreän Liiton tukijoiksi tai välillisiksi tukijoiksi. Toisin sanoen koska

ydinvoiman vastustus profiloitui voimakkaasti vihreiden missioksi, joidenkin haastateltujen mielestä jotkut kansanedustajat olisivat kokeneet ydinvoimaa vastaan äänestämisen suoraksi tai epäsuoraksi tuenilmaisuksi vihreille. Erään passiivisen kannattajan mukaan joidenkin kansanedustajien halua tukea vihreitä ydinvoima-asiassa vähensi se, että vihreät olivat jyrkästi eri linjoilla heidän kanssaan ajaessaan voimakkaasti muun muassa parisuhdelakia ja siviilipalveluasiana [= siviilipalvelusajan lyhentämistä]. Ydinvoima-asiaan liittyi myös puhtaasti puoluepoliittista argumentaatiota. Eräs haastateltava antoi ymmärtää, että hänen puoluekantaansa edustavat taustahenkilöt perustelivat, että hänen pitäisi äänestää ydinvoiman puolesta, jotta vihreät eivät saisi vaalimenestystä seuraavissa vaaleissa. Tätä kyseinen haastateltava ei pitänyt hyvänä argumentaatiotapana.

Kuten aikaisemmin todettiin [luvussa 9.3.2], ympäristöministeri Satu Hassin keskeinen rooli ydinvoiman vastustajien toimissa saattoi sisältää ongelmia vastustuksen profiloitumisen osalta. Tutkimusaineiston perusteella ei kuitenkaan pysty sanomaan, oliko Hassin toimien merkitys ydinvoiman vastustuksen kannalta loppujen lopuksi positiivinen vai negatiivinen. Voi olla, että esimerkiksi Hassin julkisuudessa ja muissa yhteyksissä esittämät argumentit vaikuttivat joihinkin kansanedustajiin, mutta sitä ei ehkä kehdattu myöntää, mikäli haastateltava ei itse kuulunut Vihreään Liittoon. Yleensäkin haastatteluista huokui se, että kunniaa omaan kantaan vaikuttamisesta ei haluttu antaa yksittäisille kollegoille, tosin poikkeuksiakin oli [ks. 9.4.4]. Arvoitukseksi jäi, vaikuttiko joidenkin kansanedustajien kantaan Hassin teettämä selvitys ministeri Mönkäreeseen esittämän periaatepäätösratkaisun liitetyn lausuman taloudellisista vaikutuksista. Selvityshän Hassin mukaan osoitti, että ”Mönkäreeseen lausuma kutistaa lisäydinvoiman taloudelliset hyödyt olemattomiin” (ks. esim. MTV3 Intrenet 18.2.2002 klo 16:35). Mikäli yhtä aktiivista vastustajaa on uskominen, kyseinen selvitys sai tyrmäävän vastaanoton mediassa [vrt. 9.3.2].

Seikka, jonka sekä muutamat vastustajat että kannattajat uskoivat vaikuttaneen ydinvoiman puolesta erityisesti SDP:n eduskuntaryhmässä, oli pääministeri Lipposen rooli ydinvoima-asiassa. Myös esittelevällä ministeri Mönkäreellä katsottiin olleen merkittävä rooli ydinvoiman puolesta, mitä oli vahvistanut se, että hän oli pitkään ja ”johdonmukaisesti” kannattanut ydinvoimaa (ei kuitenkaan ilmeisesti 1993). Vuoden

1993 prosessissa asetelma oli toinen: pääministeri Esko Aho oli ydinvoimaa vastaan, ja kauppa- ja teollisuusministeri Seppo Kääriäinen ryhtyi kannattamaan ydinvoimaa varsin myöhäisessä vaiheessa. Tämän uskottiin vahvistaneen silloin ydinvoiman vastustusta erityisesti keskustan eduskuntaryhmän kansanedustajien keskuudessa. Sillä, että suuri osa Keskustan eduskuntaryhmän johtoa vastusti myös 2002:n prosessissa ydinvoimaa, saattoi olla jotain vaikutusta keskustan eduskuntaryhmässä. Päällimmäisenä tutkimusaineistossa nousi kuitenkin esiin se, että vaikutusta oli keskustan eduskuntaryhmän teettämällä kahden vaihtoehdon mallilla [ks. luku 9.4.3.1], ei juurikaan suoranaisesti johtohenkilöiden kannoilla. Kuitenkin keskustan johtohenkilöiden ohjaava vaikutus tuli esiin keskustalaisen kansanedustajan kommentissa, jonka mukaan yhden (haastateltaviin kuulumattoman) kansanedustajan kannanmuodostukseen olisi taktisista syistä vaikuttanut puheenjohtaja Anneli Jäätteenmäen kielteinen kanta. Yksi aktiivinen ydinvoiman kannattaja väitti myös, että vastustuksen lisäämiseksi keskustalaisten kansanedustajien keskuudessa haluttiin Keskustan eduskuntaryhmän johdossa myötävaikuttaa hallitus-oppositio-asetelman syntymiseen ydinvoima-asiassa. Hän ja useat muut haastateltavat arvioivat kuitenkin, ettei hallitus-oppositio-asetelmaa syntynyt. Kyseistä arviota asetelman synnyttämispyrkimyksistä ei pysty tämän tutkimusaineiston perusteella vahvistamaan tai kumoamaan.

Vihreän Liiton ydinvoimakannalla ja sen vaikutuksista Vihreän eduskuntaryhmän kansanedustajiin lienee turha spekuloida. Sen sijaan arvoitukseksi jäi, mikä vaikutus keskustan, Vasemmistoliiton ja RKP:n puolueina ottamalla kielteisillä ydinvoimakannoilla oli kyseisten puolueiden kansanedustajiin. Vasemmistoliitossa puoluekannanoton lisäksi ydinvoiman vastustusta saattoi tukea puolueen puheenjohtajan ja ministerin Suvi-Anne Siimeksen näkyvä asettuminen vastustamaan ydinvoimaa. Siimes otti myös julkisesti kantaa asiaan ja teki yhteistyötä myös ministeri Hassin kanssa. Haastateltavien suhteellisen pienen määrän vuoksi Siimeksen roolin vaikuttavuus jäi kuitenkin arvoitukseksi. Eräs aktiivinen ydinvoiman kannattaja arvioi, että Vasemmistoliitossa ydinvoiman vastustusta palveli halu ”kätkeä vasemmistolaisuutta vihreyteen”. Kyseistä väitettä eli puolueen profiloimishalun vaikutusta vasemmistoliiton kansanedustajien ydinvoimakantoihin ei kuitenkaan voida aineiston perusteella vahvistaa tai kumota.

Kahden ydinvoiman aktiivisen vastustajan mukaan erityisesti kristillisistä muutamit kansanedustajat muuttivat kantaansa ydinvoiman puolelle vain hiukan ennen äänestystä, mikä oli eduskunnan ydinvoiman vastustajille yllätys. Eräs ydinvoiman aktiivinen vastustaja uskoi, että kristillisten sisällä lobbausta johti puolueen puheenjohtaja Bjärne Kallis. Kyseinen väite Kalliksen roolista ei saanut vahvistusta eduskunnan ydinvoimalobbausryhmän jäseniä haastatellessa, eikä se vahvistunut muussakaan aineistossa. Kristillisdemokraatteihin liittyi myös julkisuudessa huhu, että he olisivat tehneet sosiaalidemokraattien kanssa salaisen sopimuksen, jonka mukaan kristilliset olisivat nousseet hallitukseen vihreiden tilalle ydinvoiman voittaessa. Tutkimusaineiston mukaan tätä viestiä levitteli ainakin jossakin vaiheessa Greenpeacea toimiva henkilö. Haastatteluissa kyseisen asian spontaanisti esiin nostaneet kansanedustajat pitivät väitettä valheellisena ja sen levittämistä loukkaavana. Huhulla oli kuitenkin jotain vaikutusta: kyseisen väitteen levittäminen heikensi Greenpeacen hyväksyttävyyttä informaatiolähteenä joidenkin kristillisdemokraattien keskuudessa.

9.4.6.2 Lobbarin henkilökohtaiset ominaisuudet

Tarkasteltaessa tutkimusaineistoa kokonaisuudessaan on merkillepantavaa, että lobbareiden henkilökohtaiset ominaisuudet nousivat aika vähän esille haastateltavien kokemuksissa, ellei sukupuolta ja positiivisten suhteiden merkitystä oteta huomioon [ks. 9.2.4 ja 9.4.3]. Useat edustajat korostivat haastatteluissa, että esimerkiksi asiantuntijakuulemisten aikana he pyrkivät avoimesti ja mahdollisimman tasapuolisesti kuulemaan kaikkia lobbareita ja muita asiantuntijoita taustayhteisöön katsomatta. Kansanedustajien arvioissa asiantuntijuus ja väitteiden uskottavuus nousivat vahvimmin esille lobbarin hyvinä ominaisuuksina [vrt. 3.2.1]. Kuten aikaisemmin todettiin, jotkut kansanedustajat myönsivät, että lobbarin edustamalla taustayhteisöllä saattoi olla negatiivinen tai positiivinen vaikutus uskottavuuteen [ks. 9.4.6]. Useissa haastatteluissa lobbarin esiintymistyyli ja ulkoiset ominaisuudet eivät nousseet esille millään tavalla. Useista haastatteluista ilmeni suurimmaksi osaksi epäsuorasti, että ydinvoiman kannattajien puolella oli tapahtunut muutos lobbareiden ominaisuuksissa verrattuna vuoden 1993 prosessiin. Tiivistäen ja yksinkertaistaen

voidaan sanoa, että painostavia ja aggressiivisia miehiä oli vaihdettu hyväkäytöksisiin naisiin. Haastatteluista välittyneen kuvan perusteella näyttäisi siltä, että ydinvoiman vastustajien lobbarit osasivat käyttäytyä pääpiirteittäin asiallisesti niin 2002:n prosessin (jos mukaan ei lasketa painostavien sähköpostiviestien ja postin lähettäjiä) kuin jo 1993:n prosessinkin aikana. Ehkäpä mielenkiintoisimman arvion esiintymisestään sai TT:n johtaja, ydinvoimalobbari Ulla Sirkeinen:

Sirkeinen esiintyi rauhallisesti, asiallisesti, jäi harvoin kiinni missään väittelyssä siitä, että ei olisi kunnioittanut vastustajapuolta; kuunteli loppuun asti, usein myötäili ensin vastausta. Siis se oli ihan tällainen tekninen hyvin opeteltu viestintä, että ”kyllä mutta toisaalta näin”; [...] Hän on myös hyvin fotogeeninen, kaunis; oli laitettu erittäin kauniiksi; huomiota herättäviä harkittuja asuyhdistelmiä ja semmoista[...]. Kyllä siinä ehkä oli semmoinen klassinen suomalainen osaava virkanainen parhaimmasta päästä esiintymässä.

Aktiivinen ydinvoiman vastustaja

Toisin sanoen haastateltavaa tulkiten hyvän lobbarin esiintymisen ominaisuuksia ovat dialogisuus, vaikutelma vastapuolen kunnioittamisesta, retoriset taidot sekä tyylikäs ulkoinen olemus. Ulkoinen olemus nakersi joidenkin ydinvoiman vastustajien uskottavuutta. Aikaisemmin tutkimuksessa todettiin, että joidenkin ydinvoiman vastustajien vaikuttaminen ”hörhöiltä” oli imago-ongelma [ks. 9.3.2]. Erään passiivisen vastustajan kommentti avaa ”hörhöjen” imagoon liittyviä negatiivisia miellelyhtymäketjuja:

No se, että on tukka pystyssä ja hipsuhapsu vaatteet ja epäsiistin näköinen ja. Se on varmaan sitten joku oma asenne jostain kumpuaa [...] Se voi kuule liittyä sitten myös joihinkin ihan, jos ajattelee joitakin kettutyttöjen hommia, koska minä en arvosta enkä pidä laillisena sitä heidän tapaansa toimia, niin ehkä sen sitten rinnastaa näihin muihin järjestöihin, vaikka ne eivät olisi toimineetkaan vastaavalla tavalla. Niin se voi jostakin tällomaisestakin tulla.

Myös eräs ydinvoiman aktiivinen kannattaja oli edellisen lainauksen antajan kanssa samoilla linjoilla: antipatiat kettutyttöjä ja radikaaleja ympäristöaktivisteja kohtaan yhdistyivät joidenkin kansanedustajien mielissä ydinvoiman vastustajiin. Syynä tähän olivat muun muassa joidenkin ydinvoiman vastustajien ja joidenkin ympäristöaktivistien ulkoisessa olemuksessa koettujen samankaltaisuuksien synnyttämät miellelyhtymät.

9.4.7 Yhteenveto

Luvun 9.4 alaluvuissa käsiteltiin kansanedustajien kokemuksia lobbauksesta vastaanottajan näkökulmasta. Haastateltavat kokivat lobbauksen pääosin asialliseksi, mutta myös painostavia vaikutuspyrkimyksiä esiintyi. Kansanedustajiin pyrittiin vaikuttamaan kansalaisyhteydenotoilla, kannanotoilla, erilaisilla malleilla ja laskelmilla, informaatiotilaisuuksilla, paneelikeskusteluilla. Kannastaan varmat kansanedustajat kokivat keskimäärin vähemmän vaikutuspyrkimyksiä kuin passiiviset kansanedustajat. Valiokuntakuulemiset olivat merkittäviä useiden kannastaan epävarmojen kansanedustajien päätöksenteossa. Kaiken kaikkiaan hyväksi koettu lobbaus oli asiantuntevaa, keskustelevaa ja kohdettaan kunnioittavaa ja kohderyhmän huomioon ottavaa. Sekä passiivisten kannattajien että vastustajien arvioissa yksi keskeisimpiä päätöskriteereitä oli usko valitun vaihtoehdon realistisuuteen. Asiaperusteiden lisäksi lobbauksen tehoon vaikuttivat kansanedustajan mielikuvat ja tuntemukset viestin esittäjiä kohtaan ja kansanedustajan oma arvomaailma. Ääripäiksi mielletyt lähteet koettiin vähiten vaikuttaviksi. Myös lobbarin ulkoisella olemuksella katsottiin joissakin tapauksissa olleen merkitystä.

9.5 Ydinvoimapäätökseen vaikuttaneita tilannetekijöitä ja niiden hyödyntäminen

Ydinvoimakäsittelyyn ja -päätökseen vaikuttaneita tilannetekijöitä ja olosuhteita tuli esille jo luvun 9.1 alaluvuissa. Luvun 9.5 alaluvuissa tarkastellaan vielä niitä seikkoja, jotka vaikuttivat jollakin tavalla ydinvoimapäätöksen muotoutumiseen. Luvuissa esitetään myös jonkin verran argumentteja ja tapoja, joilla kyseisiä tilannetekijöitä pyrittiin hyödyntämään.

9.5.1 Ydinvoimaan liittyvät koetut uhkat

Yksi selkein ydinvoimaa vastaan toiminut, haastatteluissakin esiin tullut seikka, oli itse ydinvoimaan energiamuotona liittyvät pelot. Ydinvoima on energiamuotona vuosikymmenten ajan mitä ilmeisimmin profiloitunut enemmän tai vähemmän negatiivisesti erityisesti onnettomuusriskeiltään. Varsinkin useat ydinvoiman vastustajat pitävät ydinvoimalatekniikkaan sekä sen raaka-aineiden käyttöön ja ydinjätteen loppusijoituksen liittyviä ympäristöriskejä merkittävinä. Kukaan haastateltavista ei pitänyt ydinvoimaa riskittömänä, vaikka haastatellut arvioivat riskien merkityksen eri tavalla. Haastatteluaineiston yksittäiset kommentit ja kokonaisuuskin viittaavat riskimielikuvien osalta siihen, että vuoden 2002 ydinvoimaprosessissa esimerkiksi Tshernobylin onnettomuus vaikutti vähemmän ydinvoimaa vastaan kuin 1993:n prosessissa: ajallinen etäisyys onnettomuudesta edisti ydinvoimalle suotuisamman ilmapiirin kehittymistä. Ydinvoimaan liittyviä pelkoja vähensi myös se, että Suomessa oli jo entuudestaan neljä vuosikymmeniä käytössä ollut ydinreaktoria, joissa ei ollut tapahtunut suuria onnettomuuksia [vrt. myös 9.4.1.1 ja 9.2.4]. Uutena ydinvoiman turvallisuuteen vaikuttavana tilannetekijänä nousivat esille uhkat ydinvoimaloihin kohdistuvista terroristi-iskuista. USA:ssa World Trade Centeriin syksyllä 2001 tehdyt iskut vaikuttivat ydinvoimasta käytyyn keskusteluun muun muassa siten, että ydinvoimaloiden lujuuslaskelmista alettiin keskustelemään entistä enemmän. Tutkimusaineiston valossa terroristi-iskun uhkakuvat eivät kuitenkaan vaikuttaneet kovin merkittävästi passiivisten kannanmuodostukseen. Tämän voisi tulkita siten, että ydinvoimaloihin kohdistuvia

terroristi-iskuja ei pidetty kovin todennäköisinä tai että niihin liittyviä pelkoja oli onnistuttu torjumaan ydinvoima-asian käsittelyn yhteydessä, esimerkiksi ydinvoimalavierailujen avulla [vrt. luku 9.2.4].

9.5.2 Talouteen liittyvät tekijät ja arvot, Venäjä ja maakaasu

Sekä useat ydinvoiman kannattajat että muutama vastustaja uskoivat, että Suomen talouden kasvu äänestystä edeltäneinä vuosina vaikutti ydinvoiman hyväksi. Talouden kasvun vuodet, vaikkakin kasvu oli jo taittunut, lisäsivät uskoa siihen, että talous ja sitä kautta myös energiantarve kasvaisi tulevinakin vuosina. Toisin sanoen jos energiantarpeen kasvuennusteiden (esim. KTM:n ennusteet) toteutuminen olisi näyttänyt epätodennäköisemmältä, se olisi vähentänyt lisäydinvoimavaihtoehdon vetovoimaa lisäydinvoimattomaan ratkaisuun verrattuna. [vrt. SAK:n energiaselvitys, luku 9.4.2.2]. Aikaisemman äänestyksen tienoilla eli vuonna 1993 Suomi eli laman kourissa. Silloin Suomen talouden ja energiantarpeen kasvunäkymät eivät olleet yhtä varmat kuin vuonna 2002, minkä uskottiin suosineen tällöin vuoden 2002 prosessiin verrattuna enemmän ydinvoiman vastustusta.

Eräs ydinvoiman aktiivinen vastustaja uskoi, että talouden merkitys oli 2002:n prosessin yhteydessä hallinnut aikaisempaa prosessia enemmän yleistä ajattelua. Kyseistä haastateltavaa mukaillen talousajattelu määritteli ja kehysti vahvemmin ihmisten ajattelua kuin esimerkiksi ympäristöasiat. Toisekseen, ydinvoimakeskustelussa kiisteltiin hänen mukaansa enemmän numeroista ja faktoista kuin arvoista. Tämä mitä ilmeisemmin suosi enemmän kannattajia kuin vastustajia. Keskustelun ohjaaminen numeroihin ja faktoihin oli ilmeisesti ainakin osittain harkittua [ks. luku 9.2.5], minkä vuoksi sitä voidaankin teorian tiedon perusteella kutsua teemanhallinnaksi (issues management). Toisaalta on todettava, että myös ydinvoiman kannattajat pyrkivät hyödyntämään arvoja. Esimerkiksi energiaomavaraisuus ja riippumattomuus Venäjästä tuotiin esille arvoina, joita ydinvoiman kannattajat käyttivät hyväksi perustellessaan lisäydinvoimaa Venäjältä tuotavan maakaasun ja sähkön vaihtoehtona.

”Venäjän-kortti” saattoi arvokysymyksen lisäksi vaikuttaa myös mielikuviin. Saattaa

olla, että Venäjän liitetyt yleiset epävarmuusmielikuvat vähensivät uskoa Venäjän luotettavuuteen muun muassa maakaasun toimittajana. Venäjän ja venäläisen ydinvoiman heikkoa imagoa kannattajat hyödynsivät myös esittäessään suomalaista lisäydinvoimaa venäläisen ydinvoiman vaihtoehtona. Lisäksi tässä kokonaisuudessa maakaasuun voimakkaammin nojautuvien lisäydinvoimattomien mallien houkuttelevuutta vähensi yhden ydinvoiman vastustajan kommenttia mukaillen maakaasun merkittävä hinnan nousu ennen ydinvoimapäätöstä. Kaksi aktiivista kannattajaa väitti myös, ettei teollisuuden puolella ollut halukkuutta rakentaa maakaasuvoimaloita niiden epätaloudellisuuden vuoksi. Totta tai ei, kyseiset väitteet ilmeisesti vähensivät maakaasuvaihtoehdon houkuttelevuutta.

9.5.3 Kansainvälisyys

Kansainvälisyys ja energiapolitiikan kansainvälinen kehitys vaikuttivat siihen, miten keskustelua ydinvoimasta ja sitä vastaan käytiin. Vastustajat pyrkivät käyttämään argumenttina sitä, että useissa teollisissa länsimaissa oli otettu poliittisia askelia siirryttäessä ydinvoimasta muihin energiamuotoihin. Suomen ydinvoimapäätöksen väitettiin toimivan huonona esimerkkinä muulle maailmalle ja vievän uskottavuutta esimerkiksi uusien EU-jäsenmaiden ydinvoimaloihin kohdistetuilta vaatimuksilta ja rajoituksilta. Myös Suomen imagon maailmalla väitettiin olevan vaarassa, minkä uskottiin realisoituvan esimerkiksi suomalaisiin tuotteisiin kohdistuvien ostoboikotein. Tätä kansainvälisen ulottuvuuden näkymistä ydinvoiman vastustajat pyrkivät ilmeisesti vahvistamaan kansanedustajille ulkomailta lähetetyillä viesteillä sekä käyttämällä kansainvälisiä luennoitsijoita. Kolmas tekijä tai realiteetti, jota molemmat osapuolet pyrkivät hyödyntämään, oli Kioton sopimuksen velvoitteet:

Kioton neuvotteluprosessissa on nimenomaan todettu, että ydinvoimaa ei pidetä tällöisenä kestävästä kehityksen mukaisena tapana vähentää päästöjä; se on ihan näissä meidänkin eduskunnan hyväksymässä Kioton sopimuksen puitteissa oleva reunaehto.

Ydinvoiman aktiivinen vastustaja

Useiden haastateltujen arvioiden mukaan molemmat osapuolet osasivat käyttää Kioton sopimusta tehokkaasti argumentoinnissaan, mutta ilmeisesti ydinvoiman kannattajat hiukan taitavammin [vrt. 9.2.2 ks. myös 9.4.1.1]. Eräät ydinvoimaa vastustaneet kansanedustajat pyrkivät liittämään kansainvälisyysnäkökulmaan

riippuvuuden Venäjästä. He katsoivat energiantuonnin Venäjältä olevan hyväksi maiden keskinäisille suhteille ja olevan linjassa EU:n tiivistyvien Venäjän-suhteiden kanssa. Venäläisen ydinsähkön tuonnin oikeutuksen myötä uskottiin voitavan myös paremmin kontrolloida venäläisten ydinvoimaloiden turvallisuutta. Kahden aktiivisen vastustajan mielestä päätökseen vaikutti se, etteivät vastustajat saaneet oikeudenmukaista foorumia, jossa he olisivat voineet väitellä Venäjän tuonnista ja muista ydinvoimaan liittyvistä asioista. Tämä kritiikki ilmeisesti kohdistui eri yhteisöjen järjestämiin ydinvoimakeskustelutilaisuuksiin [ks. luku 9.4.3] ja osittain myös median tapaan käsitellä ydinvoima-asiaa.

9.5.4 Lisää median roolista

[Median roolia ydinvoima-asiassa on jo käsitelty muun muassa luvuissa 9.2.5 ja 9.3.2. vrt. myös Rahkonen 2002] Erityisen puolueellisena median koki kolme aktiivista vastustajaa [ks. 9.3.2]. Yksi aktiivinen vastustaja piti mediaa kokonaisuudessaan tasapuolisena. Myös passiivisista vastustajista erityisesti kaksi piti mediaa enemmän tai vähemmän ydinvoimaa suosivana. Kolmas haastateltu passiivinen vastustaja esitti median uutisoinnin luotettavuuteen liittyvää kritiikkiä, mutta hänen käsityksensä median suhtautumisesta asiaan kokonaisuudessaan ei käynyt ilmi. Myöskään neljäs passiivinen vastustaja ei maininnut median puolenvallinnasta mitään. Kaksi ydinvoiman aktiivista kannattajaa sanoivat suoraan, että heidän mielestään painettu media eli lehdistö oli erityisesti pääkirjoituksissaan ydinvoiman puolella. Yksi aktiivinen kannattaja piti mediaa kokonaisuudessaan tasapuolisena. Kahden muun aktiivisen kannattajan haastatteluista ei käynyt ilmi, pitivätkö he tiedotusvälineiden enemmistöä tai esimerkiksi lehdistöä puolueellisena vai ei.

Musta media oli ydinvoimamyönteinen. Paljon ydinvoimamyönteisempi nyt kuin 93. [...]
Aktiivinen vastustaja

Minä väittäisin, että pääkirjoituksissa niin ihan ylivoimainen enemmistö oli puolella.
Aktiivinen kannattaja

Yllättävää kyllä, passiiviset kannattajat eivät maininneet median puolueellisuudesta mitään lukuun ottamatta yhtä, joka koki kokonaisuudessaan median tasapuolisena.

Tästä nousee kaksi kysymystä: 1) Eivätkö passiiviset kannattajat pitäneet mediaa puolueellisena? 2) Halusivatko passiiviset kansanedustajat korostaa päätöksensä rationaalisuutta jättäessään mainitsematta käsityksensä median suhtautumisesta ydinvoimaratkaisuuun? Mikäli passiiviset kannattajat eivät kokeneet mediaa puolueellisena, se saattaa teoriaosuudessa esitettyjen näkökohtien perusteella tarkoittaa sitä, että medialla oli suurempi vaikutuspotentiaali heihin kuin muihin haastateltavien ryhmiin: päättäjät, jotka uskovat, että he ovat ilmiselvän taivutteluviestinnän kohteita, ovat vähemmän vaikutettavissa kuin ne, jotka kokevat viestinnän neutraaliksi (Zeigler & Baer 1969, 193, 202).

Kansanedustajien haastattelujen perusteella näyttäisi siltä, että media suosi keskimäärin enemmän lisäydinvoimaa [vrt. 9.3.2]. Samansuuntaiseen tulokseen päätyi myös Juho Rahkonen omassa tutkimuksessaan, joka käsitteli ydinvoima-asian uutisointia sanomalehdissä (ks. Rahkonen 2002). Median väitetty puolentalinta ei välttämättä ollut kokonaan tietoista. Sen roolin muotoutumiseen ja koettuun puolueellisuuteen ydinvoima-asiassa nähtiin vaikuttaneen tekijöitä, jotka olivat yksittäistapausta yleisempiä mediassa ja yhteiskunnassa. Kahdesta alla olevasta lainauksesta välittyy ajatus, että mediaa (ja laajemmin yhteiskuntaa) dominoi usein, ehkäpä alitajuinen, konsensus siitä, miten johonkin asiaan suhtaudutaan:

Joissakin semmoisisissa meidän isoissa kysymyksissä, EU on toinen tyypillinen, ja tämä ydinvoima[...] on asioita, joista vaan puhutaan ja kirjoitetaan tietyllä tapaa;[...] Tämä ikään kuin tämmöinen valtamedia [...] en minä sano, että se vääristelee totuutta, mutta se on aika samannäköinen. Molemmat iltapäivälehdet, mainos-tv, Ylekin tiettyyn pisteeseen, maakuntien ykköslehdet, Hesari, että ikään kuin se ydinvoima näyttyy ikään kuin tämmöisenä pääkirjoituksissa, tavassa uutisoida isona järkevänä aikuisten ratkaisuna. Ja ydinvoiman vastustaminen on taas se tunteellinen: Siellä on näitä nuoria tyttöjä ja poikia kadulla marssimassa, eikä sitten, kun on joku tekniikan professori 60-v puhumassa ydinvoimavastaisesti, niin se ei tunnu samalla tapaa näkyvän, kun vastaava ydinvoimaa puoltava. Että musta siinä oli joku tämmöinen alitajuinen kansakunnan eliitin konsensus, ikään kuin tämän tämmöisen talouseliitin konsensus, että tätä mieltä ollaan.

Aktiivinen vastustaja

Nyt ei ollut muotia tehdä kauhean kriittisiä, kun joskushan väitetään, että toimittajat on sopuleita [...]Tämä ei ollut minkään toimittajan kriittisyyden mittari, että teenpä v[...]maisena jutun ydinvoimasta tai turvallisuusnäkökulmasta tai jostain.

Aktiivinen kannattaja

Siinä, kuinka puolueellisina eri tiedotusvälineitä pidettiin, oli suuria eroja. Erityisen puolueellisena koettiin lehtien pääkirjoitukset, niitä lievemmin yleisönosastojen

kirjoittelu. Yhden ydinvoiman vastustajan mukaan pääkirjoitusten ”puolueellisuutta” selittää se, että suuri osa pääkirjoitustoimittajista oli yli 50-vuotiaita miehiä, ja se, että heillä on ollut taipumusta asettua hallituksen linjoille useissa asioissa. Eräs haastateltu arvioi pääkirjoitusten vaikuttavan kansanedustajiin seuraavalla tavalla:

No jos keskeinen sanomalehti pääkirjoituksessaan ilmoittaa jotakuinkin suorasti, että ne edustajat, jotka vastustavat ydinvoimaa, ovat tyhmiä, niin kyllä se varmastikin epävarmaan edustajaan vaikuttaa silloin. Että sehän antaa viitteitä epäillä, että se lehti arvioi edustajaa siitä näkökulmasta myös muissa toimissa.

Aktiivinen vastustaja

Jos edellinen arvio pitää paikkansa, sanomalehdet saattoivat siis pääkirjoituksillaan vaikuttaa niihin kannastaan epävarmoihin kansanedustajiin, jotka pelkäsivät imagonsa kärsivän kyseisten tiedotusvälineiden silmissä, mikäli he äänestävät kielteisesti. Yleisönosaston toimituspolitiikkaa pidettiin yleisesti ottaen pääkirjoituksia tasapuolisempana, tosin siinäkin useat ydinvoiman vastustajat näkivät taktikointia [ks. myös 9.3.2]:

Ja ne ei-puolen kirjoitukset yleisönosastossa, nehan tuli perjantaina ja torstaina, jotta tilastot kaunistuu, että kaikki on saanut sanoa, silloin kun mielipiteet oli jo muodostettu jo varmasti, niin silloin rupesi tulemaan ei-puolen kirjoituksia. [Viimeisellä viikolla?] Niin (myöntävästi) mielipideosastoihin, koska tiedettiin, että tutkijat tutkii niitä, kuinka paljon oli ja palstatilaa, niin ne kaunistuu sitten. Mutta mielipiteet oli silloin jo faktisesti, ehdottomasti jo muodostettu. Niistä ei ollut enää vaaraa kenellekään. [Millä lailla muuten se vyörytys medioissa sitten?] Se oli ihan kauttaaltaan. Että minä seurasin hirveen monta sanomalehteä. Se oli ihan niin, että ne toimittajatkin oli sillä tavalla pakkosyötetty tekemään niitä kysymyksiä. Niin ne oli ehdottomasti semmoista kyllä-puolen, että se oli aivan ehdottomasti [...] että sitten semmoisia harmittomia ei-puolen kirjoituksia sai olla siellä (naurahtaa)..

Passiivinen vastustaja

Käsitykset sähköisestä mediasta vaihtelivat: osa mediaa ydinvoimamyönteiseksi arvioineista haastateltavista ei pitänyt television ja radion uutisointia kokonaisuudessaan puolueellisena. Toisaalta joidenkin haastateltujen arvioiden mukaan medialle oli kokonaisuudessaan ominaista enemmän tilanteen seuraaminen kuin ydinvoima-asiaan kantaa ottaminen, mikä on hiukan ristiriidassa sen käsityksen kanssa, että media oli tehnyt selkeän puolenvallinnan. Toisekseen osaa haastatelluista ärsyttivät median toistuvat ydinvoimakantaa koskevat tiedustelut. Mediaan liittyen haastatteluissa nousi lisäksi esiin, että median kiinnostuneisuus ydinvoiman kannatuksesta ja vastustuksesta antoi kansanedustajille mahdollisuuden myös taktikoida oman kantansa julkistamisessa ja julkisuuden hyödyntämisessä. Kahden

edellä mainitun näkökohdan osalta aineisto ei kerro, miten ne vaikuttivat lopputulokseen. Yhteenvetona voidaan kuitenkin todeta, että kokonaisuudessaan media näyttäisi olleen otollisempi lisäydinvoimalle kuin vuoden 1993 prosessissa. Siihen saattoi olla useita syitä, muun muassa ydinvoiman kannattajien vastustajia suurempi menestys vaikuttamisessa mediaan [ks. esim. 9.3.2 ja 9.2.5].

9.5.5 Muita päätökseen vaikuttaneita tekijöitä

Haastatteluissa tuli esille, että esimerkiksi satakuntalaisten vahvaa ydinvoimakannatusta [ks. liite 2.] selittää osittain se, että siellä ydinvoima on perinteisesti ollut vahva työnantaja. Satakunnassa sijaitsevaa Eurajoen Olkiluotoa pidettiin ennen ydinvoimaaänestystä toisena viidennen ydinvoimalan mahdollisena sijoituspaikkana. (Syksyllä 2003 varmistui, että viidennen ydinvoimalan sijoituspaikka on Eurajoen Olkiluoto.) Useat haastateltavat uskoivat, että joidenkin teollisuuspaikkakunnilla asuvien kansanedustajien vaakakupissa teollisuuden edut painoivat ydinvoiman hyväksi, koska raskaan teollisuuden uskotaan hyötyvän ydinvoimalla tuotetusta ”halvasta sähköstä”. Kuten moneen kertaan on jo aikaisemmin todettu, päätöksen käsittelyilmapiiri oli varsin rauhallinen ja suosi ”asiallista” käsittelytyyliä. Ydinvoima-asiaa ei tuotu käsittelyyn esimerkiksi ponnin avulla vaan asia käsiteltiin ”normaalilla” tavalla. Rauhallinen ilmapiiri vähensi asian kärjistymistä ja tunnepitoisuutta. Ilmapiirivaikuttaminen olikin erityisesti ydinvoiman kannattajien strategioita [ks. 9.2.5], mutta siihen vaikuttivat myös muut tekijät, kuten median yltiökriittisyyttä välttelevä tapa käsitellä ydinvoima-asiaa. Seikka, jolla oli myös vaikutusta, mutta joka ei haastatteluissa tullut juurikaan esille (paitsi luvussa 9.1.2), oli luonnollisesti eduskunnan koostumus. Jos esimerkiksi eduskunnan sukupuoli-, ikä- ja puoluejakauma olisi ollut toisenlainen, päätöskään olisi voinut olla toisenlainen. [vrt. liite 2.]

9.5.6 Yhteenvedo

Luvun 9.5 alaluvuissa käsiteltiin lukuisia seikkoja, joilla tutkimusaineiston perusteella saattoi olla vaikutusta ydinvoimapäätökseen. Osa mainituista tekijöistä ja olosuhteista vaikuttivat sellaisenaan. Osa kyseisistä tekijöistä/teemoista pyrittiin

myös hyödyntämään aktiivisesti lobbauksessa. Molemmat puolet pyrkivät hyödyntämään ja hallitsemaan muun muassa eri energiamuotoihin liittyviä riskiarvioita ja uhkakuvia, Kioton ilmastopimuksen velvoitteita ja kansainvälisyysaspektia, Suomen Venäjä-suhdetta sekä taloudellisia tekijöitä lobbiesviestinnässään. Lobbykirjallisuuden perusteella tätä voidaan kutsua pyrkimykseksi hallita teemoja.

9.6 Lobbaustrategioiden ja keinojen yhteenvedoa ja analyysia

9.6.1 Lobbauksen vertailu Jaatisen kontingenssimalliin

Gradujen sivumääriä koskevien normien vuoksi ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käytyä lobbausta vuoden 2002 prosessissa ei voida tässä tutkimuksessa verrata perusteellisesti Jaatisen tehokkaan lobbauksen malliin. Esimerkiksi kontingenssimallin eri muuttujien tiloja on joidenkin ajankohtien osalta vaikea kiistattomasti perustella lyhyesti, ja se vaatisi lisätutkimusta. Tutkimusaineiston perusteella Jaatisen mallin muuttujien osalta voidaan kuitenkin todeta seuraavaa, minkä perusteella mallin toteutumista arvioidaan tässä tutkimuksessa:

- 1) Kansanedustajien mielipidejakauma oli prosessin loppuvaiheisiin saakka melko tasainen. Toiseksi lobbauksen pääpaino kohdistui kannastaan epävarmoihin kansanedustajiin. Jaatisen mallista yleisstrategiavaihtoehtoiksi jäivät siis neutraalien tilanteiden 5, 6, 7 ja 8 strategiat. [ks. Kuvio 1.]
- 2) Kilpailu kahden rintaman välillä oli voimakasta, mutta ydinvoiman kannattajilla oli vahvempi asema yhteiskunnassa, parempi imago ja toimivammat suhteet päättäjiin kuin vastustajilla. Tämän vuoksi kannattajien strategiavalintaan soveltuvat parhaiten positiiviset tilanteet (5 ja 6) ja vastustajien strategianvalintaan negatiiviset tilanteet (7 ja 8). [ks. Kuvio 1.]
- 3) Haastateltujen mukaan media oli prosessin loppupuolella selvemmin ydinvoiman kannalla kuin sitä vastaan. Tässä suhteessa median kanta oli selkeästi muuttunut 1993:n äänestyksen jälkeen 2002:n äänestyksen lähestyessä. Taloustutkimuksen ydinvoimamielipidekyselyjen mukaan ydinvoiman vastustus oli kansalaisten keskuudessa vuoden 1993 ja toukokuun alun 2002 välillä pääsääntöisesti kannatusta voimakkaampaa [ks. luku 9.4.2.2]. Kannatuksen ja vastustuksen välisen eron voi kuitenkin havaita trendinomaisesti pienentyneen, vaikka kannatusluvut vaihtelivat suuresti. Kahdessa vuoden 2002 alkupuoliskon aikana julkaistussa Suomen Gallupilla teetetyssä mielipidetutkimuksessa mielipiteet jakautuivat lähes tasan. Koska ydinvoimakantaa ei kysytty suoraan kansalta

(esim. kansanäänestyksellä), median rooli korostuu kolmannessa muuttujassa. Yhteenvedona voidaan todeta, että kolmas tilannemuuttuja (eli media ja kansalaiset) muuttui prosessin aikana ydinvoiman kannattajien kannalta negatiivisesta positiiviseksi ja vastustajien kannalta positiivisesta negatiiviseksi. [ks. Kuvio 1.]

Edellä olevan perusteella yleistilanne ydinvoiman kannattajille oli ensisijaisesti 5 (prosessin alkuvaiheessa 6), jolloin eri mielipiteen omaksuneisiin päättäjiin kohdistuviksi osastrategioiksi malli suosittelee strategioita 1, 5 ja 9. Ydinvoiman vastustajille yleistilanne oli ensisijaisesti tilanne 8 (prosessin alkuvaiheessa 7), jolloin osastrategioiksi soveltuvat mallin mukaan strategiat 4, 8 ja 12. [ks. Kuvio 1.]

Seuraavissa kahdessa alaluvussa, 9.6.1.2 ja 9.6.1.3, verrataan Jaatisen tehokkaan lobbauksen mallia ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käytyyn lobbaukseen. Ydinvoimalobbauksen vertailu Jaatisen malliin on tutkijan aineiston perusteella tekemää tulkintaa. Tilan puutteen vuoksi tutkijan päättelyketjuja ei näiltä osin voida tässä tutkimuksessa tyhjentävästi esittää ja asioita myös yksinkertaistetaan. Osaa asioista on kuitenkin perusteltu viitaten tutkimuksen lukuihin, joissa tulkintaa perustelevia havaintoja on aikaisemmin esitetty.

9.6.1.1 Ydinvoiman puolesta käyty lobbaus ja Jaatisen malli

Jaatisen mallin voi tulkita kuvaavan varsin pitkälle ydinvoimaa ajaneiden tahojen lobbausta. Malli ennustaa kannattajien yleisstrategiaksi prosessin alkupuolella strategiaa 6 eli myönnytysstrategiaa ja prosessin jälkipuoliskolle strategiaa 5 eli informointistrategiaa. Kyseinen muutos yleisstrategiassa näyttäisi tapahtuneen kolmannen kontingenssimuuttujan (media ja kansalaiset) muuttuessa negatiivisesta positiiviseksi, kuten Jaatisen (1999) malli ennustaa.

Myönnytysstrategian mukaan julkisuuden ja kansalaismielipiteen ollessa vastaan lobbaajan ei kannata herättää julkisuutta tai vaihtoehtoisesti lobbaaja voi muokata yleistä mielipidettä. Vuonna 1995 alkaneella vaalikaudella ydinvoiman kannattajat toimivat matalalla profiililla muun muassa julkisuuden suhteen. Prosessin edetessä

yleistä mielipidettä pyrittiin muokkaamaan aktivoimalla useita eri tahoja ottamaan kantaa tiedotusvälineissä ydinvoiman puolesta, mitä voidaan kutsua myös teemojen hallinnaksi. Myönnytysstrategiassa ehdotetaan, että lobbausstrategiassa otetaan huomioon myös vastapuolen intressit. Ydinvoimaratkaisun tueksi rakennetulla risupaketilla otettiin huomioon niiden intressejä, jotka halusivat mieluummin panostaa uusiutuviin energialähteisiin ydinvoiman sijaan. Kyseisen paketin keskeisyyttä kannattajien strategioissa kuvastaa se, että sille oli hankittu kaikkien keskeisten etujärjestöjen hyväksyntä ja tuki [ks. 9.2.2]. Sekä tilanteissa 5 että 6 malli suosittelee, että lobbaaja luo enemmistön päättäjän valitsijoista kysymyksen positiiviselle puolelle. Näiltäkin osin malli näyttäisi kuvanneen kannattajien lobbausta. Suuret etujärjestöt, joihin osalla kansanedustajista on myös vahvat juuret, olivat mukana lisäydinvoimahankkeessa. Eduskunnan sisäinen ydinvoimalobbausryhmä mobilisoi myös muita kansanedustajien sidosryhmiä ja vaikuttajia lobbaamaan ydinvoiman puolesta. Käytännössä mobilisoidut taustaryhmät eli sidosryhmät vaikuttivat erilaisissa tilaisuuksissa (esimerkiksi kansanedustajien kotimaakunnissa), mediassa jne. [ks. 9.2.4].

Organisoidut intressit vahvistuivat siis eturyhmien tilaisuuksissa, kannanotoissa ja erityisesti mediassa. Lehdistösuhteita kannattajapuoli onnistui hyödyntämään suunnitelmallisella toiminnalla, mutta sitä edisti myös median kääntyminen tukemaan vahvemmin ydinvoiman kannattajia kuin vastustajia [ks. 9.2.5 ja 9.5.4]. Koalitiot ja muu yhteistyö lobbauksessa olivat osa kannattajatahojen lobbausta [ks. esim. 9.2.4 ja 9.4.3]. Niin sanottua ruohonjuuritasoa eli äänestäjiä oli sen sijaan liikkeellä melko vähän [ks. 9.4.2.1].

Myös mallin suosittamat osastrategiat 1 (aluksi 2), 5 (6) ja 9 näyttäisivät toteutuneen. Suoraa yhteydenpitoa varmoihin kannattajiin oli, mutta se vaihteli edustajakohtaisesti. Heidän näkemyksiään hankkeen mahdollisuuksista saatettiin tiedustella esimerkiksi suoralla yhteydenpidolla, mutta heihin ei henkilökohtaisesti panostettu kovinkaan voimakkaasti. Useisiin varmoihin kannattajiin oli oltu henkilökohtaisissa yhteyksissä jo, ennen kuin voimakas julkinen keskustelu ydinvoima-asiasta alkoi. Neutraaleihin kansanedustajiin sovelletut osastrategiat ja keinot tulivat käytännössä pääpiirteittäin esitettyä jo edellisessä kappaleessa

yleisstrategian esittämisen yhteydessä. Neutraalien osalta täytyy kuitenkin todeta se, että myönnätysstrategia (eli osastrategia 6) oli heihin vaikuttaessa erityisen merkittävä. Ydinvoimaratkaisuun liitettyä risupaketilla haluttiin ja onnistuttiin vaikuttamaan ensisijaisesti epävarmoihin eli neutraaleihin kansanedustajiin [ks. 9.4.1.1].

Lisäydinvoimaan lähtökohdaltaan kielteisesti suhtautuviin pyrittiin vaikuttamaan luoden hajaannusta päättäjän valitsijoiden joukossa, kuten malli suosittaa. Hajaannusta luotiin aktivoimalla ympäristöihmisiksi profiloituvia henkilöitä ottamaan kantaa ydinvoiman puolesta [ks. 9.2.5]. Myös kansanedustajien sidosryhmiä (muun muassa maakunnista) aktivoitiin vaikuttamaan kriittisesti suhtautuviin. Suoralla yhteydenpidolla pyrittiin vaikuttamaan myös ydinvoimakriittisiin kansanedustajiin [ks. 9.2.4]. Varmoihin vastustajiin ei kuitenkaan kovin vahvasti vaikutettu esimerkiksi eduskunnan ydinvoimalobbaustyöryhmän toimesta [ks. 9.2.3], eikä heihin juurikaan vaikutettu suoralla yhteydenpidolla mallin osasstrategian 9 (tai 10) suosittamalla tavalla.

9.6.1.2 Ydinvoiman vastainen lobbaus ja Jaatisen malli

Ydinvoiman vastustajien näkökulmasta yleistilanne oli prosessin alkupuolella tilanne 7, johon Jaatisen malli suosittelee aloitteellisuusstrategiaa. Aineiston mukaan vastustajat aloittivat lobbauksen kuitenkin verrattain myöhään, jolloin tilanne oli jo muuttumassa kolmannen kontingenssin (media ja kansalaiset) median osalta heille kielteiseksi. Näin ollen vastustajien yleistilanne lobbauksen aikana oli lähinnä tilanne 8, johon malli suosittelee yleisstrategiaksi kilpailustrategiaa ja eri mielipiteen omaksuneisiin päättäjiin osastrategioita 4, 8 ja 12. [ks. Kuvio 1.]

Kilpailustrategian mukaan vastustajien kannattaa lobbauksessa esittää ratkaisuehdotuksia, joissa on otettu huomioon vastapuolen intressit. Näin tapahtui. Vastustajat rakensivat omia ns. kolmansia energiantuotantomalleja KIO1:n ja KIO2:n rinnalle. Ainakin osassa niistä oli intressiryhmien omien absoluuttisten tavoitteiden sijasta taustaoletuksina käytetty samoja talouden ja energiantarpeen kasvuennusteita, jotka olivat hallituksen ydinvoimamallinkin (KIO2)

taustaoletuksina [ks. 9.3.3]. Kilpailustrategian mukaan vastustajien olisi pitänyt toimia ensin. Näin ei kuitenkaan aineiston mukaan tapahtunut vaan ydinvoiman kannattajat aloittivat lobbauksen rakentamisen ennen vastustajia [ks. esim. luku 9.1.1]. Sitä paitsi se, että ydinvoimaa kannattaneilla intressiryhmillä oli keskimäärin jo ”valmiiksi” vastapuoltaan toimivimmat suhteet päättäjiin, lisäsi kannattajien etumatkaa vastustajiin nähden.

Edellä olevien strategioiden lisäksi Jaatisen malli suosittelee, että vastustajat olisivat luoneet enemmistön päättäjän valitsijoiden keskuudesta vastustajien puolelle, vahvistaneet organisoitujen intressien näkymistä ja erottautuneet vastapuolesta [ks. kuvio 1.]. Tutkimusaineistoa voisi tulkita siten, että päättäjän valitsijoiden enemmistön ydinvoimavastaisuutta pyrittiin osoittamaan aktivoimalla kansalaisia ottamaan yhteyttä päättäjään sekä koalitiolla. Koalition sateenvarjo-organisaation nimeksi oli valittu ”Valtavirta”, joka viittaa sanana myös enemmistöön. Kilpailukeinoinaan vastustajat pyrkivät aktivoimaan arvostettuja henkilöitä ja korostamalla heidän asiantuntemustaan [ks. 9.3.2 ja 9.4.2.1]. Ruohonjuuritason, arvostettujen henkilöiden ja kansalaisten mobilisoimisella (sähköpostit, kortit, mielenosoitukset jne.) sekä koalitiolla pyrittiin ilmeisesti myös osoittamaan yleisen mielipiteen tuki kielteiselle ydinvoimapäätökselle sekä vahvistamaan organisoitujen intressien näkymistä. Jälkimmäistä pyrittiin toteuttamaan yrittämällä vaikuttaa median sisältöihin, mutta tässä oli ongelmia [ks. 9.3.2]. Media suosi ydinvoiman kannattajia. Pyrkimyksistä huolimatta vastustajien kuva jäi osalle kansanedustajista epäselväksi. Jaatisen mallin suosittamassa kilpailijoista erottautumisessa oli siis ongelmia [ks. 9.4.2.1]. Toisaalta, kun vastustajat sitten erottautuivat kilpailijoistaan, he eivät erottuneet aina edukseen.

Edellä olevan perusteella voidaan todeta, että mallin suosittamaa osastrategiaa 4 eli yhteistyöstrategiaa kuvaa osittain, muttei kokonaan ydinvoimaa vastustaneisiin kohdistettua lobbausta. Aineiston perusteella näyttää siltä, että ydinvoimaa vastustaneet tahot eivät aloittaneet lobbausta edes ydinvoimaa vastustaneisiin kansanedustajiin ennen vastapuoltaan. Lobbauksen keinoista oli käytössä yleisen mielipiteen muokkaus, kilpailukeinot, koalitiot ja integroiminen, kuten

aikaisemmassa kappaleessa esitettiin. Suoraa yhteydenpitoa joihinkin varmoihin vastustajiin oli. Sen määrä vaihteli kuitenkin edustajakohtaisesti.

Ydinvoimaa kannattaneisiin kansanedustajiin kohdennettavaksi osastrategiaksi malli suosittelee sopeutumisstrategiaa. Mallin mukaan kyseisessä tilanteessa vaikuttaminen on mahdotonta, minkä vuoksi siinä suositellaan hätäkeinoja ja sopeutumista. Tältä osin malli ei ennustanut vastustajien toimia. Vastustajat pyrkivät vaikuttamaan myös ns. varmoihin ydinvoima kannattajiin paljolti samoilla keinoilla kuin muihinkin päättäjien ryhmiin (sähköpostitse, postitse, kaikille avoimilla tilaisuuksilla jne.). Eurajoen kunnan lisäydinvoimaa koskenutta päätöstä vastaan tehty valitus voidaan tulkita hätäkeinoksi, mutta sen vaikutuspotentiaalın kohdentumattomuuden vuoksi se ei ole tulkittavissa osastrategiaksi vaan pikemminkin yleisstrategiaksi. Kyseinen valitus ei aineistossa kuitenkaan noussut sillä tavalla esille, että sitä voisi nimittää yleisstrategiaksi.

9.6.2 Ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käydyn lobbauksen vertailua

Åbergin mukaan lobbauksen keinoja ovat luotaus, informointi ja profilointi (Åberg 1993, 175). Tutkimusaineistoa tulkiten ydinvoiman kannattajat olivat vahvempia jokaisissa Åbergin luettelemissa lobbauksen keinoissa: tätä käsitystä tukevat sekä ydinvoiman aktiivisten kannattajien ja vastustajien arviot että muut haastattelut. Kuten aikaisemmissa luvuissa mainittiin: Kannattajien luotaus alkoi jo viimeistään 1995. Huomioon otettiin vuoden 1993 päätösprosessin aikaiset virheet. Kansanedustajien mielipiteiden kartoitus oli ilmeisesti tarkempaa kuin vastapuolella. [ks. luku 9.1.1 ja 9.2.1 vrt. 9.3.1 ja 9.4.3]. Informoinnin osalta kannattajien lobbaus vaikuttaa tehokkaammalta muun muassa siten, että eduskunnan ydinvoimatyöryhmän ja ydinvoimaa ajavien intressitahojen viestintä ja yhteistyö oli tiiviimpää kuin aktiivisten ydinvoimaa vastustaneiden kansanedustajien ja vastustavien intressiryhmien välillä. Useilla ydinvoimaa kannattaneilla intressiryhmillä oli varsin vakiintunut imago ja tunnistettava profiili jo ennen ydinvoimapäätösprosessia, kun taas ydinvoiman vastustajilla oli profiilissaan ongelmia, joita heidän jotkut tekonsa osaltaan myös lisäsivät [ks. 9.3.2 ja 9.4.6]. Molemmat osapuolet pyrkivät liittämään vastapuolen intressejä omaan ehdotukseensa [ks. luku 9.2.2 ja 9.3.3], mikä lienee

lisännyt esitysten houkuttelevuutta. Kokonaisuudessaan näyttäisi siltä, kuten yksi eduskunnan sisäinen ydinvoimalobbausryhmän jäsen totesi, että ydinvoiman ajajat pystyivät vahvemmin ohjaamaan lobbausprosessia ja vastustajat ainakin paikoitellen joutuivat toimimaan vastapuolensa ehdoilla. Esimerkiksi kannattajien matalan profiilin taktiikka, jossa vältettiin voimakasta ja näkyvää kampanjointia, ilmeisesti vaikutti vastustajien toimintaan siten, että he joutuivat myös muuttamaan kampanjaansa aikaisempaa vähäeleisempään suuntaan [vrt. 9.3.3]:

Ja tämä [matalalla profiililla toimiminen] itse asiassa vaikutti myöskin vastustajien toimintaan ja strategioihin. Ne lähti liikkeelle aika kovalla vauhdilla, sillä tavalla, että erilaisia tapahtumia, mielenosoituksia. Kytivät mukaan näitä kansainvälisiä ihmisoikeusjärjestöjä, eri tahoja. Kuljettivat tänne ulkomailta eri henkilöitä eri seminaareihin ottamaan kantaa ydinvoiman lisärakentamista vastaan[...]. Sitä informaatiota tuli sähköpostissa, kirjeitse, eri tavoilla vaikka kuinka paljon; Netissä oli keskustelusivut avattu ja niin ja niin pois päin: Ne huomasikin sen, että [kirosana], että nämä kannattajat ovatkin nyt hyvin rauhallisia, siellä ei ole mitään tämmöistä painostusta ja tämmöistä hirvittävää kampanjointia, siis ei mitään kampanjointia[...]. Että nyt se koki sillä tavalla, että tämähän rupeaa kääntymään heitä vastaan, että siellä kansanedustaja toteaa sen, että nythän vastustajat yrittää painostaa häntä; toiselta puolelta ei tule kuin ihan asiallista informaatiota ja sillä tavalla vaan, että mitä sinä itse haluat, suurin piirtein näin. Niin ne teki siitä johtopäätöksen ja vetivät liinoja kiinni; päättivät esimerkiksi nettisivuilla sen keskustelun sivut ja vetivät sen paljon maltillisemmaksi. Sitten siellä oli yhdessä vaiheessa niillä sivut, missä kommentoivat eri kansanedustajia ja oli myöskin kartoitusta olemassa siitä, että mikä tilanne on. Ne joutuivat arvioimaan oman toimintansa uudestaan, mutta ne olivat menneet jo liian pitkälle. Se ei enää purrut.
Ydinvoimalobbaustyöryhmän jäsen, ydinvoiman kannattaja

Koko tutkimusaineiston perusteella voisi yhteenvedona todeta: 1) Vuoden 1993 prosessissa ydinvoimaa lobanneet tahot toimivat vastapuoltaan enemmän tavalla, joka ärsytti kansanedustajia, ja he hävisivät äänestyksen. 2) Näyttäisi siltä, että 2002:n prosessissa ydinvoimahankkeen ajajat olivat oppineet virheistään ja he ärsyttivät toimillaan ja profiilillaan kansanedustajia vähemmän kuin ydinvoimaa vastaan lobanneet tahot.

9.6.3 Yhteenvedo

Jaatisen malli kuvasi melko hyvin ydinvoimaa kannattaneiden tahojen lobbausta. Kolmannen kontingenssin (media ja kansalaiset) muuttumisesta ja hajanaisuudesta johtuen Jaatisen mallin vertailu ydinvoimakysymykseen ei kuitenkaan ole aivan yksiselitteistä. Ydinvoiman puolesta käydyssä lobbauksessa myönnytysstrategialla näyttäisi olleen merkittävä rooli vaikutettaessa neutraaleihin kansanedustajiin. Myönnytysstrategia oli edelleenkin merkittävä, vaikka kannattajien tilanne oli muuttunut prosessin loppupuolella tilanteesta 6 lähemmäksi tilannetta 5, johon malli

suositaa informointistrategiaa. Toisaalta Jaatinen mukaan vastapuolen intressien huomioon ottaminen on suositeltavaa kaikissa tilanteissa (Jaatinen 1999, 126). Näin ollen kannattajien yleisstrategiaa voidaan nimittää informointistrategiaksi, vaikka siinä oli merkittäviä myönnytyksiä. Ydinvoiman vastustajien lobbausta Jaatisen malli ennusti heikommin. Tämä on selitettävissä sillä, että malli kuvaa tehokasta lobbausta eikä sen siis tulisikaan välttämättä kuvata hävinneen osapuolen lobbausta. Malli suositteli toimimista, ennen kuin vastapuoli toimi, mutta näin ei vastustajien suorittamassa lobbauksessa tapahtunut. Mallin suosittamat osastrategiat kohdennettaviksi ydinvoiman kannattajiin ja vastustajiin eivät sellaisenaan toteutuneet vastustajien tahojen lobbauksessa. Kokonaisuudessaan ydinvoiman kannattajien harjoittama lobbaus vaikuttaa tarkemmin suunnitellulta ja koordinoidulta kuin vastustajien harjoittama lobbaus.

10 PÄÄTELMÄT

Tässä luvussa esitetään vielä tiivistetysti tutkimuskysymyksiin vastaavat päätelmät numeerisessa järjestyksessä. Ensimmäinen tutkimuskysymys oli suppeassa muodossaan seuraavanlainen: *Miten ydinvoimapäätökseen vaikutettiin kansanedustajien näkökulmasta tarkasteltuna? Miten eduskunnan ulkopuoliset intressiryhmät ja tahot vaikuttivat päätökseen? Miten kannastaan varmat kansanedustajat, puolesta tai vastaan, pyrkivät vaikuttamaan lobbaukseen?*

Kaiken kaikkiaan ydinvoimapäätökseen pyrkivät vaikuttamaan puolesta ja vastaan useat intressiryhmät ja yksityiset ihmiset. Koko prosessiin vaikuttavana erikoispiirteenä oli se, että myös useat kansanedustajat osallistuivat aktiivisesti kollegoidensa lobbaukseen. Vuodesta 1999 lähtien eduskunnan sisällä toimi kansanedustajista koostuva salainen ryhmä, joka toimi yhteistyössä ydinvoimaa ajavien intressiryhmien kanssa ja pyrki myös mobilisoimaan ja ohjailemaan lobbausta. Myös jotkut ydinvoimaa aktiivisesti vastustaneet kansanedustajat toimivat ainakin jossakin määrin yhteistyössä ydinvoimaa vastustaneiden intressiryhmien kanssa ja pyrkivät vaikuttamaan, kuten salainen ydinvoiman lobbaustyöryhmä, erityisesti epävarmoina pitämiinsä edustajakollegoihinsa. Yleisesti ottaen vaikutuspyrkimyksiä prosessin aikana tapahtui moneen suuntaan: lobbaajat vaikuttivat lobattaviinsa, mutta lobattavat vaikuttivat myös lobbaajiinsa. Viestintä oli kokonaisuudessaan siis monensuuntaista ja usein myös symmetristä. Osan yksittäisistä vaikutuspyrkimyksistä voidaan kuitenkin tulkita olleen asymmetristä.

Eduskuntaan kohdistetun lobbauksen toimenpiteiden painopiste oli epävarmoissa ja kantaansa muodostamattomissa kansanedustajissa sekä uusissa kansanedustajissa. Ydinvoimalobbaajien erityiskohderyhmänä näyttäisivät olleen naiskansanedustajat; vuoden 1993 prosessin virheistä haluttiin myös oppia. Tarkasteltaessa lobbausta kokonaisuutena vaikuttaa siltä, että ydinvoiman vastustajat tekivät lobbauksessaan enemmän virheitä kuin kannattajat. Tutkimusaineiston perusteella ydinvoiman puolesta käyty lobbaus vaikuttaa lisäksi suunnitelmallisemmalta, tarkemmin kohdennetulta, henkilökohtaisemmalta ja tarkemmin koordinoidulta kuin vastustava lobbaus. Näyttäisi myös siltä, että ydinvoimaa ajavat tahot pohjustivat aktiivisesti asiaansa kansanedustajien suuntaan kauemmin: ydinvoiman kannattajat luotasivat ydinvoiman läpiviemismahdollisuuksia jo viimeistään 1995 alkaneella vaalikaudella. Molemmat puolet pyrkivät vaikuttamaan mediaan ja yleiseen mielipiteeseen sekä omaan julkisuuskuvaansa. Lobbaukseen osallistuvien henkilöiden asiantuntijuutta korostettiin vaikuttavuuden vahvistamiseksi sekä ydinvoimaa vastustavassa että kannattavassa lobbauksessa. Myös vastapuolen heikkouksia pyrittiin hyödyntämään. Lisäksi molemmat puolet sitoivat vastapuolen intressejä omaan ehdotukseensa laajentaakseen kannatustaan. Ainakin kannattajien suunnittelema ns. risupaketti vaikutti epävarmoihin kansanedustajiin ydinvoiman hyväksi. Tutkimusaineiston perusteella voidaan sanoa, että Jaatisen (1999) tehokkaan lobbauksen malli kuvaa varsin hyvin kannattajien strategioita ja keinoja, mutta ei yhtä tarkasti vastustajien strategioita ja keinoja.

Lobbauksen suullisina kanavina prosessin aikana toimivat valiokuntakuulemiset, paneelikeskustelut ja seminaarit, henkilökohtaiset lounastapaamiset, etujärjestöjen suhdetoiminta- ja infotilaisuudet, ydinvoimalavierailut ja muunlaiset tilaisuudet (tosin kyseisissä yhteyksissä kansanedustajat saivat kirjallistakin materiaalia) sekä huhut. Käytettyjä kirjallisia lobbauksen kanavia olivat energiamallit, -laskelmat, kannanotot ja sähköposti, postikortit, kirjeet ja tekstiviestit sekä mahdollisesti gallupit. Vaikuttamaan pyrittiin myös median välityksellä. Viihdyttäviäkin vaikutuskeinoja prosessin yhteydessä esiintyi ainakin joidenkin ydinvoimalobbaajien suhdetoiminnassa. Ydinvoiman vastustajien toimien painopiste oli kannattajia enemmän äänestäjien ja ruohonjuuritason mobilisoinnissa. Äänestäjien ja ruohonjuuritason yhteydenotoista erottuivat kuitenkin negatiivisella tavalla erityisesti

vastustajien lähettämät anonyymit ja laajoille joukoille suunnatut sekä osin uhkailevan sävyiset ”massaviestit”. Eräät ydinvoimaa ajavat tahot pyrkivät vaikuttamaan muutamiin kansanedustajiin myös vihjailemalla vaalitukeen ja painostavilla puhelinsoitoilla. Näitä yhteydenottoja kyseiset haastateltavat eivät kokeneet positiivisiksi, mutta ilmaan jäi epäily, että ne saattoivat vaikuttaa joidenkin muiden kansanedustajien päätöksiin ydinvoiman hyväksi. Pääosin ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käyty lobbaus koettiin erittäin asialliseksi. Yleisesti ottaen hyväksi koetun lobbauksen tunnuspiirteenä korostui keskustelevuus sekä henkilökohtaisuus ja palveluhenki tiedon tarjoamisessa. Kyseisen kaltaiseen lobbaukseen näyttäisivät pyrkineen sekä vastustaneet lobbaajat, mutta erityisesti ydinvoimaa kannattaneet intressitahot. Ominaista prosessin aikaiselle lobbaukselle oli myös se, että lobbaajat pyrkivät ilmeisesti hyödyntämään erilaisia tilannetekijöitä ja olosuhteita argumentoinnissaan ja muissa vaikutuspyrkimyksissään.

Toisella tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää, *mikä merkitys oli kansanedustajien näkökulmasta sillä, kuka lobbaa ja mitä tahoa hän edustaa.*

Kansanedustajat pitivät asiantuntijuutta ja luotettavuutta osana lobbaajan merkittävimmistä ominaisuuksista. Mitä puolueellisemmaksi viestin lähettäjä koettiin, sitä epäuskottavammaksi viesti koettiin. Yleisesti ottaen kansanedustajat kokivat asiassa ääripäiksi profiloituneet tahot vähemmän uskottavina ja vaikuttavina informaatiolähteinä. Luotettavimpina ja vakuuttavimpina informaationlähteinä pidettiin professoreita ja ministeriöitä. Intressiryhmien toiminnalla oli vaikutusta, mutta niiden kautta ja nimissä tulleeseen informaatioon suhtauduttiin varauksellisemmin kuin ”sitoutumattommiksi” koettujen informaatiolähteiden tarjoamaan informaatioon. Ydinvoiman vastustuksen profiloituminen liiaksi Vihreään Liittoon sekä marginaaleihin voimiin, ts. ”hörhöihin”, oli ongelma vastustajien vaikutuspyrkimyksissä. Molemmiin puolin vaikuttavuutta lisäsi lobbaavien tahojen koalition ts. rintaman laajuus, esimerkiksi se, että rintamassa oli edustettuna tahoja myös vastapuolen vahvuusalueilta ja viiteryhmistä. Myös se, millaisia resursseja lobbaajatahoilla oli käytössään, vaikutti siihen, millaisia vaikutuspyrkimyksiä he saattoivat käyttää: etujärjestöt pystyivät hyödyntämään vahvaa asemaansa käyttäessään hyväksi synergiaetuja tilaisuuksien järjestämisessä ja

olemassa olevia suhteita. Molempien puolten, mutta erityisesti ydinvoimaa ajavien tahojen, voimavarana voidaan pitää kykyä verkostoitua ja hyödyntää verkoston eri osapuolten resursseja. Vastustavilla intressiryhmillä oli enemmän käytössään, sekä Suomessa että maailmalla, kansalaisjärjestöresursseja ja yksittäisiä ihmisiä kuin ydinvoimaa ajavilla ryhmillä, ja näitä ne puolestaan saattoivat hyödyntää laajemmin. Kaiken kaikkiaan olemassa olleet positiiviset suhteet lobbaajan ja lobattavan välillä katsottiin vaikutuspyrkimyksissä eduksi. Naisia pyrittiin hyödyntämään tietoisesti ainakin ydinvoiman puolesta käydyssä lobbauksessa erityisesti naisiin vaikuttamiseksi ja ilmeisesti ydinvoiman kannattajien profiilin pehmentämiseksi, mutta näiden seikkojen syy- ja seuraussuhteet jäivät vaikuttavuuden osalta tutkimusaineistossa melko avoimiksi. Selvää kuitenkin on, että vuoden 2002 prosessissa käytetyt (muun muassa naispuoliset) ydinvoimalobbarit eivät herättäneet voimakkaita negatiivisia tuntemuksia niin kuin ydinvoimalobbarit 1993:n ydinvoimaprozessissa, mikä todennäköisesti hyödytti ydinvoimahanketta. Myös vaikutusvaltaisilla henkilöillä ja päättäjillä uskottiin olleen vaikutusta. Erityisesti pääministeri Lipposen sekä kauppaja- ja teollisuusministeri Mönkäreen johdonmukaisen linjan katsottiin vaikuttaneen ydinvoiman hyväksi.

Kolmannella tutkimuskysymyksellä haluttiin selvittää, *millä muilla tekijöillä kansanedustajien näkökulmasta saattoi olla oleellista merkitystä päätöksen kannalta.*

Tutkimusaineisto osoittaa, että erilaiset olosuhteet ja tilannetekijät vaikuttivat suoraan kansanedustajien päätöksentekoon ja myös siten, että lobbaajat hyödynsivät niitä lobbauksessaan. Ei liene yllätys, että aikaisemmat, useissa tapauksissa jo vuosia ja vuosikymmeniä lujittuneet käsitykset olivat vahvasti etenkin varmojen ydinvoimaa kannattavien ja vastustavien kansanedustajien päätöksenteon taustalla. Esimerkiksi ydinvoiman käytön ja loppusijoituksen riskeihin liittyvät käsitykset ja pelot toimivat useiden kansanedustajien päätöksenteossa ydinvoimaa vastaan. Käsityksiin ja asenteisiin olivat vaikuttaneet ydinvoimaan liittyvät historian tapahtumat ja koetut olosuhteet Suomessa ja maailmalla. Historian tapahtumista erityisesti Tshernobyllissä vuonna 1986 sattunut ydinvoimalaonnettomuus vaikutti vielä joidenkin kansanedustajien ajattelussa ydinvoimaa vastaan. Kyseisen tapahtuman vaikutus kansanedustajien päätöksentekoon näyttäisi olleen kuitenkin selvästi pienempi kuin

vuoden 1993 päätöksessä jo yksistään onnettomuuden pidemmän ajallisen etäisyyden vuoksi. Suomessa jo olemassa olevat reaktorit sekä luottamus suomalaiseen osaamiseen lisäsivät osaltaan uskoa lisäydinvoiman turvallisuuteen. Usko suomalaiseen osaamiseen tosin ilmeisesti lisäsi myös uskoa uusiutuvien energiainnovaatioiden kehitykseen ja toimi siis myös ydinvoimaa vastaan.

Aikaisemman prosessin aikana esitetty informaatio ja lobbaus vaikuttivat vielä 2002 prosessissa joidenkin kansanedustajien ydinvoimakantoihin, asenteisiin, uskomuksiin sekä lobbausta koskeviin odotuksiin. Ydinvoima-asian liittäminen hallitusohjelmaan lienee helpottanut sen konkretisoitumista poliittiselle agendalle. Eduskunnan käsitellessä Kioton sopimusta ja ydinjätteen loppusijoitusta myös lisäydinvoima-asia ja muut energiapoliittiset ratkaisut nousivat korkeammalle poliittisessa ”asialistassa”. Kyseisissä käsittelyissä pohjustettiin jo ydinvoimakäsittelyä, ja ne saivat useat kansanedustajat pohtimaan omia ydinvoima- ja energiapoliittisia kantojaan uudelleen. Aikaisemman ydinvoimapäätösprosessin kokemukset osaltaan vaikuttivat 2002:n prosessin käsittelytapaan siten, että ydinvoima-asia päädyttiin käsittelemään eduskunnassa omana asianaan ja valiokuntatyöskentelyyn nojautuen. Siihen ei siis ”pakotettu” kansanedustajia ottamaan kantaa esimerkiksi muun asian yhteydessä esitettävän ponnen avulla. Kokonaisuudessaan ydinvoima-asian käsittelyilmapiiri oli eduskunnassa verrattain rauhallinen, mikä johtui monesta syystä, myös lobbausstrategiavalinnoista. Käsittelyilmapiiri ja sen lisäksi se, että eduskuntaryhmät antoivat kansanedustajille niin sanotut vapaat kädet päättää omasta kannastaan, antoivat lobbaajille ja muille asianosaisille enemmän ”pelitilaa” ja vaikutusmahdollisuuksia. Puolueiden voimasuhteilla sekä eduskunnan ikä- ja sukupuolijakaumalla voidaan olettaa vaikuttaneen lopputulokseen. Puoluepoliittisilla tekijöilläkin oli jotain merkitystä prosessissa, vaikkei se muodostunut niin puoluepoliittiseksi kuin olisi voinut. Eniten puoluepoliittisia merkityksiä ja vaikutuksia oli sillä, että ydinvoiman vastustus oli profiloitunut voimakkaasti Vihreään Liiton. Ydinvoima-asiassa ei kuitenkaan syntynyt voimakasta hallitus-oppositio-asetelmaa, mikä lienee toiminut ydinvoiman hyväksi, vaikkakin hallituspuolueilla oli eduskunnan enemmistö.

Päätöstilannetta kehystivät myös kansainväliset tekijät ja olosuhteet: Kioton sopimuksen velvoitteet, muun Länsi-Euroopan energiaratkaisut ja Suomen energiapoliittinen Venäjä-suhde. Sekä kannattajat että vastustajat pyrkivät hyödyntämään näitä tilannetekijöitä, mutta näyttäisi siltä, että kannattajat pystyivät hyödyntämään niitä paremmin: Kioton hiilidioksidipäästörajoituksilla voitiin perustella ydinvoimaa, ja sen tueksi sovittiin kivihiilen käytöstä luopuminen; Venäjään liittyviä epävarmuusmielikuvia sähkön ja maakaasun toimittajana onnistuttiin hyödyntämään; muiden länsimaiden lisäydinvoimattomat energiaratkaisut eivät tutkimusaineistossa nousseet epävarmojen kannanmuodostuksessa merkittävästi ydinvoimaa vastustaneiksi tekijöiksi. Kansainvälisenä ja taloudellisenä päätökseen vaikuttaneena tekijänä voidaan pitää maakaasun hinnannousua, joka ilmeisesti heikensi ydinvoiman vastustusta.

Päätökseen vaikuttivat myös suomalaisen yhteiskunnan sisäiset olosuhteet. Suomen taloudellisella kehityksellä ja tilanteella oli vaikutusta ilmeisesti lisäydinvoiman hyväksi. Lähihistoriassa eletty taloudellisen kasvun ja samalla energian kysynnän kasvun vuodet vahvistivat uskoa, että energiankasvua koskevat ennusteet toteutuvat. Myös valtion budjettivarojen niukkuus näyttäisi tukeneen ydinvoiman puolesta tehtyjä esityksiä. Median, erityisesti lehdistön, uutisointi ja toimitukselliset ratkaisut näyttäisivät toimineen selkeästi enemmän lisäydinvoimaratkaisun puolesta kuin sitä vastaan. Toisaalta jotkut kansanedustajat kokivat median edustajien toimineen toisinaan enemmän sivustaseuraajina kuin keskusteluun osallistujina, mikä lienee antanut enemmän ”pelitilaa” muille toimijoille. Sen sijaan on vaikea sanoa, miten lopputulokseen vaikutti se, että joitakin kansanedustajia ärsyttivät tiedotusvälineiden lähes päivittäiset ydinvoimakantakyselyt ja -tiedustelut.

Kansalaisten mielipiteet olivat mielipidetutkimusten mukaan keskimäärin enemmän ydinvoimaa vastaan kuin sen puolesta lukuun ottamatta joitakin Gallupin tekemiä kyselyitä. Ydinvoiman vastustus ei ollut kansalaisten keskuudessa prosentuaalisesti kuitenkaan yhtä suurta kuin vuoden 1993 äänestystä edeltäneenä aikana, joten sen vaikutus tällä kertaa lienee ollut pienempi. Yleinen ydinvoima-asian ilmapiiri ei yhteiskunnassa ilmeisesti muutenkaan kärjistynyt ja polarisoitunut niin voimakkaasti kuin olisi voinut. Eduskunnassa ja laajemmin yhteiskunnassakin vallinnut varsin

rauhallinen ja ns. asiallisuutta korostava ilmapiiri kenties ohjasi osaltaan keskustelua enemmän laskelmiin ja ns. faktoihin kuin arvoihin ja asioihin, jotka vetoavat yksiselitteisemmin tunteisiin. Tämä todennäköisesti hyödytti ydinvoimahanketta. Toisaalta kyse on saattanut olla myös kannattajien vahvemmassa kyvystä hallita teemoja (issues management). Keskustelun ohjaaminen oli osa esimerkiksi eduskunnan sisäisen ydinvoimalobbyryhmän tavoitteita.

Laskelma- ja faktapainotteisesta keskustelutavasta huolimatta erilaiset yleisyhteiskunnalliset arvo- ja aatepainotukset tai vallinneet ”aatemuodit” vaikuttivat asian käsittelyyn ja kannanmuodostukseen: talouden merkitystä korostava ajattelu lienee ollut äänestyshetkellä voimakkaampi kuin joinakin muina ajanjaksoina; myös perinteinen ympäristöajattelu oli saattanut menettää hiukan jalansijaa esimerkiksi verrattuna vuoden 1993 ydinvoimapäätöstilanteeseen nähden. Aluepoliittinen ajattelu toisaalta tuki ydinvoiman vastustusta, koska lisäydinvoimattomat energiamallit suosivat enemmän energiatuotannon hajautusta ja vaikuttivat alueellisesti tasapuolisuutta/tasapainoa suosivilta. Sen sijaan oman alueen välittömiä etuja suosiva ajattelu vahvisti lisäydinvoiman kannatusta ainakin Satakunnassa, jonne viides ydinvoimala myöhemmin päätettiin sijoittaa, sekä alueilla, joilla sijaitsee energiaa runsaasti käyttävää raskasta teollisuutta. Myös vahva omavaraisuusajattelu ilmeisesti suosi lisäydinvoiman käyttöönottoa. Työllisyyden merkitystä turvaava ajattelu ilmeisesti vaikutti myös kansanedustajien harkintaan, mutta tutkimusaineiston perusteella ei voi sanoa kiistattomasti kumpaan suuntaan enemmän.

11 POHDINTAA

Eduskunnan äänestyksessä 24.5.2002 ero ydinvoiman hyväksi oli verrattain pieni, äänethän jakautuivat 107 puolesta, 92 vastaan. Tämä tarkoittaa sitä, että jos kahdeksan ydinvoiman kannattajaa olisikin äänestänyt vastaan, lopputulos olisi ollut toinen. Äänestyksen tasaväkisyyden vuoksi ei voi perustellusti väittää, että toinen osapuoli olisi lobbauksessaan kokonaan epäonnistunut ja toinen onnistunut. Kuten aikaisemmista luvuista saattoi päätellä, molemmat osapuolet onnistuivat ja epäonnistuivat lobbauksessaan, mutta ydinvoiman kannattajat onnistuivat paremmin ja tekivät vähemmän virheitä.

Lobbauksen onnistumista ja epäonnistumista on myös vaikea vertailla siksi, että on vaikeaa tyhjentävästi arvioida erilaisten olosuhteiden ja tilannetekijöiden vaikutusta lopputulokseen. Jos esimerkiksi hiukan ennen äänestystä Suomen lähialueilla olisi sattunut suuri ydinvoimalaonnettomuus, ydinvoimahanke olisi tuskin mennyt läpi, vaikka ydinvoiman puolesta käyty lobbaus olisi ollut teknisesti taitavampaa kuin vastustava lobbaus. Vaikutusmahdollisuudet riippuivat siis myös olosuhteista ja ne näyttäisivät olleen lisäydinvoimalle suotuisampia kuin esimerkiksi vuoden 1993 äänestystä edeltäneenä ajanjaksona. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, etteivät tilannetekijät ja olosuhteet 2002:n ydinvoimapäätösprosessissa sanelleet kansanedustajien kannanmuodostusta niin pitkälle, etteikö molemmalla päätösvaihtoehdolla olisi ollut mahdollisuus toteutua. Toisin sanoen lobbausta tarvittiin asian voittamiseksi, ja siitä oli todennäköisesti hyötyä myös häviäjille; tuskinpa esimerkiksi uusiutuviin energiamuotoihin satsaavaa ”risupakettia” olisi syntynyt esitetyn laajuisena, jos ydinvoiman vastustus olisi ollut laimeaa. Toisaalta tutkimuksen ulottumattomiin jäi

se, missä määrin risupaketiksi kutsuttuun kokonaisuuteen liitetyt toimet olivat aitoja lisäydinvoiman ”kaupanpäällisiä” ja missä määrin kyseisiin satsauksiin oli tarkoitus ryhtyä joka tapauksessa. Mielenkiintoinen kysymys on myös se, missä laajuudessa risupaketissa luvatut toimet loppujen lopuksi käytännössä toteutetaan. Pohjimmiltaan risupaketin eduskunnan ydinvoimaa- ja -neustuksen jälkeisessä kohtalossa on mielestäni kyse lobbauksen ja päätöksenteon luotettavuudesta ja etiikasta. Yksinkertaistaen kysymys on siitä, oliko usean kansanedustajan päätöksentekoon vaikuttanut risupaketti todellinen ”myötäjäinen” vai johdettiin sillä edustajia harhaan. Tässä yhteydessä joudun kuitenkin tunnustamaan resurssien rajallisuuden risupaketissa luvattujen toimien valmistelujen seuraamisessa. Eli minulla tutkijana ei ole tietoa siitä, missä vaiheessa valmistelut ja käytännön toimenpiteet risupaketin toteuttamisen suhteen ovat tätä tutkimusta kirjoitettaessa.

Kuten aikaisemmin todettiin, tutkimusaineiston jonkinasteisina heikkouksina saattoivat olla sen mahdolliset puutteet, jotka koskivat eduskunnan sisäistä ydinvoimanvastaista toimintaa. Vaikuttaisi kuitenkin siltä, että kansanedustajien lobbaukskokemusmaailman osalta tutkimuksesta tuli varsin kattava. Tätä edisti se, että 200 kansanedustajasta jopa 18:aa kansanedustajaa haastateltiin varsinaista tutkimusaineistoa varten. Joka tapauksessa tutkimuksen rajauksien vuoksi tutkimuksen esittämä kuva ydinvoiman puolesta ja sitä vastaan käydystä lobbauksesta ei ole niin monipuolinen kuin voisi olla. Tällä tutkimuksella selvitettiin kansanedustajien subjektiivisia kokemuksia lobbauksesta. Tutkimus ei siis kerro koko totuutta siitä, miten lobbaus todella tapahtui. Kattavamman kuvan ydinvoimalobbauksesta olisi myös saanut esimerkiksi laajentamalla haastattelut koskemaan myös muita lobbauksen osapuolia. Saattaa olla, että lobbaukseen osallistuneiden intressiryhmien edustajia haastatteleamalla olisi saanut tietoa, joka olisi valaissut lobbausta lisää ja mahdollisesti vahvistanut ja ehkä osittain myös kumonnut tässä tutkimuksessa esitettyjä päätelmiä ja tulkintoja: intressiryhmien edustajien haastattelujen avulla olisi esimerkiksi saattanut saada luotettavamman kuvan eduskunnan sisäisen lobbauksen roolista ja merkityksestä kokonaisuuden kannalta. Myös tiedotusvälineiden edustajien haastattelut olisivat saattaneet valaista tarkemmin median välityksellä käytyä lobbausta. Tutkimuksen puutteena voidaan myös pitää sitä, ettei se tällaisenaan myöskään kerro siitä, miten erilaiset

viestintä/konsulttitoimistot tarkalleen ottaen osallistuivat lobbaukseen ja miten niissä kyseinen prosessi koettiin. Tämän tutkimuksen ulottumattomissa on myös se, miten ydinvoiman mahdollisiin rahoittajiin on pyritty vaikuttamaan.

Myös erilaisilla täydentävillä tutkimusmenetelmillä olisi voinut saada moniulotteisimman kuvan tutkimuksen kohteena olleesta ilmiöstä. Vertailukohdan ja lisätietoa lobbaajan ominaisuuksien vaikutuksista (tutkimuskysymys 2.) olisi antanut kaikille kansanedustajille suunnattu ydinvoima-asiassa aktiivisia intressiryhmiä koskeva imago-tutkimus, jolla olisi esimerkiksi systemaattisesti selvitetty, kuinka luotettavina, asiantuntevina ja vaikuttavina kansanedustajat eri intressiryhmiä pitivät. Tällainen lisätutkimus olisi ollut kuitenkin vaikea ja työläs toteuttaa tämän tutkimuksen yhteydessä muun muassa syistä, joita mainittiin luvussa 8.2.

Jaatisen kehittämän tehokkaan lobbauksen mallin testaaminen tässä tutkimuksessa saattaa vaikuttaa kiistanalaiselta. Pelkästään sen perusteella, että malli on kehitetty ensisijaisesti palvelemaan lobbaajan näkökulmia, ei voida päätellä, että kansanedustajilta kerätty aineisto olisi huonompi kuin pelkästään intressiryhmiltä kerätty aineisto. Kansanedustajilla oli yksittäisiä intressiryhmiä laajempi näköala koko lobbauksen kirjoon. Toisekseen intressiryhmät toimivat paljon yhteistyössä haastateltujen kansanedustajien kanssa, mikä edesauttoi intressiryhmien näkökulmienkin osittaista välittymistä myös valittuun tutkimusaineistoon. Luonnollisesti on selvää, että käytetyn aineiston täydentäminen intressiryhmien edustajien haastatteluilla olisi lisännyt Jaatisen mallin testauksessa tehtyjen tulkintojen luotettavuutta. Se ei kuitenkaan olisi ollut tarkoituksenmukaisinta syistä, jotka on jo aikaisemmin mainittu. Myönnettäköön, että mallin testaukseen liittyvissä tulkinnoissa oli vaarana tehdä vääriä johtopäätöksiä. Käytössä olleen aineiston laajuus ja monipuolisuus sekä mallin eri tilanteita koskevien strategioiden samankaltaisuudet olisivat mahdollistaneet mallin tulkitsemisen monella eri tavalla – myös väärin.

Viidennen ydinvoimalan puolesta ja sitä vastaan käyty lobbaus ei päättynyt eduskunnan päätökseen, vaan sitä käytiin ja käydään jonkinasteisena vielä päätöksen jälkeenkin. Tämän tutkimuksen ulkopuolelle jäi siis myös esimerkiksi se, miten

syntyneitä päätöksiä on pyritty vahvistamaan tai horjuttamaan eduskunnan päätöksen jälkeen ja kuinka esimerkiksi ydinvoimaloiden toimittajakandidaatit ovat pyrkineet vaikuttamaan oman ydinvoimalaehdokkaansa puolesta. Oma kysymyksensä on myös se, kuinka Suomen ydinvoimapäätös tulee vaikuttamaan muiden teollistuneiden länsimaiden energiakeskusteluun ja -päätöksiin energiantarpeen jatkaessa kasvuaan.

Ydinlaitoksen rakentamisen päätöksentekoprosessissa on tällä hetkellä vielä kaksi päätösvaihetta käymättä: rakentamisluvan hyväksyminen ja laitoksen käyttöluvan myöntäminen. Niistä päättää valtioneuvosto. Tällä hetkellä näyttäisi siltä, että ellei vallitsevissa oloissa tapahdu dramaattisia muutoksia, valtioneuvosto hyväksyy viidennen ydinvoimalan rakentamisluvan ja hyväksyy sen käyttöönoton. Kunnioitus eduskunnan päätöstä kohtaan hallituksessa lienee niin suuri, ettei kyseisen päätöksen vastaisesti haluta toimia, vaikka hallituksen ministerien enemmistö olisikin lisäydinvoimaa vastaan.

Kirjallisuus:

- Åberg, L. 1993. Viestintä — tuloksen tekijä. 3. painos. Helsinki: Tietopaketti.
- Berndtson, E. 1995. Poliitiikka Tieteenä: Johdatus valtio-opilliseen ajatteluun. Helsinki: Valtiohallinnon kehittämiskeskus.
- Berry, JM. 1977. Lobbying for the People. The Political Behavior of Public Interest Groups. New Jersey: Princeton.
- Eskola, J & Suoranta, J. 1998. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Grunig, J. & Hunt, T. 1984. Managing Public Relations. New York: Holt, Rinehart & Winston.
- Harris, P. & Lock, A. 1996. Marchiavelling Marketing: The Development of Corporate Lobbying in the UK. Journal of Marketing Management 12, 313-328.
- Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, S & Remes, P & Sajavaara, P. 2000. Tutki ja kirjoita. 6. painos. Helsinki: Tammi.
- Jaatinen, M. 1994. Kontingenssimalli julkisuusstrategioille ja EU-jäsenyyksymys. Pro gradu –tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Jaatinen, M. 1999. Lobbying Political Issues: A Contingency Model of Effective Lobbying Strategies. Helsinki: Inforviestintä.
- Jaatinen, M. 2000. Lobbaus osana organisaation yhteiskunta-aktiivisuutta. Teoksessa Aula, P. & Hakala, S.(toim.). Kolmet kasvot: Näkökulmia organisaatioviestintään.

Helsinki: Lokikirjat.

Jaatinen, M. 2003. Lobbaus: Yritys yhteiskunnan vaikuttajana. Helsinki: Talentum.

Juholin, E. 2001. Communicare! Viestintä strategiasta käytäntöön. Helsinki: Inforviestintä.

Juholin, E. & Kuutti, H. 2003. Mediapeli. Anatomia ja keinot. Helsinki: Inforviestintä.

Kananen, M. 2002. ”Vapautusta eduskuntatyöstä saavat - - -”: Tilastollinen ja normatiivinen tarkastelu valtiopäiviltä 1970-1998. Sähköinen väitöskirja. Acta Electronica Universitatis Tamperensis 192. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy Juvenes Print. Saatavilla www-muodossa: <URL:acta.uta.fi/pdf/951-44-5402-2.pdf> 10.8.2003.

Kotler, P. 2000. Marketing Management. New Jersey: Prentice-Hall, Inc. Upper Saddle River.

Lehtonen, J. 1999. Virkaanastujaisesitelmä 21.4.1999. Jyväskylä. Saatavilla www-muodossa: <http://viesti.jyu.fi/laitos/lehtonen/virkaanastujaisesitelma.html>. 8.8.2003.

Lehtonen, J. 1998. Yhteisöviestinnän johdantokurssin lukemistoa, käsikirjoitus. Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos. Saatavilla www-muodossa: <URL:www.cc.jyu.fi/~atollite/demo/termikirjasto/lobbaus.html>. 13.5.2003.

Milbrath, LW. 1963. The Washington Lobbyists. Chigago: Rand McNally & Company.

Miller, C. 1987. Lobbying Government, Understanding and Influencing the Corridors of Power. Oxford. UK: Basil Blackwell.

Perimäki A. 2001. Suomalaisen ilmastokeskustelun toimijat ja argumentit. Aluetieteen ja ympäristöpolitiikan laitoksen verkkojulkaisu. Tampere. Tampereen Yliopisto.

Rahkonen, J. 2002. Viidennestä ydinvoimalasta käyty julkinen keskustelu. Pro gradu -tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto.

Ruostetsaari, I. 1998. Energiapolitiikka käännekohdassa : järjestöt ja yritykset vaikuttajina vapautuvilla energiamarkkinoilla. Tampere: Tampereen yliopisto.

Zeigler, H. & Baer, M. 1969. Lobbying: Interaction and Influence in American Legislatures. Belmont, CA: Wadsworth Publishing Company.

Varto, J. 1992. Laadullisen tutkimuksen metodologia. Tampere: Tammer-Paino.

VNK Julkaisu 2001/5. Informoi, neuvo, keskustele ja osallistuu: Valtionhallinnon viestintä 2000-luvulla. Valtioneuvoston kanslia. Saatavilla www.vn.fi/vnk/suomi/julkaisut/vnkjulkaisu20015/vnkjulkaisu20015fi5.htm. 3.5.2003.

Yin, R. 1991. Case Study Research: Design and Methods. 5. painos. Newbury Park: Sage Publications.

[URL:www.eduskunta.fi](http://www.eduskunta.fi)> viitattu keväällä 2002.

[URL:www.helsinginsanomat.fi](http://www.helsinginsanomat.fi)> →20.8.2000 viitattu keväällä 2002.

[URL:www.ktm.fi/ydinvoimala/index.htm](http://www.ktm.fi/ydinvoimala/index.htm)> viitattu keväällä 2002.

Liitteet

Liite 1) Ydinlaitoksen rakentamisen päätöksentekoprosessi

Lähde: <http://www.ktm.fi/ydinvoimala/index.htm>

Ydinlaitoksen rakentamisen päätöksentekoprosessi

1. Voimayhtiö laatii ympäristövaikutusten arvioinnin laitoksen rakentamisesta ja käytöstä.
Ydinlaitos voi olla esimerkiksi voimalaitos tai loppusijoitustila.
2. Voimayhtiö jättää hakemuksen kauppaja- ja teollisuusministeriöön saadakseen periaatepäätöksen laitoksen rakentamisesta.
3. Kauppaja- ja teollisuusministeriö pyytää alustavan turvallisuusarvion Säteilyturvakeskukselta sekä lausunnot ympäristöministeriöltä, kunnalta, johon laitos aiotaan sijoittaa, ja sen naapurikunnilta sekä monilta muilta viranomaisilta ja asiaan vaikuttavilta tahoilta.
Sijaintikunnalla on ratkaiseva veto-oikeus laitosta vastaan.
4. Kauppaja- ja teollisuusministeriö järjestää kuulemistilaisuudet suunnitellun laitospaikkakunnan ja sen naapurikuntien asukkaille.
5. Valtioneuvosto tekee periaatepäätöksen edellyttäen, että laitoksen rakentaminen on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista.
6. Myönteinen periaatepäätös alistetaan eduskunnan vahvistettavaksi.
7. Voimayhtiö hakee rakentamislupaa valtioneuvostolta.
8. Valtioneuvosto myöntää luvan ydinlaitoksen rakentamiseen.
9. Voimayhtiö hakee laitokselle käyttölupaa.
10. Valtioneuvosto myöntää käyttöluvan laitokselle.

Liite 2) Tilastoja eduskunnan ydinvoimäänestyksestä
(poimittu osoitteen www.edukunta.fi alta toukokuun lopulla 2002.)

Äänestys 1 klo 13:05 Istunto 66/2002 vp 24.05.2002 klo 13.00

Valtioneuvoston periaatepäätös 17. päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta. Ainoa käsittely

Koko eduskunta. Äänen yhteismäärä on 199, koska puhemies ei osallistu äänestykseen.

JAA	EI	TYHJIÄ	POISSA
107	92	0	0

Äänestystulos hallitusryhmät/oppositioryhmät:

	Jaa	Ei	Yht
Hallitusryhmät	80	60	140
Oppositioyhmät	27	32	59

Äänestystulos eduskuntaryhmittäin:

	Jaa	Ei	Yht
Sosialidemokraattinen eduskuntaryhmä	32	20	52
Keskustan eduskuntaryhmä	22	25	47
Kansallisen Kokoomuksen eduskuntaryhmä	42	3	45
Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä	4	16	20
Ruotsalainen eduskuntaryhmä	2	10	12
Vihreä eduskuntaryhmä	0	11	11
Kristillisdemokraattinen eduskuntaryhmä	4	6	10
Perussuomalainen eduskuntaryhmä	0	1	1
Alkiolainen keskustaryhmä	1	0	1

Äänestystulos sukupuolen mukaan:

	Jaa	Ei	Yht
Miehet	85	40	125
Naiset	22	52	74

Äänestystulos vaalipiirin mukaan:

	Jaa	Ei	Yht
Helsingin vaalipiiri	10	10	20
Uudenmaan vaalipiiri	17	15	32
Varsinais-Suomen vaalipiiri	10	7	17
Satakunnan vaalipiiri	7	3	10
Hämeen vaalipiiri	8	5	13

Pirkanmaan vaalipiiri	8	8	16
Kymen vaalipiiri	9	3	12
Mikkelin vaalipiiri	6	2	8
Kuopion vaalipiiri	5	5	10
Pohjois-Karjalan vaalipiiri	2	5	7
Vaasan vaalipiiri	6	11	17
Keski-Suomen vaalipiiri	5	5	10
Oulun vaalipiiri	10	8	18
Lapin vaalipiiri	4	4	8
Ahvenanmaan maakunnan vaalipiiri	0	1	1

Liite 3) Eduskunnan kirjelmä 8/2002 vp

EK 8/2002 vp - M 4/2001 vp

Valtioneuvoston periaatepäätös 17 päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta

Asia

Valtioneuvosto on vuoden 2001 valtiopäivillä antanut eduskunnalle periaatepäätöksensä 17 päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta ([M 4/2001 vp](#)).

Valiokuntakäsittely

Talousvaliokunta on antanut asiasta mietinnön ([TaVM 9/2002 vp](#)).

Päätös

Nyt koolla oleva eduskunta on hyväksynyt seuraavat lausumat:

1.	Eduskunta edellyttää, että hallitus ryhtyy pikaisesti toimenpiteisiin kivihiilen käytön hallituksi rajoittamiseksi sähkön ja lämmön tuotannossa esimerkiksi kokonaiskäyttösopimuksin.
2.	Eduskunta edellyttää, että hallitus
	- nopeuttaa tiukan energiansäästöohjelman toteuttamista ja ohjaa yhdyskunta- ja aluerakenteiden muotoutumista energian säästämiseksi,
	- ryhtyy toimenpiteisiin säästöohjelmia tukevan energiansäästön yleislain säätämiseksi,
	- ryhtyy toimenpiteisiin energian jakeluyhtiöitä koskevan palveluvelvoitteen säätämiseksi tiedottamisesta energiansäästötavoista ja uusista tekniikoista kuluttajille ja
	- ryhtyy toimenpiteisiin energiaverotuksen kehittämiseksi energiansäästöä edistävällä tavalla.
3.	Eduskunta edellyttää, että uusiutuvan energian tutkimusta, kehittämistä ja käyttöönottoa tuetaan ilmastostrategiaan sisältyvän edistämishojelman mukaisesti kuitenkin niin,
	- että biomassan käyttöä edistetään ohjelmaa enemmän muun muassa veropolitiikan, investointitukien ja teknologian kehittämistukien sekä kestävä metsätalouden metsänparannusvarojen lisäresursseilla, tehostamalla energiapuun ja turpeen käyttöä,
	- että kehitetään kierrätyspolttoaineiden, lajitellun yhdyskuntajätteen, biokaasujen ja muiden biomassojen käyttöä ja
	- että uusiutuvalla energialla tuotetun sähkön jakeluverkkoihin pääsy turvataan esimerkiksi vihreiden sertifikaattien kauppaan perustuvalla järjestelmällä ja asettamalla tarvittaessa ostovelvoitteita verkon haltijoille.
4.	Eduskunta edellyttää, että hallitus antaa eduskunnalle selvityksen lausumien toteutumisesta seuraavan vaalikauden aikana.

Eduskunta on

päättänyt, että valtioneuvoston periaatepäätös 17 päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta jää sellaisenaan voimaan.

Helsingissä 24 päivänä toukokuuta 2002

Liite 4) Talousvaliokunnan mietinnön 9/2002 vp alkuosa

TaVM 9/2002 vp - M 4/2001 vp

Valtioneuvoston periaatepäätös 17 päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 14 päivänä helmikuuta 2002 lähettänyt talousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi valtioneuvoston periaatepäätöksen 17 päivänä tammikuuta 2002 Teollisuuden Voima Oy:n hakemukseen ydinvoimalaitosyksikön rakentamisesta (M 4/2001 vp).

Lausunto

Eduskunnan päätöksen mukaisesti valtiovarainvaliokunta, hallintovaliokunta, maa- ja metsätalousvaliokunta, sosiaali- ja terveystieteiden valiokunta, tulevaisuusvaliokunta, työ- ja tasa-arvoasiainvaliokunta sekä ympäristövaliokunta ovat antaneet asiasta lausunnot (VaVL 12/2002 vp, HaVL 4/2002 vp, MmVL 5/2002 vp, StVL 5/2002 vp, TuVL 1/2002 vp, TyVL 4/2002 vp ja YmVL 7/2002 vp), jotka on otettu tämän mietinnön liitteiksi.

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- kauppa- ja teollisuusministeri Sinikka Mönkäre
- ylijohtaja Taisto Turunen, teollisuusneuvos Arto Lepistö, teollisuusneuvos Jussi Manninen, teollisuusneuvos Sirkka Vilkkumäki ja hallitusneuvos Yrjö Sahrakorpi, kauppa- ja teollisuusministeriö
- kansliapäällikkö Kirsti Rissanen, oikeusministeriö
- poliisitarkastaja Hannu Hannula, komentajakapteeni Ari Laaksonen ja neuvotteleva virkamies Tiina Peltola-Lampi, sisäasiainministeriö
- apulaisosastopäällikkö Pentti Lähteenoja, maa- ja metsätalousministeriö
- ylijohtaja Markku Nurmi ja neuvotteleva virkamies Klaus Pfister, ympäristöministeriö
- eversti Juhani Kääriäinen, Pääesikunta
- toimitusjohtaja Mauno Paavola, johtaja Ami Rastas, johtava asiantuntija Anneli Nikula ja toimistopäällikkö Mikko Valkonen, Teollisuuden Voima Oy
- kunnanjohtaja Juhani Niinimäki ja elinkeinoasiamies Hanna Tuominen, Eurajoen kunta
- varapuheenjohtaja Matti Valtonen, jäsen Unto Heinonen ja jäsen Pentti Salonen, Eurajoen kunta, Vuojoki-työryhmä
- kaupunginjohtaja Olavi Kaleva ja kaupunginkamreeri Tero Taipale, Loviisan kaupunki
- ylijohtaja Mika Purhonen, Huoltovarmuuskeskus HVK

- pääjohtaja Jukka Laaksonen ja tohtori Juhani Hyvärinen, Säteilyturvakeskus STUK
- toimitusjohtaja Kristian Stenius, Suomen Atomivakuutuspooli
- tutkimusjohtaja Kari Alho, Elinkeinoelämän Tutkimuslaitos ETLA
- tutkijaprofessori Jouko Tuomisto, Kansanterveyslaitos
- tutkija Anssi Ahtikoski, Metsäntutkimuslaitos
- erikoistutkija Kalle Laaksonen, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos PTT
- tutkimusjohtaja Juha Honkatukia, Valtion taloudellinen tutkimuskeskus VATT
- toimialajohtaja Mikko Kara, VTT Prosessit
- kehityspäällikkö Timo Vauhkonen, ABB Industry Oy
- toimitusjohtaja Timo Toivonen, Fingrid Oyj
- toimitusjohtaja Mikael Lilius ja kaasuliiketoiminnan johtaja Bo Lindfors, Fortum Oyj
- yksikönjohtaja Timo Karttinen ja yksikönjohtaja Pekka Päätiläinen, Fortum Power and Heat Oy
- toimitusjohtaja Tapio Tammi, Gamga Oy
- johtaja Tuomo Saarni, Gasum Oy
- toimitusjohtaja Seppo Ruohonen, Helsingin Energia
- asiamies Tiina Pasuri, Helsingin kauppakamari
- toimitusjohtaja Jaakko Hirvonsalo, Rauman kauppakamari
- Senior Vice President Martin Landtman ja henkilöstön edustaja Kari Pääkkönen, Kvaerner Masa-Yards Oy
- toimialajohtaja Ilari Aho, Motiva Oy
- toimitusjohtaja Timo Rajala, johtava asiantuntija Jouko Rämö ja hankintapäällikkö Juha Poikola, Pohjolan Voima Oy
- tekniikan tohtori Peter Sandvik, Rautaruukki Oyj
- toimitusjohtaja Timo Mäki, Suomen Hyötytuuli Oy
- toimitusjohtaja Matti Hilli, Vapo Oy
- toimialajohtaja Harry Viheriävaara, Energia-alan Keskusliitto ry
- johtaja Markku Tornberg, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry
- johtaja Sirpa Smolsky, Metalliteollisuuden Keskusliitto MET
- apulaisastopäällikkö Matti Viialainen, Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
- energiakoordinaattori Tuuli Kaskinen, Suomen luonnonsuojeluliitto ry
- toimitusjohtaja Juha Naukkarinen, Sähköenergialiitto ry SENER

- johtaja Ulla Sirkeinen, osastopäällikkö Pertti Salminen ja ympäristönsuojeluasiamies Benny Hasenson, Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto TT
- toimitusjohtaja Jarmo Nupponen, Öljy- ja Kaasualan Keskusliitto ry
- toimitusjohtaja Hannu Vornamo, Kemianteollisuus ry
- johtaja Pertti Laine, Metsäteollisuus ry
- energiakampanjavastaava Harri Lammi, Greenpeace Pohjola
- toimitusjohtaja Hannu Kauppinen, Maakaasuyhdistys ry
- toiminnanjohtaja Pekka-Juhani Kuitto, Suomen Bioenergiayhdistys
- toimitusjohtaja Heikki Koivisto, Suomen Kaukolämpö ry
- varapuheenjohtaja Esa Holttinen, Suomen Tuulivoimayhdistys ry
- ilmastokoordinaattori Sami Wilkman, Suomen WWF
- toimitusjohtaja Tarmo Luoma, Työtehoseura TTS ry
- yliassistentti Ari Lampinen, Jyväskylän yliopisto
- professori Peter Lund ja professori Rainer Salomaa, Teknillinen korkeakoulu TKK
- professori Risto Tarjanne, Lappeenrannan teknillinen korkeakoulu LTKK
- diplomi-insinööri Magnus von Bonsdorff
- akateemikko Pekka Jauho
- vuorineuvos Kalevi Numminen

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet:

- Akava ry
- Toimihenkilökeskusjärjestö STTK
- professori Anssi Auvinen

Liite 5) Kansanedustajille lähetetty vahvistuskirje haastattelun sopimisen jälkeen

Kiitoksia lupautumisestanne osallistua haastatteluun pro gradu- tutkielmaani. Tutkimus on osa yhteisöviestinnän opintojani Jyväskylän yliopiston viestintätieteiden laitoksella. Tutkimuksella pyrin selvittämään sitä, millä tavalla intressiryhmät ovat osallistuneet ydinvoimalaratkaisun poliittiseen prosessiin ja miten kansanedustajat ovat kokeneet sen. Saavun haastattelemaan Teitä eduskuntaan sovittuna ajankohtana, [viikompäiväpäivä] xx.x.2002 klo xx.

Tutkimusta varten antamanne tiedot säilytetään luottamuksellisina. Halutessanne on mahdollista, että materiaaliin viitataan gradussa siten, että tiedon lähde pysyy tunnistamattomana. Jos mieleenne nousee tutkimukseen liittyviä kysymyksiä, voitte ottaa minuun yhteyttä puhelimitse xxx-xxxxxxx.

Kunnioittaen

Ilari Hylkilä
fil. yo

Jyväskylän yliopisto

Liite 6) Haastatteluaineiston keruu

Haastatteluteemarunko ja apukysymysmuistilista, joita käytettiin ensimmäisissä 16. haastattelussa (tosin erityisesti parin haastattelun osalta haastattelurunko toimi enemmänkin virikkeenä kuin haastattelua ohjaavana tekijänä)

Vahvennetut kysymykset olivat kysymyksiä, joita kysyttiin lähes jokaiselta haastateltavalta. Vahventamattomilla kirjaimilla olevat kysymykset toimivat lisäkysymyksinä, toisin sanoen apu- ja lisäkysymyksiä, joita käytettiin tarpeen vaatiessa haastattelukohtaisesti. Käytännössä 1. ja 2. teema ovat osittain päällekkäisiä ja niitä myös käsiteltiin paljolti samanaikaisesti.

1. TEEMA: kuinka lobattu ja miten koettu

1. Millaiset tahot ovat olleet (teihin tai muihin kansanedustajiin) yhteydessä ydinvoima-asiassa tai siihen läheisesti liittyvissä asioissa?

- Missä vaiheessa ja millä eri tavoilla eri tahot ovat olleet yhteyksissä sinuun tai muihin kansanedustajiin?

- Millaisena olet kokenut ydinvoimaa vastustavien tavat toimia?

- Millaisena olet kokenut ydinvoimaa puolustavien tahojen tavat toimia?

2. Millä tavalla ydinvoimapäätös on eri intressipiirien yhteydenpidon osalta eronnut muista eduskunnan ratkaistavista asioista?

- Ovatko tämänkertaisen ydinvoimalapäätösprosessin aikaisen yhteydenpitotavat eronneet vuoden 1993 ydinvoimapäätöstä edeltäneestä ajasta? Millä tavalla?

3. Onko yhteydenpito ja vaikuttamistavat ydinvoiman ja sille esitettyjen vaihtoehtojen osalta muuttuneet vuosien ja kuukausien aikana? (Muuttuiko se jollakin tavalla ilmoitettuanne kantanne?)

- **Onko ydinvoima-asia tai siihen liittyvät asiat 1993 päätöksen jälkeen olleet esillä ennen asian varsinaista tuleamista uudelleen eduskuntaan. Minkä tahojen toimesta ja millä tavalla?**

- Tuleeko esimerkkejä mieleen huonoista ja hyvistä vaikutustavoista

- Tuleeko mieleen esimerkkejä, millainen on ollut tässä asiassa mielestänne hyvä lobbari ja huono lobbari?

2. TEEMA: mikä merkitys sillä , kuka lobbaa

- 1. Millä tavalla suhtauduitte eri tahojen tarjoamaan informaatioon?**
- 2. Pyrittekö arvioimaan eri lobbaajatahojen esittämien toisilleen vastakkaisten tai erilaisten näkemysten luotettavuutta?**
- 3. Oliko merkitystä sillä, kuka antoi informaatiota ja sillä, mitä tahoa hän edusti? Millä tavalla?**
 - Mikä merkitys oli tässä prosessissa mielestäsi lobbaajatahojen ja puolueiden välisten suhteiden läheisyydellä?
- 4. Mitä mieltä teidän vaalikampanjaa/kampanjoita tukeneet tahot olivat ydinvoimaratkaisusta? Millä tavoin ne ilmaisivat kantansa?**

3 TEEMA: kokonaistilanne, jossa päätös tapahtui

1. Millainen kokonaistilanne oli ydinvoimapäätöksen kannalta (energiapoliittinen tilanne, talouspoliittinen tilanne, päättäjien asenteet, median tapa käsitellä asiaa, kansalaisten suhtautumien asiaan jne.)? Oliko jotain yleisiä tekijöitä, jotka edesauttoivat tai vaikeuttivat jommankumman vaihtoehdon hyväksymistä?

2. Ottivatko ydinvoimapäätökseen vaikuttamaan pyrkineet tahot mielestänne nämä (mainitsemanne) tilannetekijät huomioon? Millä tavalla?

- Erosiko vuoden 2002 päätösprosessi yleisiltä tilannetekijöiltään 1993 tilanteesta? Millä tavalla?

- Mitä mieltä äänestäjänne oli? Millä keinoin arvioitte äänestäjienne mielipiteitä?

- Millainen oli julkisuuden rooli ydinvoimalapäätöksessä

- Gallupit?

- Mitä mieltä: lähimmät työkaverit, avustaja, perhe, tukiryhmä

4 TEEMA: tausta ja muita kysymyksiä

1. missä vaiheessa oma kantanne ydinvoiman lisärakentamiseen muodostui?

2. Millä perusteella teitte oman päätöksen?

3. Onko vielä jotain, mitä en osannut kysyä?

5 Teema: Eduskunnan sisäinen lobbaus (kyseinen teema nousi haastattelujen aikana uudeksi teemaksi täydentämään edellä mainittuja teemoja)

17. ja 18.haastattelu:

Teemat:

- 1. Eduskunnan sisäinen lobbaus**
- 2. Viestintä ja yhteistyö kansanedustajien ja lobbaajien välillä**
- 3. Muut haastattelun aikana mieleen juolahtavat aiheeseen liittyvät asiat**

Liite 7) Kaksi esimerkkiä varsinaisien haastattelujen aikaisista kysymyksistä

Haastattelu nn1

Millaiset tahot ja millä tavalla ovat olleet yhteyksissä tästä ydinvoima-asiasta teihin ja muihin kansanedustajiin?

Joo, Minkälaisia nää yksittäisten henkilöiden kannanotot on olleet? Ketä nää on ollut?

Joo. Onko näissä yksittäisissä tahoissa sitten ollut mitään tällaisia, että nimen lisäksi jotain niinku järjestöä tai muuta tällaista?

Onko tässä,, miten nää on mennyt nää titteleillä vastanneet, onko ne ollut kyllä vai ei-puolta?

Missä yhteyksissä tai mitä muiden kanavien kautta tää asia on mahdollisesti tullut esille, tää ydinvoima ja siihen läheisesti liittyvät asiat?

Niistä [kotiin] tulleista posteista tai yhteydenotoista, niin miten arvioitte sitä kyllä- ei jakaumalla?

Onko nää järjestöt sitten, kun mainitsitte tässä alussa niitä, niin muilla tavoilla kuin kannanotoilla sitten olleet yhteyksissä tästä asiasta?

Mites sitten jos ajatellaan tätä koko vaalikautta; niin vois tietysti mennä ehkä sitä edeltäväänkin aikaan, mutta ehkä ei ole järkevää; onko siinä tään vaalikauden perspektiivissä havaittavissa tämän asian yhteydessä, millä tavalla se on niinku kulkenut tai ollut esillä?

Onko nää eri osapuolet jollakin tavalla ottanut huomioon sen, että silloin jo oli myönteinen kanta ydinvoimaan?

Tuota: millä seikoilla olette sitten pyrkinyt arvioimaan erilaisten argumenttien tai esille nousseiden asioiden painoarvoa ja luotettavuutta?

Mikä merkitys mielestänne oli sillä, että kuka tarjoaa informaatiota, lobbaa, tai mitä sanaa siitä nyt käyttää, ja sitten , että mitä tahoa hän edustaa?

Oliko tässä sellaisia esitystapoja, jotka oli ehkä kenties parempia tai huonompia?

Mistä te olette sitten itse aktiivisesti?

Kenen kanssa sä olet keskustellut, jos näistä edustajista puhutaan tai ketkä on lähestynyt sua suoraan?

Miten teillä sitten, jos koitte, että samoilla argumenteilla, niin kun painoitte kyllä nappia eikä ei-nappia?

Onko jotain muita seikkoja, mitkä on teille tärkeitä, jonka vuoksi olitte kyllä –kannalla?

Mitä mieltä teidän vaalikampanjaa tukeneet tahot oli ydinvoimasta?

Kun sanoitte , että ”on lähestynyt, jos on lähestynyt”, niin millä tavalla sitten on lähestynyt, jos on lähestynyt?

Jos puhutaan sitten tästä kokonaistilanteesta, missä tää päätös syntyi; tätä on jo osittain sivuttukin tässä; elikkä jos ajattelee niinku kokonaan poliittista tilannetta, energiapoliittista tilannetta, talouspoliittista tilannetta, päättäjien asenteita, median tapaa käsitellä asiaa, kansalaisten suhtautuminen asiaan jne. Niin oliko tässä tällaisia yleisiä tekijöitä, jotka edesauttoivat tai vaikeuttivat jommankumman päätöksen syntymistä, niinkuin näin yleisellä tasolla?

Ottiko mielestänne nää lobbaajatahot tai vaikuttajatahot tai informaation tarjoajatahot nää tekijät huomioon?

Vaan onko he ottaneet huomioon, kun he tarjosivat informaatiota tai vaikutti asioihin?

Mitä mieltä tällaiset niinku lähimmät työkaverit täällä ja sitten niinku lähipiiri, perhepiiri tai, oli mieltä tästä asiasta?

Jos ajatellaan sitä työkaveriporukkaa, oliko enemmistö kyllä vai ei?

Oletteko havainneet tässä prosessissa niinkun vaikeasti havaittavaa tai epäsuoraa vaikuttamista jommalta kummalta taholta?

Vielä siitä, että miten tää niinkun on ehkä niin kuin vaikuttamisen osalta eronnut muista eduskunnan päätettävistä asioista?

Onko tässä vielä jotain, mikä ei ole tullut esille? Oleellista tai vähemmän oleellista?

Haastattelu nn2

Millaiset tahot ja millä tavalla ovat olleet yhteyksissä teihin tai muihin kansanedustajiin ydinvoima-asiassa tai siihen läheisesti liittyvissä asioissa?

Saako kysyä tuosta, osallistuitteko näihin tapahtumiin?

Tiedättekö esimerkiksi siitä Pori-Jazzeista, oliko niinkun pelkän ydinvoimainformaation lisäksi jotain muuta tapahtumaa, jos oli Pori-Jazzien yhteydessä?

Saako kysyä, millä perusteella, jos kerroit, että osaryhmää tai osa eduskuntaryhmästä oli tällaisin kutsuttu, niin millä perusteella se yleensä menee, ettei esimerkiksi koko eduskuntaryhmää?

Mitä nää toiset osat on ollut?

Miten olette kokeneet nämä erilaiset informaation tarjontatavat tai lähestymistavat?

Minkälaista tää on sitten ollut, politiikan sisältä tullut painostus?

Milloin tää oli?

Onko näissä yhteydenpito tavoissa, jos ajatellaan, voitais lähteä heti 93- vuoden jälkeen tai sitten jollakin lyhyemmällä aikaperspektiivillä, niin onko nää yhteydenpitotavoissa tai muuten siinä yhteydenpitoon liittyen, niin onko jotain muutoksia?

Ja ketä ne oli tai mistä puolueista päin?

Minkälaista tää loppupainostus oli?

Vielä niistä painostustavoista, tässä jo ehkä sivuttiin sitä vaalirahoitusta tai muuta näiden eduskunnan ulkopuolisten intressitahojen, niin oliko siinä kenties vielä jotain muuta painostusargumenttia tai -tapaa?

Kun teillä oli [edustajan kanta asiaan], niin näkyikö ei-puolesta taistelevien tai toimivien niin ottiko he sen jollakin tavalla toiminnassaan/yhteydenpidossaan teihin sitten huomioon?

Kun kerroitte, että olette joidenkin [ihmisten] kanssa keskustelleet, niin mitä tahoja nää [ihmiset] olivat?

Millä tavalla olette sitten niin kuin pyrkinyt tässä tapauksessa, siis tässä ydinvoima tai ei-päätösprosessissa, arvioimaan sitä informaatiota, mitä saatte, että kuinka luotettavaa se on tai sen painoarvoa?

Eli jos sanoitte, että politiikka katoaa. Niin mitä se sitten olisi, jos politiikka olisi siinä itsessään?

Kun aikaisemmin mainitsitte, että luotatte siihen enemmän, sellaiseen tietoon, mitä itse haette, niin millä perusteella, jos te haette jostakin tietystä lähteestä, niin millä perusteella te valitsette sen lähteen, että haenpas tuolta ja niin pois päin, vai meneekö se näin?

Mitä se paras tieto on?

Ehkä tätä on jo sivuttukin osittain, että mitä merkitystä on sillä, kuka antoi informaatiota tai mitä ryhmää hän tahoa siis edusti?

Onko vielä jotain, mitä tässä ei tullut esille?

Tuota. Mitä teidän vaalirahoittajatahonne oli mieltä tästä päätöksestä?

Tuliko näiltä tahoilta jonkin näköistä viestitystä?

Voitais keskustella tästä yleisestä tai niinku kokonasitilanteesta tään päätöksen aikana, että jos ajatellaan vaikka sitä 93, että silloin päätös ei mennyt läpi ja nyt meni anomus läpi. Että jos esimerkiksi ajatellaan energiapoliittisen, talouspoliittisen tilanteiden päättäjien asenteiden, median tavan suhtautua tai käsitellä asiaa ja kansalaisten tapa suhtautua aisaan ja niin pois päin. Millainen tää tilanne. Oliko tässä sellaisia tekijöitä, jotka auttoivat kyllä-päätöstä tai auttoi ei-päätöstä, tai oli vastaan?

Miten se näkyy?

Kiinostaa vielä tuo median suhtautuminen. Miten näitte?

Sitten olis tämmöisiä taustakysymyksiä, mutta ne on ehkä tässä tullut, että missä vaiheessa kantanne ydinvoimaan muodostunut?

Jos on mielessä jotakin tähän asiaan liittyvää?

Liite 8) Tässä tutkimuksessa mainittuja tahoja

Dodo - Tulevaisuuden elävä luonto ry on vuonna 1995 perustettu suomalainen ympäristöjärjestö.

Gasum Oy on maakaasuliiketoimintaa harjoittava yhtiö. Se aloitti toimintansa vuonna 1994 jatkaen Neste Oy:n maakaasuyksikön toimintaa. Gasum Oy huolehtii maakaasun hankinnasta ja siirrosta, siirtoverkoston operoinnista, kunnossapidosta ja rakentamisesta, markkinoinnista, nesteytetyn maakaasun toimittamisesta tutkimustarkoituksiin ja paineistetun maakaasun toimittamisesta liikennekäyttöön. Gasum-konserniin kuuluvat tytäryhtiöt Helsingin kaasuyhtiö Oy, Suomen Kaasuenergia Oy, Helsingin kaupunkikaasu Oy, Kotkan Kaasuenergia Oy ja Kaasupörssi Oy. Gasum Oy:n omistus: Fortum Oyj omistaa 25 %, venäläinen kaasuntoimittaja OAO Gazprom 25 %, Suomen valtio 24 %, Ruhrgas Energie Beteiligungs-AG 20 % sekä M-Real, Stora Enso ja UPM-Kymmene 2 % kukin Gasum Oy:n osakkeista.

Greenpeace on kansainvälinen ympäristöjärjestö, joka syntyi Kanadassa 1971 protestina amerikkalaisten Alaskassa tekemiä ydinasekokeita vastaan. Suomeen Greenpeace tuli vuonna 1989. Vuonna 1999 kansalliset Greenpeace-toimistot Suomessa, Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa yhdistettiin Greenpeace Pohjola. Greenpeace Pohjola kampanjoi yhteistyössä Pohjoismaissa ja siihen kuuluvat toimistot Helsingissä, Tukholmassa, Oslolla sekä Kööpenhaminassa, joissa työskentelee yhteensä noin 40 työntekijää. Palkattujen työntekijöiden lisäksi Greenpeaceella on huomattava määrä vapaaehtoisia, jotka osallistuvat erilaisiin tehtäviin toimistotöistä suoraan toimintaan. Pohjoismaiden pääkonttori sijaitsee Tukholmassa. Suomessa Greenpeaceellä on kuusi työntekijää. Kansainvälisesti Greenpeacen kampanjatyötä koordinoi Greenpeace International ja se myös seuraa 39 kansallisen ja alueellisen toimiston (joiden joukkoon Greenpeace Pohjola kuuluu) kehitystä. Greenpeace Internationalin toimisto sijaitsee Amsterdamissa.

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK r.y. on maataloustuottajain, metsänomistajien ja muiden maaseutuyrittäjien valtakunnallinen talouspoliittinen ammatti- ja etujärjestö, joka on perustettu vuonna 1917.

Pohjolan Voima, PVO, on yksityinen energia-alan konserni, joka tuottaa ja hankkii sähköä ja lämpöä osakkailleen Suomessa. Lisäksi se ylläpitää ja kehittää alan teknologiaa ja palveluja. Pohjolan Voiman tuotantoyhtiöt jalostavat energiaa uraanista, vedestä, puusta, turpeesta, hiilestä ja kaasusta. Pohjolan voimalla on 19 osakasta. Viisi suurinta osakasta ovat (6.5.2003) UPM-Kymmene Oyj 40,4 prosentin omistusosuudella, TXU Nordic Energy Oy 14,5 prosentin osuudella, Stora Enso Oyj 14,4 prosentin osuudella, Keskinäinen eläkevakuutusyhtiö Ilmarinen 4,3 prosentin osuudella, Etelä-Pohjanmaan Voima Oy 4,2 prosentin osuudella.

Posiva Oy on vuonna 1995 perustettu asiantuntijaorganisaatio, joka vastaa käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituksesta, loppusijoitukseen liittyvistä tutkimuksista ja muista toimialaansa kuuluvista asiantuntijatehtävistä. Posivan omistavat Teollisuuden Voima Oy (60%) ja Fortum Power & Heat (40%). Posivan henkilöstömäärä vuonna 2003 on noin 40. Yhtiön liikevaihto on noin 20 MEUR ja se toimii Eurajoen Olkiluodossa.

Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK on yksi Suomen kolmesta palkansaajien ammattijärjestöjen keskusliitosta ja se on toiminut jo vuodesta 1907 lähtien. SAK:n jäseniä eli jäsenliittoja ovat 24 teollisuuden, julkisen sektorin, kuljetusalojen ja yksityisten palvelualojen ammattiliittoja. Kaiken kaikkiaan SAK:laisiin ammattiliittoihin kuuluu yli miljoona suomalaista palkansaajaa.

Säteilyturvakeskus STUK on turvallisuusviranomaisen ja asiantuntijalaitos. Se asettaa säteilyn ja ydinenergian käytön turvallisuutta koskevat vaatimukset, valvoo niiden noudattamista sekä tutkii säteilyä ja sen vaikutuksia, arvioi säteilyriskejä ja valvoo elinympäristön säteilyturvallisuutta. STUKin

tulosalueita ovat: ydinturvallisuusvalvonta, säteilyn käytön valvonta, tutkimus, ympäristön säteilyvalvonta, viestintä, valmiustoiminta, tilauksesta tuotetut palvelut. Ydinturvallisuusvalvonnan kohteita ovat ydinvoimalaitokset, ydinmateriaalit ja ydinjätteet. Valvonnan perusta on ydinenergialaki (990/87). STUKin tehtäviin kuuluu ydinenergian käyttöä koskevat yksityiskohtaiset turvallisuusvaatimusten asettaminen ja riippumattomalla valvonnalla sen varmistaminen, että energiaa tuottavat voimayhtiöt toimivat vaatimusten mukaisesti.

Teollisuuden ja Työnantajain Keskusliitto, TT, on teollisuuden, rakennustoiminnan, liikenteen ja muiden teollisuutta lähellä olevien palvelualueiden yritysten etujärjestö. TT syntyi vuonna 1992 Suomen Työnantajain Keskusliiton (STK) ja Teollisuuden Keskusliiton (TKL) yhdistyessä. TT:llä on kaikkiaan noin 5612 jäsenyritystä. TT:n jäsenyritykset ovat järjestäytyneet aloittain 29 jäsenliittoon. Yksi näistä jäsenliitoista on muun muassa ydinvoima-asiassa aktiivisesti toiminut Energia-alan Keskusliitto FINERGY. TT:n toiminta-alueita ovat elinkeinopolitiikka, talouspolitiikka, työmarkkinapolitiikka, kauppapolitiikka ja energiapolitiikka.

Teollisuuden Voima Oy, TVO, on yksityinen, suomalaisten teollisuus- ja voimayhtiöiden omistama sähköntuotantoyhtiö ja se toimittaa osakkailleen sähköä omakustannushintaan. TVO perustettiin vuonna 1969 ja sen perustajina oli 16 suomalaista teollisuus- ja voimayhtiötä. Nykyisin TVO:lla on kuusi osakasyhtiötä. TVO:n osakasyhtiöistä ovat Pohjolan Voima Oy 56,8 prosentin omistusosuudella, Fortum Power and Heat Oy 26,6 prosentin osuudella, Oy Mankala Ab 8,1 prosentin osuudella, Etelä-Pohjanmaan Voima Oy 6,5 prosentin osuudella, Kemira Oyj 1,9 prosentin osuudella ja Graninge Energia Oy 0,1 prosentin osuudella. Yhtiö omistaa ja käyttää kahta ydinvoimalaitosyksikköä Olkiluodossa, Eurajoen kunnassa. Olkiluodon ydinvoimalan lisäksi TVO on osakkaana Meri-Porin hiilivoimalaitoksessa.

Toimihenkilökeskusjärjestö STTK on yksi Suomen kolmesta palkansaajien ammattijärjestöjen keskusliitosta. Sillä on 21 jäsenliittoa. STTK:laiset työskentelevät muun muassa terveydenhuollossa, teollisuudessa ja palvelualueilla sekä kuntien, valtion ja seurakuntien palveluksessa.

Valtavirta on valtakunnallinen ydinvoiman vastainen verkosto ja se vaatii uusiutuvien energialähteiden käyttöä ja energiansäästöä ydinvoiman sijasta. Esimerkkinä verkostolla on vuoden 1993 Ydinsulku 35-liike, jonka tavoitteena oli tuolloin estää lisäydinvoiman rakentaminen. Valtavirrassa on mukana 42 kansalaisjärjestöä, ympäristöjärjestöjä, poliittisia järjestöjä ja muita kansalaisjärjestöjä, sekä yksityisiä kansalaisia. Verkostoon kuuluu jäsenjärjestöjen kautta kymmeniä tuhansia ihmisiä. Valtavirtaverkostossa mukana olevat tahot: Amandamaji ry, Dodo - Tulevaisuuden elävä luonto, Edelleen Ei ydinvoimaa –kansalaisliike, Ekometsätalouden liitto, Ekovihreät ry, Eurajoen Vaihtoehtovoima ry, Greenpeace, HYY:n vihreät, Isoäidit Ydinvoimaa Vastaan, Itkijänaiset, Kommunistinen nuorisoliitto, Kuluttajat – Konsumenterna, Luonto-Liitto, Maan ystävät, Mapuche Finlandia ry, Miljöringen rf - Ympäristörengas ry - Loviisa, Naiset Rauhan Puolesta, Naiset Ydinvoimaa Vastaan, Natur och Miljö, Nuoren Keskustan Liitto, Oranssi ry, PAND - Taiteilijat rauhan puolesta, Perusvoima - TaY:n ympäristöpolitiikan opiskelijoiden ainejärjestö, Sitoutumaton vasemmisto, Suomen luonnonsuojeluliitto, Sosialistiliitto, Svensk Ungdom, Tinku ry, Turun yliopiston luomupiiri ry, Uhanalaisten kansojen ja kulttuurien puolesta - Fjärde världens, Vantaan Luonnonystävät, Vasemmistonaiset, Vasemmistonuoret, Vasemmisto-opiskelijat, Vihannes - Vihreät Nuoret Espoossa, Vihreä Liitto - Tampereen vihreä opiskelijajärjestö, Vihreät Naiset, Vihreät Nuoret ja Opiskelijat, Ya Basta, Ympäristö ja kehitys, Ympäristötieteiden opiskelijat Myy ry.

VTT on 3000 henkilön tutkimusorganisaatio, joka tuottaa teknologia- ja tutkimuspalveluja sekä kotimaisille että kansainvälisille asiakkailleen, yrityksille ja julkiselle sektorille. VTT:n tehtävät voidaan jakaa kolmeen pääryhmään: tutkimus- ja kehitysohjelmiin sekä testaukseen. VTT:n liikevaihto on noin 220 milj. euroa ja se palvelee vuosittain yli 5000 asiakasta. Tutkimusyksiköt: VTT Elektroniikka, VTT Tietotekniikka, VTT Tuotteet ja tuotanto, VTT Prosessit, VTT Biotekniikka, VTT Rakennus- ja yhdyskuntatekniikka.